فارسي خوانو د حیرت گوتي په غابس کړې
چي حنــــــان سخن سازي که په پښتو کي

د میرزا حنان بارکزي دیوان

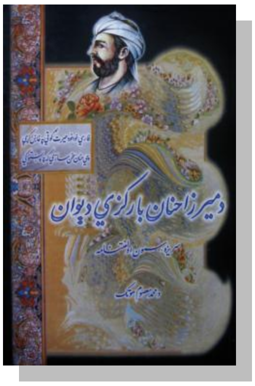

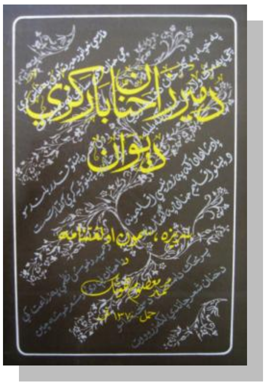

سریزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

د کتاب پېژندنه:

□□

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه – hamdullahsahaf@yahoo.com فون:- ۲۶۶۴۲۳۶- ۰۸۱
اهتمام او صفحه آرایي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
خلورم چاپ	::	۱۳۸۸ل
د چاپ شمېر	::	(۱۰۰۰) زر ټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي درې واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروستي د بلوچستان پښتو اکېډمۍ نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ يې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوي موندل سوي نسخې څخه را ایستلې ده او موږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده . هڅه مو کړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه د کومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولو سره ونازول سو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورې هڅه کوو او کړې مو ده چې د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلري د مینه والو ترلاسو پورې صحیح سلامتې ورسوو. له پاک خدایه غواړو چې په دې لارکې توفیق غواړو.

په پای کې هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چې هغه خپرنیز کارونه او لیکنې چې د دوی په پروګرام کې دي ترسره کړي او په ژوند کې یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چې دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه
۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې يې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تيارولو کار پر شروع کړ شپږ، اووه مياشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سريزه او لغتنامه مي ور ته وليکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسليم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان يوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټي څخه کراچي ته راوړه او ما ته يې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به يې تاسي د همدې ليکني په يوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو مياشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به يو ډېر بشپړ دېوان تهيه سوی وای. اوبه ترورخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصايد مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتياوو يادښتونه مي هم واخيستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نيت غوټې تړلي وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هيواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کاليو کتابونه ډېر را اخيستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د میرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د يکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال
د روژې د مبارکي مياشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ويشتمه کېږي، د مازيګر پر پنځو بجو يې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر یې پر متن باند ي(نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وایي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلرېش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلرېش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دي په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټې چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي یې کښلي دي چي: (دلرېش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده – ۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم یې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکاپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته یې د کاکړو ګوشخانه او بل ته یې د الکوزو ګوشخانه وایي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړې دي او د خپلې لیکني په ۲۲ مخ کي یې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي خو دوه اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کي یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[2] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلې مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به یې د همدې لیکني په پای کي ولولئ.

(1) د دلرېش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲) د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندې ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دیوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چې په دې چاپ کې باید هغه برخه، چې موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کې یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لاري را ولېږئ. په دې متن کې یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کې ور اچولی ؤ، چې ما ور ته نښاني کړې ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتې د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کې یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کې نیولي وې. یوازې یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چې محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي څان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چې د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کې د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه څېړنه) کې د معیار د غه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مې د معیاري لیکني په برخه کې یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مې په دې نوي چاپ کې د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کې د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلې ژبې ته ورته ده. په دې متن کې د کوټي تر چاپ شپږ ډېرش غزلې، قطعې او قصیدې زیاتي دي او په دې ډول ویلای سو چې دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چې نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چې ټول متن دې له کوټي چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسې نوري نیمګړتیاوې ولري چې ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چې د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کې دې د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چې په بل چاپ کې سمې سي.

په دې چاپ کې چې کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چې ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کې د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دیوان = د کابل پښتو ټولنې چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۲ش.
ب = د پښتو اکېډمۍ بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کې د میرزا حنان بارکزي د دیوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګڅه ۱۳,۵ * ۲۰,۵

دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سند ه" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټي ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر خړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سرېبره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس ... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي. د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي بېخ ورلو بدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق ځیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلې نسخې په شان دئ څکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال يې هم د هماغي بلې نسخې له تاريخي مادې سره توپير لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چې تحقيق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کې يې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کې "۳۲" غزلې قطعې او قصيدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زياتي دي.

بايد و وايم چې د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسيون کې خوندي او له سره وقايه سوي دي. د صحاف صاحب له يادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کې، چې ما يې يادونه کړې ده، بدلون نه راغلي دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه يو وار بيا د زړه له کومي مننه کوم چې خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسيون يې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کې ايښی دئ. دا يې له خپلې ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلايشه مينې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاينه کې د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چې د ښاغلي صحاف په باب د ستاينو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دي دی ژوندی، بريالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هيله.

محمد معصوم هوتک

اوکويل – اونټاريو – کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي لیکني د
لوستلو تکلیف بیا ورکړم چي ښایي ځو کاله
وړاندي یې په "هیله" مجله، دویم کال، لومړی
ګڼه، **41- 49** مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخیال شاعر میرزا حنان بارکزی د حمید مومند د ادبي لاري له پیاوړو لارویانو څخه دئ او کلام یې په ډېرو ښکلو رنګینیو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسیکو شاعرانو په پیروی د ځینو تاریخي پېښو نېټې د تعمیې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او یو ونیم معماوي یې هم په کلام کي سته. د معما ادبي صنعت د کلاسیکي شاعری یوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاریخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له یوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړیکي هم ولري خوندوري وي او شعریت هم پکښې وي. ځینو شاعرانو کله کله په تاریخي مادو کي یوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نور یې د تاریخي مادې په معنا پسي نه دي ګتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاریخي مادو ډېر پېښیږو. نوموړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بیانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره ورېدلې نیساني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سږ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
امیدوار او سه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځیني یې لا کړي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د لیکني موضوع نه ده او تر تېر برم. (۲) د خوشحال خان ختک مرغلري – ۹۸۲ مخ – ۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر – ۲۲۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر ببلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښې راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې څني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، څرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوجستان کوټې د پښتو اکېډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه را سره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴مخ کي ثبت کړې دي. د کوټې چاپ دېوان له هغې خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰مخ کي او نوري پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ور زیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقـــل و ویـــل تـــاریخ اختصـــار
اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزې په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلي او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو ببلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبري یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټي چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په **۷۵** مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــاد درو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وايي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ور ولو ېږي.

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴ مخ او د کوټي چاپ دېوان په ۲۲۰ مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بیخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره ورســـره عجـــب حیـــوان و بـــرادره
دا حیـــوان قـــادر پخپـــل قـــدرت جـــوړ کـــړی لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی=۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معما حل ما په دیوان کي راوړی دئ، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک کي هم ؤ. خو نه پوهېږم چي ولي یې په حاشیه کي (معنا ئي را معلومه نه شوه) ور ته کښلي دي؟

دریمه معما د (مدینه) په نامه ده، چي زما د دیوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۷۰ مخ کي راغلې ده.

افلاکونــه یــې پــه نــور د جبــین ونیــو　　درست جهـان یـې نبـوت پـه نګـین ونیـو
پــــر نامـــه د مـــدینې معجـــزه ګــــوره　　چي مه ځیري سوه په میان کي یې دین ونیو

په دې معما کي د حضرت محمد ■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل یې ساده دئ "مه" چي ځیري سي یعني "میم" او "ها" یې سره جلا سي، "دین" یې په منځ کي ور ولوېږي، "مدینه" ځني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت یې دا سی دئ:

افلاکونــه یــې پــه نــور د جبــین ونیــو　　درست جهـان یـې نبـوت پـه نګـین ونیـو
پــــر نامـــه د مـــدینې معجـــزه ګــــوره　　چي ماه ځیری شوه په میان کښې ئې دین ونیو

دلته د (ماه) لیکدود معما ته زیان رسولی دئ. ځکه که (ماه) ځیري سي او (دین) یې میان ته ور ولوېږي نو به یا (مدیناه) ځني جوړېږي یا (مادینه) چي دواړه شکله یې سم نه دي.

تاریخي مادې:

میرزا حنان د خپل پلار د وفات تاریخي ماده د خپل دیوان په یوه نسخه کي داسي راوړې ده:

زمــا پــلار محمــد حســن د دیــن پنجــه　　خدای دي ورکـړي پـه جنـت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مــې د مـرګ وکـړه پوښـتنه　　را تــې و ویــل تــاریخ ســو مــرغ چــه

دا تاریخي ماده زما په لاس د ترتیب سوي دیوان په ۲۴۴ مخ کي سته. د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸ه ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله ګاه د مړیني کال بللی دئ، چي سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ورغېږم. لکه وړاندي چي مي و ویل د حنان د دیوان د ترتیبولو په وخت کي زما سره یوازي یوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل. له یوه ثبت څخه ما دا حقیقت نه سوای معلوملای چي د نوموړي شاعر پلار په رښتیا سره په همدې کال وفات سوی دئ که یه؟ دغه تاریخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هیڅ راز اړیکی نه لري، یوازي یې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د میرزا حنان خپل بدعت نه، بلکي د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کي مو د دغه راز تاریخي مادو بېلګې د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټې چاپ چې له کومې نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړینې بله تاریخي ماده ویلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلـه ګـاه مـی پـه عمـل لکـه بیضـه | د ریـا لـه غشـی ئـې خلاصـه فضـه
هـاتفي ئـې پـه وفـات کښـی د غـه و وې | چـې تـاریخ ئـې دا مقـام سـو روضـه

تر دې مادې لاندې یې په عدد ۱۲۵۸ کښلې دي چې په دې حساب نو تاریخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چې د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بیا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت یې د کوټې چاپ تر تاریخي مادې یو کال زیات دئ. هورې داسې لولو:

قبلـه ګـاه مـې و جـوار تـه د کـریم | شـو روان الحکـم لله الحکـیم
لـه هوښـیاره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه | ول تـاریخ یـې دئ لـه اجـر عظـیم

د "له اجر عظیم" ابجدي ارزښت **۱۲۵۹** کېږي.

له دغو درو تاریخي مادو څخه داسې نتیجه را ایستلای سو، چې "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانیو کاتبانو او په هغو کې پخپله میرزا حنان زیاتره وخت (ی) په زېر (کسره) سره ښیي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به یې غالباً په زېر سره ښوولې وي، چې هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاریخي مادې ارزښت **۱۲۵۸** کېږي. دا کال د کوټې چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دلیل ولاړ دئ، چې له میرزا حنان غوندې قادر الکلام شاعر څخه په یوه تاریخي ماده کې، هغه هم د خپل پلار د مړینې په ماده کې د لسو کالو توپیر توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاریخي ماده کې یې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کې نه ده شمېرلې. دا چې معمائیون دې کار ته اجازه ورکوي که یه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ویلای خو دومره ویلای سم، چې د حنان د پلار د مړینې کال به **۱۲۵۸** ق ؤ.

ښاغلي سعید ګوهر صاحب د میرزا حنان بارکزي د کوټې چاپ دېوان په **۲۲۴**مخ کې زما په لاس برابر سوي دېوان باندې یوه نیوکه کړې ده او هغه دا چې ما (د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د میرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مې عقیده ده چې پخواني متون باید د لیکونکي یا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هیواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زیار ترتیب سوی دئ. سریزه او لغتنامه یې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سریزه کې د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي یې دي، چې متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سریزي په (ع) مخ کي خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټې چاپ ښاغلي مرتبین مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) یې و نه لیکی.[1] د دې کار اړتیا بالکل ښکاره ده. که یې دا کار کړی وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به یې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه یې ما داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اور بـــلاوه   پــــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاریخ یـــې دا هـــاتفي و وې   لـــه دا نـــیم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه

د دغي تاریخي مادې د لیکلو په برخه کي ما د دېوان د سریزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بیا هم سمي نه دي تطبیق کړي. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چې که دا ځلوریځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي باید د (ها) ابجدي ارزښت (**۵**) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته اویا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د میرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دلیل

---

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سریزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هیله) مجلې مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معیار د عامیانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاریخي ماده یې (مقام شو روضه) ثبت کړی دئ. د دوی په نظر خو یې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کي د حنان ټولي خوارۍ یې ګډې وډې کړي دي. ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه **۱۲۵۸** ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که یې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) ولیکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت **۱۴۹۸** کېږي، نو معنا به یې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان یې په نوموړې قطعه کي د مړيني پېشګویي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کوټې چاپ نوموړي ځلوریځه داسي راوړې ده:

د برهــان مــرګ مــی پــه زړه اوربــلاوه — پــه یوښــتنه مــی ئــې هــر ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ ئــې دا هــاتفي و وې — لــه دا نیمــه برهــان مــخ وګرځــاوه

او تر لاندي یې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپیر سته خو له دواړو تاریخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبې سنې سره شپږ کاله توپیر لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبونکو یو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن لیک کي یې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي یې هم کټ مټ دغه شان املاء وه یعني (لدا نیم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت یې ۱۲۷۸ کېږي. زما یقین دئ میرزا حنان چي دغه تاریخي ماده جوړوله، هلته یې د هاتف له خولې د امر صیغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف یې د قافیوي اړتیا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاریخي ماده (لدانیم برهان مخ وکرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ څني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړیني تاریخ هم راغلی دئ چي نه زما په دیوان کي او نه د کوټې چاپ دیوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مــرګ خبــر مــات کــړم پــر مــلا — چــي مشــفق او مهربــان و پــر هــر چــا
لــه هوښــیاره مــي د مــرګ یوښــتنه وکــړه — وې ویــل تــاریخ زردوه ســوه اویــا

دا نېټه بېخي څرګنده ده او کومه لانجه نه پکښي پېښیږي.(1)

وروستۍ تاریخي ماده د میا جان محمد اخند ﷺ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دیوان کي یو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي یې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي یې ۱۲۷۲ تر لاندي لیکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. ځلوریځه داسي ده:

چــي ولــي و د خپــل وخــت فــاني فــی الله — نــا امیــده یــې څــوک نــه تلــه لــه درګــاه
یو هوښیار یې په وفات کښې داسي و وې — دا تــاریخ میاجــان محمــد رضــی الله

د (میا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دیوان کي بله تاریخي پېښه د

---

(1) زه چي د برهان او دوران قافیوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتیاط په قید د میرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع یادښت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثيه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاريخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثيې د سر او پای بيتونه داسي دي:

و جــوار تــه د مــولا ســـردار قـــرين ولاړ　　　چي مرغوب د کل عالم و په تحسين ولاړ
اعتمـــاد بانـــدي د کـــړو نـــه دئ "حنانـــه"　　　چي "سردار مهردل" له دې دنيا يقين ولاړ

☒ ☒ ☒

ټورنټو – کاناډا د مارچ دريمه ۱۹۹۸ع

---

(2) دغه مياجان محمد صاحب ﷫ د کندهار د ذاکر شريف د ميا عبدالحميد صاحب ﷫ زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړی يو پوړنی – ۹۳مخ د ليکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمايي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تألفیږي، دېوانونه تر تیبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعري کېږي، د علم د تدریس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي څېرې د ادب میدان ته راوزي. دې علمي هنګامې هغه وخت لازیات رونق و موند چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کېښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرۍ سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني وروڼه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه وروڼه زموږ د هیواد په تاریخ کي "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري وروڼو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پاړسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تأليفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره يې د "جمع الجمع" په نامه يو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه يو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج يو کتاب د "نقد الثقات في تزئیف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

---

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.

(2) د تفصیل له پاره وګورئ: پاشلي ویناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کي مي د دي روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازي چي زه خبر یم په دې باره کي د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرة المعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځایو پېښ سوئ یم چي د ژوند زیات اړخونه دي یې په رونښانه سي. یوازي مي دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم یې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وایي:

زمـا پـلار محمـد حسـن د دیـن پنجـه — خدای دي ور کـړي پـه جنت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه — راتـې و ویـل تـاریخ شـو مرغـی چـه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دئ دی وایي:

د برهـان مـرګ مـي پـر زړه اور بـلاوه — پـه پوښـتنه مـي همـه ځـای لټـاوه
د وفـات تـاریخ یـې دا هـاتفي و وې — لـه دا نـیم برهانـه مـخ و ګـرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار اوسېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

پـه خپـه بـه ګلرخـان د قنـدهار وي — چي پـه مـرګ ولاړ شـي "حنـان" رنګـه بلبلـه

"دېوان – ۱۳۵ مخ"

لـه حنانـه قـرار څـه غـواړي ناصـحه — چي رسوا کـړ دا ستا عشق پـه قندهار کـي

"دېوان – ۱۷۱ مخ"

له نامه سره یې "میرزا" هم کېښ. لکه په دا لاندي بیتو کي:

دا لـه غمـه د کـوم مـخ "میـرزا حنانـه" — لـه ژړلـو چـي مـي نـه درېـږي سـترګي

"دېوان – ۱۷۲ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکاپر دروازې څخه د موټرا و بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرز او ذاکر له کلیو څخه تېره او پای یې یوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کي یوه هدیره سته چي پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.

د مرت کلا په شا وخوا کلیو کي بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرخـوي دیـن پـه دنیـا "میـرزا حنانـه" دا نعمـت زائلـوي پـه دا غـم ولـي
"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندې بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

سـتا لـه غمـه نـه یـم ځـه یـم چـې دا هسـې لا د دېرشو کـالو نـه یـم موی مـې سـپین شـو
"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پوري رسېدلئ و. دی وایي:

چـې پـه سـپینه ږیـره نـه اوړې د ښـکلو آفـرین دې شـه "حنانـه" پـر همـت
"دېوان – ۴۹ مخ"

چـې پیـرۍ مـې ږیـره سـپینه کـړه خـم قـد راتـه ښـایي اوس عصـا د سـر و قـد
"دېوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چې د سراو پای بیتونه یې داسي دي:

وجـوار تـه د مـولی سـردار قـرین ولاړ چـې مرغـوب د کـل عـالم و پـه تحسـین ولاړ
اعتمـاد بانـدې د کـړو نـه دئ "حنانـه" چـې "سـردار مهـردل" لـه دې دنیـا یقـین ولاړ
"دېوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چې مونږ د ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو ، د نورو ښاغلو محققینو څېړني به هم پر وګورو او و به وینو چې څه تر وزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وینا کې ښودل سوېده ، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کې. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکرو – تاریخونو او نور دې ته ورته آثارو کې یې ژوند تر "1271 هـ ق" پوري یقیني بلل سوئ دی). دا سي روایت هم سته چې دېوان یې په همدې کال ترتیب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې مونږ د سپین ږیرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د شاه زمان سدوزي ، د پاچهۍ اوایل وي.

(1) وګورئ: حبیبي – عبدالحی- د افغانستان ببلیک 192 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي یې د خپل ورور برهان نومي د مړیني نېټه په یوه څلوریځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځایه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زیار کښ محقق ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقیق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي لیکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحمید مومند د دېوان په سریزه کي یې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي لیکونکي په زیار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د۱۲۷۰ هـ ق" لیکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار ولیکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښې کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقیق، همدومره ویلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امیر شېرعلیخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښځېدو د ځای په باب د ویلووړ هیڅ راز معلومات نسته.

تألیفات یې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د میرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهیر" نومي کتاب ښاغلی مؤلف لیکي: "میرزا حنان په پښتو او فارسي زیات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تیار سوي متن کي یوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم ځوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ویلي وي، ښایي دېوان به یې هم درلود. خو داخبره راته لاینحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي دیوې فارسي غزلي د راوړلو ضرورت څه و؟

---

(1) په دې څلوریځه کي تاریخي ماده "له دا نیم برهانه مخ و ګرزاوه" ده. د نسخې د لیکدود له مخي د "برهان" مغیره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي باید د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم باید "هـ" محاسبه نه سي. زما په خیال له "نیم برهان" څخه مراد "ځوان برهان" دئ، ولي که د "برهان" نیم قیمت "179" له تاریخي مادې څخه ووزي، "1104" پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه یې د ورور.

(2) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) و ګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهیر- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د ځو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنګ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کي د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"[5] نومي اثر کي یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادَونه شوې ده).[6]

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنګ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ–کابل–د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لاريې:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چي ده د پښتو ژبي د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر څنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبې د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چي میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرګندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چي حمید مهمند یې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ور کوي... په دې لاره کي لوړي درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چي حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کي وايي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چي دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کي یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخي وايي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کي شاملېږي:- کامګار ختک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- د سریزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک – 449 – 450 مخونه (د کتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چي استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي:

پیروي مې د "حیمد" مو شګاف وکړه　　　ما "حنان" د شعرلاس کړ د "رحمان" مات

"دیوان – ۴۲ مخ"

د حمید د شعر بحر ته "حنانه"　　　یو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابیات

"دیوان – ۴۵ مخ"

د حمید د خوش نظمۍ په زراعت کي　　　دا "حنان" یې د دئ د شعر خوشه چین

"دیوان – ۹۷ مخ"

حنان په رشتیا سره د خپل عالي تخیل په واسطه د حمید سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بیا د حمید پر پله مستقیم ګام هم ږدي.

حنان وايي:

چي مي ولیدې د ترکو سترګي غوړي　　　نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغي کوړي

"دیوان – ۱۲۳ مخ"

حمید وايي:

چي په غتو سترګو ګوري نابینا وي　　　چاچي ولیدې د ترکو سترګي غوړي

"دیوان – ۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

له پرتوه ستا د مخ دئ　　　چي لمر پټ شو په سحاب

"دیوان – ۴۳ مخ"

حمید وايي:

ستا د مخ له شرمه و نغښت　　　نباپېرو مخ په حجاب

"دیوان – ۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه　　　که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

"دیوان – ۱۰۵ مخ"

حمید وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ　　　چي سینه شوه د حمید دوکان د مشکو

"دیوان – ۲۳۴ مخ"

(1) د حمید د کلام اقتباسات د 1363 هش کال د کابل چاپ دیوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لــه حمیــد ه ســره آس د شــعر نــه ځــي | کــه "حنــان" پــه حــرص مځکــه کــړي پــره

"دېوان – ۱۳۱ مخ"

حمید وايي:

پــه حــرص کــه مــخ د زمکــي کــړي پــره | رابــه نــه وړي تــر نصــیب زیاتــه ذره

"دېوان – ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمینو اغیزي هم لیدل کېږي د هغو اشعار یې د تضمین په ډول هم اخیستي دي. دی وايي:

زه "حنــان" د یــار پــه غــم لکــه ګــل واشــوم | کــه "رحمــان" و د اشــنا لــه لاســه ســتړی

"دېوان – ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـــنا لـــه لاســـه زه یـــم پـــه زړه ســـتړی | پــه فلــوس مــي پــه کــار نــه دئ درســت وګــړی

"دېوان – ۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د یوې غزلې په اقتفاء یوه بشپړه غزل لري چي مقطع یې دا سي ده:

جــواب دئ دا غــزل "حنانــه" د اخونــد پیرمحمــد | کــه پــه قیامــت کــي پــه پنــاه د پیغمبــر و درم

"دېوان – ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقیق غواړي او دا څو پاڼي سریزه د دا ډول تحقیق ګنجایش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي لیدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پیکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په ردیف کي په "نوې طرحه" یوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه یې بللای سو. لاندي به یې ولولو:

حنان وايي:

نېـــک بـــدا د ازل و قتـــــوېش و | د چـــا بـــد چـــا ښـــه و د چـــا بـــېش و
دا فغـــــان الــــــه ردم د بلبـــــل اف | روانـــه یـــخ ســـخن کانـــد لـــرېش و
عشـــق ایـــم دام یـــن لـــره ســـتي د | بلبــــل تــــاب رګ د ګلـــــو رېـــــش و
نســـترن رګـــس نبـــل الـــه شـــبو د | اپکـــوم ال و صـــفت رتـــا پــــېش و

---

(1) و ګورئ:- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګـل شـرم خ پـه اېــو کښې ه و نغښـت | اب يـې سـتا ديـدن و د اوربـپـش و
چې مي وارا پـه يـاد شي ارقيب هم | اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـبش و

څـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــبش و

"دېوان –۱۰۴ مخ"

پورتنۍ غزله خو په همدې بڼه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری و ګڼل سي، بيانو معنا ښندي. په دې ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو | و د چـا بـد د چاښـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغــان نالـــه هـــردم د بلبـــل لافـــه | تـاب يـې ستا د ديدن نـه و دارو پـېش شـو
عشــق قــايم مـدام مـين لـره هسـتي ده | د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نســترن نــرګس ســنبل لالــه شــبو ده | دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښې ښه و نغښت | ما تـه هر ساعت تـر مرګ بتـر را پـېش شو
چې مي يو وار را پـه يـاد شي يار رقيب هم | فروانـه(1) هـيڅ سخن نـه کاندي دلـرېش شـو

څـه پــه نــوي طرحــه شــعر کــړي "حنانــه"
ســتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــبش شــو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رايه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اريانا دائرةالمعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يې ښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هر راز ادبي صنايعو څخه ډک دئ، دلته به يې څو مثاله ولولو:

تجنيس:

دا يـې چـين د جبـين نـه دئ د زړو چـين دئ | پـه دا چـين کـوي د چـين د مشــکو چـين

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د يـار د واړه خـور و ورور دي | پـه دنيـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

---

(1) دا کلمه بايد (پروانه) کښل سوې وای مګر د ړومبۍ کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته ‌ ‌ ‌ نـه پـه مینـه کـي بلبـل تـر مـا حـزین شـته

سوال و جواب:

مـاول وروځـي دي کـږې او خـال دي څـه دئ ‌ ‌ ‌ ویـل خـال مـي دئ امـام ورځـي محـراب دئ

تحت النقط:

چــي لــه بویــه محــروم کــړئ و دلبــر ‌ ‌ ‌ پــه کارمــه لــره دا ســي بېکــاره ســر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشــوق د مــخ احــوال در تــه حضــور کــړه ‌ ‌ ‌ لـه دا وروسـتو هالـه ځـان لکـه منصـور کـړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمـــــد ســــرور ســــردار و د عــــالم ‌ ‌ ‌ عـــدل و حکـــم هـــم دوام واړه محکـــم

(ټوله غزله)

د دیوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه:- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثیه" راغلې ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان ډیبلیک- 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتین خمسین" کي د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ(2) زه په یقین سره ویلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځیني دلایل سته چي د هغو پر بناء و ویل سي چي دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قایه یې ده چي بېخ او کونجونه یې د سرې څرمني دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کیڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلې څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ	یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په بېخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼي وروسته په درېیم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط لیکل سوي دي یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سرباندي لري. له څلورم مخ څخه دیوان پیل کېږي. باید و وایم چي دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلهي د هر چا قاضي الحاجات یې	په عطا په کرم حل المشکلات یې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهي د محبت په اور کي توان را	سمندر رنګه د پټي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه ځکه په متفر قاتو کي را وړل چي یو خوبې ردیف ګډوډ اوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلاګردان هغه کاغذ ته وایي چي د کتاب د لومړۍ پاڼي او د وقایې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دېوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ!

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعې، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځي، ترجیع بند، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخې لیکدودي ځانګړتیا وي په دې ډول دي:

(څ) او (ځ) یو راز د (خ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کاریږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه بې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل یې کاريږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور-زېر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښي) د (کښ) په توګه کاريږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښي دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دېوان

دا دېوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروانباد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و، یو مخ سریزه او ښاغلي

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي. (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دین ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدیر و، درې مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دوا ړو لیکنو کي هغه نسخه چي د دېوان د ترتیبولو په وخت کي ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب یې هم په وضاحت سره نه دئ معرفي سوئ. ډېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بیا هم زیاتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمي سوي نه دي. حتّٰی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروايي څخه شکایت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د ردیف ګډوډي هم پکښې سته د "واو" د ردیف یوه غزله د "ی" په ردیف کي راغلې او د "ی" د ردیف یوه غزله د رباعیاتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي نښې نښاني سته چي مرتب باید ځوک د ختیځي لهجې و یونکئ پښتون و ګڼې، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لړ څه بې نظمۍ راوستي دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چي (349) غزلې، (25) رباعۍ ترجیع بند، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د میرزا حنان سوانح کښل سوي ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د څېړونکو په واک کي د حنان د دېوان دا سي یوه نسخه وه چي "تر جیع بند، مخمس، مثمن او څو رباعیات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دېوان د ترتیبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان یوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي دیوان مرتب باید هغه په خپل متن کي راوړې وای.

زما په خیال د دېوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مینه والو ته یې د پښتو ژبې د یو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستاینې وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نیمګرتیا وې لري.

لکه چي مخکي مې و ویل د دې متن په ترتیبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهنې اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي باید هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چي د مؤلف یا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بیا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چي د شاعر یا مؤلف له خوا کتل سوې یا تصحیح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بیا هغه نسخه د زیات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه یې یا د شاعر د ژوند زمانه او یا یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نږدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشيو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت راته غوره ايسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشيه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزليات او متفرقات.

د غزلياتو له برخې څخه مې هغه غزلې چې د بېتو شمېر يې له اوو څخه زيات و، هم ايستلي او په متفرقاتو کې مې راوړي دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بيتو شمېر حتٰی تر 19 پورې هم رسېدلئ دئ او په يوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د ميرزا حنان د خپلې ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کې وايي:

يــو ځوبيتـــه در تـــه وايـــم معنـــوي — نـــه قطعـــه ده، نـــه غـــزل دئ مثنـــوي
پـــه پښـــتو ژبـــه مـــې و وايـــه کتـــاب — هـــر غـــزل يـــې اووه بيتـــه پـــه حســـاب
دا پـــه دا چـــې مولانـــا مولـــوي جـــام — د دېـــوان غـــزل اووه بيتـــه تمـــام
چـــې الحمـــد د قـــرآن اووه آيتـــه — زياتـــه نـــه ده ابتـــداء تـــر نهايتـــه
ده نـــور خپـــل دېـــوان پـــر دا بحرتيـــا رکـــړ — مـــاهم خـــوښ پـــه ډېـــر رغبـــت د ده رفتـــار کـــړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې"رغبت" له مخې ما د دېوان د غزلياتو په برخه کې ټولې هغه غزلې راوړې چې د بيتو شمېر يې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسې غزلو پېښ سي چې د بيتو شمېر يې اته، نهه وي. هغه شمېر د يو مجبوريت له مخې زيات سوئ دئ ځکه د عين غزلې ځيني بيتونه به په اصل کې وو خو په چاپي دېوان کې به نه وه راغلي، يا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کې به نه وو ثبت سوي، يا به يې توپير دومره زيات و چې د جلاجلا بيتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورۍ پر بناء ځای ځای د غزلو د بيتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خيال په داسې حالاتو کې زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مې د "ل" د رديف دوې غزلې،(2) د "ن" رديف يوه غزله(۳) د غزلياتو له برخې څخه و

---

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب رغبېدلئ دئ. لکه چې وا يي:

چې يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلي مې په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتی څلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چې په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندي وروسته سوئ دئ. ځیني غزلي مې له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مې په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښېخي پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چي مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کې لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چي موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چي د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلي خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازي په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کي نه دئ "لکه ځیني کسان چي داسي فکر کوي"، بلکي د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کي لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخي "چي" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چي یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعر د شعر ویلو په وخت کي له خپلي لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چي یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کي پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولي خبري په پام کي نیولي او متن مي برابر کړئ دئ.
په پای کي د دې خبري یادونه ضروري بولم چي د متن د تهیه کولو په برخه کي زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نیمګرتیاوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کي د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چي له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

(2) دا دوې غزلي په 193 –194 مخو کي ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کي و ګورئ.

(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان –د 1360 ش کال چاپ –د سریزي 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غزلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

الْهـي د محبـت پـه اورکـي تـوان را   سـمندر رنګـه د پټـي خـولي بيـان را
کـل سـختي مـي لـه زړه و باسـې قـادره   لکـه زلفـي د خوبـانو زړه پرېشـان را
چي د فيض لباس هر څوک را څخه يوسي   د دانـش لـه رختـه (1) ډک هسـي دوکـان را
چي مي شناخت له تا پـه وشي ذوالجلاله   پـه خپـل لطف سره ډک جـام د عرفـان را
چـي بـې تـا يـې پـه زړه بلـه هـوا ګـرزي   د هغـه عـالِم لـه ديـده تـه امـان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غيره خياله   په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

۱ (۲) ماسـوا مـي لـه خـاطره فرامـوش کـړه
د خپل حب ځای په سينه کي زما "حنان" را ۷ (3)

الْهـي سـتا د عرفـان لـه ميـو جـام را   چي په مست يم دغه جام علی الدوام را
چي بې تا که کُلي خيال را څخه محوه   اسم ذات پر زړه جاري(۴) دغه انعام را
ستا بې يادو مي له غيرو زبان بند کړه   مشـغولا پـه تـلاوت سـتا د کـلام را
ربه ستا پـه معرفت مي زړه مسرور کړه   ستا په حب سره همېش د زړه ارام را(۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه(۶)   لـه شيطانه هم امـان دا سـتا پـه نـام را
مشـغولا د زړه مـي وکـړه سـتا پـه اسم   بېـزاري لـه ماسـېوا څخـه مـدام را(۷)
قناعـت مـي پـه نصـيب کـړه کردګـاره   پيـروي د کـاملانو پـر اقـدام را(۸)

۲ الْهـي د خپـل حبيـب لـه برکتـه(۹)
تـه پـه فضـل مـا "حنـان" تـه د زړه کـام را ۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بيتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په ياد سره مدام د زړه آرام را. (۶) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بيت په (ب) کي نسته. (۸) دا بيت له (ب) و اخيستل سو. (۹) دا نيم بيتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمين سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب[۱] تئ له چشمانو هر سهار زما
ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما

پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره
که یار کښت د مهرو که پر مزار زما

څو باریک لکه موی نه شي په ډېر فکر
و به نه وینې په سترګو ملا د یار زما

هیڅ سراغ د تنګي خولې مې پیدا نه کړ
آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما

صفایي ځني څڅبږي لپي لپي
راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما

کې[۲] کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست[۳]
تن بې[۴] شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳ — ۲۲

عقل هیڅ د عشق په باب کې را و نه ښو
اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما

ستا له خولې غخه که ګل زده کړه خندا
بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما

د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته
که دوا مې د دردو کړه مسیحا

زړه مې ستا په عشق کې بایلو نه یې غواړم
د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا[۵]

څو په خیال د خال و خط یم اخته شوی
د خاطر تیاره مې نه مومي روڼا

سوز د مینې هسې اور را باندې بل کړ
بې شربته د مرګ نه لري دوا

له غیرته په اور وسوم په چمن کې
چې مې ولید ګل په رنګ ستا د قبا[۶]

۴ — ۲۹

فلک دف د خورشید و وهي له شوقه
چې ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا

څو به ګرځم ستا د مخ په تمنا
ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا

ستا د وصل خیال مې نه ځي له خاطره
د مفلس له فکره نه وزي کیمیا

ژبې[۷] پرې ښه ده چې نقد د دوو کونو
بولي څوک دا ستا د نیم وېښته بها

خزان کښېښووي[۸] د ګل له ژړه رنګه
د بلبل د ږغ پر پښو باندې حنا

دا د کوم سرو قد لار ګوري چې هسې
صنوبر چې سر له باغه کړ بالا

سیا بختې لکه سایه را پسې ځغلي
چې دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵ — ۳۶

تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"[۹]
تر غزال د چین آهو ځغلي بالا[۱۰]

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست ببربېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي زړه دا ستا په مينه کړ اشنا
خپلي ويني مي د ځان کړې خونبها

ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد
چي کبلي ور ته پراته وو شا و خوا

پيروي د عقل هسي ده زاهد ته
لکه يو روند شي د بل ړانده عصا

تر مجنون نه وه په عشق زليخا کمه
چي يې واخيست(۱) مردانه ګام د وفا

پروت د مرګ پر بستر يم طبيبه راشه
ستا په ديد سره مي شي د زړه دوا(۲)

ستا د عشق له فيضه هيڅوک محروم نه دي
که پادشاه د زماني دئ که ګدا(۳)

د يعقوب په شان شوم روند راشه يوسفه
د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتيا(۴)

۲ که به کله مهرباني(5)کړې وخت دي وخت دئ ۴۴
رحم بويه پر "حنان" بې دست وپا

زړه مي و ووت ستا د ديد و جنګ ته بيا
خدای زده څه به شي ور پېښه له دې(6) خوا

را معلومه ده چي بيا به تېښته(۷)راوړي
ستا له سترګو سوبه(8) نه ده وړي چا

اختراع دي زما د مرګ نوې پيدا کړه
نوم مي ډېر ډېر يادوې چي هېر کړې ما

په بېزې لينده د وروځو خدنګ ولې
هسي رنګ چي خبر نه يم سم اذا(۹)

د بانو غشي يې بې توبريو منبلي
هيڅ ګزار يې له زړه نه درومي خطا(۱۰)

د عشق عيش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱)
هر ورغوی لايق نه دئ د حنا

۷ د خندا په موج يې لب راغله "حنانه" ۵۱
په چمن کي کړ غونچې کميس قبا

زما يار زړه دي بايلو په رشتيا
خبر نه يم يو وړ کومي(12) دلربا

د دې ښهر خوبرويان دي صدقه شه
بندي کړئ يې کاکل د زلفو چا(13)

د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کي
دا چي ناست يې لاس ترزني ښېنوا

ځړولئ سر مدام په فکر ناست(14)يې
دا د کوم يوه دلبر په تمنا

ته له کومه په کوڅه کي د بل ناسته(15)
واړه عشق دئ چي درو ښنوده وفا

(۱) چاپي دېوان: چي يې کښېښود. (2) چاپي ديوان: "په يوه بوسه مي شي د زړه دوا ". (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخيستل سو. (5) "مهرباني "بايد درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.
(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم بايد و ويل سي چي په چاپي دېوان کي دا نيم بيتۍ له پنځم بيت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نيم بيتۍ د څلرم بيت وروستی نيم بيتی دئ.
(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.
(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب يې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خويونه غواړې ".

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې — ته د یو د پاره[1] سل د پاره ستا

٨ و "حنان" ته راز عیان که چې ته درومې ٥٨
جریده به در پسې وي ترغه ځا[2]

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما — خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چې له ځالي مې اخیستئ لاچیچې و — اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چې نهال مې اوباوه د زړه په وینو — اوس په لاس کښېي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چې مې باز له لاسه والووت — خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
ځوک به زېرې پر ماوکه چې یار راغئ — چې تر جار کړم سر و مال و هستي[3] کل زما
چې له ماتئ ما لیده[۴] هسې مړ نه شوم — حیراني ده پر دا هسې تغافل زما

٩ راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه ٢٥
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما — یو پر بل شو شواخون[5] پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلئ — چې صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دېوانه کړم — چې آهو که مدام سیل د جنون زما[۶]
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي[۷] — مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده — په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما[۸]
د اول مینې[۹] ژړا لویه خامي ده — د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

١٠ هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه ٧٢
چې "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما

څو به کړمه ستا[۱۰] د وصل تمنا — عقل و هوښ[۱۱] را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي[۱۲] — که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم — ولې نه ده ستا د نیم و ښته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته (13) بیان کړم — مرض سخت شو[۱۴] طبیبان دي بې پروا

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دېوان: "چې کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دېوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: څو به کړم زه ستا.(11) چاپي دېوان: هوش.(12) چاپي دېوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دېوان "و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم(1) — کـه څـه یـو ، یـو پـه رنـګ زه د کهربـا
په نیم دید که مي زړه(۲) و باخښه و تاته — خدای حاضر دئ خجل یم لـه دې وینا

۱۱ دا واړه د عشـــق اکســـیر اثـــر پـــر وکـــړ — چـي يـې رنـګ د "حنـان" کـړ لکـه طـلا ۷۹

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا — دوا ړه سترګي دي نرګس(3) زلفي سنبل ستا
د اســیرو زړو تــړل دي بــل څــه نــه دي — چـي و غـوړو تـه خم شـوئ دئ کاکـل سـتا
هرګــز نــه اروي زګېــروی د مهجورانــو(4) — آفــرین دي وي پــر هســي تغافــل ســتا
کــه بــه آه چیــري(5) قبلېــږي د عشــاقو — نــه دي وي هرګــز د حســن تنــزل ســتا
د یــوه لښــکر ســپاه دي ســره وژنــي(6) — وا عجــب دئ د عشــاقو تسلســل ســتا
ســجدې د شــکرانې کــړم بســمل طــوره — چي د زړه غوښي مي توی شي(7) پـه منګول ستا

۱۲ کــه ژړا افســوس فریــاد کــه(8) عیــب نــه دئ — د رخســار پــر ګــل "حنـان" دئ یــو بلبــل ســتا ۸۶

دا يې سترګي که جادو دئ که نرګس دئ غه شهلا(9) — دا یــې زلفــي خــال وخــط دئ کــه هجــوم دئ د بــلا
دا يې خوله ده که غونچه ده که يې لب دئ که مرجان دي(10) — دا یــې غــاښ پــه خولــه کــي نمــایي(11) او کــه دئ دُر یکتــا
دا يې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ — دايې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سنتره نـارنج تـرنج دئ کـه غبغـب دئ حیرانېـږم — نـه توبـه توبـه غلـط شـوم خجـل یـم لـه دې وینـا
دا خنجر دئ که مژګان دئ(12) چي مي خرخ د زړه پـه میـان دئ(13) — کــه نــاوک دئ نــه پــوهېږم قتلــوي مــي بــې پــروا
دا يې وروځي که کمان دئ چي مي زړه ورتـه نښان دئ — بــې صــرفې کــه ګُزارونــه غشــي نــه درومــي خطــا

۱۳ دا یـې زنـه ده کـه سـېب ده د "حنـان" د زړه آسـېب ده — چي پـه تـش آرزو يـې(14) کېـږي د رنځـورو زړو دوا ۹۳

له فتنې(15) پـه سایه خلاص یم د مژګان ستا — خــاطر جمــع وي لــه واړو پرېشــان ســتا
څـه الفـت(۱۶) زمـا غریـب او سـتا د غشـو — دغــه واړه دلجــویي کــوي پیکــان ســتا
ســر یــې تــل پــر زانــو اېښــئ وي د فکــر — هغه څوک چي يې پـه زړه کي وي ارمان ستا
لــه حیرتــه ســترګي پټــي کــړي خولــه وازه — لــه کتــو ســترګو تړلــي دي(17) حیــران ســتا

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته. (۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا يې غاښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په میان. (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صحرا آهو په سیل راته راشي(1) چي تعریف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته(2) منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې(۳) شي لاله ګلان له قبره ۱۰۰
دا چي ګور لره ارمان یووړ "حنان" ستا

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما مسخر نه کړ شوخ چشم پریزاد ما
سرو مال، دین و دنیا، دانش و صبر په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هیڅ اثر یې(۴) پر سنګین خاطرو نه شو یو په سله خواری و کښبې تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ویل کېږي ګفت مي وړئ دئ په صدق(۵) د استاد ما
که خبر وای چي شانه بې(۶) ستا په کار شي پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زیارت به مي څراغ له خپلو بل وي له رقیبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وایم اوس هرڅه را رسېږي ګیله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما(۷)

۱۵ ما ویل غور د "حنان" د بېداد وکړه ۱۰۸
ویل شړلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني(۸) حیرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقیب له ناکردو کړې(۹) ما مظلوم په داد نیولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا در کړه چي مي وژنې حیرانېږم(۱۰) پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د ښبلو چي جام نوش که څوک د میو لبالب ستا
په دیدن که یې سېراب کړې ښه به وکړې عاشقان د دیدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره(۱۱) ۱۱۵
که پوره شي(۱۲) د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نه یو زخم لکه ګل دئ نمایان زما غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما(۱۳)
ګیله(۱۴) کفر ده له بخته و اسمان ته سیا بختي مي شوه(۱۵) د بزم څراغان زما

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سیل له را ته راشي ".(2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته ".
(۳) بې = به یې (۴) چاپي دېوان: هیڅ اثرمي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به یې. (۷) دا بیت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بیتو شمېر یې یو زیات کړ. بیا هم له چاپي دېوانه واخیستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي "(۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقیب له ناکردو کړې "(۱۰) چاپي دېوان: حیراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده "

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت بـه مـي تـاراج کـه مـخ(1) د ترکـو — چي کینـه لـري(2) پـه زړه کـي هـر زمـان زمـا
چي لـه ترکـو لیـري ګـرزي سـلامت وي — ولي څه کـړم چي زړه نـه دئ پـه فرمـان زمـا
پـه ژړا مـي نـرم نـه شـو زړه د ښـکلیو(3) — نـه نرمېـږي د غـه کـاڼی پـه بـاران زمـا
لــه نګــاه ســرمه آلــودو ســتا دلبــره — لکه بوی د ګل بې ږغـه شـو فغـان زمـا

۱۷ پـه دا عصـر کـي همـدرد نسـته "حنانـه"
چي به و ګنډي پـه رحم چاک ګرېوان زمـا(4) ۱۲۲

چــي مــي ولیــده رفتــار ســتا — تــوري زلفــي تــار پــه تــار ســتا
قــــــد دي ســـــــروه د ارم ده — غــاښ درون دئ آبـــدار(5) ســـتا
پـــر ګـــلاب بانـــدي شـــبنم دئ — کـــه عـــرق دئ پـــه(6) رخســـار ســـتا
ســـره لبـــان دي ســـره یـــاقوت دي — خـــوږ تـــر شـــهدو دئ ګفتـــار ســـتا
پــــه کــــوثر کلــــه اوبېــــږي — چـــي وي تـــږی د دیـــدار ســـتا
کـــه آفتـــاب دئ کـــه مهتـــاب دئ — خوشـــه چـــین دئ د انـــوار ســـتا

۱۸ خـــال دانـــه زلفـــي دي دام کـــړي
"حنـــان" ویـــنم ګرفتـــار ســـتا ۱۲۹

یـو وېښـته د راسـتۍ نـه لـري ابـروی سـتا — رحـم نـه لـري مژګـان فتنـه جـوی سـتا(7)
شـمعه نـه شـړي پتنـګ لـه خپلـه ځانـه — اور حیران دئ و تونـدۍ و تـه د خـوی سـتا
پـه کعبـه پـه بتخانـه کـي سـتا مـذکور دئ — هر طرف پـه غـوږو اروم هـای و هـوی سـتا
چـي دلتـه بـاد لـه زلفـو څخـه و موښـت — له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بـوی سـتا
کـــه مـــي زر کتـــب خـــاني و پلټلـــي — و مي نـه لیـده پـه سترګو خط د روی سـتا
غــوارړي څــه ســرو ســامان لــه مــادلبره — و ایسـتم لـه نـام و ننګـه جسـتجوی سـتا

۱۹ سر و مال د "حنان" څه دئ ستا پـه عشـق کـي
دواړه کونـه قیمـت نـه لـري یـو مـوی سـتا ۱۳۲

مــه غــولېږه پــه راتلــه د بــې وفــا — هرګـز مـه درومـه پرپلـه د بـې وفـا(8)
کـه هرڅو ټینګه وعده در سره وکړي — بـاور مـه کـوه پـه خولـه د بـې وفـا

(١) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کینه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.(5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" باید د (باء) په پېښن درې ځېږ و لوستل سي.(6) چاپي دېوان: پر رخسار.(7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتله په نه راتله یې پروا مه کړه — د لګیرمه اوسه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه یې غواړه — توبه و کاږه له پله د بې وفا
ځړولئ یې و سر مدام له شرمه — هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰ په قسم چي یې "حنان" اعتبار نه کړ — ۱۴۲
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا

چي دي عشق په سترګو رونډ کړم مات پرملا — په بغل کښې راکړه ستا د قد عصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر — زما پر صبر آفرین ستا پر جفا[1]
د اسمان ملکې ولوېدي له ذکره — چي ارام نه شوي یو د م زما له غوغا
که مي ستا وصل نصیب شو له خدا غواړم — په دعا کښې شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفې — نمر له تا سره شي تېر لکه برېښنا
په مضمون یې نه پوهېږم څه یې لولم؟[2] — پېچاپېچ زلفې دي خط دئ د ترسا[3]

۲۱ ستا د وصل په امید یې عمر تېر شو — ۱۴۹
د "حنان" په تشه تمنا[4]

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا — ساقي راوړه جام د میو مهیا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسې — پیوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي — لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښې — ښاخ د ګلو په مثال ید بیضا[5]
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ — ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تیار دئ په چمن کښې — د سبزې طفلان حاضر په تماشا
په آئینه کښې د اوبو د غنچې عکس — لکه ستوري د اسمان کوي روڼا[6]

۲۲ زړه مي غواړي چي توبه کړم بیرته مات — ۱۵۷
اي "حنانه" وقت د ګلو راغئ بیا

---

(۱) دا او ورپسې درې بیتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي یې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او یو بیت نسته، نور بیتونه یې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بیتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" ردیف په نورو غزلو کي ستة.

پر د کاه له ضعیفۍ اخستی نه شم — که څه یو یو په رنګ زه او کهربا — ←دا بیت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کېمیا — ←دا بیت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهید قبر مي ولید — غزالان ورته پراته وو شا و خوا — ←دا بیت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خرید ته زړونه جودانه ده — که په سر روح الامین کوي سودا — ←دا بیت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بیضا. (6) دا بیت په (ب) کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ب ﴾

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب　　جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ　　ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده　　له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري　　پرورش مومي ذره(۱) په آفتاب
تبسم یې له ښکنځلو(2) سره زېب که　　قدر زیات لري ترخه چي شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ　　لا یې عشق لري له ما سره حساب

۲۳　　ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه"　　۱۲۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ یې دئ لکه آفتاب　　له آفتابه یې زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ　　چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي　　غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو　　له عقیقه(3) یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ　　چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي　　په مثال لکه حُباب

۲۴　　په تعریف د یار "حنانه"　　۱۷۱
ځوک به وکه ستا(4) جواب

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب　　معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال یې په زړه ګرزي　　و قبلې(5) ته چي شا کړي ده محراب
دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي　　د هالي سپر پر سرونیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم　　دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وورکي چي نمرې په شوخي غواړي　　په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي یې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم　　ورځ(6) په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵　　که هر څو شعر بلند وایې "حنانه"　　۱۷۸
د حمید موشګاف نه شي جواب

چي دي لعل آلوده شي په شراب　　شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښې د ابرویو دي خال نه دئ　　دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دیوان: ذره هم. (2) چاپي دیوان: له د شنامه. (3) چاپي دیوان: له عقیقو. (4) چاپي دیوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هـر ځـای چي قـدم کښـېږدي سـرو قـده   مردګان شي ټول پـه زمکه کښي سېراب[1]
ډېـر امیـد مـي دئ و هغـه سـرو قـد تـه   قـُمري طـوره طوق د غـاړي کـړم رکـاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه   رحـم کلـه شـته پـه زړه کښـي د قصـاب
کله کله بې په خواب کښي[2] خیال حاضر شو   ولـي څـه کـړم چي هرګـز نـه راځـي خـواب

۲۲ لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښـېږدي ۱۸۵
کـه "حنـان" شـي ستـا لـه وصلـه کامیـاب

چي یې زړه وړئ وي خیال ستا د غبغب   د هغــو رنګونــه ژړ وي تشــنه لــب[3]
مشـق د خیـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم   چي پـه دیـد سره یې اوراخلي مکتب
دا د زلفو تـار یې کوږ پـه رخسـار نـه دئ   و سـپوږمۍ تـه راوتلـئ دئ عقـرب
کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم   پـر جبین بانـدي چین راوړې د غضـب
له عاشقه حیا څه غواړئ پـه عشق کي   لــه مجنونــه مونــده کلــه شــي ادب
څـه سـیالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصـر   خوش نسب یې، خوش لقب یې خوش حسب

۲۷ لــه حمیــده ســره آس د شـعر نـه ځـي ۱۹۲
اې "حنانــه" بـــس کـــه و نیســـه جلــب

ســپین رخســار او زنخـدان د شـکرلب   زړه مــي یــوړ ایــن و آن د شــکرلب
پـر درګـاه یې دروېزه کانـدي د حسـن   د فقیــر پــه دود ســلطان د شــکرلب
وړي وړي مــي د زړه مــانې هالــه دي   چي یـې خیـال شـو را روان د شـکرلب
لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه اوتاقـه   هسـي ورک شـوه رقیبـان د شـکرلب
که مي سر کـه مال کـه عقل دئ کـه صبر   تـر دیـدن بې[4] کـړم قربـان د شـکرلب
دی لــري زګــوة د حُســن زه حقــداره   وظیفـه مـي شـوای لبـان د شـکرلب

۲۸ همېشــه بــه د "حنـان" کـانې پـه کېـږي ۱۹۹
چــي بـاور کـه پـه پیمـان د شـکرلب

خـدا قبولـه کـړې دوعـا زمـا غریـب   رقیـب کـړه د یـار لـه دره بې نصیب
سـر درد د عاشـق نـه ور کېـږي دلتـه   صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دې شوخ دلبر د میني پـه مکتب کښي   لکــه ګــل مــروړي غوړونــه د ادیــب
چي جرس و ځای تـه رسي فغـان نـه کـه   فغان هم نه کـه عاشق چي شي قریب

---

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې.(3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (4) بې= به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلې، دی په کوڅه کې د یار ګرزي — دا خپل زړه مې شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسي کاندي تر لاسه — چي ځان خاوري که په درکي طبیب(1)

29 لـه نا اهلـه چي وفا غواړې "حنانه"
لـه املوکـه مزه غواړې د زبیب 202

راشه و ګوره ګفتار د عندلیب — چي پاره کړ ګل آزار د عندلیب
چي ګل نه ویني خاموش له غمه کېنېني — دا وفا ګوره هر وار د عندلیب
ځان و ګل ته رسوي په هره توګه — که څه خېژي تر زړه خار د عندلیب
چي د اور په شانې(2) سرې لمبې تر سر ځي — په آه سوئ دئ ګلزار د عندلیب
وصلت مومي عاقبت هغه له یاره — چي قبول که پر ځان کار د عندلیب
ګل چي هسي ځوانیمرګ ځي په پوهېږم — فریاد اروي هر سهار د عندلیب

30 چي اثر پر ګلو نه کاندي "حنانه"
بې فایدې دئ هر چغار د عندلیب 213

﴿ت﴾

دا شبنم پر مخ د ګل دئ قطرات — که عرق دئ پر رخسار لکه(3) نقات(4)
دا يې تار د زلفو کوږ و خوله ته پرېووت — که افعي حلقه وهلې پر حیات
چي د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ که(5) — دم په دم راته ښیي د مرګ حالات
مخ يې شو زما قاتل سترګي شاهدي — بې قاضي يې زما قتل کړ اثبات
قرباني دي یم د سترګي روغ به نه شم(6) — پر دغو بېمارو شوئ یم(7) خیرات
په اول بازي د میني په شطرنج کې — تا په رخ کړ زما د زړه پادشاه رامات

31 د حمید د شعر بحر ته "حنانه"
یو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابیات 220

زرغونه خط دي رونق کړ د ریحان مات — ستا د مخ ګلشن کړ رنګ د ګلستان مات(8)
ستا د خولې غونچې لمن کړه د ګل خیري — په سرو لبو دي قیمت کړ د مرجان مات
وهي لار د اسلام ستا جادو د سترګو — تورو زلفو دي ګردن کړ د ایمان مات

---

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کي یوه څپه لږده. (2) شانې = شان يې. (3) چاپي دېوان: باندي. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مي وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه یمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تــاول[1] کـــاږم بـــه دي زه لـــه پرېشـــانيه — هغـه عهـد دي لکـه زلفـي کـړ آسـان مـات
د بـادام سـينه دي سـترګو سـل سـوري کـړه — چي يو ځلي شوه په زړه کي ستا مژګان مات
وې ګنـــډلي پـــه بـــاڼو د بـــادام ســـترګي — شـيرين لـب دي د پسـتې کـړ نمکـدان مـات

۳۲

پيـــروي مـــي د حميـــد موشـــګاف وکـــړه
مـا "حنـان" د شـعر لاس کـړ د رحمـان مـات

۲۲۷

ستا پـه خط سره زينت شو د مخ زيات[2] — پــه آبـــرو صـــفايي کېـــږي د مـــرآت
د سيا چشـمو د بوسـې وعـده ببخـا ده[3] — د آهـو پـه ښـاخ موقـوف دئ دا بـرات
چي پـه مصـر کي کلام[4] د شکرلب شي — شـي خجـل لـه ښـاره[5] و باسـي نبـات
زړه و عقـل مـي دا سـتا و خيـال تـه ورکـړ — پادشـاهانو لـره ورې رعيـت سورسـات
زمـا د زړه سـکندر بـه کلـه ځنـي ګـرزي[6] — چي يې[7] خط شو راتـه خضر خولـه حيات
نه پـوهېږم کـل جهـان دئ پـه دا غـم کـي[8] — کـه سـتا غـم کـړ راتـه تـريخ زمـا اوقـات

۳۳

تــه غنـــي نصــاب د حُســن دي پـوره دئ
زه "حنـان" يـم مسـتحق را کـړه زکـوة

۲۳۴

را شــــه پرېــــږده د ګلرخــــو محبــــت — ســـور انګـــار دئ همېشـــه د دئ[9] قربـــت
المدام يې[10] د هجران په اور کښې سوځي — هــر ســړی چــي د ګلرخــو کــړي صــحبت
خوبرويـــان واړه لـــه خرمـــي ظالمـــان دي — زړه ســـوی نـــه لـــري پـــر اهـــل د غربـــت
په آرزو کښې د رخسار که يې څوک مړشو — ســـره لالـــه يـــي زرغـــونېږي پـــر تربـــت
قتلـول پـه تېـغ د هجـر د مظلـوم کـه[11] — تـــي اميـــد کـــوې د شـــونډو د شـــربت
لـه رقيبـه سـره هـردم خوشـخويي کـه[12] — لـه عاشـقه بـل څـه نـه کـه[13] بـې نکبـت

۳۴

بـل څـه نـه دئ يـو مـزری دئ د يـار هجـر
چي يې پروت پـر مـا "حنـان" هـومره هيبت

۲۴۱

نـرم نـه شـو زمـا پـه آه زړه د دلـدار سـخت — نه نرمېږي پـه بـاد کـاڼی د کوهسـار سـخت
غافل مه شـه هيڅ زمـان لـه مړاوو سـترګو — پـه نـاجوړه تـن کـه[14] مکـر دا ببمـار سـخت
چي ښـاخونه يې د وروځو[15] هسـي خـم دي — دا يې سترګو د بادامو[16] را ووړ بار سخت
نـن شـپه مـه غـواړه قـرار لـه مـا ناصـحه — مضـطرب کـړم خيـال د زلفـو د نګـار سـخت

---

(۱) تاول= تاويل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زينت شو ځکه زيات". (3) چاپي دېوان: ببځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً يې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخويې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو يې. (16) اصل: بادام.

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه | پته خوله غونچه بلبل که(۱) په گفتار سخت
صاف دلان له گفتگویه خفه کېږي | شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت

۳۵ بس که(۲) ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه
چي یې کېنلئ ستا د وصل انتظار سخت ۲۴۸

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت | لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي | د ماړانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سیل د غره له سره ژر ژر لوېږي(۳) | هسي درومي د سنگدلو د عُذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه(۴) | د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه | توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت(۵)
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي(۶) | لکه اوږد شي(۷) د عاشق د انتظار وخت

۳۶ چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت ۲۵۵

که مي نه کړله بلبل سره داستان درست | آه مي پري نه ښود په باغ کي یو گرېوان درست
د اسلام ښیښه مدام له سنگه ولي | ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند که(۸) | مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان(۹) درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه | ارمان دا دئ که د گل لا وای پیمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړي(۱۰) | لکه چیرته لښکر درومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسي پښېماني مه کړه | په وعده په قول ډېر وي کریمان درست

۳۷ هیڅ له خیاله ور ته نه گوري سیا چشم
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست ۲۷۲

که هرڅو په یارانه کي مي دئ یار سُست | ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست(۱۱)
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که | ځکه هسي راته وعظ که هوښیار سُست
خط یې هسي په وار وارو مخ ته راغئ | لکه گډ(۱۲) شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نو خط د خط په وخت داد که ښایېږي | شي وړیا متاع چي چیرته شي بازار سُست
ما یې هېره کړه بوسه له ډېره غمه | ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(۱) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر درومي. (4) چاپي دېوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: څرگند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: یو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست | زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم ... بلبلان کاندي په ژمي کې گفتار سُست [1]

۳۸ ... ۲۷۹

د دې عصر [2] د پښتو قدر بلند شو

چې "حنان" په پښتو ژبه کړي گفتار سُست

پـه ځنځیر دي د گیسو کړم گردن بست [3] ... چې یوه خوا ته مې نه رسېږي دست

په دریاب کې دي [4] د مینې هسې ډوب یم ... چې په خیال نه را رسېږي د چا شَست

د کاکل له ظلمه ستر گي آگاه نه دي ... نه خبرېږي هیڅ د شپې په غلو مست [5]

چې نخچیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود ... کوم صیاد ونیو د کین غشي په شَست

له بدنه مې هغه دم روح جدا شي ... چې دي وینم له رقیب سره پیوست

نن د حُسن په دولت کې رحم و کړه [6] ... مدام نه وي [7] دغه ستا د حُسن هست

۳۹ ... ۲۷۲

حق به غواړې د قیامت [8] په ورځ دلبره

چې رقیب دي کړ بلند او "حنان" پست

ستا د عشق په غم کې نه یم ملامت ... راتې [9] وبه تر قیامت پخوا قیامت

له خاطره مې ستا خیال په ظلم نه ځي ... تنده نه دروسي له تږي په زحمت

موزون قد چې دي موذن و لید په ستر گو [10] ... په مسجد کې یې ویل قامت قامت

د دریاب او به صدف لره دي زهر ... شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت

تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ ... بې نگینه گوتي نه لري قیمت

عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته [11] ... که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰ ... ۲۸۳

نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه"

شنیده خبري نه لري حرمت

چې بار وړي د یار د هجر په زحمت ... تل وایه شي پر هغو باندي رحمت [12]

عاشقان په دنیا نه وزي له غمه ... له ازله دغه شوئ دئ قسمت

که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ ... د ښه یار جدایي و بولئ قیامت

له حیرته سروه و دري ثابته ... پر هر ځای چې جلوه وکړي ستا قامت

---

(۱) چاپي دیوان: "بلبلان په زمستان کښي کړي گفتار سُست ".(2) چاپي دیوان: د خپل عصر.(3) چاپي دیوان: په زنځیر د گېسو شومه گردن بست.(4) چاپي دیوان: کي یې. (5) چاپي دیوان: "چې د شپې په غلو نو نه خبرېږي مست ".(6) چاپي دیوان: مهر بویه (7) چاپي دیوان: تل به نه وي (8) چاپي دیوان: محشر. (9) راتې=راته یې. په چاپي متن کي (رایې) دئ(10) چاپي دیوان: په سترگو ولید.(11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته ". ماله دواړو څخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره و باله.(12) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. له اصل څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو خطان که ناز کوي بې ځایه نه دئ — خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت

چي يې واورم تریخ ښکنځل له شکرلبو — پــه مانــه کېــږي شــکران د دې نعمــت

۴۱ — چــي پــه ســپینه ږیــره نــه اوړي د ښــکلو — ۲۹۰
آفــــرین دي شـــــه "حنانـــه" پــــر همـــــت

ســتا تــر شــونډو لعــل نــه لــري قیمــت — ګــل دی نــه لــري و ګــل تــه نزاکــت [1]

پریــروی چــي عاشــق نــه لــري دئ هســي — لکــه پیغمبــر چــي نــه لــري امــت

بــې کششــه زړه ورکــړه و یــار تــه مــه کــړه — چــي بــې ســته مېلمــه نــه لــري عــزت

پــه تــور خــال یــې کل عــالم دئ قتــل کــړئ — خوشــي وا یــې چــي هنــدو وي بــې همــت

پــــه لـــویي یـــې ابـــرو خمــــه ده و قدتـــه — پــه حــرف کــم دئ لــه قیامتــه یــې قامــت

نــه در ګــرزم لکــه غــم ســتا پــه خــاطر کښي — فرامــــوش دي کــــړم دلبـــره عاقبـــت

۴۲ — که پښې کښېږدې د "حنان" پر سترګو باندي — ۲۹۷
شــه بـــه نـــه لـــري د دې نعمـــت منـــت

د عشــق غشــی مــي کــاري تــر ځګــر و ووت — چــي لــه زړه څخــه مــي خیــال د دلبــر و ووت

لا مــي نــه و مــراد د وصــل پیــدا کــړئ — د هجــران د لمبــو [2] دود مــي تــر ســر و ووت

د خپل وصل ملهم [3] زما پر زخم کښېږده [4] — تــر ځګــر مــي ســتا د ظلــم خنجــر و ووت

مجنــون بېــد لــه حیرانــۍ و پښــو تــه ګــوري — پــه هــوا دا ســتا ، تــر بــاغ صــنوبر و ووت

د غمــزو د غشــو [5] جنــګ لــره یــې هــردم — لــه زخمــو مــي ډک [6] ځګــر لکــه سپــر و ووت

نور مي څه وژني په تېغ د خپلو [7] سترګو — د غمــزې تیــر مــي رســا تــر ځګــر و ووت [8]

۴۳ — پــــر محــــک د امتحـــــان د ســــخندانو — ۳۰۴
د "حنـــان" شـــعر چانـــدي لکـــه زر و ووت

دا ګیسـو [9] دئ د نګـار پـه لاس را کښـېووت — نــه پــو هېږم کــه ښــامار پــه لاس را کښــېووت

کــه اره لکــه شمشــاد شــم [10] پــري بــې نــه ږدم — کــه د تــورو زلفــو تــار پــه لاس را کښــېووت

خولــه غونچــه، ســترګي نــرګس، زلفــي ســنبل دي — خط ریحان دئ څه ګلزار [11] په لاس راکښېووت

تـــوري زلفـــي مـــړاوي ســـترګي د ترکـــانو — د راز عمــر د بېمــار [12] پــه لاس راکښــېووت

تماشــــه چــــي د خپـــل زړه د داغ کومـــه [13] — هــم ګلشــن هــم لالــه زار پــه لاس راکښــېووت

د رقیـــب و ســـرته وږی تـــږی ناســـت یـــم — پري بې نه ږدم که یو وار په لاس راکښېووت

۴۴ — زه "حنــان" پــه عشــق کــي نــوي طــالع غــوارم — ۳۱۱
کــه وصــال د هغــه یــار پــه لاس را کښــېووت

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

۴۵ ۳۱۸

زړه مي په زلفو کښې نن بیا د دلارام کښېوت
چي له قفسه دا مرغه ووت په دام کښېوت

هغه بندي ښه وي امید چي د خلاصیت وي ورته
زړه چي په زلفو شي بندي علی الدوام کښېوت

دا يې پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تاته
دا تور هندو دئ چي په میان کښې د اسلام کښېوت

انتظار نه که(1) د کوثر د اوبو تږی د دید
چي بېي په لاس کښې له ازله د عشق جام کښېوت

خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه څوک
چي په بغل کښې يې وصلت د ګل اندام کښېوت

زړه مي طواف د یار د درګاوه په دغه امید
چي به مي وصل شي نصیب، په عقل خام کښېوت

زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قیامته(2) پوري
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښې مدام کښېوت

﴿ ټ ﴾

۴۶ ۳۲۵

چي اشنا کړ په مرګ مخ را څخه پټ
ښايي اوس چي مدام ژاړم په ورټ ورټ(3)

چي له نازه به يې سر پر بالین نه ښوو
ګورستان له روان شو پروچ کټ

که هر څو مي(4) افسوس کړ فايده يې نه کړه
د لحد پر خوا يې مخ و ماتي(5) څټ

ماتول او سازول د فلک کار دئ
زنده سر واړه منګي دي د ارهټ

نه له ښه زړه ا لوته، نه په بد مرګ شته
د اشنا د مرګ خبر نه کړم خوله پټ

چي مي يار قبر ته ولاړ او زه لا ګرزم
په سل ځله تر ما بِه دئ د هند جټ

په فراق يې(6) زه "حنان" سترى ستومان شوم
ببلتانه هر ځاى را وښود د غم کټ(7)

﴿ ث ﴾

۴۷ ۳۳۲

يار مي يار شو له رقيبه الغياث
آه له دا توره نصيبه الغياث

چي له رنځه مي خبر دوا مي نه که(8)
له دي بې پروا طبيبه الغياث

په هيڅ نفعه سود يې نه يم پوهېدلى
زړه مي بايلود بې موجبه(9) الغياث

هر سهار د ګل ګرېوان پاره پاره که
د آزار له عندليبه الغياث

چي دي سر پاشي سبا په عامو خلکو
له هغه يار قريبه(10) الغياث

چا په زده کړه خونريزي دا ستا په سترګو(11)
له دا هسي رنګ اديبه الغياث

د "حنان" په حال خبر غمخوري نه که
له دي هسي رنګ حبيبه الغياث(12)

---

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قیامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتې: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته(7) چاپي دېوان: "ببلتانه پر ځاى راوښوده غم، پټ". (8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجيبه؟.
(10) چاپي دېوان: يار و رقيبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونريزی د شاه په سترګو". (12) په اصل کي "له دي بې پروا طبيبه الفياث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چ)

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ　　په تدبیر سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راته رام شي ترهېدلی آهو کله　　بخت را اچوي(1) له ورایه په تلوار پېچ
چې وفا را سره کاندي هم و برېږم　　تمام نه لري هرګز د جفا کار پېچ
په ژړا مې لکه ګل لا هوسېږي　　نه خلاصېږي له جبینه یې تابدار پېچ
دا افعي د ګل پر برګ حلقه وهلې　　که کاکل دی پر عُذار باندي(2) د یار پېچ
دا پر خوله باندي یې تار د زلفو کوږ دئ　　او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

۴۸　　شاعران شعر مغلق وایي پوهېږم　　۳۳۹
"حنان" نه لري د ژبې د ګفتار پېچ

(ج)

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج　　لکه زه خوښ یم د ترکو په تاراج
همېشه په زور د حسن بتان اخلي(3)　　د ارم له شاپېرو څخه خراج
شیریني مې د وصلت کړه هجر هېره　　آموخته مې شو په دې زهرو مزاج
مبتلا په هسي درد یم نه پوهېږم　　چې طبیب مې درمانده شو(4) په علاج
چې نا جوړه مسیحا شي په اسمان کي　　ستا خندا غواړي د پاره د علاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن یم(5)　　څو وا نه خلې د خُتن له مشکو باج

۴۹　　د بل عیب پوشېده لره "حنانه"　　۳۴۶
که خبر یې له احواله د حلاج

دا پخپله شو نن بیا را سره یار کج　　که په بدو پوهولئ دئ(6) اغیار کج
که په ناز سترګي کړې اړوي څه شو؟　　مست له خیاله مدام ځي پر سمه لار کج
پر عُذار زلفي تر نیمو کړې ښې دي　　په خپل ځای کي ترسیم ښه ایسي بسیار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوي عجب نه دئ　　مخ په کښته چې ځي هر کله وي مار کج(8)
چې یار یار شو له رقیبه، صبر بویه　　ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج
کې شکوه کوم له جوره راته ښایي　　ګیله هلته کړي نوکر چې شي بادار کج
چې بخت کج شو، فلک کج شو یار مي کج شو　　خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰　　چې مزری یې(10) د هجران راغئ ناګاهه　　۳۵۴
له هیبته ورته شو د "حنان" وار کج

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان:چې طبیب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند یم ".(6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته. (8) دا بیت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو یې زلفي څکه پېچ و تاب شوې　　مخ په پور ته چې ځي هر کله وي یار کج

(9) دا بیت په اصل کي نسته. (10) (یې) په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ح﴾

راشــه پرېــږده د دنیــا روز ګــار قبــیح ‌ ‌ ‌ پــه لاس واخلــه د نبـي(ص) د دیــن تســبیح
لــه غیبتــه لــه بُهتانــه ځــان نګــاه کــړه ‌ ‌ ‌ کلمــه وایــه پــه ښــه زبــان فصــیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې ‌ ‌ ‌ هلتــه نــه شـي چـې اجـل دي کـه (1) ذبـیح
که ځای غواړې د اسمان پر بام د پاسه ‌ ‌ ‌ لــه دنیــا کــه مینــه پــرې لکــه مســیح
د غفلت لـه خوبـه وینښ شـه صـبحګاه تـه ‌ ‌ ‌ د فیــاض بــاران اورېــږي پــه ترشــیح
مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر ‌ ‌ ‌ ځــان دي کــړ پــه بېهــوده ویــل جــریح

٥١ ‌ ‌ ‌ دا ګوهر به دي په کار شي کې(2) پـه غـوږ کړې
در تــه وکــړه "حنــان" ښــه ویــل ملــیح ‌ ‌ ‌ ٣٢١

﴿خ﴾

چې دا سـم لـه خیالـه نـه ګـوري جانـان شـوخ ‌ ‌ ‌ دا پـه دا چـې بـل یـو نـه وینـي ترځـان شـوخ
د مژګــانو لــه ســایې یــې الــف لــوېږي ‌ ‌ ‌ د الماســو پــر تختــه د مــیم دهــان شــوخ
لـه حلقـو یـې زلفـي سـر ترپایـه سـترګي ‌ ‌ ‌ چـې لاس ور نـه شـي د چـا تـر زنخـدان شـوخ
د کمــان پــر مــوتې زاغ د تصویر کښــلئ ‌ ‌ ‌ او که خال یې دئ د دوو وروڅو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښې ناست دئ مضطرب یم ‌ ‌ ‌ لکـه پـېښ شـي د مفلـس کـره مهمـان شـوخ
دا زمــا ســر افــرازي ده پــه جهــان کښــې ‌ ‌ ‌ په ښکنځل چې را ته خلاص کاندي لبان شوخ

٥٢ ‌ ‌ ‌ پـه خـم قـد ، پـه سـپینه ږیـره حُـب د تُرکـو
بـل یـو نـه وینـم "حنانـه" سـتا پـه شـان شـوخ ‌ ‌ ‌ ٣٢٨

نظــر ژغــوره لــه کاکلــه د نګــار شــوخ ‌ ‌ ‌ لېونتوب زېږي له زهرو د دې مار شوخ(4)
لـه خجلتـه ګـلان مـخ پـه وینـو وینځـي ‌ ‌ ‌ چـې و بـاغ تـه ځـي پـه سـیل ګلعذار شوخ
ترمـي ترمـي زړه مـي جمـع د یـار مـخ کـه ‌ ‌ ‌ د کبـاب کتـرې پخېـږي پـه انګـار شـوخ
پــه تــش دیــد وري زړه د زُهــد لــه رســتمه ‌ ‌ ‌ چې کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قــدم تــې د کوهســـار زرکــه حیرانــه ‌ ‌ ‌ چـې لـه نـازه خرامـان کـوي رفتـار شـوخ
فـواره پـه زړه کښـې سـازه کـړم لـه وینـو ‌ ‌ ‌ هیڅ د سیر هوا نـه ګوري خونخوار شوخ

٥٣ ‌ ‌ ‌ اې "حنانــه" بلبــل کــوچ وکــړ لــه ګلــه
چې یې واروېده په باغ کښې ستا ګفتار شوخ ‌ ‌ ‌ ٣٧٥

خورږ ژوندون را پوري هسې کړ هجران تریخ ‌ ‌ ‌ لکــه حــال وي پــر بنــدیانو د زنــدان تــریخ
نـو خطـان کـه(5) د عاشـق لـه ژړا بـد وړي ‌ ‌ ‌ پـر سبزه باندي بې وختـه وي بـاران تـریخ

(١) چاپي دېوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کې، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.
(5) چاپي دېوان: چې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه وصـلت کـې لـه رقيبـه نـه خلاصـېږم — پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تريخ
مې حرام دي په مجلس کي چي يار نه وي — بـي لـه ګلـه و بلبـل تـه شـي بوسـتان تـريخ
چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخيست — لا تـر اوسـه مـي پـه هغـه دئ زبـان[1] تـريخ
دا سـتا غـم مـي زړه بتـر سـره خفـه کـړ — شي لـه سپـې مېرمني عيش د مهمـان تريخ[2]

۵۴ — کـه فرهـاد تـه و[3] شـېرين غـم د شـېريني
دا ستا غم کړ شېرين عمر پر "حنان" تريخ — ۳۸۲

﴿ خ ﴾

سـتا د لبـو و شـربت تـه شـهد و نـاب هـيڅ — پـه ښايسـت دي و رخسـار تـه دئ آفتـاب هـيڅ[4]
چـي دي تـاب د ديـدن نـه لـرم حيـران يـم — سـتا ديـدن د پـاره هـومره اضـطراب هـيڅ
چي په مې دي د مخمورو سترګو مست يم — نسـته کيـف د انګـورو د شـراب هـيڅ
خـط آيـات، مـخ دي کاغـذ، شـونډي دي وقـف — سـتا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـيڅ
چـي دي و ويشـتم پـه غشـو د مژګـانو — اوس که کړې راته د زلفو پېچ و تاب هيڅ
د ارم[5] نـرګس خجـل کـړه دا سـتا سـترګو — و صـفا تـه د جبـين دي دئ مهتـاب هـيڅ

۵۵ — پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که يې ګورې
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـيڅ — ۳۸۹

﴿ د ﴾

خـو بـه ګـرزم سـتا پـه هجـر کښـي نـا ښـاد — پـه وصـلت مـي کـړه دا تللـئ زړګـی ښـاد
بـې مـدده يـې د زلفـو سـترګو بنـد کـړم — ښـکار بـې دامـه نيـوه کـار دئ د صـياد[6]
چـي ليـده نـه شـي سـمند لـه چابکيـه[7] — بنـدي شـوئ يـم د هغـه پريـزاد
سـتا لـه برنـدو سـترګو کلـه ګيلـه کېـږي — رحـم نـه لـو ېږي[8] پـه زړه کښـي د جـلاد
د نـور چـا لـه لاسـه دا د پـر پادشـاه کېـږي — تـه پـاد شـاه يـې لـه تـا وکـړم پـه چـا داد
د آخـري تېشـې کـار يـې پـر ځـای وکـه[9] — پـه اول سـعيه بېځـا وه[10] د فرهـاد

۵۶ — پـه مکتـب کښـي يـې "حنانـه" لـه اولـه
د وفـا حـرف يـې ور و نـه ښـود[11] اسـتاد — ۳۹۶

---

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بيت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي د غه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحيح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کيښ او معنا هم ور کوي. (6) ب: "ښکار په دام کښي نيوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ور و نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پيرى مي ږيره سپينه کړه خم قد ‌‌ ‌ را ته ښايي اوس عصا د سرو قد (1)
د عشق درس چي په مکتب کي وايه نه شي ‌ نا خوانده د الف بې وايې ابجد
ناصح وايي په پيرى کي مينه پرېږده ‌ په پيرى حرص زياتېږي، وايي بد
مزرى نه وي خلاص له تبي په هيڅ وخت کي ‌ تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هيڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي ‌ مګر خلاص شي په مدد د يا صمد
د ريا زهد زاهد کړي په پوهېږم ‌ چي په غاړه يې دئ حَبل من مسد (2)

۵۷ ‌ چي د ښکلو بې تعريفه بل څه وايي
په مذهب زما "حنان" يې بولم رد ‌ ۴۰۳

چي هوا کړې د ګلرخو (3) د ساعد ‌ له زړه و باسه د غه خيال (4) فاسد
دا کوتره د حرم ده نبيښه نه ده ‌ چي و وينو ته يې تړى دئ زاهد
تر ما، دى پر يار عاشق و خبر نه وم ‌ ما و يار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګداى رزق په غپا د سپيو نه ځي (5) ‌ زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه (6) ‌ په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم موږ ګناهکاران يو (7) ‌ که جنت په عبادت غواړي (8) عابد

۵۸ ‌ همېشه که پرخو برويو په دا فخر (9)
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد ‌ ۴۱۰

اې چي يې د عاشقانو د لپسند ‌ نور بايده دي د عاشق سره پيوند (10)
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخيست (11) ‌ لا تر اوسه مي شېرين دئ د خولې خوند
که په خيال کي ستا د لبو مړ شم (12) ښايي ‌ که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ ‌ چشم زخم تې (13) پر اور ايښئ دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه ‌ ياد مي نه کړ ځکه سېب د سمر قند
چي پر غوږ يې بد لګېږي زما پندونه ‌ نه پوهېږم بيا يې واخيست د چا پند

۵۹ ‌ د وصال ښادي يې (14) نورو ته رسېږي
زه "حنان" يې يم په غم سره خور سند ‌ ۴۱۷

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورةاللهب- 5 آيت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خيال. (5) چاپي دېوان: "د ګداى رزق څه د سپي په غپا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار يو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګتې. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رويه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بايده دي له پيوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شيرينو لبو واخيست ". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته يې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که يې.

د نوخطـو پـه يـارۍ کـي نشـته سـود	سـترګي ولـي د ځـان باسـې پـه دا دود
دا چـي نـن لـه مغروريـه سـم نـه ګـوري	پښـېماني لـره بـې[1] خـط را ولـي زود
بيـا بـه نـه راځـي رقيـب د يـار و در تـه	و جنـت و تـه لار نشـته د مـردود
چـي عاشـق و تـه لـه منعـي د عشـق وايـي	ګويـا مسـت هوښـياروي پـه سـاز سـرود
چـي تفريـق د دوو يـارانو سـره کانـدي	همېشـه بـه پـه لعنـت وي مـخ کبـود
چـي بنـدي شـي پـه کمنـد د تـورو زلفـو	نـه خلاصـېږي پـه اوراد و پـه درود

٢٠ چي د يار هجر[2] تېوک نه کړي "حنانه"
حيرانېـږم لـه څـه روغ دئ سـتا وجـود ۴٢۴

عـالم کـړي ښـادۍ پـه عيـد	لـه مـا شـو هـوس بعيـد[3]
خـط يـې راکـړ د خپـل حُسـن	زمـا د زړه د وږو رسـيد
بـې جنونـه پـه مجـاز کـي	بـل څـه نـه بـولم مفيـد
دئ د مينـي پـه حکمـت کـي	افلاطـون زمـا مريـد
يـم پـه سـر و مـال راغلـئ	سـتا د نيم وښـته پـه خريـد
غـزالان پراتـه پـر قبـر	سـتا د سـترګو د شـهيد

٢١ سـتا پـه جـور لـه "حنانـه"
ورک شـو ګفـت و کـه شـنيد ۴٣١

﴿ ډ ﴾

رنـګ د وينـو کـړ سـتا لبـو پـه شـراب ګـډ	او عـرق شـو سـتا لـه شـرمه پـه آفتـاب ګـډ
د مـخ ورځ دي شـوه د زلفـو تـر شـپه لانـدي	کـه آفتـاب د نوبهـار شـو پـه سـحاب ګـډ
سـتا د وروځـو پـه ميـان خـال دئ نـه پـوهېږم	کـه هلـک دی حبشـي شـو پـه محـراب ګـډ
دا د زلفـو تـار دي کـج پـر جبـين نـه دئ	دا عقرب دئ چي نن شپه شو په مهتاب ګډ
چـي حجـاب لـه مخـه ليـري کـړې ګلرخـه[4]	شـي عـرق پـه مـخ د اور پـه اضـطراب ګـډ
کـه هوښـيار کـه لېـوني کـه مسـت دي واړه[5]	عالمونـه کـړه سـتا خـط پـه پېچـو تـاب ګـډ

٢٢ ګـل ښايسـت يـې و ښايسـت تـه دئ "حنانـه"
لکـه څـاڅکي د بـاران شـي پـه دريـاب ګـډ ۴٣٨

شو په زړه مي د کا کل خيال د دلدار ګډ	همخانـه شـو همېشـه را سـره مـار ګـډ[6]
دا يې مشـک د خُطا تـوی پـر نامـه ګـل کـړه	کـه د خـط د سـبزي رنـګ شـو پـه رخسـار ګـډ
خپلـي سـترګي يـې و خـط تـه هسـي ګـوري	لکـه چرتـه شـي آهـو پـه مـنځ د تـار ګـډ

(۱) بې = به يې. (2) چاپي دېوان: د يار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: ليری کړې دلبره.
(5) ب:... که لېونی دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط يې هسي په مخ راغئ په پوهېږم ـــــ شو تر حشره پوري دا ليل و نهار ګډ
غاښ يې هسي په سرو لبو کښي نمائېږي ـــــ له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځي مګر له قبره د شهيد خپل ـــــ چي په وينو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

۴۴۵ ـ صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه" ـ ۷۳
لکه طفل په خوږو شي په تلوار ګډ

﴿ ذ ﴾

چي قاصد راته راوړئ دئ کاغذ ـــــ زړه يې زما له ځايه وړئ دئ کاغذ
چي مي شرحه د هجران پکښي ليکله ـــــ دا په دا را څخه (1) ستړئ دئ کاغذ
هيڅ جواب يې بيا رانه غئ و ما خوار ته ـــــ چي هرڅو مي چا ور وړئ دئ کاغذ
هسي نه چي په احوال مي خبر نه دئ ـــــ ور ته حال و يلئ سپړئ دئ کاغذ
د يار وصل مي نصيب په دنيا نه شو ـــــ هجر هسي پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کي چي مي نوم ويني له درده ـــــ هغه دم يې پاره کړئ دئ کاغذ

۴۵۲ ـ که روح ورکه (2) په دا زېري "حنان" ښايي ـ ۷۴
چي قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ

﴿ ر ﴾

دا کا کل پر رخسار (3) نه دئ د دلدار ـــــ دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کي (4) خبري کړي دوي سترګي خود بخوده ـــــ عجب نه ده پرته تل وايي بيمار (5)
دا د وروځو تېغ کي زخم که په زړه کي (6) ـــــ شوخ کاته يې بيا ملهم وړدي پر پرهار
که يار ګوري له حيا و خپلو پښو ته ـــــ بانوګان يې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته يې د زلفو کباببږم ـــــ چي هردم يې تماشي که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفي په دا که ـــــ د هندوانو وي له اوره سر و کار

۴۵۹ ـ پېچوتاب يې (7) شو کاکل په دا "حنانه" ـ ۷۵
چي يې تاب د کمر وليده د يار

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار ـــــ که سر لوح د قرآن ده په زنګار
په (8) ورو الوزه نسيمه پر دا لوري ـــــ د يار مخ د ګل په بوی نه کړي ازار
دا چي سترګي د ځنځير را ته کړي شوي ـــــ زړه مي دئ د چا د زلفو طلبګار (9)

(۱) چاپي دېوان: "دا په دا چي را څه ستړئ دئ کاغذ ".(2) چاپي دېوان: ورکړي. (3) اصل: په رخسار.(4) کي: که يې.
(5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کي "يې" نسته. (8) چاپي دېوان: پرورو. (9) چاپي دېوان: "زړه مي دئ د کومي وړي طلبګار ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبيه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه   په دغه وينا مدام يم شرمسار
كه پښي كښېږدي د بلبل پر ستركو باندي   پښې يې زخم شي د خيال د ګل په خار
د ملا خيال دي لكه موی هسي باريک كړم(2)   چي جواب دئ د مېږي راته د شوار

۶۶
تورې زلفي پر رخسار وينم "حنانه"
كه ماران پر ګل پراته دي لوی سهار
۴۶۶

لا تر خو اخلې د خوږو زړو آزار   بيم كوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه يې كړ سر پورته   تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځير كي   لكه و ګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانو د تورو ستركو بې څه وايم   په تش ديد يې د حرم آهو دئ ښكار
موهو مي د سرخۍ ټكى معلومېږي   نه پوهېږم او كه خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو   دا سبب نه شو نفقه د دې بېمار

۶۷
كه يې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو
"حنان" زړه په وينو ډک لكه انار
۴۷۳

تر څو پروت يې پورته شه وقت دئ د كار   ولوله مستغفرين بالاسحار
چي پايان يې د رحمت د درياب نشته   كل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم   كه هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دې به ګناه ډېر كوم كريمه   د سخي كېږي له لړ بخښنه عار(4)
چي رحمت مي تړی وليد و عصيان ته   خوښ مي كړ په دا سبب د ګناه بار
كه ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي   ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار(5)

۶۸
د احمد په روی مي و بخښې احده
زه "حنان" يې مدام سپی يم(6) د دربار
۴۸۰

څو لا نه يې له مرده و سره شمار   غفلت مه كوه په ليل و په نهار
اوږد اميد دئ اغزي توی كړه په لمن كښي   ته د زړه په شغله(7) وسوځه دا خار
عوض كړه نعمت دلې د زړه په وينو   چي هورې به يې سرخرويه هم آبدار
زخم مه كوه پر بل د خپلې ژبې   نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهې خلګ   سر به باسې له لحده لكه مار
په صحرا كښي د محشر به پښه پر ګل ږدي   چي دلې له لاري واخلې د چا خار

۶۹
وايه ربَنا ظلمنا ډېر "حنانه"
چي توبه دي كه قبوله كردګار
۴۸۷

(١) چاپي ديوان: "ستا د خولې او د غونچې كړه ".(2) چاپي ديوان: هسي ضعيف كړم (3) دا غزله په چاپي ديوان كي نسته.
(4) دا بيت په "ب" كي شپږم بيت دئ (5) ب: "نور رحمت به يې پر څه وو معلومدار ".(6) ب: پمن سپی يم (7) ب: په شعله

نـادان نـه شـي کـړای سـخن لکـه هوښـيار　　د بيـــده(1) نفـــس جـــدا وي تـــر بيـــدار
عيش مي تريخ دئ د جهان په باغ کي هسي　　لکـــه ډک وي جـــام لـــه زهـــرو د کوکنـــار
مـردود نـه درومـي د عشـق لـه دره هيڅوک　　دغـــه اور نـــه کـــه لـــه دې خاشـــاکه عـــار
غافـل هـيڅ فـيض د يـار لـه مخـه نـه وړي　　مفلـس تېـر شـي پـه خـالي لاس تـر بـازار
پتـه خولـه غونچـه بلبـل پـه نـارو سـرکه　　مســتمع صــاحب ســخن کــه پــه ګفتــار
پــه کثــرت د اســباب نــه شــي مطلبونــه　　پــه د وو ژبـو دوې خبـري نـه کـړي مـار(2)

۷۰　　کـه لـه ورځـي د جـزا بـيم کـړې "حنانـه"　　۴۹۴
تويېـده د اوښـو خـوی کـړه پـه سـهار

نـن پـه مهـر راغـئ يـار　　کـا شـانې تـه زمـا خـوار
کـه خورشـيد طلـوع وکـړه　　پــه خانــه کښــي د بېمــار
تـوري زلفـي پـر مـخ پروتـي　　د ګـلاب پـه شـان(3) رخسـار
د بوسې خواست مي ترې وکړ　　وې ويـــل قـــرار قـــرار(4)
پـه نـرمـي پـر لبـو واخلـه(5)　　هســـي نـــه چـــي شـــم ازار
سـپينه خولـه لـه خندا ډکـه　　او کـا کـل لکـه تـور مـار(6)

۷۱　　تـــر دا هســـي مهربـــاني　　۵۰۱
همېشـــه شـــه "حنـــان" جـــار

چـي د ځـان پـه سـود دي هـيڅ نـه يـې خبـر　　ملامـت نـه يـې پـه ځـان نـه يـې خبـر(7)
و مــــن يعمــــل مثقــــال ذرة(8) دئ　　لــه غــروره پــه قــرآن نــه يــې خبــر
ددنيـا پـه عـيش دي هغـه عـيش پرېښـود　　چـي پـه حـور، قصـور، غلمـان نـه يې خبر
څـه قصـرونه څـه عـالم يـې کـړ ويجـاړه　　لــه ګردشــه د آســمان نــه يــې خبــر
بـې بهـا عمـر دي خوشـي د ځـان تېـر کـړ　　هـيڅ پـه ګـران او پـه ارزان نـه يـې خبـر
د منکـر نکيـر جـواب بـه څـه شـان وکـړې　　چـي پـه ديـن او پـه ايمـان نـه يـې خبـر

۷۲　　لا تــر کومــه بــې پــروا ګــرزې "حنانــه"　　۵۰۸
تــه لــه قهــره د يــزدان نــه يــې خبــر

---

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ويده" ثبت دئ. ما "بيده" ځکه و کيښ چي يو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دويده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئيل قرار "دا بيت په ،ب" کي پنځم بيت دئ. (5) ب: "په نرمي يې پر لب واخله"
دا بيت په "ب" کي شپږم بيت دئ. (6) دا بيت په "ب" کي څلرم بيت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. بايد و ويل سي چي د دغي مطلع لومړی نيم بيتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بيتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له ميرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آيت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي له بویه محروم کړئ و دلبر ... په کار مه لره دا سي بېکاره سر[1]
هر چي و وایم له جوره د مهرویو ... کله سم ګوري په دا وکړه باور
یار به داد د بوسي کله پر ما وکه ... چي له جوره جبرې[2] ګڼم پر هردر
های و هوی کړم د دلبر له بي رحمیه ... دا په دا چي های و هوی کړي مرور
چي له یاره سوال جواب کوم امید مي ... کړي پیدا په بېهوده ویل سرسر
چي پرې جبر د بې مِهر مَهروی وا یي ... بیا پر کوم لوري به درومي برابر

۷۳ چي بې اسمه مي دا و وایه په دا دئ ... 515
چي له اسمه سره عیب و یکسر

هومره بخت ښایي له کومه زما د سر ... چي یې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
له دې خپله زړه ګیله کړم ډېره ډېره ... چي د یار کو څې ته تئ[3] نې کړم خبر
که عاشق له خلکو لیري ګرزي ښایي ... زخمي نه شي تلای له سېله برابر
نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر ... که پر سر باندي تېرې د هُمای پر
هر شپه دا د فلک بخیلي ګوره ... په بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر[4]
زړه مې[5] وورِ هډونې[6] و سېځل له مخه[7] ... اور نه ګوري په ځنګله کي خشک و تر

۷۴ چي د حُسن بحر یې موج واهه "حنانه" ... 522
تویې کړه پر کناره د خط عنبر

ښایسته کړه د نېکۍ په افسر سر ... نه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر
پیروي هره ګړۍ د هغو بویه ... چي یې خاوري د بېدیا وي په ګذر زر
چي دلې د عوایق له پاره خلاص شي ... د هغو ته آسانه دئ د محشر شر
پر کبلیو باندي رحم د سپو نه شي[8] ... د رقیب لاسونه مه شه په دلبر بر
چي تشبیه یې[9] کړله قده د ګلرخو ... ځکه نه لري په باغ کي صنوبر بر
محبت مي زړه له زلفو سره یوورړ[10] ... د مارانو ځای وي تل د پاړوګر ګر

۷۵ حذر څو وکړي "حنان" د عشق له اوره ... 529
همېشه وي[11] دا وَر خلاص پر سمندر در

څو به کړې پر آس د عشق جولان د شعر ... نه طی کېږي په رفتن میدان د شعر
چي یې و وهي برېښنا د یار د هجر ... تل اورېږي پر هغو باران د شعر
د یار جور چي حواس متفرق که[12] ... د هغو شي برابر مېزان د شعر

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) جبرې= جبر یې. (3) تئ= تلئ (میرفت)، نې= نه یې. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) مې = مي یې. (6) هډونې= هډونه یې. (7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړوني دی له مخ د سېځلو ".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "یې " په اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي یې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د یار جور ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي   په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ   څوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر
د انسان سینه[1] ګاه بحر ګاهي برشي   مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

٧٦ بکر[2] خیال د یار له خولې وایه "حنانه"
چي شېرین دي وي مدام دېوان د شعر ٥٣٦

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور   خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن یې ول ول نه دي پروتي[3] زلفي   پر چندڼ دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل یې څه کماله استادي ده[4]   چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو[5]   ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مي داغ[6] دئ په زړه ایښئ   و غمزو ته[7] ستا په دا چي وي نښان تور
دا تور مار پر سپین چندڼ دئ ګرزېدلئ[8]   که یې ایښئ دئ په غاړه کي غېتان تور

٧٧ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم
لکه سترګې د دوی، بخت شو د "حنان" تور ٥٤٣

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترګو نور   کوم شوخ چشم کړ بساط[9] را څخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسې ابتر یم   چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د میو په آرزو کي   چي تنهاکي مي د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي   د ژړا سېلاب اخیستئ وي مهجور
همېشه د آتشین رخسار له شوقه   ډکه ورم سینه په اور لکه تنور
احتیاج که د رقیب کوم ښایېږي   ناروا پر ځای روا شي د ضرور[10]

٧٨ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور ٥٥٠

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور   بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مړی باسي   پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتیاج د زمانې هسې بلا ده   و دلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور
اخته مه شه هیڅ سړی د عشق په خوږو   چي دوا یې نه په پلار شي نه په مور
کله هسې اور پر بل شي توان یې نه وي   کله هسې افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني   کله وي چي شي د خیال[11] پر براق سپور

٧٩ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سیند کي[12]
خدای دې[13] و ساتي[14] له دې ګردابه نور ٥٥٧

---

(١) چاپي دېوان: مینه. (2) چاپي دېوان: فکر. (3) چاپي دېوان: پرتې. (4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده ". (5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم ". (6) چاپي دېوان: تور داغ. (7) چاپي دېوان: و غمزې ته. (8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ ". (9) چاپي دېوان: ثبات. (10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور ". (11) اصل: د عشق. (12) چاپي دېوان: په بند کي. (13) دې: دي یې. (14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر(1)
د صورت ښادي مي یووړه ډېرو اوښو   لکه شي پر آبادۍ باندي طوفان تېر
دا ستا حسن مي له لمره سره تول کړ   په مېزان کي ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده   و سره اور ته چي پتنګ شو(2) تر خپل ځان تېر
پر رخسار دي تور خط هسي چاري وکړې   لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چي ښکارېږي   ګرز شو پا ته چي د حسن شو کاروان تېر

80   د آشنای د قدم خاوري یې(3) رانجه دي(4)   524
کـه لـه نازه شي پر سترګو د "حنان" تېر

چي یې خوله وروړه نزدې غوږ لره تیر   ور ته وا یي حال احوال د کوم نخجیر(5)
خم د زلفو یې زه هسي پر ملا خم کړم   چي مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بانو د پېري بویه   مصور چي کاږي ستا د خولې تصویر
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم   چي کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کي ستا بې خولې په تمام عمر   بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مي د نفس د وړو سَت غواړي   چي خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

81   ستا د خط اندوه په هسي شان ضعیف کړ   571
چي تنا ده پر "حنان" بانګ د صریر

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر   چي دي(6) رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم   چي په خوله مي(7) د رقیب لري زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم   ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه   ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثیر
چي دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم   چي و غاړي ته مي(8) ژر لوېږي ځنځیر(9)
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي   که مي نه شي دا د عشق پیر دستګیر

82   ظلم جور قبلوه د یار "حنانه"   578
د اشنای(10) له لاسه مه اوسه دلګیر

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر   که مصحف دئ چي پر(11) کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مي حاصل نه شو په ډېر صبر   چي کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه غشی د لېندۍ شي تر نښان تېر

(2) چاپي دېوان: چي پتنګ شي. (3) "یې" په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کي نسته.
(6) چاپي دېوان: چي یې. (7) چاپي دېوان: چي په ګفت مي. (8) په اصل کي "مي" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چي و پښو ته به مي ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کي "پر" نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفو خیال مي په زړه ګرځي   چي کړېږ شوي راته ستړګي د ځنځیر
چي بې فهمه يې شانه له زلفو منبلي   زړه مي سل[1] شګافه شي په دغه ویر
ستا بانو په زور د وروځو ادا نه کړم   کاري نه منبلي د سُستي لیندۍ تیر
هلته شي بتان نامېنده[2] چي خط راشي   په بغل کي مابنام لاس نیسي فقیر[3]

۸۳   هیخ تعریف يې د خولې نه کېږي[4] "حنانه"   ۵۸۵
پـه څه شان يې تر خوله و باسم تقریر

(ړ)

ښه ګلان له دې دنیا سره وو، که سپین ولاړ   که رعنا وو که زېبا که یا سمین ولاړ
د استوګي ځای دنیا نه ده خبر شه   پیغمبر زموږ خاتم المرسلین ولاړ
له دغه جامه هر چا دي اوبه چښلي   نازولي خلفاء الراشدین ولاړ
نور به څوک شي پر دا مېنه باندي پاته   چي لوی پیر د بغداد شاه محی الدین ولاړ
ګلرخسار خوبان چي قد يې لکه سروي[5]   هم يې زلفي وې له نازه چین پر چین ولاړ
چي يې ملا په عبادت لکه دال خم وي   د سکوت مهر يې پر خوله مزري د دین ولاړ

۸۴   د قیامت خوارۍ هورې دي[6] خدای رحیم دئ   ۵۹۲
له دې ځا "حنان" له یاره په زړه شین ولاړ

و جوار ته د مولی سردار قرین ولاړ   چي مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ
د هنر د علم کان د حیا بحر   په خلعت د نېکنامۍ څه ښه رنګین ولاړ
په جیفه يې د دنیا ځان آلود نه کړ   د عمل په صابون پاکه جامه سپین ولاړ
و سخا ته يې حیران حاتم طي و   تکیه ګاه د هر فقیر و د مسکین ولاړ
فیض رسانه لکه لمر و کل جهان ته   مستقیم پر شریعت حامي د دین ولاړ
هر مشکل به حل کېده د سائلانو   سردار نه و د حضرت سلیمان نګین ولاړ
په حکمت يې افلاطون شاګرد د عصر   چي تقریر يې و شېرین تر انګبین ولاړ[7]

۸۵   اعتماد باندي د کړو نه دئ "حنانه"   ۶۰۰
چي "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ[8]

بد خوی یار پر تندي چین و واهه ولاړ   په هر چین کې[9] ملک د چین و واهه ولاړ
داد به څوک کړم د بې رحم یار له جوره   پر سینه مې[10] تېغ د کین و واهه ولاړ
څه پوښتني له خدنګه د غمزو[11] کړې   چي پر زړه يې زما[12] حزین و واهه ولاړ

(۱) چاپي دېوان: شل شګافه. (۲) چاپي دېوان: هاله شي بتان نامید. (3) چاپي دېوان: "لاس په تخرګ کي نمابنام و نیسي فقیر". (4) چاپي دېوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دېوان: لکه سرو. (6) چاپي دېوان: هورې ده.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: "چي سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې= کي يې. (10) مې= مي يې. (11) چاپي دېوان: د غمزې کړې. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم چې یې کور زما د دین و واهه ولاړ
چې سیالي کړه بنفشه د یار له خطه ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ
له چا مه شه د ښمني د شوخ چشمانو چې یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲ په قیامت چې خدای قاضي وي حق به غواړي ۲۰۷
تا په تېغ "حنان" د کین(1) و واهه ولاړ

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ(2)
چې دي نوش کړه مې په شپه له رقیبانو مستو سترګو مي دي زړه په اور کباب کړ
خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړ
نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ
ستا له غمه څخه ورک پر بیابان نبه یم چي پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړ
زېر و بم مې شو هر رګ دا ستا له غمه په افسوس مي لړمون قې لکه رباب کړ

۸۷ په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلر خساره ۲۱۴
چې "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ

نه تنها یې غشی زما په زړه کاري ولاړ د جفا په تېغ یې غوځ د دین مزري ولاړ(3)
چې تاله یې له یوسف سره ستا حسن ترازو پسې اسمان ته مشتري ولاړ
ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه چې مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ
دا لیدلې یې غمزه ده ستا د سترګو چې آهو له ښاره کوچ وکړ بري ولاړ
چې جمال یې مثل ستا د جمال نه و(4) په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ
رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه که مې آه لېږ څه(5) اسمان ته اثري ولاړ

۸۸ د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه ۲۲۱
له بدن یې سر په تشه دلبري ولاړ

چې قلم مې ستا د مخ په تعریف سر کړ بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ(6)
چې مې ستا د زلفو خیال په خاطر را ووړ دانسته مې ځان د مار په خوله کې ورکړ
ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره چې د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ
نه بادام دئ نه نرګس دي بلکې سِحر دا ستا سترګې چې عالم یې مسخر کړ
چې پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده موهومي نقطه ده، هر چې مې نظر کړ
ستا د لبو د یاقوت هسې سرخي ده چې په کان کې د یاقوت وینې ځګر کړ

۸۹ له مانه شي حال د زړه چې درته وایم ۲۲۸
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ

---

(۱) چاپي دېوان: سنګین (2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوځ د دې مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چې مخی یې جمال ستا د جمان نه و". (5) چاپي دېوان: که مې آه څه خو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرورکړ — هغه عيش مي[2] هجران را پوري سور کړ
له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم — چي يې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]
پر هر ځای چي کښېنم پاڅم آرام نه يم — محبت د مځکي مخ را ته تنور کړ
په شبنم که تازه کېږي د ګل پاڼي — زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
زلفي وروځي، خال وخط سره لښکر شو — چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ
که ظاهر له خلکو خاندم په دا څه شو[6] — د انار په دود مې زړه له وينو پور[7] کړ

۹۰ "حنان" کله غړاوه سر له فرمانه ۲۳۵
چي اشنای هسي له ځانه څخه دور کړ

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ — همګي واړه ببځا[8] و چي ما ځير کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرې نه که[9] — د بدن[10] احوال مي عشق هسي تغير کړ
غير خيال مي کلي محوه کړ له دله — پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11] — چي دي بيا راته تيار د غمزې تير کړ
دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي — چي نخجير قالب تهي لکه زهګير کړ
هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که[12] — که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۹۱ چي د زلفو خيال دي څوک که لېوني شي ۲۴۲
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ — مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمې شي په خزان کي وفا ګوره — څو بيا بهار راځي دې بلبل هومره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم — اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن — د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه — جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ
مرجان لړمون له وينو ډک د لبو له اثره[14] — خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲ قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان په دا سبب شو ۲۴۹
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کا کل کړ

سترګو بيا رابانديپو د سحر دم کړ — چي ببرون مې له خاطره ګُلي غم کړ[16]
دا افعي د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ — که مي يار د زلفو تار پر عُذار خم کړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نه دئ — ولي زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

---

(١) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي دېوان: "په نصيب چي مي يې تارنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي دېوان: ببځای. (9) چاپي دېوان: نه کا. (10) چاپي دېوان: د صورت. (11) چاپي دېوان: "څرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي دېوان: کوچ کړي. (13) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي دېوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل "قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفي — دا نوروز دي پر ما ولي محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته — هر عاشق چي سهار توی د سترګو نم کړ
هیڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه — چي په سترګو يې آهو ښکار د حرم کړ

٩٣
په جهان، په ځان، په هیڅ شي خبر نه دئ
دا "حنان" دي غم له هري خوا ببغم کړ
٢٥٢

په خندا دي د ګوهر قیمت ارزان کړ — منفعل دي لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دي خراج له چینه واخیست — تورو سترګو دي آهو مخ پر بیابان کړ
صفا يي دي مخ له لمره څخه[1] یو وړه — پټ په ابر ستا جبین ماه تابان کړ
چي يې نه مونده وصلت ستا د لبانو — دا په دا لړمون له وینو ډک د پان کړ
ستا رخسار بیا څه په وکړه[2] نه پوهېږم — په آئینه کي يې تصویر هسي حیران کړ[3]
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي — په رخسار دي[4] ګل خجل د ګلستان کړ

٩٤
د ګلرخو عشق کیمیا نه ده نو څه ده؟
چي يې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ
٢٢٣

د یار غم را باندي هسي رنګ شبخون کړ — چي له درده مي پاره پاره لړمون کړ
د جنون ځنځیر به واچوي په پښو کي — کې په غوږ تعریف د حُسن افلاطون کړ
په یوه وطن کي دوه سلطانه نه وي — دا ستا عشق مي له بدنه روح بېرون کړ
چي په فکر يې د خط د سبزې ولاړم — لکه مغز د پستې هډ مي زرغون کړ
په ډېر وخت سره ورځي لبان د زخم — لګېده[5] د دوو مصرع مي ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی ترې ځي حیران یم — چي مي خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګُلګون کړ

٩٥
چي د مرګ وعده دي کړې وه "حنانه"
پر اقرار رقیب پښېمانه د پرون کړ[6]
٢٧٠

زما امید و چي دلبر مي کړي فردا مړ — هجران وکړه پېشدستي کړم يې پخوا مړ
و دیدن ته يې[7] دئ تش رمق را پاته — انتظار د راتلو کړمه[8] بې رضا مړ
طاقت نه لرم و یار ته نژدې لیري — وصل و هجر يې کړمه[9] زه جدا جدا مړ
سره لبان يې روح بخښي په دا حیران یم[10] — چي يې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ
هیڅ پروا بې پروا یار زما و نه کړه — لکه شاه چي خوار سړی که بې پروا مړ
هسي نه چي زه تنها مقتول د ده یم — ډېر عالم[11] يې دئ د مخ په تمنا مړ

٩٦
وفا کړي له رقیبانو تر حد زیاته
په خندا يې کړ "حنان" بې دست و پا مړ
٢٧٧

(١) چاپي دېوان: له نمره په زور یووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چي تصویر يې په هنداره کښي حیران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان د یار لیدون کړ". (7) چاپي دېوان: و دیدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار يې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم.
(10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

اوس باید چې قلم کړم له وېښته جوړ ... چې په کار مې حال د خپل صورت نا جوړ
په دولت کې یې د حُسن نا امید یم ... چې د وږي په حال څه خبر وي(1) موړ
چې پرواز مې د هوس پر مځکه وکړ ... له حاصلو خالي ولاړم لکه پروړ
ژر پـه ژر لښکر د خط وربانديوخوت ... ساده رویو(2) چې میدان په خپل مخ خوړ
د بوسې په وخت عاشق له حاله وزي(3) ... بې ادبه شي پر وخت د خوراک ووړ
خدای غوځ کړې دئ د خپل ګُمان په توره(4) ... چې رقیب لري له ما سره اروړ

۹۷ نن "حنان" د خط له خضره سره ناست دئ
نا خبر عالم یې ولې بولي زوړ ۲۸۴

په پوهېږم(5) زړه مې بیا دلربا یووړ ... په اسانه یې رضا بې رضا یووړ
جبین غوټه، وروځې غوټه، زلفې غوټه ... هري غوټې زړه له ځایه جدا یووړ
نه یې وېره، نه یې ترس او نه یې بیم و ... له سینې مې خراب زړه بې پروا یووړ
آفرین دې وي پر هسې نظر باندې ... د دیدن تر ملا قات یې پخوا یووړ
ما لا عشق هوس باله(6) په خبر نه وم ... ګلرخانو له ما زړه په رښتیا یووړ
چې ساته مې تل د صبر په بوخچه کښې(7) ... هغه زړه مې خپل اشنا په خندا یووړ

۹۸ پر عُذار یې بنفشه د خط ښکارېږي(8)
او که زړه د "حنان" خط د ترسا یووړ ۲۹۱

ستا کاکل د چین له مشکو میدان یووړ ... سرو لبانو دې هم آب د مرجان یووړ
حیرانېږم دې د سترګو و تاراج ته ... له زاهده یې جلب د ایمان یووړ
د چا قتل یې په زړه کې مدعا ده ... چې و غوږ تې(9) د ابرویو کمان یووړ
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم ... چې ارام یې د آهو د دامان یووړ
زلفې وروځې، خال و خط، سترګو مژګانو ... زړه مې کوم یوه حیران یم تر میان یووړ
نزاکت ته یې د مخ په تعجب یم ... چې له ګله یې دوام په څه شان یووړ

۹۹ دا طوفان دئ که سېلاب دئ نه پوهېږم
که "حنان" د خپلو اوښو باران یووړ ۲۹۸

---

(۱) چاپي دیوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دیوان: ساده رویه. (3) چاپي دیوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي دیوان: "خدایه غوځ یې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګاڼه.
(7) ب: په بوخچو کښې. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ز)

چې داستان مې ستا د مینې کړ آغاز   زه هاله شوم(1) په عالم کې سر فراز
مصور که دي صورت کښې حیرانېږم   چې په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونریزیه(2) په طلب کې   پټې سترګې مدام ناست یې لکه باز(3)
د رقیب د پند پومبه دي دي(4) په غوږ کې   څکه نه اوري زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که یې ځوک مومي   په پیرۍ کې نعمتونه د مجاز
د ناصح نصیحت هسې و عاشق ته   لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز(5)

۱۰۰ دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي   ۷۰۵
بې دردان کله خبر دي په دا راز(6)

ثوک چې سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز   له حیرته سترګې پټې کړي خوله واز
له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي   بد خویې به څه رنګ ښیله کړي له ناز
خوبایي د یار د سترګو بل ځای نشته   د نرګس خوبایي نه راځي له پیاز
نسب نه دئ شرط په مینه کې که وای(7)   د محمود مینه به نه وه له ایاز(8)
د زړه حال و یار ته مه وایه بې دربغه(9)   دغه یار به یار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی(10) مه غلطېږه   د تصویر د مرغه څه دي له آواز(11)

۱۰۱ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي   ۷۱۲
د "حنان" پر قد یې سکښتې ده غماز

که محرم دي د دیدار نه یم هرګز   پښېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز(12)
چې ناصح توبه راکاږي ستا له مینې   مستمع د دي ګفتار نه یم هرګز
که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی(13)   له دغه ماره بېزار نه یم هرګز
چې مې ستا وصل روزي شي په هغه شپه(14)   منتظره د سهار(15) نه یم هرګز
تماشا چې ستا د مخ د ګلشن وکړم(16)   خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز
زور و ظلم و جفا یې تر حد تېرشو(17)   چې یو دم ځنې وزګار نه یم هرګز

۱۰۲ که مې قد د سرو قد راشي په خواکي   ۷۱۹
زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز(18)

---

(۱) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزیو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست یې لکه باز".
(4) چاپي دېوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کي". (8) چاپي دېوان: "د محمود د میني څه و له ایاز". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال یار ته مه وایه څو دي توان شي".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سکه (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه یم هرګز". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کي عیب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښې سوئ. ما د "وصال" پر ځای "دیدار" وکیښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان" د مصرع سر ته یووړ. (13) چاپي دېوان: مارچیچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي". (15) چاپي دېوان: "زه غریب خوښ په سهار نه یم هرګز". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: "زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو". (18) په چاپي دېوان کي مقطع نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار عشق راکښې[1] پیدا کړ هسې سوز   سمندر را ته حیران دئ شب و روز
خوشالي بېغمې[2] نشته په هیڅ فصل   لکه ښېښ په محرم کې شي نوروز
ما سر خط د بندگۍ و یار ته ورکړ   نا خبر مې بېگانه بولي هنوز
څوک به وگنډي زما د زړگي زخم   نا پیدا دئ په دا ښهر کې دلدوز
که ژړا نوي عاشق کوي گرم نه دئ   کار خراب شي له شاگرد نو آموز
د یار در مې له رقیبه خالي نه شو   په جنت کې را ته شین شو دغه څوز

103   چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که[3]
د "حنان" گفتار په دا شو بزم افروز   826

څو به زه له شېرین لبو کړم پر هېز   چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي   د شېریني لب نصیب شوه[4] د پرویز
هسې قتل کړم بې درېغه تورو سترگو   چي به گونگ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له گرزېدلو بانوگانو   گرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اورېدو زلفو امېند زما پیدا کړ   د پادشاه پر در ځنځیر دئ[5] د ستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښې بهېږي   کمبوت نه کوي د ښې مځکې کارېز

104   په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ
چې "حنان" شو په دا دور شکر رېز   833

﴿ ږ ﴾

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوږ   بیا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوږ
و کوهي ته ډېر لوېدلي دي نادانه[6]   چي له کبره سم نه گوري ځي پر لار کوږ
چي هرزه هرزه ویل وایي[7] بد مومي   غوږ یې و مروړي ویل چي کوي تار کوږ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي   چي اول ښنتې[8] کړه شي[9] وې دېوار کوږ
د آزار اسباب معلوم دئ په هر څه کې   د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوږ[10]
و منزل ته[11] نه رسېږي که پوهېږي   هغو خلکو چې ترلئ یې وي بار کوږ

105   پربوتلي تر غرو سم شي اي "حنانه"
نه سمېږي هغه څوک چي کړي آزار کوږ   840

---

(۱) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي(4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "و کوهي ته ډېر لوېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتې: خښته یې.
(9) چاپي دېوان: کرېږ شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوږ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿س﴾

پــه حلقــو د زلفــو مــه وهــه د یــار لاس
دانسته څوک نه منډي په خوله د مار لاس

د ګلرخـو اشـنا یـې پـه اختیـار نـه شـي
پـه رضـا څـوک نباسـي پـه انګـار لاس

حـــذر بويـــه د زخمـــي زړونـــو لـــه آهـــه
مـه شـه پورتـه و هیڅـا تـه د آزار لاس[1]

رنګارنـګ ګـلان بـه زمـا لـه قبـره زېـږي[2]
که پر خاک باندي مي کښېښوو[3] ګلعذار لاس

سـتا د مـخ تماشـې[4] نـه ښـایي رقیـب تـه
پـه ګلشـن کـي ایلـه مـه شـه د اغیـار لاس

لـه رګـو[5] مـي اواز خېـژي چـي څـان ګـورم
لکه چیري[6] چي مطرب وهي په تار لاس

ځکه پښې له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي
چـي دي ورکـړه[7] و "حنـان" تـه د اقـرار لاس

106 — 847

کــه هــر څــو زاهــد را اچــوي وســواس
وابــه نخلــم ســتا لــه مینــي څخــه لاس

سـتا تعریـف پـه کـوم زبـان[8] کـوم دلبـره
چــي ښایســت دي بــالاتر دئ تــر قیــاس

سـتا تـر نـازو تـر غمـزه بـې[9] صـدقه کـړم
که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس[10]

چي ساقي شي یار په بزم کي[11] مې نوش کړه
لــه قاضــي او لــه مفتــي مــه کــړه حــراس

تمـام عمـر یـې لـه وصـله بـې نصـیب یـم
لکــه زخــم د ناســور حاصــل مــي یــأس

اخـلاص نـه لـري هرګـز تـُرکان لـه خلکـو
عالمونــه یــې غــرق کــړي[12] پــه لبــاس

ورځ و شپه، [13] میاشت و هفته په هر ساعت کي
لـــه اســـمانه دي بـــلا د "حنـــان" راس[14]

107 — 854

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس
کــه انســان دئ کــه مېــږی دئ کــه مګــس

په چا سـر د زمکـي غـواړي پښـې تـڼا کـي
څـوک پـر ښـو آسـو سـپاره کـړي پـه هـوس

چــا تــه نــه رســي کربــاس و شــړی لــځ دي
څوک بازي[15] که په کېمخواب و په اطلس[16]

چا تـه ور کـړي رنګارنـګ نعمت بې سعۍ
څوک خـواري کـه شـپه و ورځ پـه وړي نـس

څـوک بلبـل رنګـه مشـغوله کـړي پـه ګلـو
چا تـه خپـل اواز کـړي اور لکـه قـقنس[17]

شاه ګدای، ګدای پادشاه کړي ته قادر یې
نشــته څــوک چــي در تــه و وهــي[18] نفــس

---

(۱) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کنبېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښایي" له "ب" څخه واخیستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو "کلمات مي له "ب" څخه واخیستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو. (8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به یې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنیا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د یار بزم کنبي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ. (14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس". (15) ب: څوک بازی که. (16) دا بیت په "ب: کي څلرم بیت دئ. (17) ب: چا ته خپل اواز کړی لکه قـُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

108 تې په غور[19] ورسېږه ذُالجلاله 861
بې تا نشته د "حنان"[20] فریاد رس

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس — زما تر شورو تر فغان دي بلبلان پس
دا يې خط پر رخسار نه دئ چي ښکارېږي — پورته شوئ ګرز د حُسن د کاروان پس
ژړا نه کوي اثر د خط په وخت کي — لکه بې وخته چي و اوري باران پس
پر تېر شوي کار يې نه رسي لاسونه — نوخطان واړه ببڅا[1] کوي ارمان پس
نوخطان په عاشق هسي زهیر بېږي — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان پس
نتیجه د سخي څه ده بې نیستیه — له پاشلو شي خالي لاس د دهقان پس

109 دا پر لبو يې[2] سیاهي د برېتو نه ده 868
پر آئینه د مخ يې آه دئ د "حنان" پس

اې په کبر کي محبوس — د بل عیب لره جاسوس
هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي — ته بېکاره تشه بوس[4]
تر نصیب به زیات رانه وړي — که څه ولاړ شي تر قندوس[5]
دنیا ځای د آرام نه دئ — څه شوه پاته له کاووس
د عرفان څراغ نه وینې — څه ګیله کړې له فانوس
چي نقصان د دنیا درشي — هغه دم له خدای بروس

110 په لاتقنطوا "حنانه" 875
امید وار شه له قدوس

چي د نفس په مقتضا تلم په هوس — له مطلبه خالي ولاړم لکه خس[6]
د ښادۍ رخ مي و نه لید پردا غولي — چيه ځغلم بېهوده لکه فرس
په لويي د زماني خوشي غلط شوم — لکه دود پر سر د اور د رومي عبس[7]
قافله د عمر درومي خبر نه يم — بېهوده و هم ناري لکه جرس
خبر نه يم هیڅ له ځانه هسي ولاړم — لکه بوی د ګل چي ځي په نیم نفس
چي په هجر کي فریاد و فغان ډېر کړم — خپل مقام شو راته اور لکه ققنس

(١) چاپي دېوان: نوخطان که کړي ببڅا کوي. (2) چاپي دېوان: دا پر شونډو يې. (3) چاپي دېوان: کښت کړي.
(4) چاپي دېوان: "تربېکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان يو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) کذا. عبس=عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111
چې اثر پر زړونو نه کوي "حنانه"
څه بېځایه قیل و قال کوې، نور بس
882

﴿ش﴾

چې يې سر د تور کاکل شو دام فروش
په سودا يې شو هر صيد آرام فروش[1]

چې يې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ
شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش

کې په روح رانيسم هم رالره ښايي
چې قاصد شي ستا د لب پيغام فروش

نتيجه يې په دنيا کې مخ توري ده
د نګين په شان چې څوک شي نام فروش

چې د عشق محکم زنار شو ور تر غاړې
شيخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش

چې يې و ليده خمار د يار د سترګو
ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112
دغه خيال د آهو چشم دئ "حنانه"
په پيرۍ کې چې يې کړې مقام فروش
889

په کاته کاته دي هسې شوم مدهوش
چې ناصح راته له وعظه شو خاموش

د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم
په حال پوه وي ميخواره[2] د مې فروش

په رخسار دي خط و خال هسې نمايېږي
لکه شاه چې شي له قهر سياه پوش

له عرقه د جبين دي معلومېږي
دم په دم د عاشقانو د زړه جوش

هم هغه به تر قيامته پوري مست وي
چې يو ځله دې[3] د خولې پياله کړه نوش[4]

لکه لمر چې را وخيژي ستوري نه وي
ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش[5]

113
په درست عمر دي و نه ويل له قهره
چې "حنان" مې دئ قديم حلقه بګوش
896

ستا د زلفو خيال چې زه افګار ساتم همېش
هسې په سينه کې ګويا مار ساتم همېش

زلفي دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګې نرګس دي
زه باندې باغوان يم دا ګلزار ساتم همېش

دا له تلوسې چې په رقيب مې پېرزو نه شي
ځکه په ځګر کې ستا انګار[6] ساتم همېش

خلک زهيرېږي چې مجلس لره ور درومم
پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش

عکس د رخسار چې دي زما په زړه کې ګرزي
زه پټ په ځګر کې[7] دغه نار ساتم همېش

زړه مې ستا له غمه همېشه آه و فغان کړه[8]
ګوره[9] په وجود کې دا بيمار ساتم همېش

114
سترګې مې څلور شي ستا پر خوا چې وعده وکړې
زه "حنان" له غيرو دا ستا لار ساتم همېش
903

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: ميخواران. (3) دې = دي يې. (4) چاپي دېوان: "چې يو ځل دا ستا د خولې پياله کړي نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښې. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ښ)

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ
له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ

خط دي دئ آیات د حُسن شونډې وقف
په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ

خیال دي ولي ربز مربز زما صورت کړ
پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ

کبلي(1) نه اوسي د سپیو په جوار کي
ته پر څه شوي(2) د رقیب په حمایت خوښ

د یار ډېر هجر کړم مور له خواږه عمره(3)
شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ

چي تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم
بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ(4)

115 څه ګیله به کړم(5) له نورو بېګانه وو
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ 910

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ
که هیبت د افعي مار شو راته پېښ

په نګاه سري(6) زخمي کړم مړاویو سترګو
له بیماره دا آزار شو راته پېښ

توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم
د نوروز لیل و نهار شو راته پېښ

چي غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو
دو زبانه ذوالفقار شو راته پېښ

سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي
جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو راته پېښ

همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي
دا عجب د سترګو خار شو راته پېښ

116 بې اغیاره، یار تنها راله راغئ
اې "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ 917

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ
تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ(7)

په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي
که کاتب د قضا ټکی کړ د نون خوښ

دا عجب دئ، هغه چي مسلمان وي
چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ

چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونیو
د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ

چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که
د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ

عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو
چي په مرګ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ

117 نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ 924

---

(۱) چاپي دیوان غزال (2) چاپي دیوان ته په څه شوي (3) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم مور له خوږه عمره". (4) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته (5) چاپي دیوان څه شکوه به کړي (6) ب په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ص)

اشـــنايي ســـره رســـېږي پـــه اخـــلاص   د دريـــاب کښـــتۍ چلېـــږي پـــه اخـــلاص
پـــه لبـــاس مريـــد لـــه پيـــره برخـــه نـــه وړي   د ايمـــان څـــراغ بلېـــږي پـــه اخـــلاص
چي لـه سره غـواص تېر شي دُر وكـارېي[1]   لـه دريـاب، دُر حاصـلېږي پـه اخـلاص[2]
چي خپل سر په صدق لاندي كه[3] تر خاورو   دا نـــه ګـــوره زرغـــونېږي پـــه اخـــلاص
د بلبـــل ســـوې ژړا پـــه لبـــاس نـــه ده   پـه خنـدا چـي ګـل غـوړېږي پـه اخـلاص
مګـــر تـــه د ده لـــه امـــره مخـــالف يـــې   كـه نـه هـر حاجـت قبلېـږي پـه اخـلاص[4]
د اســـتاد شـــفقت كـــم لـــه پـــلاره نـــه دئ   چـي شـاګرد و تـه قهرېـږي پـه اخـلاص[5]

118 د ســكوت مهـــر پـــر خولـــه كښـــېږ ده[6] "حنانـــه" 932
مـــراد د پټـــي خـــولې حاصـــلېږي پـــه اخـــلاص

(ض)

كه هر څو كړم له خواريه پر خپل يار عرض   هغـه شـاه د حُسـن نـه اروي د خـوار عـرض
آه فغـان د يـار لـه جـوره بـې فايـدې دئ   نـه قبلېـږي د ګلرخـو پـه دربـار عـرض
بېهـــوده څـــه نصـــيحت كـــوې ناصـــحه   عاشق نـه منـي پـه مينـه كـي د پـلار عـرض
زما مرګ د خپلو ستر ګو په مرضی كړه[7]   هـر سـړی پـه مِهَـر اخلـي د بېمـار عـرض
سياه بختي مي تاته څوك ويلای نه شي   مګر كړي يـې[8] سَـتا پـر غـوږ د زلفـو تـار عـرض
ســـتا د عمـــر د دولـــت پـــه مـــراد دلبـــره   همېشـه كـړم د پيرانـو پـه دربـار[9] عـرض

119 نـــه پرنيســـي غـــوږ لـــه ډېـــري مغروريـــه 939
كـــه هـــر څوكـــوي "حنـــان" پـــه انتظـــار عـــرض

(ط)

هســـي راغـــئ پـــه شـــتاب پـــر مـــخ د يـــار خـــط   چـي مـي نـه ليـده[10] راتلـه د دې غبـار خـط
هـــيڅ كـــا فـــر هســـي شـــبخون پـــر اســـلام نـــه كـــه   لكـــه وكـــړ د ګلرخـــو پـــه رخســـار خـــط
مورچـــه ګـــانو ځـــای پـــر پـــاڼي د ګـــل ونيـــو   كـــه پـــر مـــخ د صـــنم ونيـــوه قـــرار خـــط
د ميګونـــو شـــونډو قـــدر يـــې ډېـــر كـــم كـــړ   څـــه بېحـــده ظلـــم وكـــړ د نګـــار خـــط
د ګـــل پـــاڼې پـــه ســـبزه كـــي شـــوه پايمالـــه   كـــه عـــذار د دلبـــر ونيـــو وار پـــه وار خـــط
د خاشـــاك شـــعله[11] تـــر يـــو ســـاعته نـــه وي   اعتمـــاد مـــه كـــړه پـــر دا نـــا پايـــدار خـــط

120 چـــي يـــې قـــدر د شـــېرينو لبـــو كـــم كـــړ 946
زه "حنـــان" يـــې كـــړم پـــه دا ســـبب پـــه دار خـــط

---

(١) چاپي دېوان: دُر را كاږي. (2) چاپي دېوان: " پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص ". (3) چاپي دېوان: لاندي كړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" كي نسته. (6) چاپي دېوان: كېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وكړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط — که پر پاڼي د ګل پروت دئ[1] په عنبر خط
پر ساده رخسار يې هسي عرق زېب کي[2] — لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط
له حيرته يې قلم له لاسه لوېږي — چي د استا د رخسار کاږي مصور خط
دا محال دئ چي به ستا ابروی که نقش — که نقاش کاږي د توري په جوهر خط
چي افعي[3] يې ستا د زلفو په نظر شي — پر ځان و کاږي له بېري[4] پاړوګر خط
ستا په خيال پسي مي زړه هسي بېرون شو — لکه ولېږي په زوی پسي پدر خط

121 سرخرويي د "حنان" هله شي و يار ته
کـه له وينو يې د زړه شي پر ځګر خط 953

(ظ)

وا مي نه خيست له جهانه څخه حظ — نه له ياره نه له ځانه څخه حظ
نوخطان[5] مي په ژړا ډېر خوشالېږي — سبزه اخلي[6] له بارانه څخه حظ
خنک زړه مي په سينه کي لاخفه شي[7] — بندي نه وړي له زندانه څخه حظ
مخ يې هيڅکله له زلفو بهره نه وړي — نه وړه کېږي له پرېشانه څخه حظ
د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا يې — څوک به وړي له ګورستانه څخه حظ
د يار خيال چي راشي اوښي په عذاب که[8] — سپي مېرمن وړي له مهمانه څخه حظ

122 لکه طعم د رنځور د خولې خراب وي
هسي ورک شو له "حنانه" څخه حظ 960

(ع)

چي مي وليده دا ستا د سپين رخسار شمع — را ته هيڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع
مخ دي مه پنهانوه له ما ضعيفه — تر سبا پوري لګېږي د بېمار شمع
ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه — ولي وژني په اوله شپه کي خوار شمع
غم ليدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که[9] — چي يې دود لاوي بيا ژر لګي دوبار شمع
له افلاسه مي په تن کي اور پيدا شو — لکه بل کي[10] د ځګر په اور چنار شمع
د پتنګ[11] پر طالع ډېره کينه راشي — بې حجابه ورته بله وي د يار شمع

123 چي شهيد په تېغ د سترګو شي "حنانه"
پس له مرګه بې[12] لګېږي پر مزار شمع 967

---

(۱) چاپي دېوان: د ګل کښلئ. (2) کي = کړي، چاپي دېوان: کا. (3) چاپي دېوان: که افعي يې. (4) اصل او چاپي دېوان: له وېري.(5) چاپي دېوان: نوی خط. (6) چاپي دېوان: وانښه اخلي. (7) چاپي دېوان: په سينه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دېوان: په عذاب کا.(9) چاپي دېوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دېوان: د پتنې. (12) بې = به يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع
د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع

کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ
د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع

مهرویان دي بحث ستا له مخه نه که(1)
چي لمر و خیږي نور نه ځلېږي شمع

چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه
ولي هسي پراور وکړېږي شمع

صفایي د مخ(2) دي زما په اوښو کېږي
ځو یې تېل وي(3) تر هغو بلېږي شمع

د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي
په سوختن د پروانه ښخېږي شمع

124 که مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع 974

(غ)

دا چي ایښۍ پر سینه زما صنم داغ
رب دې(۴) نه ایږدي پر بل بني آدم داغ(۵)

په کوڅه کي چي یې کله رقیب وینم
تازه کېږي مي له غمه په هردم داغ

چي مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ
چي چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ

چي و باغ ته خرامان ځي کله کله
ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ

سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته
پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ

خو برویان په هنر زړه له خلکو یوسي
د ملهم په بانه(۶) کښېږدي د الم داغ

125 لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځي
له "حنانه" ښخه واخله دا د غم داغ 981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ
زړه مي شین، خاطر مي مات، سوئ دماغ

پرېشان زړه مي له کوګله ښخه ورک و(۷)
ستا په زلفو کي یې چا راکړ سُراغ

پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره(۸)
د لاله په شان(۹) بې وي پر سینه داغ

بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو(۱۰)
یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ(۱۱)

د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ
بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ(۱۲)

ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه
و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ 988

---

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفایي یې د مخ. (3) چاپي دېوان: چي یې تېل وي. (4) دې = دي یې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حیران زړه مي له بغله ښخه ورک و ".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره ". (9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه ". (11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ف﴾

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف   کله شي د هغه يار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي   په قيمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتياز د ښو د بدو سره نه شي(1)   ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُرگرانبها دي   که يې وزن په کنډه(2) کړي د انصاف
چي و بل ته ياوه وايي ياوه اروي   دا قلب زر به بيرته ورکاندي صراف
شاعران شو ډېر(3) د شعر قدر نشته   په کشمير کي قدر نه لري شال باف

۱۲۷ چي رقيب و تاته ځان په لباس تېر کړ
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف 995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف   ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف(4)
ستا بې قده په چمن کي په هر فصل   رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ويني   فلک و وهي له شوقه د لمر دف
چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي   جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په يوه څاڅکي شي له بحره   کان د دُورو شي مدام لکه صدف
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد   بل څه نه دئ دغه ستا د بڼو صف

۱۲۸ پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولي طرف 1002

په جهان کي دي د حسن نسته کُف   له عاشقه سره بويه تلطف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه   چي يې قبر ته ارمان يوو ړ يوسف
که مي وژني که مي بولي(5) رضا ستا ده   و به نه کړم ستا له قوله تخلف
چي توبه يې په ماکښه دا ستا له ميني   په يوه ديدن دي ولي شو(6) چف چف
اندېښنه چي زما(7) د قتل شي درپېښه   هيڅ په کار نه دئ په دا کي(8) توقف
د قيامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم(9)   که پر مخ باندي دي پروت دئ(10) د خط څُف

۱۲۹ چي د يار و اغيار فرق دربندي نشته
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف 1009

(۱) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړي. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولې. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اندېښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هيڅ په دا کښي په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قيامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ق﴾

هسـې تللـئ یـم پـه فکـر د خپـل یـار غـرق — لکـه سـنګ د ښیښـې کـه ګُـره د نـار غـرق
کـوم ګلـرخ[1] بیـا نـن پـه سـیل د ګلشـن ځـي — چې ګلاب شـو پـه سـرو وینـو کې سهار غـرق
دا د چـا د زلفـو بـاد پـر[2] برابـر شـو — چې یې مشـک کړه پـه نافه کې د تاتار غرق
لـه خجلتـه سـتا د غاښـو یـې ځـان پـټ کـړ — پـه عمیـق دریـاب چـې شـو دُر شـهوار غـرق
د ناصـح لـه نصـیحته مـې سـر خـوږ شـي — د نـاقص طبیـب لـه لاسـه وي بیمـار غـرق
د دنیـا عیشـونه وکـړه جـاهلانو[3] — د حیرت پـه دریـابو کـې شـو هوښـیار غـرق

١٣٠ — مـړ یـې کـړ "حنـان" لـه ډېـره انتظـاره — 1016
خدایـه تـه یـې پـه خپـل قهـر کـړې رویبـار غـرق

د قلـم پـه دود څـو زړه نـه کانـدې شـق — د نوخطـو د خیـال مشـق نـه شـي مطلـق
کـوم شـوخ چشـم و صـحرا تـه ځـي چې اخلي — لـه تمکینـه یـې آهـو د رم سـبق
د هغـه طبیـب لـه لاسـه سـخت بیمـار یـم — چې پـه خیـال د لـب د میـو کـړم عـرق
سـیا بختـي مـې د دې خپـل اواز رانجـه شـوه — پـه شـکوه مـې یـار تـه نـه رسـي نطـق[4]
دا د کـوم مهـروی د غـم خنـاق نیـولئ — لمـر چې وینـه هـره ورځ چښـي د شـفق
هـیڅ لـه ځانـه لـه جهانـه خبـر نـه یـم — هسـې یـم د یـار پـه خیـال کـې مسـتغرق

١٣١ — سـتا د لبـو د بوسـې داد پـر "حنـان" کـړه[5] — 1023
چـې د حُسـن د زکـوة دی مسـتحق

هـومره تـوان را څخـه نشـته نـه توفیـق — چې رقیـب دي کـړم پـه وینـو کـې غریـق
نـرګس کـوز ګـوري لـه وهمـه سـتا د سـترګو — هـم تـر لبـو دي خجـل لعـل و عقیـق
لـه وصـلته دي رقیـب بوجهـل مـایوس دئ — د وصـلت اسـلام نصـیب شـو زمـا صـدیق[6]
د کـم عمـر رسـن کلـه ور رسـېږي — د زنـخ څـاه دي هرګـوره دئ عمیـق
سـتا د سـترګو لـه رنجـو چـا تـه فریـاد کـړم — چې آواز مـې لـه خـولې نـه ځـي پـه تحقیـق
تـر قیامتـه بـه پـه مسـت یـم[7] لـه خمـاره — کـه دا سـتا لـه لاسـه راکـړې یـو رحیـق

١٣٢ — شـعر تـل پـه انـدازه وایـه "حنانـه" — 1030
طبیعـت د یـار هرګـوره دئ رقیـق[8]

---

(١) چاپي دېوان: کوم ګلرخه. (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دېوان:
ستا له مخه ابوجهل رقیب مایوس دئ — ستا د مخ اسلام نصیب زما صدیق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست یم. (8) اصل: "طبیعت د یار ګوره دئ رقیق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ک)

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک   کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرویان د زړه په وړو کي استادان دي   باري تا رنګه[1] یو نه وینم چالاک
رحم بویه[2] چي له دې غمه بېغم شم   ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک[3]
چي یو ښکلی چیري[4] و ویني بندي شي   خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک[5]
که دي مخ هرګوره پاک دئ خدای رازلئ   زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک[6]
د معنا زېبایي بویه په رنګ څه شي؟   د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښېږي   په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک[7]

١٣٣ که مجنون د لیلا غم و زهیر کړئ
باري نه و د "حنان" په شان[8] هلاک 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک   نوی خط دي کړ له ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسې دي سترګي هسي ګرزي   لکه چیرته چي له مسته شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه   شو له تنه له عقیقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه   لکه تږی چي پر دښت شي د سراب ورک
رقیب نه شي ستا د مخ سیل کولای   شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
که امید د بوسې کاندې[9] عیب نه دئ   په وصلت کښېي له عاشقه شي آداب ورک

١٣۴ ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښېي[10] څه کړم
دا ستا خیال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک   ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک[11]
د غم سنګ[12] چي پر خوله وخوري زړه خبر شي   په وهل د در خبرېږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو یار ته کښېږده[13]   بې نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولي کړې ضعیف یم   پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی   خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقیبه د ښو طمع   نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

١٣۵ له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که
چي یې ګډ دي په تعریف لور[14] پر لور خلک 1052

---

(۱) چاپي دیوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دیوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دیوان: چیرته (5) چاپي دیوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک".(6) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دیوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسې وکړم. (10) ب: په خواب کښېي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دیوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دیوان: د غم شک. (13) چاپي دیوان: کښېږدي. (14) چاپي دیوان: لور په لور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاشـــقان ولـــي لـــه کـــاني دا فلـــک | هــر آهــن کلــه مښــود شــي پــر محــک
زېبــايي د خوبرويــانو ســتا پـــه مـــخ ده | طعــام نــه کــه خونــد چــي نــه لــري نمــک
ســتا لــه غمــه ســرګردانه هســي رېــړدم(۱) | شــپه و ورځ د ســر پــه تــار لکــه جلــک
دا د مــخ پــه آئينــه کــي يــې خــال نــه دئ | پــه رخســار يــې عکــس زمــا د مردمــک
ســتا لــه زلفــو(2) و رخســار تــه مــدد نشــته | د کــافر اســلام تــه نــه رســي کومــک
رقيــب هــيځ فــيض د يــار لــه مخــه نــه وړي | و آفتــاب تــه کتــای نــه شــي شــب پــرک

۱۳۶ زه "حنان" دي غم پـه هسي شان ناتوان کړم
1059 چــي د بــاد لــه مخــه ځغلــم لکــه کــک

د وفـا طمــع بــه نــه کــوي لــه تــا ثــوک | چي خبـر وي سـتا پـه نـاز و پـه ادا ثـوک
يـو ښـه بـاغ دئ د دنيـا ، فلـک بې مـراده(۳) | فرصـت نـه کانـدي چـي وکـه تماشـا ثـوک
غـونچـه نشــته چـي خـزان يـې فنـا نـه کـه | د زړه غوټـه بـه کـه خلاصـه پـر صـحرا ثـوک
ډېـر نـازک د ګلـو ښـاخ دئ پـر ببرېـرم(۴) | چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا ثوک
بــې ملګـري ســر انجــام د کــارو نــه شــي | بـې بلـده(۵) کلـه غـلا کانـدي تنهـا ثـوک
لــه کرمــه يــې پــر حــال(۶) پوښــتنه بويــه | چي دا ستا کوڅه له ضعفه کړي ماءوا ثوک

۱۳۷ دا محالـه ده(۷) چـي خـوار سـړی پادشـاه شـي
1066 زه "حنـان" ثـوک، سـتا د لبـو تمنـا ثـوک(۸)

ستا د عشق پـه لار کي سر څـه کوي ثوک | دا توښــه پــه دا ســفر څــه کــوي ثــوک
دوکـان څـه پـه کـار راځي چي مايـه نـه وي | بــې لــه وينــو لېمــه تــر څــه کــوي ثــوک
د عشق راز چي پټ ساتي،(۹) اوښي عيان که(۱۰) | ملګـــري د پـــرده درڅـــه کـــوي ثـــوک
وخـت د ګـل قيمـت د ميـو جهـان نـه دئ | ســرمايه د شــور و شــر څــه کــوي ثــوک
زما و مرګ تـه دي(۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه | د مېـړي پــه مــرګ حشــر څــه کــوي ثــوک
چـي دي خيـال راشـي(۱۲) زړه باسـم لـه بدنـه | پــه مجلــس کــي نوحــه ګــر څــه کــوي ثــوک

۱۳۸ کــه د يــار زلفــي تــر لاســه شــي "حنانــه"(۱۳)
1073 ګــلاب عطــر مشــک عنبــر څــه کــوي ثــوک

---

(۱) چاپي دېوان: مدام رېږدم. (2) چاپي دېوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دېوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دېوان: وبربرم.
(5) اصل، چاپي دېوان: بې ولده. (6) چاپي دېوان: هر حال. (7) چاپي دېوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا د لبو تمنا ثوک". (9) چاپي دېوان: د عشق راز که ثوک ساتي. (10) اوښي = اوښې يې. (11) چاپي دېوان: زما و مرګ ته يې. (12) چاپي دېوان: خيال راځي. (13) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ګ﴾

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ — لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي يې د عشق يم هسي محوه — چي آئينه شوه راته تکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ يم — کړم له دې ميو فارغ نشي د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوخول نه که — لکه زه غوخ کړم کړو کتو په څنګ
عشق عطاء الهي ده بل څه نه دي — نه په زور ميسر کېږي نه په جنګ
دا يي لب په پانو سره نه دي خبر شئ — وايي خيست زما د زړه له وينو رنګ

١٣٩ — شيرين شعر دي صيقل د زړو که نه وای د "حنان" — 1080
شعر به نه وو د زړو زنګ

﴿ل﴾

ستا د وروځو خيال کړم خم لکه هلال — لا د ناز تصوير دي نه راځي په خيال
چي جدا له ګلرخانو يو ساعت شم — اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خيال(٣) د سم قد نه راځي په خوا کي — الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سياه بختی نه دئ نور څه دئ(۴) — تمام عمر مي و نه ليده ستا خال(۵)
شاپېری د ارم واړه لېوني شي(۶) — کي په خوب کي وليده دا ستا جمال(۷)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه — ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

١۴٠ — چي د خط تعريف يي تل وايي "حنانه" — 1087
دا په دا شو(٨) ستا زبان د طوطي بال

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل — څه پروا لري په قتل د بيمار خپل(٩)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه — که قيمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقيبانو پرهېز نه که — ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د يار کوڅه ده — هر سړی ښه پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" رديف ببخي نه لري. بله نسخه:
نن مي بيا شو په زړه باغ د جهان تنګ — نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ
ج
(2) د دې بيت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بيت راغلی دئ:
دا د چا د مخ د شمع خيال را پېښ شو — چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي يې خيال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه وليد ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېری به د ارم ټولي لېونی شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چيرته وليد ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بيتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پري ايښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستحفظ د یار د خال پـه دا خم قد ، یم ‌‌ تکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته ‌‌ له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه"
چي مشغول يې تل په سیل د ګلزار خپل 1094

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل ‌‌ ملامت به دي نور خلق نه بلبل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته ‌‌ آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شا پیریو ‌‌ ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته ‌‌ په بهار کښي زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوې ګلرخساره ‌‌ ستا د مخ اور پر ګلانو کړ اور بل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښي ‌‌ د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل 1101

په ځګر کي مي بلېږي د عشق اور تل ‌‌ وړم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ ‌‌ چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو ‌‌ معلومېږي راته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم ‌‌ چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېږو تم د عشق په لومه ‌‌ تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقۍ مي هسي صافه آئینه کړه ‌‌ چي خندا پر صفا یي که د بلور تل

۱۴۳ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل 1108

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل ‌‌ زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غبږ کښي ونیسم په شپه کښي ‌‌ له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي ‌‌ که ځوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځي سترګي توري زلفي ‌‌ سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړي،(5) نه راځي او نه پوښتنه ‌‌ د یارۍ په کور کښي هومره تغافل
که مي زړه و یار "ته" ورنه کړ عیب نه دئ ‌‌ و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"
زه غرق کړئ یم د پر صبر و تحمل 1115

---

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته... (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري ځوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کي که ښکاره کړي تور کاکل — آشفته به کاندي زلفي د سنبل[1]
تن یې هسي په ګلنار لباس کي زیب کا — لکه واچوي باد یو پر بله ګل
څه تاراج یې کړې د سترګو په وهلو — قافلې د دل و دین د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست — زورور سېل مدام وړي له ځایه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه — تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفي په رخسار باندي پرتې دي — که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

۱۴۵ چي یې خیال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه" — 1122
ځکه شوه دا ستا سینه روضه د ګل

یو بلبل نه دئ تنها ګریان د ګل[2] — په فراق یې[3] دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو — دا په دا وي[4] مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي — ګوره ځیري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خیال کي مي د زړه ویني څڅېږي — زما له ځا د یار تر ځا خیابان د ګل
نا امیدي له خلکو کړه که راحت غواړې — په خزان وي[5] آسوده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ — د ګلچین وي تش کاته طوفان د ګل

۱۴۶ بیا د چا و خونرېزۍ ته ځي "حنانه" — 1129
چي یې واغوستې جامې په شان د ګل

﴿ م ﴾

څو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام — هغه نه مومي و صلت د ګل اندام
توري سترګي مي د زړه ویني یو ځای خوري — که څه نه خوري دوه هندوان یو ځای طعام
له کرام الکاتبینه سیاهي توی شوه — که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما یوه غمزه کافي ده — په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
چي مي خال په مخ کي ولیده حیران شوم — په جنت کي دي کافر ایښئ دئ ګام[6]
خیال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر[7] — بې له تا مي د زړه کله شي آرام

۱۴۷ بې د دوسته "حنان" هغه چا پیدا کړ — 1136
چي یې خپل ځان کړ په دا لار کي ګُمنام[8]

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبیته ده. خو شپږم بیت ما له بلي نسخې را نقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګویان د ګل. (3) په اصل کي "یې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چي. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چي یې خال په مخ کي وینم حیرانېږم — په جنت کي ولي ږدي دا سي یو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چي خپل ځان یې کړ په دا لار کښي ګُمنام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ایږده د شریعت پر لار قدم — قدم مه ږده کوږ چي شې هلته سم[1]
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که — د عصیان نامه پاکېږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته — حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصیته څو دي توان شي — نفع وړې ده عالم په دغه رم[2]
دم د بد ویلو مه وهه مظلوم ته — د مظلوم د آه تیر ګرزي دم په دم[3]
کرم کړه پر زېر دستانو په ډېر لطف — که له خدایه امید وارېې د کرم
زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه — چي د عمر د بوال زود وهي دا زیم[4]
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته — کل غمونه به دي هېر که دغه غم[5]

١۴٨ — ستا قلم شعر په نوې طرح کاږي[6] — 1145
د موسٰی عصا "حنانه" ستا قلم

د عاشق بې یاره کله شي توان یو دم — پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان یو دم[7]
که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ — له مېږیه فارغ نه و سلیمان یو دم
د یار خیال مي له سینې ژر وزي — په خفه ځای کي آزار شي مهمان یو دم
نتیجه د سخاوت آخر نېستي ده — لاس خالي شي په پاشل د دهقان یو دم
ډېرو اوښو مي صورت له واکه ویوست — نړوي عمارتونه باران یو دم
یو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو — باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان یو دم

١۴٩ — د صورت زندګاني واړه بې روح ده — 1152
د خپل یار بې خیاله مړ دئ "حنان" یو دم

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم — د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم[8]
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به — ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به یې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا — د عشق په تور که و دوهۍ ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خیال کي همېشه دلبره — لکه غونچه د زړه له وینو سور ځګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر — که زه یو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي — که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

١۵٠ — جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پیرمحمد — 1159
که په قیامت کي په پناه د پیغمبر ودرم

---

(١) "هلته" باید درې ځپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هر بیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غږنـد لـه مطلبـه پـه پـرواز د هــوس ولاړم　　تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم [1]
صبح غونـدي چاک ګرېوان د صدق لـه پرتـوه　　سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخـت مـې د دولـت رخ مقابـل د نظـر نـه کـړ　　کوز پـه دې عرصـه کې پـه رفتـار د فـرس ولاړم
هېڅ[2] رفعت حاصـل تتبع نـه کړه پـه دنیـا کې　　سپور پـر اورد دود پـه شان هوا تـه عبث ولاړم
نـه شـو راموجـود پـه شـپه مجلس د اهـل دلـو　　څکـه لکـه شـمع پـه تـش بـاد د نفـس ولاړم
طمع د دانـې چې مـې د نـس پـه رضـا وکـړه　　څکـه د مرغـه پـه دود بنـدي د قفـس ولاړم

۱۵۱　　زاد و راحلـه د لـوی سفر واخیسـته خلکـو　　1166
زه "حنـان" چـې پـر زېرمـه د نـس ولاړم[3]

چې خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم　　نـور بـه څـه لـره ګیلـه مانـه لـه تـا کـړم
جفـا جـور، ظلـم خـوی دئ د بتـانو　　زه بـه ولـې لـه تـا طمـع د وفـا کـړم[4]
سـتا لـه غمـه راتـه هسـې معلـومېږي　　چې بـه پس لـه دې و کل هـوس تـه شا کړم
پـه ظـاهره کـه زرغـون ښـکارېږم څـه شـو　　غـم، لړمـون لـه وینـو ډک لکـه حنـا کـړم
مـخ دي يـووړه خوشـالي لـه ماغریبـه　　نور بـه څه لکه ګل خوله پـه خندا وا کړم
څکـه مبتـلي رقيبـان زمـا پـه غوښـو　　بېلتانـه دي مـزه دار لکـه حلـوا کـړم

۱۵۲　　مالـه يـاره څخـه پـرې کـړه د ښـو طمـع　　1173
اې "حنانـه" زړه اختـه پـه تمنـا کـړم

د ګلرخـو د ديـدن هـوا خـراب کـړم　　چې دا هسـې آرام نـه يـم اضـطراب کـړم
لکـه ونيسـي و ښـتـه د اورو تـاب تـه　　پېچـو تـابي زلفـو هسـي پـېچ و تـاب کـړم
همېشـه دي[5] د ګلګـون رخسـار لـه شـوقه　　تماشـې د نسـترن او د ګـلاب کـړم[6]
پـه څنځيـر د تـورو زلفـو يـې بنـدي کـړم　　حوالـه يـې بيـا د سـترګو پـه قصـاب کـړم
لـه خجلتـه سـره[7] شـراب لکـه اوبـه شـي　　سـره لبـان چـې مقابـل د مـې و نـاب کـړم
د زړه مـراد مـې لـه تـا نـه مونـده حيـران يـم　　چې پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم[8]

۱۵۳　　د هجـران پـه اور دي[9] سـوی زه "حنـان" يـم　　1180
لـه سـوختنه تـل ژړا لکـه کبـاب کـړم

ستا هجـران پـه نـاتوانۍ هـومره خبـر کـړم　　چې مېږی پـر لاري ځـي ځنـي حـذر کـړم[10]
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم　　کلـه شـې چـې تـرک د شـيرو د شـکر کـړم
هـومره بـار د لطافـت ورې حيرانېـږم　　چـې نظـر دي و ويښـتـه تـه د کمـر کـړم

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هيڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ويوست. (3) دا نيم بيتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان يم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه يې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور يې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

و خندا ته دي دلبو يم بې هوښه — که ياقوت يې مقابل که يې ګوهر کړم
ستا له وصله مې دلبره يأس حاصل دئ — و دا زړه ته که هرڅو تسلي ورکړم
لمر ځان پټ که له خجلته معلوم نه شي — هر ساعت چې له مهرويو ګيله سر کړم

۱۵۴ زما "حنان" پر خاطر مشک و عنبر اوري
د نوخطو په تعريف چې قلم سر کړم 1187

ستا د عشق غمونو زه هسي سر تور کړم — بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم(1)
که زړه يو دئ خو ستا مهر ځای نيولئ — مګر غم لره دي بل زړه له چا پور کړم
طاقت نه لرم بې تا نه ستا د وصل — عاشقي پر بد قدمه فرس سپور کړم
دا ستا جور، زما صبرو دلبره — عاقبت چې دي د کم د لوی پېغور کړم
چې د ستا جفا تل وينم لاس نه اخلم — دغه واړه ناچاري ده په زړه زور کړم
زما ناري به آرام يو سي له عالمه — که دا ستا د هجر ږغ پر جهان خپور کړم

۱۵۵ جفا خوی وي د خوبانو، نه دا هسي
زه "حنان" دي په ژوندوني سر په ګور کړم 1194

چې دا ستا پري د زلفو خيال هر دم کړم — د ماغ تر، زه له سنبلو د ارم کړم(2)
پېچ و خم شم لکه مار پر ملا وهلئ — را په ياد چې ستا د زلفو پېچ و خم کړم
کږې توري مې پر زړه باندي څرخېږي — چې را ياد کله دا ستا د وروځو خم کړم
درک دي نه کېږي د تن په نزاکت کي — د تعريف شرحه دي کنبل په کم قلم(3) کړم
فرق يې نه کېږي يو موی په زيات و کم کي — زما صبر ستا جفا چې سره ضم کړم
د خط مشق دي د ازل کاتب وهلئ — نور بې زه(4) صفت په کم قلم رقم کړم(5)
له شوخ چشمو مې جفا ډېري ليدلي — چې دا هسي د نرګس له ګله رم کړم(6)

۱۵۶ زه "حنان" زلفو و کفر ته ځکه لم
ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم کړم 1202

ستا د وروځو خيال بيا خم لکه کمان کړم — لب دي زړه له وينو ډک لکه مرجان کړم
په بازار کي د عشق څه د سود سودا ده(7) — نقد د زړه بې تر نسيه ديدن قربان کړم
پادشاهان آبادوي خراب ملکونه — خيال دي ولي زه ويران پسي ويران کړم
پروبښته تکيه کوم له ډېره فکره — چې و ملا ته دي نظر په هر زمان کړم
که مې زړه له وينو ډک دئ زه په خوښ يم — دا په دا چې دي خونخور خيال مهمان کړم
له پردو د سترګو ځای ورلره بويه — هغه دم چې(8) يې مهمان د خيال سلطان کړم

۱۵۷ چې يار هسي ظلم و جور کړي په پوهېږم
زه "حنان" به په ژړا جهان طوفان کړم 1209

---

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چې" نسته.

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم[1] تــه شــېرین خانــدې زه آه کــوهکن کــړم
لــه محنتــه د غربــت کــه مړشــم ښــایي چي دا ستا لـه بدخویي ترک د وطن کړم
تـه کـه خال پـر مـخ لـرې زمـا پـر زړه داغ دئ مــاتوې تــه زلفــي، زه د زړه شــکن کــړم
بـوی د میـو مـي لـه زخمـه د سـینې ځـي د مخمورو سترګو خیال چي زه غمجن کړم
لکـه زخـم د ناسـور یـأس مـي حاصـل شـو تسـلی مـي د زړه نـه کېـږي شـېون کـړم
بـې رحمـي چـي را پـه یـاد کـړم د ګلرخـو مـې بایـد چـي تـرک د ګلـو د ګلشـن کـړم[2]
پـر سـبزه کـه ګـل پیـدا شـي عجـب نـه ده دا عجـب، د سـبزې دیـد پـر نسـترن کـړم[3]

۱۵۸ لـــه حســـرته ســـتا د زلفـــو معلـــومېږي 1217
زه "حنان" به خپل ځان[4] خاوري د ختن کړم

عاشــقي دي خــوار و زار لکــه مجنــون کــړم بــل دي هجــر رېــز مرېــز پــه زړه زبــون کــړم
جــدا ګــرزم لــه عالمــه ســتا لــه مینــي چـي پـه روغ عـالم بـه پـوري دغـه پـون کـړم[5]
پـه قیامـت مـي دي مـخ تـور او شـرمنده شـم[6] چـي بـې تـا بـه پـه بـل چـا د زړه تـړون کـړم
دا ســتا خیــال چــي راولــم د زړه تــر کــوره خوشــحالي هــوا هــوس واړه بېــرون کــړم
ســتا د لبــو عنــاب راکــړه ســخت بیمــار یــم امتحــان پــه دا نســخه د افلاطــون کــړم
چي لـه خولې مـي شـپه و ورځ د سـوز نـالې ځـي دا ســتا هجــر لکــه نــی خــالي لړمــون کــړم

۱۵۹ مــرګ مــي ســل ځلــه قبــول دئ کلــه کېــږي 1224
چي "حنان" به ستا لـه لوري مخ را ستون کړم

بیـا نګـار دي پـه زړه زور کانـدي پـوهېږم چـي را تلـه زمـا پـر لـور کانـدي پـوهېږم
کـه د بـاغ پـر لـوري ورشـي زه ضـامن یـم ګـل بـه حُسـن ځنـي پـور کانـدي پـوهېږم
کـه هـر څو یـې د حیـا پـه حجـاب[7] نغـاړم عاشـقي بـه مـي سـر تـور کانـدي پـوهېږم
زمـا و صـبر سـتا و حُسـن تـه چـي ګـورم مـا بـه هـم د مجنـون وروړ کانـدي پـوهېږم
چي رقیب دا سـتا و زلفـو تـه ډېـر ګـوري[8] دا کاتـه بـه یـې شـبکور کانـدي پـوهېږم
چي مـدام و یـار تـه ګـډ وي پـه د روغـو[9] دا ویـل بـه یـې مختـور کانـدي پـوهېږم

۱۶۰ کـه یـې دا د خـولې پیالـه، د شـونډو مـی وي 1231
خوار "حنان"[10] بـه پـر نسـکور کانـدي پـوهېږم

---

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هوري یې پون د پم "خاربښت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده یم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چي مدام و یار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه راسـتیۍ لکـه الـف وم پـه قـد سـم ‏ ‏ ‏ پـر ملاخم کـړم دغـه سـتا د وروځـو خـم(1)

یـو راسـته وېښـته دي نشـته پـه ابـرو کـي ‏ ‏ ‏ کـږ مژګـان دي نـه لـري د راسـتیۍ چـم

چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي ‏ ‏ ‏ کـږو وروځـو دي راوښـود ځـای د غـم

پـه رخسـار بانـدي دي زلفي کږې ښـې دي ‏ ‏ ‏ چي پـه خپـل مقـام کـي ښه وي تر سم، خم

کـږې نشـته چـي لـه تـا نـه را رسـېږي ‏ ‏ ‏ د ابـرو کجـيۍ دي لانـدي کـړم تـر دم

دا چـي وايـي کـوږ بـار نـه رسـي تر ځايـه ‏ ‏ ‏ بانوګـان دي د زړو بـار وړي پـه هـر دم

١٧١ ‏ ‏ ‏ زه "حنـان" دي پـه کـږو کتـو بنـدي کـړم ‏ ‏ ‏ 1238
چـي هـر څـو کـږې کـوي زه بـې(2) زغمـم

په جنت نه يم خوښ هرګز په در د يار مي قسم ‏ ‏ ‏ خوښ په لذت يم د خوارۍ په اعتبار مي قسم

زړه مـي لـه تـا وعـده د وصـل هرګـز نـه ولیـده ‏ ‏ ‏ په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم

پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه ‏ ‏ ‏ پـه سـینه صـافه آئینـه د نوبهـار مـي قسـم

که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله يم زه(۳) ‏ ‏ ‏ په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم

ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وينو ‏ ‏ ‏ په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم(۴)

تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر ‏ ‏ ‏ پـه تورو مشـکو سـتا د زلفـو پـه هر تـار مـي قسـم

١٢٢ ‏ ‏ ‏ ستا د ګُلګون رخسـار لـه شوقه زه "حنـان" د اوښو ‏ ‏ ‏ ١٢٤٥
ګـلان کرمـه هـر ګـړی پـه لالـه زار مـي قسـم

پـه هـردم چـي دي رخسـار و زلفـي کسـم ‏ ‏ ‏ مـخ دي عـین خزانـه ده زلفـي طلسـم

التفـات د قبلېـدو نـه کـړې هیڅکلـه ‏ ‏ ‏ که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم(۵)

بـایلودلئ مـي دئ زړه سـتا پـر چشـمانو ‏ ‏ ‏ بـې اراحـه تـش ولاړ يـم خـاکي جسـم

پر جبین باندي يې(۶) چین له قهره راشي ‏ ‏ ‏ هغـه دم چـي پـه غـوږو واروي زمـا اسـم

شـکوه مـه کـوه د يـار لـه ډېـره جـوره ‏ ‏ ‏ چـي جفـا و جـور دئ د ښـکلیو رسـم

که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته(۷) ‏ ‏ ‏ نزد ېکت مـي در تـه نـه شي پـه هـيڅ قسـم

١٢٣ ‏ ‏ ‏ کـه خلعـت د دشـنام واغونـدېږ و ماتـه ‏ ‏ ‏ ١٢٥٢
زه "حنـان" بـه پـه عـالم کـي ښـه پـه يسـم(۸)

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم ‏ ‏ ‏ پـه سـحر لـه ښـامارانو پـه غوغـا شـم

چـي ښتـا بـاغ لـره ورشـم سـروقده ‏ ‏ ‏ قـُمري طـوره پـه کوکـو ژبـه ګويـا شـم

چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي(۹) ‏ ‏ ‏ منتظـره و نسـیم تـه د صـبا شـم

چي د لبو خيـال دي راشي پـه خاطر کښـي ‏ ‏ ‏ مسـتغني نـور لـه دوا د مسـيحا شـم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به يې. (3) چاپي دېوان: ستا په مينه لا خوشاله يم زه. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نيسم چاپي دېوان: نسيم؟. (۶) په اصل کي "يې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: ابسم، يسم = ابسم. (۹) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانه رنګه مې څوک په ځای خبر دئ — چې چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم
چې دي ګرزم (1) په کوڅه کښې ګلرخسار — د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴ د قیامت علامې و وینم په سترګو ۱۲۵۹
زه "حنان" چې یو ساعت له تا جدا شم

ستا له مینې به زه کله دست بردار شم — د منصور په دود که سل ځله په دار شم(۲)
که د زلفو بوی دي راغئ تر مشامه(۳) — و رقیب ته به په سهم لکه مار شم(۴)
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ(۵) — هر طرف چې ځم په سیل د ګلزار شم
چې طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ(۶) — هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم
یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم(۷) — چې یو ښکلی چیري وینې(۸) ګرفتار شم
چې ناصح توبه راکاږي ستا له مینې — هغه دم د ده له لاري(۹) توبه ګار شم

۱۲۵ زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کې(۱۰) ۱۲۷۲
نه په دا چې بې دیدنه دي(۱۱) هوښیار شم

د کړو وروځو په خیال چې یې خم شم — په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم(۱۲)
جزء لا یتجزا یې تنکه خوله ده — چې په خیال یې له حیرته زه عدم شم
په حسرت یې د تور خط هسې راکېږي — سینه چاک وینې خوراک لکه قلم شم
چې بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو — هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶ ما "حنان" پخوا لیده دا چې بندي یې ۱۲۷۱
په جادو د تورو سترګو د آدم شم

قد دي دئ تر سروي سم — مخ دي ګل، عرق شبنم(۱۳)
وازه خوله غونچه په باغ کې — کوي ستا د خولې ماتم
د چمن ګلان وي واړه — ستا د مخ په خیال خُرم
هر طرف آفتاب ځلېږي — ستا د زلفو تر هرخم
مرجان خپل صورت سوری کړ — ستا د سرو شونډو په غم
باج را نیسه له خوبانو — نازنین یې د عالم

۱۲۷ په کاغذ دي "حنان" یاد کړ 1278
اوکه شوي سهو القلم

---

(1) چې دي ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه".
(۴) چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۶) چاپي دېوان: "چې راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چیر ته وینم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دي له دې لاري. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښې". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. په چاپي دېوان کي پنځه بیته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم — نه مي د رومي له خاطره په پېغام غم
پوخ مين آه و فغان نه که په عشق کي — مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خيال په زړه کباب کړم — چي له سترګو سرېږ(1) نه وهي باد ام دم
همېشه مي پر حال مځکه اسمان ژاړي — له هغو څخه(2) چي کاندي دلارام رم
که مي هرځو جستجوی ور پسي وکړ — و مي نه ليده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د يار بې ذکره په کار نه دي — که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

۱۶۸ دا طالع سکندري بوله "حنانه" 1285
څوک چي واخلي د خپل يار له لاسه جام جم

محمد سرور سردار و د عالم — عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله(3) امداد له کردګاره — هم الهام ور له و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ(4) — هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدور و — هم مطهر آل و اولاد يې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل — له واړو هر دم مدد اوسه همدم
درود حمد کلهم له ره هر دم کړم — هم سلام له ما دوام اوسه هر دم

۱۶۹ معما مي ده د اسم(5) دوه سمکه 1292
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم(6)

چي ترلئ وي کمر لکه قلم — وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر يې(7) غواص د عقل کاږي — ګرزېده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه يې حال د رومي — چي سر پرې که(8) په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي — چي سم د رومي برابر لکه قلم
د شيطان په ويل نه ګرزي له لاري — چي و پېښو تې(9) وي نظر لکه قلم
له طيرانه د هوا مرغان پرېبا سي — چي يې غشي وي بې پر لکه قلم(10)

۱۷۰ که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه" 1299
شه له ځانه بې خبر لکه قلم

چي اخته په جدا يي د خپل دلبر شوم — دا په دا په سترګو روند په غوږو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر — ښه چي اوس يې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه يار ببلتون دوزخ باله نور خلق — تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فرياد کړم فايده نه که — چي د يار ملګری نه، په دا سفر شوم

(۱) سرې = سره يې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک يې... " دئ خو ځرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ويل سوې ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ور واچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "يې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته يې. (10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا څوک مه سوځې په داغ د جدائیه(1) لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره څخه نه ځي په دغه اندوه یې زه لکه مسطر شوم

١٧١ چي مي درد د ببلتانه د اشنا ولید(2)
1306 زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم خندني د هر هندو د مسلمان شوم(3)
نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم زه غریب د پاڼ و پړانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي څرخېږم د اشنای له هجره هسي سر ګردان شوم
چي د یار تجلی غواړم په بل مخ کي سودایي یم، لېوني یم که نادان شوم
سرې سرې اوښي چي له هجره تویومه کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

١٧٢ په یاري کي یې ما دروه درلود "حنانه"
1313 چي اخته په هسي درد بې درمان شوم

زړه مي یوور تورو زلفو سپین رخسار هم قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو(4) نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي(5) سره پیوند دي که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ کږې وروځي مي د یار وژني، دستار هم(6)

١٧٣ ماني مه کوه "حنانه" صبر بویه
1320 جوړ کارونه تعجیل(7) وران کاندي، تلوار هم

ستا د جور په همت هسي خراب یم چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا(8) د کومو زلفو نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلې د نرګس له ګله ځکه(9) په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم(10)
دا د چا ببلتانه هسي کړم حیران یم چي په ژوند سره د مړو په حساب یم(11)

١٧٤ زه "حنان" یې(12) د ګُلګون رخسار له شوقه
1328 همېشه لکه لاله په زړه کباب یم

(۱) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه(متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشناې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "یې" نه لري.

پـه دیـدن دي د رخسـار لکـه ګـلاب یـم　　بـې دیدنـه دي د مـخ لکـه تـراب یـم(1)
د سـپین مخـو دلبرانـو پـه آرزو کـي　　همېشـه پـه اضـطراب لکـه سـیماب یـم
چي هـوس ستا د بوسـې لـرم پـه زړه کـي　　بېهـوده مـي خلـک شـیخ بـولي، شـاب یـم
پـه پنجـه کـي دي د هجـر زمـا دلبـره　　زبـون صـید پـه پنجـه کـي د عقـاب یـم
چي قالـب یـې کـړ خـالي سـتا و قـدم تـه　　کبـاب شـوئ لـه غیرتـه د رکـاب یـم
دغـه سـتا د زلفـو تـاب دئ بـل څـه نـه دئ　　چي مدام لکه مـار هسـي پېچـو تـاب یـم

۱۷۵　　چي یو ښکلی چیر ته وینې باندي چوروي
زه "حنـان" د زړه لـه لاسـه پـه عـذاب یـم　　1335

پـرورده نـن پـه شـراب د محبـت یـم　　چي مدام د یار لـه خیالـه هم صحبت یـم
پـه وصلت کـي یـې لـه هجـره آرام نـه یـم　　همېشـه لـه دغـه غمـه پـه هیبـت یـم
دا چي تـل زه رخسار ستا یمه لـه شـوقه(2)　　و ګلرخـو و تـه تېـر پـه دا بابـت یـم
هر ساعت مي د خپـل زړه کباب غـذا ده(3)　　آرزو منـد یـې د سـرو لبـو د شـربت یـم
د جبـین لـه نوشـتې مـي حـال معلـوم دئ　　لکـه لـوحَ شـنه پـر سـر د هـر تربـت یـم
ستا جفا شوه تـر حد تېره(4) زه نـاتوان یم　　ظلـم مـه را بانـدي کـړه اهـل غربـت یـم

۱۷۶　　زه "حنـان" بـه څـه پـر هېـز ور څخـه وکـړم
چـي ژونـدی د شـکر لبـو پـه قربـت یـم　　1342

هسـي رنـګ حیـران پـر حُسـن(5) د نګـار یـم　　نـه لـه ځانـه لـه جهانـه خبـر دار یـم
لـه دوزخـه لـه جنتـه خبـر نـه یـم　　هسـي محـوه پـر جمـال د مـخ د یـار یـم
د چمـن د ګلـو سـیل پـه مـا نـه شـي　　وازه خولـه حیـران پـه سـیل د رخسـار یـم
چي تشـبیه مـي سـتا د قـد وکـړه لـه سـروي　　پـر دا قـول تـر قیامتـه شرمسـار یـم
پـه غمـزه د شـوخو سـترګو یـې زخمـي کـړم　　هـره شـپه یـې(6) لکـه زلفـي بـې قـرار یـم
کـې وژلـی دئ عـالم پـه تبـغ د وروځـو(7)　　زې د سـترګو پـه نګـاه سـره بېمـار یـم

۱۷۷　　زر یـو سـفه یـې د حُسـن مشـتري دي
پـه دا جمـع کښـي "حنـان" کلـه شـمار یـم　　1349

هسـي مسـت د اسـتا د سترګو پـه خمار یـم　　چـي خبـر نـه پـه مـا ښـام نـه پـه سـهار یـم
کـه هـر څـو سـعیَ کـوم کـار پـر مـخ(8) نـه ځـي　　سـرګردان پـه اول کـار لکـه(9) پرکـار یـم
کـه سـل تېغـه د جفـا یـې پـر ځګـر خـورم　　عـذر نـه لـرم هنـوز یـې شـر مسـار یـم
لـه خنـدا کـه مـي لـب نـه ټـولېږي څـه شـو　　بـاطن زړه لـه وینـو ډک لکـه پرهـار یـم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ.ما وروسته له بلې نسخې را نقل کړ.(2) چاپي دېوان: "همېشه چي یې صفت د ښه رخسار کړم ".(3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۶) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تبغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه(1) ده   چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار یم
چي مدام له پرېشانیه نه خلاصېږم   دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار یم(2)
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره   همېشه چي د رقیب د سترګو خار یم(3)

۱۷۸ که هرڅو مي ګناه ډېره فضل يې ډېر دئ
زه "حنان" د ډېري عفو امیدوار یم(4) 1357

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر یم   نور خبر نه په ماښام نه په سحر یم(5)
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه   لکه عود مدام په میان کي د مجمر یم
که بې تا حور و قصور و جنت غواړم   په مذهب د عاشقانو به کافر یم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته   همېشه هغه مرغه بې بال و پر یم
چي محروم يې له ګلشنه د وصال شوم   سرګردانه لکه باد پر بحر و بر یم
زه بې پاڼو ونه یم باغوان بې مهره   عاقبت به د ګلخنو خاکستر یم

۱۷۹ چي په وصل کي يې هومره اضطراب کړم
زه"حنان" يې له هجرانه باخبر یم 1364

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختر یم   په راستۍ منلئ نه یوه دلبر یم(6)
چي له مخه يې شم ببرته توان مي نه شي   په دا خپله ناتوانۍ هومره خبر یم
همېشه دي دګُلګون رخسار له شوقه   په سره اور کي ځای نیولئ سمندر یم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼي سترګي   د هلک په لاس هغه مرغۍ بې پر یم
پس له دې به نور کنار له خلکو اوسم   د تبجن په دود و خلکو ته ضرر یم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور   همېشه سپاه سالار د دې لښکر یم

۱۸۰ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره
زه "حنان" له سنګه روغ نه یم بشر یم ۱۳۷۱

په فراق د دار پر سر لکه منصور یم   هغه دم چي له وصاله څخه دور یم
په پربکړي سر تازه شم لکه شمع   چي په بزم کي يې هر ساعت حضور یم
د خط خیال مي دئ په زړه کي(7) ځای نیولئ   سر تر پایه فېروزه د نیشاپور یم
چي دي یاد د تنګي خولې کوم دلبره   د غونچې په دود و خلقو ته منظور یم(8)
دا اثر دي(۹) د بېمارو سترګو نه دئ؟   چي یوه ګړۍ آرام نه یم رنځور یم

---

(۱) چاپي دېوان: د دار حلقه. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زه حنان يې ډېر دعفو امید وار یم. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي دېوان: د خط خیال چي مي په زړه کي. (8) چاپي دېوان:
چي د یار د تنګي خولې کوم خبره   د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړه ویني، مشهور یم. متن له "ب" څخه واخیستل سو. (۹) چاپي دېوان: دا اثر يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي مې د زړه نه شي(1) په هيڅ طور   نا اميده لکه زخم د ناسور يم

۱۸۱
زه "حنان" دي(۲) د دنيا له کاره خلاص کړم
چې په فکر همېشه ستا د غرور يم(۳)
۱۳۷۸

دا و ستر‌ګو ته دي چا ورکړ تعليم   چې تاراج يې کړ زما د زړه اقليم
تر الف دي قامت سم دئ مشکين خطه   دواړه زلفي دي کږې دي لکه جيم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه   د بوسې خواست دي له خولې څخه که ميم
غتېه ستر‌ګه صاد نيولې ستا و لورته   شين له غمه سکاره قې کړه د جحيم(۴)
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو   پر صفحه دي د رخسار و کيښ حاميم(۵)
پس له مر‌ګه ګُذر قبر ته را وکړه   جمع کېږي مې په تا عظم رميم
چې خيال چير ته ستا د مخ د ګلشن راشي   په کار نه راځي هر‌ګز باغ د نعيم(۶)

۱۸۲
"حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ
له احواله يې خبر دئ خداى عليم(۷)
۱۳۸۲

د اشناى له غمه(۸) تل مخ پر بيابان يم   لکه سېل ځنځير په پښو په سر روان يم
ځاى مې نه را معلومېږي د استو‌ګې   لکه کانى د مچلوغي سر‌ګردان يم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم   په خدمت مې ملا تړلې ده چالان يم
لکه شمع د اور پلنده(۹) پر تندي وړم   د هجران له تابه تل سوئ زبان يم
چې يې ژاړم د سرو لبو په آرزو کې   سر تر پايه لکه لعل د بدخشان يم
که ظاهر(۱۰) لکه ګل خاندم په دا څه شو   د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان يم(۱۱)

۱۸۳
ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم
زه "حنان" له کانې(۱۲) روغ نه يم انسان يم
۱۳۹۳

د خپل يار له غمه څه وايم حيران يم   تر علاج مې شو رنځ تېر اخته په ځان يم
د اسيا په دود په خونه کې سفر کړم   همېشه د بل د پاره سر‌ګردان يم(۱۳)
چې تعريف يې کړم د زلفو ويني قې کړم   د قلم په دود پر سر باندې روان يم
چې پر ځاى د ګياه غشې د خدنګ خورم   زه هغه صيد د مينې د بيابان يم
لکه ګوى چې آرام نه وي په ميدان کې   ستا په عشق کې(14) هسې بې سر و سامان يم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان يې. (۳) چاپي دېوان: "چې په فکر د وصال دغه مغرور يم". (۴) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دې زياته صفايي لري تر ميم". (۶) دا بيت په اصل کې نسته. (۷) په اصل کې د دې غزلي مقطع داسې ده:

چې په خيال کې ستا د مخ د ګلشن ګرزي   "حنان" نه لري په کار جنت نعيم

(۸) چاپي دېوان: د خپل يار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هر زمان يم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه روند هسې په خونه کې سفر کړم   د آسيا په شان له غمه سرګردان يم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه.

د اشنا د جفا درده هسي درونـد يې   چي بيان يې په ما وشي لا بيان يم(1)

۱۷۴ چي خبر مي کړ اغيار په يار "حنانه"
لکه وړکی پر بخبنل باندي(۲) پښېمان يم ۱۴۰۰

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه يم   دا په دا د هري جمعي افسانه يم(۳)
بېره(۴) نه کړم له قاضي له محتسبه   ستا د سرو لبو په ميو مستانه يم
تن دي سيم، غابښونه دُر دي لبان لعل   چوکيدار دا ستا د مخ پر خزانه يم
له ما مه درېغوه تش نظر د سترګو   چي دي پروت مدام د در په استانه يم
چي ورځغلي په رضا د دام حلقې ته   زه هغه د ميني صيد دېوانه يم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده   چي رقيب شو دا ستا خپل زه بېګانه يم(۵)

۱۸۵ لاس به وا نه خلم که سل ځايه اره شم
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه يم ۱۴۰۷

د خپل يار له غمه(۶) هسي دېوانه يم   چي خبر نه په کعبه نه بتخانه يم
چي بې آهه، بې ناري، (۷) بې ږغه سوځم   پر څراغ د مخ دي هغه پروانه يم
که پر سل ځايه اره شم خبر نه يم   د کاکل په شوق يې زه هغه شانه يم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ   د مېږي په دود قانع په لړ دانه يم
په وصلت کي يې لا څه را وشي ګوره   په تش خيال يې له عالمه بېګانه يم
چي يې خيال ساتم د سرو لبو په زړه کي   دا په دا مدام د لعلو خزانه يم

۱۸۶ دين مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه" (۸)
چي يې مست مدام د خولې په پيمانه يم ۱۴۱۴

په اميد دي د وصلت مدام زنده يم   که اميد د وصل نه وي نور مرده يم(۹)
لکه څوک چي پر پيل سپور له سپي بېرېږي   په وصال کي(۱۰) له رقيبه ترسنده يم
چي تشبيه مي ستا د قد له سروي وکړه(۱۱)   په دغه وينا ترا وسه شرمنده يم
دا د چا د تورو زلفو په خيال هسي   نه پوهېږم چي مدام پراګنده يم
لاس مي وکښه ستا په ديد سره له سترګو(۱۲)   په خدمت د دوو بېمارو درمانده يم
له جمله کاره وتلئ يم دلبره   څو اخته دا ستا د سترګو په دنده يم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه ګورې څه شو
زه "حنان" دي(۱۳) په کړو کتو بنده يم ۱۴۲۱

---

(۱) چاپي دېوان:
د آشنای د هجر درد يې هسي نه دئ   چي بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبيل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وېره. (۵) اصل: دېوانه يم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
که طمع د وصل نه وي زه مرده يم   په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ن﴾

په دا عصر کي پیدا شوه کاتبان — چي فرق نه کا د بتان او د بیان[1]
مرید وکاړي مرتد پري خبر نه وي — نه صنم له ضم وبېش کړلای شي عیان
خاص محرم کاړي مجرم له خپله فکره — جم او خم کاړي قلم سره یکسان
توبه وکاړي ثوبه، ثوبه توبه کا — پر عم خال د غم ایږدي هسي کوران
قبل، قتل په رقم کي نوشته کا — خشم، چشم، ستم سیم کاړي آسان
د سنبل د سیل هیڅ امتیاز نه کا — هم د بت د تب په میان کي وي حیران

188 — صداقت مي صد آفت نه کړي قادره / په نصیب زما "حنان" کړي ستا جنان — 1428

نه طی کېږي د عشق لاره په دویدن — لا زیاتېږي لکه تاک په بریدن
تکلم چي یې له لعلو جلوه کړ شي — مخ تې[2] ځي زما له غوږو شنیدن
زړه تړل په دنیا کار د پخو نه دئ — جدا کړي مېوه له ښاخه رسیدن
د یار دید په اندازه درلره بویه — دغه ګل پژمرده کېږي په لیدن
ماتوي تونده سرکه همېشه کاني — نرم کړي ترخه ویل زړه د دښمن[3]
د زړه وړو د پاره کوم دلبر را دروميي — چي مي زړه کړه په سینه کي طپیدن
دا راوړي سبا پیغام د کومي مهرو یي — لېمه کاندي لکه ستوري پریدن[4]

189 — رم ذاتي خوی د سیاه چشمو[5] دئ "حنانه" / څه ښیي و دا آهو ته رمیدن — 1437

بې له تا مي احوال هسي دئ خراب نن — چي مجلس مي شو له لاسه په عذاب نن[6]
د زړه سوخت مي کړ په اوښو عشق روښانه — لا تازه کړ ژړا اور د دې کباب نن
انتقام دا ستا له مخه خط زر وکېښ — پرې یې نښود دغه تندري دا آفتاب نن
زړه خط یووړ، عقل ستړګو، صبر زلفو — لا یې عشق لري له ما سره حساب نن
دا د چا د خط په خیال کي مستغرق یم — چي یې یووړ له ما شغل د کتاب نن
په ګلشن کي دي د مخ مچمچی ګرزي — چي اورېږي د باران پر ځای ګلاب نن

190 — پر لبانو یې خط ښه ابسي "حنانه" / دا د بنګو نشه بِه ده تر شراب نن — 1443

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) تې = ته يې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) دا بیت په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن　　دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن[1]
په رکاب مي ګمان شو د پري[2] سترګي　　چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن
غوڅ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم[3]　　چي سجدې کوم په وینو کي[4] زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي　　په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ　　چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوڅه کي ګرده شپه وم چي نا امیده　　لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن[5]
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده　　عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن[6]

۱۹۱　　د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي　　۱۴۵۱
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن　　خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي　　که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې[7] په غاښ کړې چي یې ولید　　شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن[8]　　که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول　　څوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن[9]
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟　　د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

۱۹۲　　نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه"　　۱۴۵۸
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون　　له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي　　چي ګلشن تر باغ[10] صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده　　عریانی سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي[11]　　له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله[12]　　د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر[13]　　خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

۱۹۳　　دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه"　　۱۴۲۵
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:
کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن　　دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن
ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــي مـــي ولیـــده د یـــار چـــین د جبـــین　　پـه هـر چـین کـي د جبـین یـې(1) هـزار چـین
دا یـې چـین(2) د جبـین نـه دئ د زړو چـین دئ　　پــه دا چــین کــوي د چــین د مشــکو چــین
په هر چین کي د جبین یې چین معلوم دئ　　لــه غیرتــه یــې د چــین پــر جبــین چــین
د جبـین پـه چـین یـې زړونـه واړه چـین کـړه　　وایـي خیسـت پـه دغـه چـین لـه چینـه چـین
چي چین خلاص که د جبین د زړه چین وا شي　　چي چین چین کاندي جبین زړونه که چین(3)
د غضب چین چي ماهروی پر جبین راوړي　　لمـر پـه چـین د اورو پـټ کـه خپـل جبـین(4)

۱۹۴　　د جبـین پـه چـین یـې چـین د خلکـو وکـړ(5)
زه "حنـان" یـې کـړم پـه چـین د جبـین چـین　　۱۴۷۲

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپین　　دا اوره شـوه نـن لـه جوشـه د بـاران سـپین
پــه امیــد د مېلمانــه مــي زړه کبــاب کــړ　　انتظـار مـي کـړه لېمـه تـر نمکـدان سـپین
هیـڅ خبـر مـي بیـا د ورک یوسـف را نـه غـئ　　که یعقوب رنګه مي شو واړه مژګان سپین
پاسـباني دي د مـخ چـا و زلفـو ورکـړه(6)　　د هنـدو پـه لاس مـي ولیـده قـرآن سـپین
مرتبـــه بـــه د اوو شـــهیدو مـــومي　　که چا ځان مړکړ د یار پر زنخدان سپین
دا ګـــوهر دئ پـــه حقـــه کـــي د عقیقـــو　　که په لبو کي یې(7) ښېب کوي دندان سپین

۱۹۵　　رقیبـان چـي پـر خولـه ورشـي هغـه وایـې
څو به کړي(8) "حنان" له دې تهمته ځان سپین　　۱۴۷۹

رســا قـــد او رســا زلفـــي رســا حُســـن　　په بشر کښې موجود نه شو دا ستا حُسن(9)
تـوري سـترګي، تـور مژګـان او نـرۍ وروځـې　　چـي پـوره یـې وي دا ټـول دئ د چـا حُســن
چي د خدای عطـا پـر وشـي ښایسـت ورکـه　　ګنـــه نـــه شـــي رانیـــوه پـــه بهـــا حُســـن
ســتا ښایســت لــره حاجــت د زېــور نشــته　　نـــه زیـــاتېږي د هیچـــا پـــه حنـــا حُســـن
څـــو دولـــت د حُســـن شـــته دلبـــري بویـــه　　ښـېب کـوي چـي وي سـره لـه وفـا حُسـن
د بوســـې مهربـــاني کـــه کـــوې وقـــت دئ　　دا چـي نـن دئ، بیـا بـه نـه وي فـردا حُسـن

۱۹۶　　خـوار "حنـان" نامېنـده مـه شـړه لـه دره
چـي خـدای درکـړ نـن و تاتـه یکتـا حُسـن　　۱۴۸۶

کـــه اَمـــین وکـــه پـــر دا روح الامـــین　　د رقیـــب ځـــای شـــه اســـفل الســـافلین
ســـترګو راکـــړ نـــن بـــرات پـــر غزالانـــو　　خیـال د زلفـو یـې کـړم تېـر تـر چـین مـاچین
کـه فلـک مـي سـنګین زړه تـر مـوم کـړ نـرم　　دی مـي هـم د زړه پـه دود سـره کـړ شـین
د کشـتن شـوق د هغـه شاهسـوار پـه تېـغ کـړم　　چـي جلـوه یـې د قیامـت د لمـر کـه زیـن
پـه خِـرام رفتـار یـې زه تـر مـوی باریـک کـړم　　چـي مـلا وتـړي د نـاز پـر کمـر چـین
خـامَوش ناسـت د زړو ښـکار تـه دئ پـوهېږم(۱۰)　　پټـي سـترګي مشـق د وینـو کـړي شـاهین

۱۹۷　　د حمیـد د خـوش نظمـۍ پـه زراعـت کـي
دا "حنـان" یـې دئ د شـعر خوشـه چـین　　۱۴۹۳

---

(۱) یې: په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چین. (3) چاپي دېوان: "چي چین کاندي جبین زړونه که چین".
(4) چاپي دېوان: لمر په چین د اوراد پټ که خپل جبین. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخیست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ یې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د یار په خوله کي. (8) چاپي دېوان: څو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي خاموش ناست یې زما د زړه و ښکار ته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ و ﴾

شَست یې صاف دئ ډېر د غشو په ویشتو   چې خدنګ تې[1] امید نشته د ختو
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته   نازک تن یې زخم کېږي په کتو
څه ګیله[2] له خال و خطه کړم له زلفو   کښې ایستلئ یم[3] په ډېرو آفتو
کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي   ازمو یې مې په هزار ازمویښتو
کله خواست د بوسې کله د کنار کړم   د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
د ناصح په ویل نه ګرزم له عشقه[4]   چې مې غوښتئ و له خدا په خیراتو
۱۹۸ غل د شعر څه قدرت لري "حنانه" / چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو[5] ۱۵۰۰

یو دي کړم مین د سترګو په جادو   په ځنځیر دي بیا بندي کړم د ګېسو
ما درزاد وحشت له قیده څخه خلاص وي   نه نیو کېږي په ځنځیر رم د آهو[6]
د زړه زخم مې ناسور شو[7] نه رغېږي   دئ تېر شوئ له تدبیره د رفو
د هغه شوخ چشم دیده په کوم فرصت کړم   نګهبان یې دئ د مخ تېغ د ابرو[8]
چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده   د قُمري په شان[9] مې زړه وایي کوکو
دا تور خال یې پر سپین مخ باندي ښکارېږي[10]   که و لمر ته د قیامت ناست دئ هندو
بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي   چې سجده که و محراب ته د ابرو[11]
۱۹۹ دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه / د هجران په اور یې سوئ دئ پهلو ۱۵۰۸

سِحرګرو سترګو ستا په ډېر جادو   رم کاته دربده زده کړه په آهو[12]
پِه محراب کي د کعبې یې قبر بویه   چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو
دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کي   دي ګلان په وینو سره لکه سالو
د یار زلفې له رقیبه نه خلاصېږي   ولې مشک اسانه نه ښندي هندو
له غیرته مې پر سر ډبري اوري   چې رقیب دي کله وینم پر پهلو[13]
بېهوده ضایع کوې دوا طبیبه   زه مریض یم د عشق[14] نه مې شي دارو
۲۰۰ که یې ځای پر استانه غواړې "حنانه" / په بانو یې کړه د در خاوري جارو ۱۵۱۵

(۱) تې = ته یې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښې ایستم. (4) چاپي دېوان: له میني. (5) چاپي دېوان: "چې یې غلا له تا الفاظ که له پښتو ". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دېوان: "چې تعلم یې دئ له رمه د آهو ". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپین مخ کي معلومېږي. (11) دا بیت په اصل کي نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي دیده زده کړه په آهو ". (13) چاپي دېوان: "هر ساعت چي رقیب وینم پر پهلو ". (14) چاپي دېوان: یم نا جوړ د عشق.

پــه کــار نــه دئ ســیم و زر د دنیــا دارو … حساب غواړي په محشر د دنیا دارو

د حِرَص کیکه یې ګرزي په شلوار کښې … ارام نشته پر بستر د دنیا دارو

نقش نه قبلوي هر کاغذ چې غوړ شي … نصیحت نه کـه[1] اثر پر دنیا دارو

لکه سېل چې په تلوار له غره را لوېږي … په دولت نشته باور د دنیا دارو

لکه مار چې پر ګنج پروت وي برخې نه وي … دغه کار دئ سراسر د دنیا دارو

ویده پښن[2] د ډول په ږغ نه بیداریږي … غفلت زیات په شورو شر د دنیا دارو

۲۰۱ زه "حنان" په دا له خدایه ډېر راضي یم / چې په حال نه شوم[3] خبر د دنیا دارو ۱۵۲۲

زړه تپیږي یاره ستا له سوریدو … چې ځي بیا په قصد د چا په خواریدو[4]

په تاراج د کومو زړو ځې نه پوهیږم[5] … چې فرصت نه کړې هرګز د دریدو

پر هر چا باندي چې ورشي هغه سوځي … مګر خوښ یې د دې اور په لګیدو

په ګلشن کي چې قامت ستا جلوه ګرشي … صنوبر خوښ شي د پښو په پریکیدو

که حواس جمع غواړې مخ ته یې ګوره[6] … شیرازه د دې اوراق شي په لیدو

چې په آه یې اسمانونه عرش لړزیږي … اجتناب کوه[7] د زړه له نړیدو

۲۰۲ "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره / زړه خوشاله کړه د ده په ورکیدو ۱۵۲۹

طمع پریکړه د جهان له ښو ثمرو … که ځای غواړې په درګاه کي د دلبرو

ستا د مخ خریداري نه که نور څه که … چي ګلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو

که په خط دي مخ صفا شو عجب نه ده[8] … صفا یي مومي آئینه[9] له خاکسترو

چې تشبیه یې ستا له قده کړه دلبره … صنوبر سروه په دا شوه بې ثمرو

چي له تارنګه سنګدله آشنايي که … د هغو پر سر باران و د ډبرو

پر غوړو دي زلفي هسي معلومیږي … لکه پروت مفلس هندو[10] پر سپینو زرو

۲۰۳ "حنان" خوشي امید ستا د ورانه کاندي / له غریبه بالښت څه غواړي د پَرو ۱۵۳۶

دا یې واخیست له عُذاره نقاب ورو ورو … که د لمر له مخه تښتي سحاب ورو ورو

اومه زړونه کامل زړه تر ځایه بوزي[11] … په انګار سره پخیږي کباب ورو ورو

زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه … بې صاحبه سرای آخر شي خراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لګیږي. پښن ور سره لګیږي پښن د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دیوان: "چې ځي بیا د چا په قصد د خواریدو ". (5) چاپي دیوان: خبر نه یم. (6) چاپي دیوان:
"که حواس دي جمع غواړې مخ یې ګوره ". (7) چاپي دیوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دیوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دیوان: ښیښه. (10) چاپي دیوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دیوان: په نڅا بوزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته — هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو
د سپین مخو په وعده مه غلطېږه[1] — تږی و بولي و ځان ته سراب ورو ورو
د مشرق مغرب لا رطی په یوه ورځ کړي — چي ګام اخلي ځوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴ — په تعجیل نه مونده کېږي مراد "حنانه"
طالب لولي په دېر عمر کتاب ورو ورو — ۱۵۴۳

بیا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو — لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو
جوړ په زړه مي اموخته شوې د یار زلفي — لکه و نبلي په غوښو ماران ورو ورو[2]
نمدي سترګي[3]، ګونه ژړه، وچ هډونه — ستا په عشق کي[4] را پېښېږي نقصان ورو ورو
حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ[5] — لکه تېر پر مېړتون شي سلطان ورو ورو
یوه شپه مي په خواب و لیدې ستا زلفي — لا تر اوسه مي خاطر دئ[6] پرېشان ورو ورو
زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خندا وکړه — ستا پر خوله باندي مي کېږي ګمان ورو ورو
بیا مجلس کړې له رقیبه در پوهېږم — چي شړې له دره بیا عاشقان ورو ورو[7]

۲۰۵ — یا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي[8]
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو — ۱۵۵۱

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو[9] — چي کوي هغه حساب دي په سړو
د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده — مات چیني نه پیوندېږي په اوړو
قلاده[10] ده د قصاب زړونه په زانګي — دا مېخونه چي ښکارېږي د ښو
خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي — آهو رم لري[11]، دا ښکار کوي د زړو
هر کاته دي[12] د خنجر کار که په زړه کښي — نه رغېږي زخمي شوئ[13] د چړو
بېهوده زاهد دعوه د عاشقۍ که — ښځه کله جنګ ته وزي د مړو

۲۰۶ — رنګ تغیره، ګونه ژیړه، وچ هډونه
د "حنان" شاهدان دېر دي په جوړو — ۱۵۵۸

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو — دا ګلاب له دې شبنمه تازه تر شو
زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي[14] — لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو
مرم په دا چي و رو یبار ته مي حال و وې خیال — نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو
یې و ووت له سینې زړه ورسره ووت — کورنی له دې مهمانه همسفر شو

---

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه ".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده" وي د "طوق ـ کړی ـ چنګک" په معنا. حافظ وايي:

شنیده ام که سگان را قلاده می بندد — چرا بگردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چــي تعریــف د شــکرلبو تــل پــه کــاږم   لـه خامې خخـه مـي تـوی شـهد و شـکر شـو
پــه راتلــه د طبیــب دمــه د بېمــار شــي   ستا پـه دیـد سـره مـي روغ زخـم(1) بتـر شـو

۲۰۷ نصـــــیبه ازلـــــي ده را رســـــېږي(2) ۱۵۲۵
چـي "حنـان" او د یـار غـم مـخ و اسـتر شـو

د بلبـل د مـاغ چـي سـتا لـه بویـه پـور شـو   هـره شـپه د ګـل خنـدا ورتـه نـا سـور شـو
د سـینې لـه زخمـه بـوی راځـي د میـو   چي مي زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کي نرګس ګوره   زرغونـه امسـا پـه لاس ولاړ رنځـور شـو(3)
چـي شـبنم کـه ځـان فنـا و لمـر تـه رسـي(4)   تـر هغـو چـي دی هسـتي وه منـزل دور شـو
د شـکرو نـی د فـیض لـه نـارو خـلاص دئ   دنیـا دار محـروم لـه حـورو لـه قصـور شـو(5)
پـه لـږ عمـر سـره بـار د ګنـاه سـپک وي   اسـرحت(6) پـه کوتـاه ورځ کـي د مـزدور شـو

۲۰۸ چي په درست عمر کامیاب د وصل نه شو(7) ۱۵۷۲
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنځور شو

سـتا د مـخ پـه ننـداره مـي بوسـتان هېـر شـو   پـه آرزو سـتا د رخسـار ارغـوان هېـر شـو(8)
تـوري زلفـي دي نـاز کانـدي پـر سـنبلو   پـه سـبزه د اسـتا د خـط مـي ریحـان هېـر شـو
سـتا د قـد پـه تماشـا شـوم هسـي محـوه   چي پـه بـاغ کښـي مـي د سـروي ننبـان هېـر شـو
پـه صـورت تـر ګـل لطیـف یـې پـه زړه کـاڼی   سـتا تـر زړه پـوري مـي یـاره سـندان هېـر شـو
غـم دي هسـي ربـز مربـز کـړم زړه کـوتلئ   چـي لـه مـا خخـه د مینـي بیـان هېـر شـو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګي نرګس دي   د دي مـخ پـه ننـداره ګلسـتان هېـر شـو

۲۰۹ عاشـقان یـې و نمانځـل پـه د شـنامونو ۱۵۷۹
بـدبختي ګـورئ عالمـه، "حنـان" هېـر شـو

تر غوږو چي مي یو ځله د عشق ساز شو   د یـار غـم پـه هغـه دم زمـا همـراز شـو
دا د چـا د راتلـو ږغ شـو پـه ګلشـن کـي   چي ګـل سـر تـر پایـه غـوږ پـه دا اواز شـو
لـه غیرتـه پـه اور وسـوم چـي مـي ولیـد   په چمن کي چي ګـل سـتا د مـخ پـه راز شـو
دا یـې سـتا د خـولې، د زلفـو شـرح کښـله   د قلـم چـي د سـت کوتـاه زبـان دراز شـو
چـي د زړه طلبـه مـي تـل ورتـه نیولـه   دا پـه دا یـې راماتـل د سـترګو بـاز شـو
پـه دولـت د حُسـن ولـي بـې نیـازي کـړې   سـرو مـال مـي صـدقه دا سـتا د نـاز شـو

۲۱۰ د بنایسـت محمـوده رحـم(9) بانـدي وکـړه ۱۵۸۲
دا "حنـان" دي خـاص غـلام لکـه ایـاز شـو

(۱) چاپي دېوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شیر د غره په ګلو رنګ شو   له سائې د اورو، ملک لکه پلنګ شو
معتدل شوه هوا د جنت مثل   برف و باد د ژمي یخ واړه پر څنګ شو
د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو   زرغون موج د دامان هسي لکه بنګ شو[1]
خه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو   له غیرتې د آئینې په زړه کښې زنګ شو
درم رېزه شګوفه ده په هر باغ کښې   د کېمیا معدن د هري شېلې سنګ شو
سایه بان د اورو ګرزي پر سر باندي   تنابوني[2] د باران ځاځکي خوشرنګ شو

۲۱۱ د لاله په شان یې داغ دئ پر زړه باندي ۱۵۹۳
و "حنان" ته بې له یاره جهان تنګ شو

په لېمه مې عکس ستا د رخسار ګل شو   چې مژګان مې اشیانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پرېووت   که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسیر ترل دي بل څه نه دي   چې کوږ شوئ دي و غوړوته کاکل شو
سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي   په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وایې په صبر مراد حصلېږي   زما د کار خرا بېده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سړده و وېرېږه   تر حد تېر چې دا ستا جور و تغافل شو

۲۱۲ که توبه کوي "حنانه" وقت(دغه) دئ[3] ۱۲۰۰
له توبې توبه کوه موسم د ګل شو

بیا دي جوړ پر سپین رخسار د زلفو دام شو   چې د زړه مرغه مې هسې نا آرام شو
زهر د سترګو دي[4] په ما کې اثر وکړ   چې پر تن مي پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که   په سبزه کې دا آهو له رمه رام شو[5]
اضطراب د یار د خط د زلزلې دئ[6]   چې دا هسې مې د زړه آرام حرام شو
چې مې نه پېژاند پخوا د وصل قدر   نه چې هجر مي نصیب علی الدوام شو
ډک د ترکو په تعریف نه دئ نور څه دئ   چې دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

۲۱۳ لېونتوب چې په کوڅه د عشق داخل کړ ۱۲۰۷
له "حنانه" ځخه پاته ننګ و نام شو

بنفشه چې دي پیدا پر نسترین شو   له غوسې دي غم مېلمه زما حزین شو
و تصویر ته د رخسار دي حیران کښېناست[7]   چې ناظر ورته نقاش د چین ما چین شو
له ما مه پټوه حال زه در خبر یم   د زړګي مرات مي هسې رنګ دوربین شو
له دې غمه ولې نه ژاړم سرې سترګي   چې اشنا مې له رقیبه همنشین شو

---

(١) په بله نسخه کې دا ځای نه لوستل کېدئ له کوټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابوني = تنابونه یې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو یې. (5) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حیران کښېناست و تصویر ته د رخسار ستا ".

ستاله غمه نه یم څه یم چي دا هسي — لا د ډېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
ښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه — پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴ پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان که (1) ۱۷۱۴
دا "حنان" دي د غمونو اباسین شو

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو — د باڼو خدنګ یې زما په زړه درون شو(2)
په آرزو چي یې د غاښ د دُرو ژاړم — یوه ستر ګه مي د جله بله جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو — چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه — د غونچي له درده هسي ځګر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي ویني — رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم — چي مېږی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سره شي ۱۷۲۱
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چي اشنای د یار د در په استا نه شو — رقیب څکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر — غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یې ستاله خاله سره کړله(3) — ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته — کله ږغ که(4)، چي ځنځیر بې دېوانه شو
د مهرویو دیدن غواړي ځان خراب که(5) — د لمر مخ مدام ځرګند په ویرانه شو
سر کشان که سره لمبه وي ملایم شي — صبحدم ځراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ ستا د میني غم له هري خوا پر اوري ۱۷۲۸
"حنان" ستا د غمو هسي کا شانه شو

ما وي بخت به په فرمان شي، ولي نه شو — له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و — چي بې(6) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او ښي نمک زما په دا وې — چي بې(7) خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم — چي را(8) بِه به دا ناتوان شي(9)، ولي نه شو
منتظر چي یې مدام و خط ته ناست وم — ما وي مفت(10) بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه — چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ تا و یل رقیب پښېمانه دئ "حنانه" ۱۷۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو

---

(١) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وې.
(9) اصل: دا بېمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چې مې د یار د زړه پترې شو | دا په دا مې په رقیب باندې برې شو
چې مي مینه د شوخ چشمو کړه په زړه کې(1) | د بادام په دود مې تن سورې سورې شو
چې یې لافې ستا له خولې سره وهلې | د غونچې له خجالته زړه نرې شو
توند توسن مې له تېزیه سهې نه کړ | نه پوهېږم برق و ، باد و که پېرې شو
ما به څوک له یاره واړوي ناصحه | تر قیامته زما سر د یار نغرې شو
بې نیازۍ د یار هسې رنګ ضعیف کړم | چې مې سېپې باله هغه راته زمرې شو

۲۱۸ د "حنان" یار په ښایست تر نورو بِه دئ
چې د وخت پر شاعرانو یې تېرې شو ۱۷۴۲

نیک بدا د ازل و قتویش و | ځنو ته لړو چاته زیات رویش و(2)
دا فغان اله ردم د بلبل اف | روانه یخ سخن کاند لریش و
عشق ایم دام ین لره ستې د | بلبل تاب رک د ګلو ریش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د | اپکوم ال وصف رتا پیش و
کل شرم خ په انو کښبي ه و نغښت | اب ستا د بدن درل وریش و
چې مې دا را پیاد شي ارقیب هم | اته رساعت رمرک بتر اپیش و

۲۱۹ څه په نوي طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و ۱۷۴۹

د تقوا مالونه چور کړه بیا نو خطو | هوا عیش را پوري سور کړه بیا نو خطو
پېچا پېچ زلفې یې ګوره کړې وروځې | مار لړم راته حضور کړه بیا نو خطو
شاپېرۍ د ارم واړه خود بخوده | ګډ په شرو په فتور کړه بیا نو خطو
نوي عشق مې د زړو توبو صف مات کړ | جوړ داغونه مې ناسور کړه بیا نو خطو
نه خلاصېږم په هیڅ رنګ د دوی(3) له جوره | اخترونه مې عاشور کړه بیا نو خطو
خالي شوي مې جامونه وه له میو | له دا بنګو څڅه(4) پور کړه بیا نو خطو

۲۲۰ د "حنان" له قصده داد د بوسې کاندي
رقیبان یې په معمور کړه بیا نو خطو ۱۷۵۲

بیا اخته شوم په بلا د تورو زلفو | بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندې(5) یې ګنج د مخ ساتلئ | را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په ختن کې یې د مشکو قدر کم کړ | څه به وایم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه | راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(۱) چاپي دیوان: "چې مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کې". (2) دا غزله کټ مټ و لیکل سوه، حل یې د سریزي په (25 او ۲۲ مخونو) کې و ګورئ. (3) چاپي دیوان: په هیڅ وخت د دې (4) چاپي دیوان: د غمزې په میو پور
(5) چاپي دیوان: تر سنبل لاندې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ناستې دي په خيال پهلو و لمر ته — څه به وايم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم يې شاوخوا آفتاب ځلېږي — په شپه و ګوره رونا د تورو زلفو

٢٢١
د جنون مار ورته غابښ چيچي له درده
چې "حنان" کوي(1) انشاء د تورو زلفو
١٢٦٣

هسې ډوب يم همېشه په خيال د ترکو — چې خبر نه يم هرګز په حال د ترکو
صحيفه مې د زړه و ګورئ عالمه — پکښې نقش دئ ګُلې احوال د ترکو
چې د بخت قرعه مې شوه اوله خلاصه غنيمت — بل څه نه راغله چې راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده — پر پرهار دوړوي مالګې قال د ترکو
لکه موم و لمرته ويلې شي له تابه — هسې زړونه اوبوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼې د ګل ناست دئ خبر نه يم(2) — که پر سپين مخ باندي ايښئ(3) خال د ترکو

٢٢٢
په ويشتو د خپلو سترګو ښه پوهېږي(4)
ما "حنان" وليده دا کمال د ترکو
١٢٧٠

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو — ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چې د زلفو بوی دي باد يووړ دلبره — له خُتن يې کړ بېرون کاروان د مشکو
چې يې وکړه شبګيره دا ستا د زلفو — ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو(5)
دا يې(6) زلفې په رخسار باندي ځرېږي — کې(7) د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا يې زلفې پر مخ نه دي غوړولي — اورېدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چې ليدلي يې(8) جفا ده له نو خطو — زړه مې نه کوي الفت چندان د مشکو

٢٢٣
د "حنان" سينه نو خطو تور سکاره کړه
که سينه وه د حميد دوکان د مشکو
١٢٧٧

خلاصيت نه مومم له لاسه زه د سترګو(9) — په بلا که زړه اخته(10)، کاته، د سترګو
په ګلشن کې يې فارغ کړم له نرګسه — راته جوړه شوه عجب کړوه(11) د سترګو
په قيامت بې(12) شهيد ګونګ وي نه پوهېږم — ورکړه چا دا هسې شان رانجه د سترګو
کې هر څو څنې ساتم(13) نه ساته کېږي — دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو(14)
په بانو بې پښې مجروحې شي بېرېږم — پر قدم به مې وي اېښې خوله د سترګو(15)
د ښه يار وداع ده ګرانه معلومېږي — راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو(16)

٢٢٤
که د زړه سلامتي غواړې "حنانه"
پر ځان ونيسه واجب ساته د سترګو
١٢٨۴

---

(١) چاپي دېوان: کاږي. (2) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دېوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دېوان: پوهېږم.
(5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: وايي. (7) کې = که يې. په چاپي دېوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دېوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي سهواً د "ی" د رديف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي دېوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دېوان: کړده. (12) بې = به يې. (13) چاپي دېوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې ديدنه دي اسان خاته
د سترګو". (15) = (16) دا دواړه بيته په اصل کي نسته، خو ځای يې خالي ورته پرې ايښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښـه رخسـار يـې آبـداري يـووړه لـه ګلـو
په چمـن کـي چـي شـور ګډ شـو پـه بلبلو(1)

له نرګس څخه يې خوب په سترګو يووړ
تـوري زلفـي يـې بـاج اخلـي لـه سـنبلو

چي يې لب بار د خندا اخيستئ نه شو
پـه نـازېږم نـن اشـنا شـوه پـه ښـکنځلو

پـه حـرم کـي د کعبـې يـې قبـر بويـه
چي شهيد يې شو(2) د سترګو په ويشتلو

چي يو زخم مي روغ نه وي بل پر و شي
د سـينې زخـم مـي تېـر شـو لـه ګنـډلو

کـه د زړه سـاتنه غـوارې پـه دنيـا کـي
عـادت و نيسـه د سـترګو پـه سـاتلو

۲۲۵ چي دي نه رانيسي دُر څوک په کودري ۱۷۹۱
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ويلو

پـه رضـا مـي را وسـتلئ ځـان تـه غـم و
چي نظـر مـي دي و مـخ تـه پـه هـردم و(3)

و عـرق تـه د رخسـار دي حيرانېږم
چـي و لمـر تـه طاقـت کلـه د شـبنم و

قتلـولم چـي دي زه پـه تېـغ د سـترګو
دا دي خـط راوړئ زمـا د مـرګ رقـم و

بېهـوده خلـک مـاران بـولي سـتا زلفـي
کـه مـاران وای لانـدي شـوي بـه تـر دم و

نن ورځ نه يم ستا کاکل پېچوتاب کړئ
لـه ازلـه لـوی دښـمن مـار د آدم و

ورنغلـه پادشـاهي هرګـز پـه خيـال کـي
د هغـو چـي سـتا پـه مينـه کـي کـار سـم و

۲۲۶ لالـه زار چـي مـخ د مځکـي شـو دلبـره ۱۷۹۸
دا خـوړلئ د "حنـان" د سـترګو نـم و

چـي قاصـد را ووړ احـوال سـتا د لبـانو
بل يې(4) هيڅ نه و په خوله کي بې مرجانو

د بېمارو سترګو خواست دي هر زمان که
دا چـي لاس پورتـه نيـولئ دئ مژګـانو

حريفي يې ستا د سترګو کړلای نه شوه
بيابـان خـوښ پـه دا سـبب کـړ غزالانـو

چـي کښـېنې ور سـره شـرح د دوزخ کـه
هـر مجلـس تـر مـرګ بتـر د زاهـدانو(5)

شـکرخند دلبـر کـه قبـر لـره راشـي
مقبـره بـه سـيل ګـاه شـي د طوطيـانو

ږغ د وينـو مـي بلنـد نـه شـو دلبـره
چي دي مړکړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو

د خجلت په درياب غرق شو ګوهر ځکه
چي يې نه شوه کړای سيالي ستا له دندانو(6)

۲۲۷ پـاړوګر "حنان" بـه سـتا زلفـي پـرې نـه ږدي ۱۷۰۲
د مـارګيرو ګـذران وي(7) لـه مـارانو

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) په اصل کي "شو" نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زيات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: نورې هيڅ. (5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بيت په اصل کي نسته. (7) چاپي دېوان سروکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مې و ليده مستي ستا د چشمانو   توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
ستا د سترګو يو نظر ما لره بس دئ   په چِله يو بادام قُوت وي د صوفيانو
دا پر لبو دي سياهي د برېتو نه ده   زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده   خط ريحان مخ دي باغچه ده د ګلانو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پايه   ګاهي ګاهي احوال نسه(1) له مژګانو
د ديدن طاقت د چا د هغه مخ دئ   چي باج اخلي د ارم له شاپېريانو
۱۷۱۳ د خال خيال ضعيف "حنان" ګور لره يوور(2) ۲۲۸
دا نه غار ته وړي دستور دئ د مېړيانو

د عشق درد چي مې په زړه کي پټ پنهان و   هغه درد مې د دي خوږ زړګي درمان و(3)
چي په عشق کي يو وار وسوم پس له دغه   په د قيق نظر مې کوت دارالامان و
ژړيې مړکړم ښه يې وکړه زما ګله   له هغه ياره سنګدله دا ګمان و
که په تن کي مې نيم روح پاته شو څه شو؟   له سُستي د تېغ د ده نامهربان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده   چي مې يار را څخه پاته په ارمان و
چي په خيال کي يې د مخ د ګلشن ولاړم   چي ليده مې زر بلبله په فغان و
۱۷۲۰ چي يې ذبح د هجران په تېره تېغ شو ۲۲۹
اضحيه مګر "حنان" د دي قربان و

چي موسم دي د ښايست د سلطانۍ و   هغه وخت د رقيب خوی د شيطانۍ و
د دي عصر مغروران نو خطان واړه   چي ليده مې پر حالت د پښېمانۍ و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مې(4)   دا اسباب د يار د خيال د مهمانۍ و
په تش خيال(5) د مهمانۍ مي واړه صرف کړه   چي په سترګو کي مې دُر(6) د ګريانۍ و
که هرڅو ميخانې غواړم نه يې مومم   هغه مې چي په پياله کي د ځوانۍ و
په يوه ديد آئينې را څخه پور کړه   دا کُلي دولت چي زما د حيرانۍ و
۱۷۲۷ چي يې زلفي په رخسار باندي خوري کړې(7) ۲۳۰
دا سبب "حنانه" زما(8) د پرېشانۍ و

چي د خط سبزې يې ځای په رخسار ونيو   زما د زړه آئينې ځکه زنګار ونيو(9)
باز د سترګو په پنجه د باڼو ګانو   زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونيو
زه بندي يم د هغه صياد په دام کي   چي يې يو جهان د زلفو په تار ونيو
دا يې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي   تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونيو

---

(۱) ب: احوال نيسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخيستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښي، آه وربمې". (5) چاپي دېوان: تش په خيال. (6) چاپي دېوان: درد ؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو یې زړه یوور حیرانېږم — چي دا هسي وحشي ښکار دې بېمار ونیو
دا یې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ — که په ظلم سره ترکو بازار و نیو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نیسي اقلیمونه ۱۷۳۴
د پښتو اقلیم "حنان" په ګفتار ونیو

بیا مي خیال په زړه کي ځای د دلبر ونیو — دې صیاد له زخمي ښکاره خبر ونیو[1]
خمیازه مي د زړه زخم په دا کاږي — که مي یو وار د تېغ دم لا په پر ونیو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي — دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونیو
دا یې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي — د کوثر د چینې دور عنبر ونیو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته — چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نیو
خط یې نه دئ پر عذار چي معلومېږي — د آه دود مي دئ چي مخ یې د لمر و نیو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه لید ۱۷۴۱
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نیو

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته یو — یو د بل په خوی و بوی سره سوخته یو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته — په هر فصل لکه سروه و فاخته یو
هیڅ په میان که حائله زموږه نشته[2] — لکه مخ و استر دواړه ښه[3] دوخته یو
په هر کونج کي چي زه ناست یم دی را درومي — په خواري کي یو د بل هسي شناخته یو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده یم — ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته یو
یو ساعت جدایي نه کړو یو له بله — یو د بل په رفاقت سره پخته یو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر ۱۷۴۸
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته یو[4]

چه سان دلرا نگهدارم زچشم فتنه جوی او — که میگیرد به مژگان صید دلها باز خوی او[5]
اگر طبعش ز استغنا نمیسازد به من باری — تسلی میدهم دلرا به یاد آرزوی او
خیال زلف او گر لحظهٔ گردد فراموشم — رخم را زین گناه بادا سیه مانند موی او
چو برگیرم قلم از گریه ام تر میشود نامه — ز دستم برنمی آید که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت — اگر یا بم من بیدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درین عالم — نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اگر ریزد شکر شاید ۱۷۵۵
که عمر خویش را کرده است صرف گفتگوی او

---

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (2) چاپي دیوان: "هیڅ په میان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دیوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته یو". (5) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ هـ ﴾

اې همېش د درمانده وو تکیه گاه(1) | ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که را تېر تر تقصیراتو شي ښايېږي | پر گدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مي له دا(2) نفس اماره کړي | په بد خوی سره مي کړ عمر تباه
د دنیا د هستی گرز را څخه توی کړه | لکه تېر چي له عینکو شي نگاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته | په قدر د بخښښ نه لرم گناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله | چي اعضا مي شي پر خپل عمل گواه

۲۳۵ د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې ۱۷۲۲
بې له تا زما "حنان" نشته پناه

و رخسار ته چي دي گورم بې حجابه | لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله گورم ستا و مخ ته کله گل ته | لکه گوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي وچي له بانو شي چي تا وینم | د شبنم پاڅېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوي | پېچه کېږي(5) تل و ښېښته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ | چي د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت څه اثر وکه پر غافلو | په آواز کله ویښېږي پښ له خوابه

۲۳۶ د حنان تر قلم وڅڅېږي شهد ۱۷۲۹
چي صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه

چي رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب بِه | په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرگس باندي یې سترگي خندا کاندي | او عُذار یې تر لاله و تر گلاب بِه
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړي | تر دا هسي انتظار دئ یو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترگي اموخته کړه | چي مستانو لره نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کي | دغه پښو لره زما سترگي تر رکاب بِه
د بوسې په داد کي هیڅ معطلي مه کړه | وي د خیر په کار کي سل څله شتاب بِه

۲۳۷ شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري بېرېږم ۱۷۷۲
دي تر سپین وښتته "حنان" لره خضاب بِه

که روزي مي شي د یار دیدن رقیبه | ته به شې له دې(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ اهو بیا شي | ته به شې د سپي په دود پمن رقیبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چي بې د درمانده وو تکیه گاه ". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به يې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کي غوره و گڼله چي درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه راواړوې پـه مهـر تـوري سـترګي   تـه بـه شـې پـه دوو لېمـو لچـن رقيبـه
کـه مـا و وينـې لـه يـاره سـره وصـل   زړه نـا سـور بـه شـې بيمـار پـه تـن رقيبه
کـه يـار داد د بوسـې و کانـدي و ماتـه[1]   لـه دغـه غمـه دې دئ مـردن رقيبـه
که يـار، يـار شـي تـه بـه درومې لـه وطنه   لکـه سـپی چـې و شـړې څښـتن رقيبـه

۲۳۸ نـور بـه نـه وکـړې[2] د يـار د رخسـار سـيل   ۱۷۸۳
شـو "حنـان" بـاغوان د دې ګلشـن رقيبـه

زمـا زړه دې لـه مـا يـووړ د لفريبـه[3]   ګلرخسـاره بـې طلبـه بـې موجيبـه[4]
سـتا د سـترګو و شـوخۍ تـه حيرانېـږم   چـې د آب د سـتاريې واخيسـت لـه غريبـه
ته په اصل کښي خدای نېک وې پيدا کړئ   دا بـدخوی دې نـوی زده کـړ لـه رقيبـه
مـؤدب چـې د چـا بـد شـې پنـاه غـواړه   دا مثـل، ادب زده کېـږي لـه اديبـه
د هـر درد عـلاج کـاوه شـي بـې لـه مينـي   د عشـق درد چـې مسـتغني دئ لـه طبيبـه
هـرزه ګـوی عاشـق پـرده د معشـوق اخلـي   شـو پـاره د ګـل ګرېـوان لـه عندليبـه

۲۳۹ سـتا د حُسـن پـه دولت کښي خپلي بخري   ۱۷۹۰
هـر چـا وکـړې "حنـان" راغـئ بـې نصـيبه

دا د چـا زلفـي تـاوېږي پـه دا نـن شـپه   چـې تمـام مشـک و عنبـر او رېـږي نـن شـپه
آرزو منـده د کـوم مـخ ده[5] نـه پـوهېږم   دا چـې شـمع پـه تلـوار ويلېـږي نـن شـپه
د سـپوږمۍ پـه سـيل څـوک دئ راوتلـئ   چـې مهتـاب لکـه آفتـاب ځلېـږي نـن شـپه
کـوم صـنم د مجلـس شـمع شـوه حيـران يـم   پروانـه چـې پـه سـره اور کړېږي نـن شـپه
صـراحي د کـوم ګلـرخ لـه غمـه شـنه شـوه   چـې د زړه وينـې[6] تـر خولـه تـوېږي نـن شـپه
تـوري زلفـي د دلبـر پـه رخسـار زانګـي   کـه مـاران دي پـر چنـدڼ تـاوېږي نـن شـپه[7]
پـه تـاراج د ګلو کـوم ګلـرخ را درومـي   پـه ګلشـن کـي چـي بلبـل ويېږي نـن شـپه[8]

۲۴۰ دا د يـار د راتلـو زېـرى دئ[9] پـوهېږم   ۱۷۹۸
دا چـې سـترګي د "حنـان" پرېـږي نـن شـپه

کـه د زلفـو بـوى دي بـاد يوسـي خُطاتـه   د خُـتن مشـک پـه بيانـه وړي و سـودا تـه
د ديـدن طاقـت يـې نـه لـرم حيـران يـم   زړه مـي ولـي ډېـر شـتاب کـه[10] سـتا و خـوا تـه
سـتا لبـان مـې پـه خنـدا وژنـي دلبـره   بخـت مـي خـوى د اجـل وښـوو مسـيحا تـه
چي بانومات شي په سترګو کي ديد کم که[11]   د مـلا خيـال دي ځکـه جـوړ کـړم و ژړا تـه

---

(۱) چاپي دېوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دېوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په رديف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (5) چاپي دېوان: د کوم مخ دئ.
(6) وينې=ويني يې. (7) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا بيت بيا په اصل کي نسته. (9) چاپي دېوان: زېرى کړي. (10) چاپي دېوان: اضطراب که. (11) چاپي دېوان: "چي موی و لوېږي په سترګو کښي ديد کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پښو لاندي مي اور دئ　　ستا د خال په خیال کي و سوم(1) وایم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه　　سر مي واچاوه د میني و آسیا ته

۲۴۱　چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه"　۱۸۰۵
دانسته دي ځان ور وسپاره بلا ته

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته　　که مېږیان دي سر ګردان دي و مهتاب ته(2)
خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته　　لکه ګرم سړی چي بیا یې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي　　طاقت نه شي د اوریځي و آفتاب ته
د بالښت پر یې بانو د پري بویه　　چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خیال د لبو یې زما له دله نه ځي　　د میخورو میل زیات شي(3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني　　لکه ګوري په حسرت شیخ و شاب ته(4)

۲۴۲　لاس و پښې وهي ببځا "حنان" په عشق کي　۱۸۱۲
ختای نه شي ځوک چي ولوېږي ګرداب ته

د نو خطو میني هسي کړم بې پته　　چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم　　میني کړم تر هسي حده بې عزته(5)
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ　　پاڼي رېږدي(6) د ساړه باد له هیبته
چي مي واخیست د ګلرخو داغ پو هېږم(7)　　چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد(8) اخته یم دوا را کړه　　روغ به نه شم ستا د وصل(9) بې شربته
آدمیت مي ستا د در له سپیو ولید　　ازمویه(10) نه شي څو نه وي هم صحبته

۲۴۳　چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم　۱۸۱۹
زه "حنان" د خوبرویانو له قربته

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته(11)　　بې اختیاره یې ځان وسپاره و مار ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي　　دا ځنځیر نه اچوي(12) څوک و هوښیار ته
مخ و زلفي یې تغیر و تبدیل نه که(13)　　حیرانېږم زه و دي لیل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وینو　　اشارت که چیرته(14) و کړم و رخسار ته

---

(۱) چاپي دیوان: سوځم. (2) چاپي دیوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دیوان: ډېر شي. (4) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (5) چاپي دیوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دیوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دیوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دیوان: په رنځ. (9) چاپي دیوان: ستا د لبو. (10) چاپي دیوان: ازمویل. (11) چاپي دیوان: و دلدار ته. (12) چاپي دیوان: نه ورکوي. (13) چاپي دیوان: نه کا. (14) چاپي دیوان: چي چیرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي
زړه یې نه شي چې بیا ولاړ شي و دیار ته

تېر شو سل ځله[1] صیاد له ما ضعیفه
التفات یې لړ و نه کړ[2] زما وښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه[3]
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته ۱۸۳۲

چې نامه مې وه لېږلې وخپل یار ته
هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته

زړه مې رم که[4] له سینې په خبر نه یم
مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته[5]

په فراق کې اوښې هم را څخه ځغلي
که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته

تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم
د زړه حال مې خوشي و وایه رویبار ته

خدای مې نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي[6]
هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګُزار ته

چې نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم[7]
سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه"
شعله کاندي هر چې خس لوېږي[8] و نار ته ۱۸۳۳

چې یې وکاته ستا مخ ته له عبر ته[9]
د لاله په زړه کې داغ شوله غیرته[10]

چې نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه
ولي هسي شو محروم له[11] بصیرته

چې یې ستا د خولې خندا ملاحظه کړه
پستې وازه خوله نیولې له حیرته

بوی چې لافې ستا د زلفو د بوی کړلې
لاس یې ولې و خاته له خپل صورته

دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که[12]
چې ګلاب ګرېوان کړ څیري له حسرته

مشرفه ستا په دید شوه په چمن کې[13]
غونچې واچاوه پوړنی له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده
ما "حنان" دي ازمویلي څو کرته ۱۸۴۰

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته
له رخساره دي شرمېږي ګلدسته[14]

چې یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه
له خجلته نرګس سترګه و ایسته

چې ریحان سیالي کوله ستا له خطه
دا په دې دستي یې وینم پای بسته

ستا دزلفو له پرتوه سنبل هسي
چې ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله.(2) چاپي دېوان: التفات یې یو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو ". (4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز یې بیا راځي و ښکار ته ".
(6) چاپي دېوان: ګنه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چې د عشق نامه یې زه قاصد ته ورکړم ". (8) چاپي دېوان: واښه لوېږي. (9) اصل: له غیرته. (10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښې ". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.

قـُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه — قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ — له رخساره دي ګلاب که اخیسته

۲۴۷ — ۱۸۴۷

دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یوور
که روان یم که ولاړ که نشسته

که بیده یم، که ولاړ که نشسته — له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چې تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي — سزا وار یم چې مي دا تر خوله یسته
تنګه خوله دي په رموز لن ترَا وایي — مایې مثل غونچه ولي راوسته
چې یې ستا له خولې سیالي کړه ځکه هسي(۱) — له غیرته پر میان و چاوده پسته
لابې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړې — عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته(۲)
همېشه چې درکوي تعلیم د جور — دا په دا مي کړه رقیب اینه ورسته(۳)

۲۴۸ — ۱۸۵۴

"حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه
په ځنځیر چې دي د زلفو کړ بسته

که له زړ سره مي ستا(۴) د سترګو جنګ شته — له دې جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه — د غونچې په دود چې زړه و خوله یو رنګ شته
بې لاله مي بل یار نشته په دا باغ کې — چې پر زړه باندي یې داغ زما په رنګ شته
بې طبیبه یم بېمار لکه ستا سترګي — چې کاته راباندي بار لکه د سنګ شته(۵)
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چې هسي(۶) — بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته(۷)
یار ساقي، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ — هسي شان کامراني کله د اورنګ شته(۸)
له رخساره یم فارغ د ګلعـُذارو — چې په خیال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته(۹)

۲۴۹ — ۱۸۲۲

په دربار کي دي خاکسار یو "حنان" نه دئ
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته(۱۰)

د فلک که سود(11) په ماه و په پروین شته — په رخسار یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي — په ګلشن کي که نرګس و یاسمین شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو — ستا پر خوله سبزه د خط عنبرین شته

---

(۱)چاپي دېوان: "چي د خولې سیالي ګوېې وه دا هسي ".(۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته ".(۳)چاپي دېوان: دا په دا رقیب کړه زما ینه ورسته ".(۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي یار لکه د ننګ شته. (۶) چاپي دېوان: کړئ یم دلبره(۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته ".(۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته(۹) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه" — چي په سرکي دي تر اوسه خیال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکـه خونـد چـي سـتا د زنـي دئ دلبـره　　　سمرقند کي کله سبب هسي(1) شېرين شته
پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته　　　نـه پـه مينـه کـي بلبـل تـر مـا حـزين شـته
يـار بي رحمه، زه بي بخته، طالع شوم دئ　　　لا هنـوز د کـج فلـک را سـره کـين شـته

۲۵۰　　د ملا خيال دي زه "حنان" لکه وبښته کړم　　۱۸۲۹
نه غلط شوم کله موی هسي مېين شته

نـه پـوهېږم يـم بېخـوده چـي يـار نشـته　　　څوک يم، څه يم، زه حيران چي نګار نشته(2)
اوښکي دُر، رنګ کهربا، زړه لکه لعل　　　جنس مي ډېر، ولي رونق د بازار نشته
چي طبيب شو په علاج را پوري ستړی　　　هسي درد په هيڅ ايام د بيمار نشته
واړه زړونه يې په خيال دي هسي محوه　　　چي پر سر د مځکي يو زړه هوښيار نشته
جدايي مو تر ميان مه کوه رقيبه　　　چي طاقت د نه ليدو د دلدار نشته
که مي سروه دعوې کاندي په قد څه شو　　　رښتيا وايي شاهدان د رفتار نشته

۲۵۱　　د زړه ويني خوري "حنان" له دغه غمه　　۱۸۷۲
چي په درست عالم کي يار و فادار نشته

دا ښايست لکه چي ستا دئ د لمر نشته　　　ستا د زلفو په شان مشک و عنبر نشته
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي　　　د حبشو، د چين هسي لښکر نشته
شيريني چي ستا د لبو ده دلبره　　　په چشمه کي د زمزم(3) د کوثر نشته
کام د زړه دلته حاصل که له نوخطو　　　په جنت کي د ريحان معطر نشته
لار به نه وکړي په زړه کي(4) څو سم نه شي　　　د حلقي مقام د ننه تر در نشته
په مجلس کي د ګلرخو نه ځايېږي(5)　　　چي يې شمع غوندي(6) قطع د سر نشته

۲۵۲　　چي تور د بو رقيب يې رام نه کړ(7) پوهېږم　　۱۸۸۳
چي په آه کي دي "حنانه" اثر نشته

ستا په طفيل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته　　　له تامي نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته(8)
دا ستا د زلفو له ځنځيره څخه نه خلاصېږم　　　که وايم ورد و اوراد ونه هر زمان و ځان ته
څوک چي دا ستا د زلفو خيال په زړه کي نقش کاندي　　　حواله کړي يې په لاس دي ښاماران و ځان ته
که مي سينه شوه مشبکه، بادام رنګه څه شو　　　چي مي را پرېښو دغه ستا د خيال مژګان و ځان ته
فارغ له ګلو له ګلزاره له چمن هردم يم　　　چي خيال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته
چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي　　　هغه کسان په اختيار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳　　که دا د کوي د بوسې و يې کړه نن ورځ دلبره　　۱۸۹۰
د ژوند اميد نشته هرګز د دې "حنان" و ځان ته

---

(۱) چاپي ديوان: سمر قند کښي هسي سبب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي ديوان: د حيات.
(4) چاپي ديوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي ديوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي ديوان: څو يې شمع رنګه. (7) چاپي ديوان: چي تور د بو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته ... منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته[1]
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه ... چي تر سر پوري مي يار ناست وي بالين ته
زما يار له نا دانيه[2] رقيب خپل کړ ... د بلبلو خيال يې وکړ و ګلچين ته
له معشوقه غرض مِهر دلبري ده ... عشق يې نه ګوري هرګز و تور و سپين ته
کوږ سړی په تربيت کله سمېږي ... له عينکو څه فايده ده و کجبين ته
له ديدنه د ګلرخو امان غواړه ... په کتو دي خلل اچوي و دين ته[3]

۲۵۴ ورکېده د "حنان" وينم له وطنه
چي اشنا يې[4] ملا تړلې ده وکين ته ۱۸۹۷

چي دي خيال اراده وکړه زما و زړه ته ... نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خياله مي په زړه کي بل څه نشته ... لکه تږی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي ... چي د لمر شغلې کوي له هره وته
نه درېږي په هيڅ طور زما اوښي ... که لاس نيسم که لستوڼی و لېمه ته
هيڅ د عشق له بابه مه وايه زاهد ته ... نصيحت کله وايه شي و بيده ته[5]
سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو ... سپين و تور به څه ورو ښيي ړانده ته[6]

۲۵۵ چي يې فضل منتظر دئ و عصيان ته
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته[7] ۱۹۰۴

تمام عمر شوي پسې په دغه ګټه ... چي د بل برخه وړه کړي خپله غټه[8]
ازار ورسوي بل ته خبر نه يې ... د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ ... لا ترخو به دغه حظ اخلې له کټه
له سپين ږيرو زده کوه روښاني لاري ... په خزان کښي اوبه پاکي شي له مټه
شيرين عمر دي په دغه فکر تلف کړ ... چي حلال مي کړای فلانا سړی له ختّه
تمام عمر د دنيا په بده و رځ يې ... يو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶ دا عيبونه چي کل وايې دي په تا کښي
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه ۱۹۱۱

---

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دين ته". (2) چاپي دېوان: له نادانۍ نه. (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل يار يې. (5) چاپي دېوان: "سپين رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصيحت کله وايه شي و بيده ته".
(7) په چاپي دېوان کي يې مقطع دا سي ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" يم ... منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

ببرته شوم د یار له وصله سل فرسخه
لا هنوز ده د رقیب را باندې سخه

د معشوق حقیقي وصلت[1] جنت دئ
د هجران اورې[2] تېرى كه له دوزخه

كه خپل عمر تمام ور كړم باندې ښايي[3]
پر بوسه د خو برويانو[4] له زنخه

روح او زړه زما قبول په يوه ديد كړه[5]
د مېړي كمه[6] هستي ده بې ملخه

دا بورا دئ چې پر پاڼې د ګل ناست دئ
كه پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه

د رقيب آه ستا رخسار لره آفت دئ[7]
چې د لمر چشمه يخېږي له دې يخه

٢٥٧ د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم
كه بلا راغله "حنانه" ستا له مخه ١٩١٨

كاږم سل محنته د جهان بې ستا له مخه
اوري مي له ستركو تل باران بې ستاله مخه[8]

نه يم فارغ شوئ ستا له ذكر و فكره ياره
نه راځي پر شونډو هيڅ بيان بې ستا له مخه

نه كړم تماشې د ګل چې ته را سره نه يې
دئ را ته ګلشن لكه زندان بې ستا له مخه

ستركي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندې
نه مي شته د ستركو بل مكان بې ستا له مخه

څه جستجوى وكړم ستا له غمه و تاى نه شم
يم پر سمه لار سترى ستومان بې ستا له مخه

٢٥٨ څه ښادي به كاندي چي له وصله دي محروم شي
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه ١٩٢٤

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده
چې په فكر دي د خولې ډوبه تنها ده

د باغ ستركي چي روښانه ستا په ديد شوې
په دغه زېري يې سر وه كړه آزاده

شكوه مه كوه د يار له شوخو ستركو
رحم عيب دئ چي وشي[9] له جلاده

لكه دا م هر چي پيدا كړم بل يې يوسي
پر هر ځاى كم طالعي په بخره زما ده[10]

كه مي زړه په اور د هجر سوځي ښايي[11]
چې پر تامين كېدم دا مي سزاده

و منزل ته دي[12] د وصل نه رسېږم
د جرس په دود مي كار دئ له فرياده[13]

په افسون به مي زړه څوله ياره پرې كړې
سپلني ته د اور ډېره تمنا ده[14]

٢٥٩ كه "حنان" له جوره ژاړي عيب نه دئ[15]
د كمزوري د زړه سوده په ژړا ده ١٩٣٢

---

(١) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور يې. (3) چاپي دېوان: "كه تمام عمر قيمت ور كړم ښايېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه كونه په نثار له ما قبول كړه". (6) كمه = كومه. (7) چاپي دېوان: "د رقيب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو كي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عيب دئ دا چي كېږي. (10) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (11) چاپي دېوان: "كه مي زړه په اور سيځي عجبه نه ده". (12) چاپي دېوان: و منزل ته يې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زيست دئ له فرياده". (14) دا بيت په اصل كي نسته. (15) چاپي دېوان: عيب يې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه څه ده　　و خنجر ته د غمزې دي سینه څه ده[1]
لب یاقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلري　　ستا و مخ ته د سکندر خزینه څه ده
که د غاښو منفعل دُر یتیم کړه　　ستا د لبو و حیات ته چینه څه ده
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره　　په لوی جنګ کي دا بې زړه ارتینه څه ده
څه تعریف کوې د میو و زاهد ته　　و رانده ته د بلور آئینه څه ده
زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي　　دا په دا چي و ښیښې ته پینه څه ده

۲۲۰ ستا په تش ماڼې کي دئ قتل "حنان" ۱۹۳۹
نور یې مرګ ته ستا په زړه کي کینه څه ده

د یارۍ یې هسې ګرانه ما شوره ده　　چي د عقل په لاس نه راځي کوره ده
د مجاز سمند یې ژر میدان ته رسي　　چي خوړلې یې د صبر کروره ده
د خپل یار هجر[2] خوړلئ هسې شان یم　　چي ترا وسه مي پر زړه باندي موره ده
ظلم کړه پر ما په خوښ یم، نه پر نورو　　ستا جفا زما خواري سره جوړه ده
له هیبته ور ته هیڅ ویلای نه شم　　ګنه کله زما ژبه ګانګوړه ده
زما له مخه و رقیب ته قهر کاندي　　په دا څه شو، پوهېدلئ یم دوره ده

۲۲۱ دا جواب د علیخان د غزل و شو[3] ۱۹۴۲
د "حنان" زیار حبطه، تشه لوړه ده

چي غونچه وي[4] غوړېدلې هومره ښه ده　　یار تر خوله خبر یستلې هومره ښه ده
معامله د عشق سړی له پردې باسي　　چي په زړه کي وي[5] ساتلې هومره ښه ده
د مخ حُسن دي د خط په راتلو زیات شو　　صحیفه چي وي لیکلې هومره ښه ده
توري زلفي سراسر مضمون د کفر　　دا نامه چي وي پېچلې هومره ښه ده
سترګي مه بیداروئ د ناز له خوبه　　دا فتنه چي وي څملې[6] هومره ښه ده
سبب د زني یې خط لاندي کړ ډېر ښه شو[7]　　دا مېوه چي وي پوښلې هومره ښه ده

۲۲۲ په تعریف د خپل اشنای د حُسن هسې[8] ۱۹۵۳
دا انشاء "حنان" ویلې هومره ښه ده

چي اغوستې یې بیا هسې سره جامه ده　　په نظر[9] د سوختن کومه قومه ده
د کږو کتو طاقت یې د چا نه و　　اوس ابرو، مژګان و زلفې[10] عمامه ده
هیڅ جواب یې بیا قاصد بیرته را نه وړ　　چي لیږلې مي و یار و ته نامه ده

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دیارۍ زراعت هیڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چي غونچه شي (5) چاپي دېوان: کي دي. (6) چاپي دېوان: چي وي نیولې. (7) چاپي دېوان: "سبب د زنې کې د خط پاڼې کړه لاندي". (8) چاپي دېوان: "په تعریف کي د خپل یار د وصفه هسي". (9) چاپي دېوان: په نظر کښې. (10) زلفې = زلفي یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ورځي ژوند د هر چا غنیمت دئ(1) — له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
پر رقیب دي کړه پېرزو د لبو شهد — او تمام عمر(2) زما ځني صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم(3) — چي مي طمع(4) ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۲۳ چي یې ملا تېنګه ترلې ده "حنانه" ۱۹۷۰
په تعریف د سرو قدو ستا خامه ده(5)

د ریا په زهد غره مه شه زاهده — دئ د غاړي طوق دا زهد مقلده(6)
حرموني اولاد کله په نبه کېږي — د ریا عبادت هسې دئ عابده
تا په زړه کښي سل خدایان دي کښېنولي — سجده کاندي و کوم خدای و ته ساجده
په ظاهره د تقوٰی خرقه اغوستي — په باطن کښي تمام ډک د مکائده
مدام جوز لا یجوز وایې عمل نه کړې — تمام عمر له رندانو سره ضده
چي و ما ته دا غلمان د جنت ستا یې — درپو هېږم ګرزوې مې له شاهده

۲۲۴ چي د رځي په خوله "حنانه" رښتیا وایه ۱۹۲۷
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده

اشنایي د دې دنیا څه په کار نه ده — روښنایي د دې برېښنا څه په کار نه ده(7)
چي نې خوري(8)، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي — دغه هسې استغنا څه په کار نه ده
مچ په سترګو ننوزي چي مخ ورکړې — له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
چي یوه نېکي کوي او سل منته — و خسیس ته التجاه څه په کار نه ده
خپل ذاتي جوهر سړي لره په کار دئ — نوم مرانه د آبا څه په کار نه ده
چي دي حق د خدمت نه پېژني ګوره — و هغو ته خمه ملا څه په کار نه ده

۲۲۵ د سپي داړه په سپي منعه ده "حنانه" ۱۹۷۴
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده

ستا له میني(9) مې سینه کله خالي ده — چي دا هسې را پېرزو دي ګوشمالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به رېز مرېز کړم — ماتېده د زنګ وهلي قلف کلي ده
په رخسار که دي لاله دعوه که څه شو — تل نصیب د صحرا شینو(10) جاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست — چي مرید د ځان په رنګ که کاملي ده
د درد ږغ مې ستا تر غوږه نه رسېږي — د تور بخت مې ثمره دا کاهلي ده
ستا خدنګ مي پر زړه هسې په ذوق ناست دئ — چي پر تن بېرون حرامه خوشالي ده

۲۲۶ هره چار له خپله وخته سره زېب که ۱۹۸۱
"حنان" لاس له میني(11) واخیست نو فلي ده

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځي ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرويو د مخ هسي صفايي ده   چي يې ورېلـه آفتابه روښنايي ده[1]
که په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو   د تور بخت له تورو زلفو آشنايي ده
له هر ښکلي نن خيرات د حُسن غواړم   چي اخيستې مي کاسه د ګدايي ده
په غرور د حُسن نه ګوري هيچا ته   نه يوازي يې له ما بې پروايي ده
که له نازه چاته سم نه ګوري څه شو   ولې خوی د دلبرانو خود رايي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي   د ګلرخو د مخ هسي زېبايي ده

۲۲۷ — ده سختي د زکندن ور ته اسانه / و "حنان" ته د اشنا تر جدايي ده — ۱۹۸۸

زړه عيش څه که چي په هجر شي ميده   و خفه ته ګلان شي لکه بېده
مرګ بهتر تر زندګۍ چي قدر نه وي   سر پرېکړئ ښه دئ نه پز بريده
له صحبته د خسيس حذر بايده دئ   نيم وښته له ديده منع کړي ديده
تعلق چي ګُلي پري که خدای ته رسي   کالي روغ که چي[2] اول شي بريده
ډېر زخمونه دي چي خاوري يې ملهم دئ   نه رغېږي په تارو خوله دريده
هر ساعت تر هغه حُسن قربانېږه   چي يې زړه در څخه واخيست[3] ناديده

۲۲۸ — د "حنان" اوښي که درومي عيب نه دئ / زليخا د عشق له درده څښېده — ۱۹۹۵

چي د لمر په شان دي مخ و ځليده   د زري په دود مي زړه و لړزېده[۴]
د شفق لبان سهيل په غاښو ونيو   مګر ستا د زني سبب يې وليده
ستا د سترګو له خجلته نه دئ څه دئ   غزالان چي و صحرا ته رمېده
صنوبر سروي دي خيال د قامت وکړ   په رفتار پسي دي نه ور سېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه   که دي چر ته تار د زلفو خرڅېده
ګلرخان مي په ژړا هسي خندا که   لکه ګل چي په باران هوسېده

۲۲۹ — د ازل په ورځ روحانو ګټې وکړې / پر "حنان" دا ستا غمونه اوربده — ۲۰۰۲

که خبر وای دغه ستا د عشق له منډه[۵]   ما به کله مينه کړه په هسي منډه
کله کړه ما سرکښي دا ستا له حُکمه   چي ميده دي کړم د هجر په کرکنډه
لا تر کومه ستا له جوره له ستمه   پر هر درباندي ويېرم لکه کونډه
په دوعا سره خپل مرګ له خدايه غواړم[۶]   چي مي ساه شوه ستا له غمه را تنډه

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي شپږ بيته ده. تر مقطع وړاندي بيت له بلي نسخې څخه واخيستل سو.
(2) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه يوور. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۶)چاپي دېوان: "اوس اجل له خدايه غواړم په سل خواسته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

تن پرور کله خبر د عشق په درد دئ — له ډېرو وي فارغه ونه شنده
چي اوږده وعده د زلفو په خاطر کړم — په دا غم مي شي د عمر رسۍ لنده

۲۷۰ په ازل چي يې تقسيم د برخو وکړ
په نصيب زما "حنان" شوه د عشق ونده ۲۰۰۹

زړه مي بند هسي په زلفو شو يکباره — چي هرګز نه شي و تاى(1) له يوه تاره(۲)
هيڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه — د پسرلي پر موسم(۳) بېره کړه له ماره
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفل نه وزي په تش لاس له ګلزاره
ستا د قد نهال د سترګو بادام وکړه — ګڼه چا ليدلي سروه ده بار داره
د عقيق د آب په رنګ يې تن معلوم دئ — هره ورځ چي جامه وا غوندي ګلناره
خطا بخره ازلي د آدمي ده — دا ميراث ور رسېدلئ دي له پلاره

۲۷۱ چي دي نه رانيسي دُر څوک په کودري
ژبه و تړه "حنانه" له ګفتاره ۲۰۱۲

الف، قده، لاله خده، ګلرخساره — سنبل مويه، عنبر بويه کج رفتاره(۴)
شکر لبه، سيم غبغبه، خوش ادبه — سيم اندامه، غونچه فامه، جفا کاره
آهو چشمه، اندام يشمه، ډک له خشمه — موى کمره، خوش ظفره(۵)، ګلعذاره
مشکين خاله، خوش خصاله، د زړه خياله — په قد سمه(۲)، د زړه دمه، وفاداره
ماه جبينه، تن سيمينه، ډک له کينه(۷) — په زړه سخته، زما بخت د لاله زاره
زنخ سېبه، ډک له فرېبه، د ښار زېبه(۸) — خوش لقبه پُر غضبه، خوش روز ګاره

۲۷۲ موى ميانه، کج مژګانه، ميم دهانه
دُر دندانه له "حنانه" شوې بېزاره(۹) ۲۰۲۳

اې مدام د بل په کمه روا داره — نېکي نه کوې بدۍ لره تياره
قدم مه ږده پر عاجزمېږي په ظلم — نه چي دغه پښه دي و مښلي له ماره
هر چي وړې سبا بې راوړې لږ که ډېر دي — دا چي نن يې په ستم اخلې له خواره
کبر مه کوه چي کبر پر خداى ښايي — چي رانده شيطان په دا شو(۱۰) له درباره
تکيه مه کوه پر مال، فرزند بې بخته — که دي مال که فرزندان دي نا به کاره
د اجل صياد طلب دا ستا د روح که — نه طلب د مال اسباب کوې نا کاره(۱۱)

۲۷۳ که دا پند د "حنان" و نيسې په غوږ کي
دئ بهتر تر هغه ګنج(۱۲) بې شماره ۲۰۳۰

---

(۱)وتاى: وتلاى. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د رديف په 24 مخ کي راغلې ده، خو بايد د "هـ" په رديف کي راغلې واى. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(۲) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کين، تن سپمين. (۸) چاپي دېوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي دېوان: په دا شيطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه ګنجه.

د صــــورت نهـــال ربېـــي د مـــرګ اره — لا تـــر څـــو يـــې د دنيـــا پـــه مـــال غـــره(1)
مل دښمن، غل در پسې بار دئ لوېدلئ — پــر دا لار تېرېــده ګــران، ځــان کــړه جــره
ولـي زړه پـه مـال فرزنـد تـړې بـې بختـه — بـې لـه خدايـه دي بـل ځـای نشـته اسـره
د تـــن نخـــل د اجـــل بخـــار پرېباســـي — دا نفـــــس لکـــــه ارۀ دوســــــره
د دغـو مېـوو حسـاب بـه سـبا غـواړې — دا چـي نـن خـورې سـېب، انـار و سـنتره
سـتا لـه پـاره خـالق لمـر راخېژولـئ — تـــه د ده بنـــدګي نـــه کـــوې ذره

۲۷۴ — لـه حميـده سـره آس د شـعر نـه ځـي / کـه "حنـان" پـه حـرص مځکـه کـړي پـره — ۲۰۳۷

کـه مـي سـترګي شـوې(2) د وينـو فـواره — خونخـور خيـال يـې بيـا را نـه غـئ دوبـاره
دُر پـه غـوړ کـي د مهرويـو هسـي زېب کـه — لکـه برېښـي پـه سـحر کـي سِـتاره
تـل مـي دئ د زړه آرام پـه اضـطراب کـي — د طفلانــو آرامګـــاه وي ګهـــواره
دا زمـــا د ســـوز نـــالې اثـــر پـــر وکـــړ(۳) — چـي لـه سـنګه څخـه وزي(۴) شـراره
چـي لاس و خيـژي لـه ځانـه آرام مـومي — دريـاب اچـوي مُـرده پـر کنـاره
د دلبـر لـه ملاقاتـه ليـري نـه ځـم — کـه مـي روح او دا زړه يوسـي يکبـاره(۵)

۲۷۵ — چـي لـه خيالـه خـالي نـه شـوه د بتـانو / د "حنـان" سـينه بـه خـود کېـده(۶) پـاره — ۲۰۴۴

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره — آئينـه د رخسـار راوړه زمـا و خولـه تـه برابـره
اخله باج له خوبرويانو، د دې عصر له ترکانو — چي په دا زمان کي(۷) واړه ستا رعيت دي دلاوره
اې قاصده د خدای روی دئ، د يار ولي هسي خوی دئ — چي په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره(۹)
قتلوه رقيبان واړه،(۸) خون يې نه دئ در په غاړه — د خنزيـر قتـل روا دئ پـه کتـاب سـره دلبـره
اې زړه خوشي هوس کاندې، د دلبر د تورو زلفو — پـه دا هسـي ښـامارانو ويسـا مـه کـړه پـاړوګره
زړه يـوه قطـره د وينـو زياتـه نـه ده حيرانېـږم — چي چشمه د وينو ولي زما له سترګو ځي يکسره

۲۷۶ — پر مرګي دئ ستا له غمه، يو وار ورشه عيسٰی دمه / د "حنان" لـه حالـه لږ څـه خبـر واخلـه نـا خبـره — ۲۰۵۱

چي ګېسو دي په رخسار کړه را خواره — پـر خـاطر بانـدي مـي پرېوتـه تيـاره
د اميـد کښـت بـه مـي کلـه را پخېـږي — چـي دي وربېـه د ظلـم پـه لاره
د فلـک د بـاغوان لاس د پرېکېـدو دئ — پـر جهـان چـې(۱۰) د ببلتـون تخـم کـاره

---

(۱)دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي يووړه يکباره". (۶) چاپي دېوان: به څوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي ورووړه". (۱۰) چې = چي يې.

اراده چې يې د زړو د ښکار کوله   سترګو[1] زړه زما اوله وڅاره
که يې و ويني دوزخ ور ته حيران شي   ستا دغم په لمبو سوي تور سکاره
دغه ستا له ډېره جوره ګلرخساره   تل مي[2] ځي له خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر "حنان" باندي به څه رنګه تاخت نه که
رقيبان دي کړه د عيش پر آس سواره ۲۰۵۸

اوري له ګفتاره[3]..................   هر طرف.......................
په ګلشن کښي يې نرګس ستر.....   هر سحر يې ګل سبق وړي له رخساره
چي کفر ته عالم څکوي پوهېږم   تار د زلفو يې کم نه دئ له زناره
بوی د زلفو چي صباح پر ملکو...   مشک يې وياسته بالفوره له تاتاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زېب که   د مخ حُسن يې په خط شي نمکداره
شوخ بېباکه چي پر هر لوري تاراج که   دی د زړو په وړو فارغ......

۲۷۸ زه "حنان" تر کمه ځان ځني نګاه کړم
عقل وړي په مړاويو سترګو له هوښياره ۲۰۶۵

توري زلفي دي پر مخ نمايي دلبره   که نوروز دئ[4] شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندی دا ستا د سترګو په کاته شي   د بادام شکوفه زېب لري تر بره
د وفا ترک دي له ډېره نازه وکړ   د سايې ونه خالي وي له ثمره
ستا د مخ حُسن له زلفو مستغني دئ   و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم   دا بلا راغله پر ځای له کومه دره
په تش خيال يې روح له تنه څخه وزي   دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دوسره[5]

۲۷۹ چي پتنګ په شپه[6] ناحق وژني "حنانه"
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره ۲۰۷۲

له کمزوري چي څوک شی اخلي په زوره   ارمان دا دئ چي پيدا نه وای له موره
چي د مار په شان ازار کاندي د خلقو   د افعي په دود به سر باسي له ګوره[7]
چي يې باد د مغرورۍ ګرزي په سر کښي   د حُباب په شان کاسه يې شي نسکوره
ايمان دُر دئ امانت او شيطان غل دئ   له دې غلو[8] څخه خپل دُر همېشه ګوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائيل وي   چي خليل رنګه سالم ووزې له اوره
ولي نه اخلي عبرت په سترګو ځير شه   چي تر تا کشران مړه شوه[9] په زړه توره

۲۸۰ هر سړی غمخور لري په حادثه کښي
"حنان" بې تا بل څوک نه لري غمخوره[10] ۲۰۷۹

---

(۱) چاپي دېوان: خيال يې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځايونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چي په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله.
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه به وایم ستا د خط له شرو شوره — پر خاطر مي کړه د چین نافه نسکوره
تر قدم لاندي بېِ(1) زه دواړه لېمه ږدم — د یار خیال چي را ولم د زړه تر کوره
د غمزې غشی یې(۲) تېر تر سینه وزي — امان غواړه د پېژۍ لیندۍ له زوره
له ګلرخو مي زړه نه څي په اسانه — سپلني ژاړي چي لیري شي له اوره
په ناخوالو د رقیب ګرزېده نه کړم — لېونی کله ببرېږي له پېغوره
په دیدن د یار تسکین د مهجور وشي(۳) — بل علاج یې نشته، نشته، واروه، ګوره(۴)

۲۸۱ که یار غواړې ما سوا له یاره پرېږده
اې "حنانه" د خپل یار په رضا ښوره ۲۰۸۲

ستا په غم کي(۵) ژبه لال شوه له تقریره — پس له دې مي ګذران دئ له تحریره
په یوه نګاه خراب کړم مستو سترګو — اوس مدد غواړم د عقل له تدبیره
امیدواریې کړم و وصل ته ستا زلفو — چي په شپه کي دعا نه وي بې تأثیره
چي د آه غشی اثر پر سنګدل نه که(۶) — آه فریاد که خوشي کاندې بې تدبیره(۷)
چي هر دم مزری د هجر ورته ګوري — لا به نه وي د عاشق چهره تغیره
نخچیران د زړونو(۸) پرېوته له شوقه — چي یې شَست د غیرت شناخت وکړله تیره(۹)

۲۸۲ په دولت کي د ځوانۍ یې رحم بویه
مین شو پرتا "حنان" په سپینه ږیره ۲۰۹۳

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منیره — ژر په ژر به لکه نمر شي جهان ګیره(۱۰)
د هجران تېغ دي په لاس دئ قتلول کړې — حذر نه کوې له ځوانه نه له پیره
اغیار سخت، ته نازکخوی، رقیب بې شرمه — صبر کړم چي له همه وو شي دلګیره
د بوسې خواست دي د خط په وقت کي بویه — چي په شپه کښي دعا نه وي بې تأثیره
په عالم کښي له عالمه جدا ناست یم — مشغولا مي ده د زړه دا ستا له ویره
ستا بانو د چا په زړه نه دئ ښخ شوئ — نه خلاصېږي هیڅ نخچیر له دغه تیره

۲۸۳ پس له دې "حنان" مجنون بولئ یارانو
نه خلاصېږي یې د زلفو له ځنځیره ۲۱۰۰

بې تا څه کوم صحرا و بوستان(۱۱) دواړه — په کار نه لرم بهار و خزان دواړه
چي هر ځای کښېنم له غمه آرام نه یم(۱۲) — عشق دي یو کړه را ته ښار و بیابان دواړه
ستا د لبو و سرخۍ ته حیرانېږم — چي شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه
حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو — چي لري په لاس کي تیر و کمان(۱۳) دواړه

---

(۱) بې = به یې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ یې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج یې په جهان کښي نشته وروره ". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کي. (۶) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فریاد دې وی له آه بې تاثیره ". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پیره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چي کښېنم پاڅم آرام نه یم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کږېږ وروځې تورې سترګې سره ګوره   بل څه نه دي بلکې قوس و مېزان دواړه[۱]
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کې   چې ګل څیري کړه لمن و ګرېوان دواړه
۲۸۴   د مجاز په عشق کې[۲] حق غواړه "حنانه"
در پسې دي مدام نفس و شیطان دواړه   ۲۱۰۷

له جادو د تورو سترګو[۳] امان غواړه   آبادي د زړه کړي یو ساعت ویجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري[۴]   په یوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د سترګو په چمن کې[۵]   په خواب تللې دي نرګس و شهلا واړه
چې هر دم یې زړه ګندېم دا پاره کېږي   دا سینه مې[۶] له ګنډلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که[۷]   د آهو چې کا ته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا مومند شي   مرغلري بې دریابه نشته ژاړه
۲۸۵   د هجران مرض "حنان" له واکه ویوست[۸]
ورته راوړئ د اشنای د ژبې لاړه   ۲۱۱۴

دا دنیا و مافیها چې وینې واړه   ثبات نه لري هرګز مه پسې ژاړه
(وَ اِذَا حَكَمتُم بَینَ النَّاسِ) واروه   حق باطل سره جدا کړه مه یې نغاړه
مدام‌اً[۹] چې لکه باز غوښې د قام خوري   عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړې نوي قصرونه خبر نه یې   نن سبا دي ابادي وینم ویجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ و به لوېږي   د دنیا پر لانده پاڼ باندې ولاړه
مور و پلار عزیز په هیچا دي نه نشته   لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه
۲۸۶   شپه و ورځ پسې ژړا کوه "حنانه"
د همزولو قافله در څخه ولاړه   ۲۱۲۱

وایه نه شي و بېغم ته غم د زړه   څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه[۱۰]
ما سوا مې له خاطره کل بېرون کړه   چې مې خیال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مې پښې زخمي د عشق په لار کې   چې ایښوو به مې هر ځای قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ   په تدبیر نه نیوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي   و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قیامته به پر پښو باندي سم نه شي   چې[۱۱] و هلئ وي په زوره دم د زړه
۲۸۷   چې جفا له ترکوویني پسې ځغلي
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه   ۲۱۲۸

(۱) اصل: "په یوه ځای کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي دېوان: د مجاز له میني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دېوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دېوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دېوان: دا سینه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرې یوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چې = چې یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ورځ چې ستا په عشق مې ابتداء کړه
ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه

د قلم په دود مې توري وینې قی کړې
هغه شپه چې مې دا ستا د خط انشاء کړه

تر قاصد دي جاربدم و پېژاند نه شو
چې راتئ و تا تې(۱) مخ و ما تې شا کړه

تر پخوا چې مې ښادي کړه ستا د وصل
اوس هغه پخوا کړده فلک را بیا کړه

بې عرضې د هجران هسې رنګ(۲) ضعیف کړم
چې ناله مې ستا و لوري ته عصا کړه

ته لري زګوة د حُسن زه حقداره(۳)
ستا د حُسن دروېزه کوم څه راکړه

۲۸۸ د رقیب د پند پومبه دي وه په غوږ کې
چې "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه ۲۱۳۵

نقاب واخله یو وار مخ لکه آفتاب کړه
باغ ته ورشه په دیدن ګلان سېراب کړه

و طرف ته د باغ وګوره سیاه چشمه
په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه

لکه خوار کړم هجر هومره وصل غوارم
د هجران ورځې له ما سره حساب کړه

نېکنامي را څخه تللي ده بدنام یو
اې ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه

ستا له غمه په خپل عمر یم موړ شوئ
د غضب(۴) تبغ مي په وینو کي خضاب کړه

په مجلس کي چي زاهده یار ساقي وي
د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ په مجلس کي چي د یار مې خوري "حنانه"
که شي پېښ(۵) د فرشتې وزر کباب کړه ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه
تنګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه

جوش د ګل نژدې شو وخت د پیالې راغئ
خار په سترګو کې د غم او د حسرت کړه

د ګلزار سیل د مې تر نشه زیات دئ(۶)
د زړه جام دي پور په میو د نګهت کړه

ښادي راغله استقبال لره یې درومه
عیش مېلمه دئ یو څو ورځې یې عزت کړه

وخت د ګل و د پیالې د صراحي دئ
ته هم و نیسه پیاله ځان فراغت کړه

زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه
دا څو ورځې له غمو ځان په راحت کړه(۷)

۲۹۰ بلبل موړ د ګل په دید شو اې ګلرخه
"حنان" هم اوبه د لبو په شربت کړه ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه
ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه(۸)

تمام عمر به شېرین در باندي تېر شي
د مچې په دود مدام کنبت د ګلزار کړه

چي ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم
ته هم توی د ندامت اوښې سهار کړه

که د حشر په عرصه کي امان غواړې
دلته ځان خلاص د دنیا له خس و خار کړه

---

(۱)و تا تې = و تا ته یې، و ما تې = و ما ته یې. (۲) اصل: هسې ضعیف کړم. (۳) چاپي دېوان: "چې مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګۍ دئ". (۴) چاپي دېوان: د غب غب تبغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دېوان: "د ګلزار وصال تر مې تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیامت د ترازو کاڼی کم نه دئ — ملامتو لره دلته ځان تیار کړه
غنیمت دئ دا څو ورځي چي ژوندي یې — توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱ چي شفیع د هر عاصي دئ په محشر کي — ۲۱۵۲
اې "حنانه" ځان یې خاوري د دربار کړه

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه — له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه — ځاله خرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواږه د عاشقانو څه قوت شو — د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود د عادت د عاشقانو سر ورکړه شو — زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که — ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو — خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲ هره خوا آه و فغان د رنځورانو — ۲۱۶۳
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه

د ګلرخو وصلت غواړې(2) جستجوی کړه — د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې — په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دي مطلب وي — د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چي راولي د زړه تر کوره — په قدم کي یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې ټولوې د هوس وورکي — له اوله دغه زړه(3) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کي غواړې واړه پرېږده — بې له دې چي د ګلرخو(4) ګفتګوی کړه

۲۹۳ عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه" — ۲۱۷۰
لکه زلفي د نګار تواضع خوی کړه

که دي زلفي اسیران لري تازه — ته هم څه دلبري کړه په اندازه(5)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه — هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه — چي له تارې(6) وي د زلفو شېرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کي — بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بېربړي څه شو — زندګي د یوي ساه ده خمیازه
چي مدام له قیده ووزي لېوني دئ — په صحرا کي نه تړي څوک دروازه

۲۹۴ د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري — ۲۱۷۷
چي بیان یې کړه د عشق انشاء تازه

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: غواړه. (3) چاپي دېوان: خراب زړه. (4) چاپي دېوان: بې له دې چي له معشوقه. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) له تارې = له تاره یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لــه خوبــانو ســره مــه کــړه اســتهزه — مــه لــه دوي ســره د بحــث آس تېــزه(1)
لمرچي ګرزي کورپه کورکچکول په‌لاس کي — دا کــــوي د دوی د حُســــن دروېـــزه
و کتـــو تـــه یـــې د ســترګو حیرانبـــږم — چـي مـې(۲) کـل هډونـه کـړه رېـزه رېـزه
د خط زغـره، د نـاز آس، د وروځـو تـُوره — جنګ تـې(۳) واخسته پـه کـین د قـد نېـزه
په رخسـار باندي یې خال، کاتب د صنع — پـــر دفتـــر د جمـــال کـــړې جـــائزه
پـه دیـدن مـي زړه پـاره شـو نـه رغېـږي — زخـــم لا خرابـــوي المـــاس رېـــزه

۲۹۵ سـخندان چـي واروي سـتا شـعر "حنانـه" ۲۱۸۴
بـې تکلیفـه بـې(۴) د غـوږ کـړي آو ېـزه

لــه خوبــانو ســره مــه کــړه اســتهزه — مــه لــه دوی ســره د بحــث آس تېــزه(۵)
خوبرویان که ناز کوي بې ځایه نه دئ — بـــې نمکــه طعـــام نـــه لـــري مـــزه
چي وفا غـواړې پـه عشـق مجازي کـي — د بادرنـګ لـه بـوټي غـواړې خربـوزه
دا مـي نـه درلـود د یـار د وصـل قـدر — چـي هجـران مـي کـړه هډونـه را رېـزه
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه — کـه هرڅـو خـورم د وصـال د قنـد کـوزه
دا لــه خیالــه د ګلرخـو نـه دئ څـه دئ — چـي لېمـه مـي شـوه پـه وینـو کـي بـوزه

۲۹۶ څه کوښښ کوې د قتل پـه اسباب کي ۲۱۹۱
د "حنـان" د مـرګ کـافي ده سـتا غمـزه

تنهـــا نـــه یـــم زه بـــې آب د زړه لـــه لاســـه — عالمونـــه دي خـــراب د زړه لـــه لاســـه
پـه دفتـر کـي بـه ځـای نـه شـي(۶) کـه یـې کـاږي — چـي ګیلـې کـړم درحسـاب د زړه لـه لاسـه
چیرتـه و وینـي یـو مـخ پسـي مـي بیـایي — پـر بسـتر نـه کېـږي خـواب د زړه لـه لاسـه
پــه امیـــد د نمکـــین دلبـــر مـــدام یـــم — د هجـــران پـــه اور کبـــاب د زړه لـــه لاســـه
پـه کوڅـه د بـدنامۍ کـي چـي یـې ګـډ کـړم — راتــه شـــوئ دا خطـــاب د زړه لـــه لاســـه
زه دلــې دی پــه کوڅــه کــي د یــار ګــرزي — یــم هرګــوره پــه عــذاب د زړه لــه لاســه

۲۹۷ بـل څـه نـه دي زه "حنـان" چـي مـدام سـوځم ۲۱۹۸
د هجـــران د اور پـــه تـــاب د زړه لـــه لاســـه

پـر سـپین مـخ یـې خط پیدا نشـته تـر اوسـه — دا سـبزه پـر دا صـحرا نشـته تـر اوسـه
پـه مـاتم د خـط یـې زلفـي نـه دي سکښـتي — پـر سـپین مـخ یـې لا غوغـا نشـته تـر اوسـه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع یوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بیتونه یې له اصل سره توپیر لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه رانقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي یې.
(۳) تې = ته یې. (۴) بې = به یې. (۵) دا غزله چي مطلع یې له مخکینۍ غزلي سره یو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځایېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخ لمر یې لا خط نه دئ تاریک کړئ — دا تیاره پر دا روښا نښته تر اوسه
مشق د قید یې(1) په مکتب کې د خط کم دئ — پر کاغذ یې دا انشاء نښته تر اوسه
هر رنګ ستر ګي یې و مخ ته دي حیراني — پر آئینه یې لا هوا نښته تر اوسه(۲)
دا د مخ ګلشن یې هسې رنګ تازه دئ — د ریحان د ګل ګیاه نښته تر اوسه(۳)
پر مهتاب یې لا هاله له خطه نښته — احاطه پر قمر ستا نښته تر اوسه(۴)
باد د خط ښراغ د خط نه دئ ګل کړئ — له دې شپې یې لا پروا نښته تر اوسه(۵)

۲۹۸ — زړه به کله ځنې پرې زما "حنان" شي — ۲۲۰۷
پر سپین مخ یې خط پیدا نښته تر اوسه(۶)

د یار د زلفو نسیمه راشه — مشک عنبر دي راباندي پاشه(۷)
خاوري د یار د قدم را واخله — زما په سترګو کې توتیا شه(۸)
د زړه غونچه مې په تا خلاصېږي — بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه — مومیایي د ماتو اعضا شه
د هجر درد یم ریزمریز کړئ — د دغه درد مې ته مسیحا شه
رقیبه راشه چې سوله وکړو — جنت دي ستا وي، کوڅه یې زما شه

۲۹۹ — پر وخت د بوس یې حیا مانع شوه(۹) — ۲۲۱۴
"حنان" یې جار تر نازو ادا شه

سرو قده موی میانه راشه(۱۰) — د رنځورو زړو درمانه راشه
چي طوطیان دي منتظر دي و ګفتار ته — تر طوطي شیرین زبانه راشه
چي دي زلفي لکه جیم پر ملاکړي دي — خوش اندامه میم دهانه راشه
چي مخموره له شرابو برایي شوي(۱۱) — هیڅ خبر نه یې له ځانه راشه
د عاشق زړه په خدنګ د بانو ولي — شَست دي صاف ابرو کمانه راشه
په دا عصر کښې دي سیال د حُسن نښته — له کشمیره تر ایرانه راشه

---

(۱) چاپي دیوان: مشق د کید. (۲) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (۳) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (۴) - (۵) دا دوه بیته بیا په اصل کي نسته. (۶) د چاپي دیوان مقطع د وزن په لحاظ بابېزه ځکه مي حاشیې ته را نقل کړه:

لار د رحم لا خط نه ده تر سر ببولي — له حنانه چي و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي دیوان:

د یار د خواوی نسیمه راشه — مشک و عنبر دي را باندي پاشه

(۸) چاپي دیوان:

د قدم خاوري دي بولم یاره — زما په بستر کي ژر توتیا شه

(۹) چاپي دیوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ (۱۱) ب: برائي ئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰۰ بلبلان د ګل پر مخ باندي چغېږي ۲۲۲۱
بې تا ګونګ شوم تر "حنانه" راشه راشه

په ژوندون يو وار له عقله بېګانه شه — نور ورځه له هغه ياره هم خانه شه[1]
بارګاه يې د دويي له نقشه خلاص دئ — غواړې هلته ورسېږې يګانه شه
د عشق لار رهبري نه غواړي له عقله — که عاشق يې هنر پرېږده دېوانه شه
رند عاشق له بهتر ترعاشق نشته — عشق کوه له خپل ځانه بېګانه شه
هسي نه وايم چي تل په دغه رنګ شه — ګاه بلبل شه د چمن، ګاه پروانه شه
د دنيا طالب انثى عقبا خنثٰى دئ — ته طلب د دواړو پرېږده مردانه شه

۳۰۱ د دنيا حب سر د کل خطا "حنانه" ۲۲۲۸
ځني واخله لاس، طالب د جانانه شه

خيال دي يو وئ[۲] په تاراج له ما دلرېشه — دا د صبر متاع کمه وه که بېشه
له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فرياد کړم — د تقوا خرقه يې وکښه له درو ېشه
زما په باب د عشق خواري ده اې ناصحه — دا د پند څرخې دي بس که[۳] مه يې وربېشه
له رقيبه څخه نېک خلقت محال دئ — له زنبوره څه فايده ده بې له نېشه
مخ دي و ياسته د خط په محصلانو — صد ساله شيخان يوه ګړۍ له کېشه
خبر نه يم چي په عشق کي وړاندي څه دي — نرۍ لار کړه ناليدلې خداى را پېشه

۳۰۲ اې "حنانه" صبر وکړه مراد به مومې ۲۲۳۵
د فلک ژرنده په وار ده پس و پېشه

د مخ ګل لره دئ تل خزان له خطه — دې کښتۍ ته رسي دا توپان له خطه[۴]
پر تېر شوي کار لاس نه رسېږي ځکه — نوخطان دي[۵] همېشه پښېمان له خطه
د ګل پاڼي په خار کله خرابېږي — لکه مخ د هر ګلرخ ويران له خطه
په سل جوره يې د حُسن ملک خراب کړ — نه مي و په زړه کي دا ګُمان له خطه
لکه بد خط چي پر ښه کاغذ رقم که — و ښه مخ ته هسي رسي[۶] زيان له خطه
چي شکرو د بوسې ارزاني وکړه — د مخ ښهر ته راځي کاروان له خطه

۳۰۳ که يې سل خاره د خط په صورت څرخ شي[۷] ۲۲۴۲
ګرزولاى نه شي مخ "حنان" له خطه

يو دي نه وړه شم له ځانه دريغه دريغه[۸] — هيڅ توښه له دې جهانه دريغه دريغه

---

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: يووړ. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په رديف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرويان دي. (۶) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه دريغَ.

لـه بـازاره د دنیـا دي څـه یـو نـه وړه — هیـر لـه زیانـه لـه نقصـانه درېغـه درېغـه
وادي نـه خیسـته دوا لـه دې بـازاره — هسـي ولاړې بـې درمانـه درېغـه درېغـه
د سـفر د توښـې زېرمـه یـو څـو ورځـې — وکـړه وخـت دي دئ نادانـه درېغـه درېغـه
چي فردا دي(۱) نامه درکاندي په لاس کښېږ — ستا کاغذ ډک لـه عصیانه درېغـه درېغـه
چـي پلـه دي د ګناه هـوري درنـه شـي — فکـر نـه کـړې لـه مېزانـه درېغـه درېغـه

۳۰۴ — پـه دنیا کښي دي عمـل د ښـو و نـه کـړ — ۲۲۴۹
خـالي لاس ولاړې "حنانـه" درېغـه درېغـه

چـي غمـزه وکرشـمه نـاز دلربـا کـه — توري سترګي یې په کښه(۲) د زړو بلا که
تـوري زلفـي پـه درازي د خضـر عمـر — او لبـان دي(۳) د مسـیح د درد دوا کـه
باریکی تـه یې د ملا و ښېـته حیران دي — تنګه خوله یې پر غونچه باندي خندا که
یـو کـاږه کاتـه یـې دواړه ګونـه ارزي — چي نظـر د سـترګو یـو وار تـر قفا کـه
مرجان زړه لـه وینو ډک دئ(۴) ستا لـه لبو — خجالـت دي لـه غاښـو دُر یکتـا کـه
له خدا ستا د مړاوو سترګو(۵) صحت غواړي — چـي نـرګس عصـا پـه لاس ولاړ دوعـا کـه

۳۰۵ — نه کړي ضبط د خولي بلبل پر وخت د ګلو — ۲۲۵۲
دغـه سـتا د مـخ لیـدو(۶) "حنـان" ګویـا کـه

هیڅوک نه که هغه کار چي خدای رضا که(۷) — د قـرآن تعظـیم د پـاره د طلاکـه
دا اطلـس چـي پـر مکـه دئ غـوړولئ(۸) — کـه پـه دبـر کښـي وي هلته اقتـدا کـه
د جبریـل لـه سـره وړي بګـړی د عقـل — لـه غـروره و کـلام الله تـه شـاکه
هـر عـالم چـي لـه امیـره سـره کښېـني — نـاروا لـه خوشـامده ور دوا کـه
ګدای نه پرېږدي د خدای پر لاري باندي — و غنـي تـه تواضـع پـه خمـه مـلا کـه
و خپل عیب ته یې فهم نه وي چي زه څه کړم — شـي بېغمـه چـي د بـل عیـب رسـوا کـه

۳۰۶ — د قـرآن سـماع واجبـه ده "حنانـه" — ۲۲۷۳
غـوږ پـري نـه نیسـي، غزلـو تـه هـوا کـه

ببلتانـه دي هسـي و یسـتم لـه واکـه — چـي وهـي مـي هرمېـږی و مـچ ببباکـه
لیاقـت زمـا د سـر کلـه شـته هـومره — چي وصلت غواړي مدام ستا له فتراکه
سـتا د حُسـن اوازه خـط کـړه بلنـده — شعله پورتـه شوه د اور لـه دي خاشاکه
چـي یـې سـتا پـه جدایي و ازمـویلم — د فلـک بـه(۹) اوس چـاودلي وي تښاکـه
سره لالـه بـه مـي لـه قبـره څخـه زېـږي — که مي یو وار یار(۱۰) ګُذر وکړ له خاکه

---

(۱) ب: چي صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان یې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۶) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار دید. (۷) کَ. (۸) ب: ... چي پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مي یار یو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې(۱۱) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي   هسې شان مې زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷   خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین ته
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه   ۲۲۷۰

سپرېدو و ته چې قصد دا دلفرېب کـه   له هوسه ورته خلاص کوګل رکېب کـه
زما خوبښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو(۱)   بادام کله د بادام د ګلو زېب کـه
زه په دا له قصده(۲) مرم خدای را خبر دئ   چې د یار د زني خوند څه لره(۳) سېب کـه
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه   آینې لره پیدا نفس آسېب کـه
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ   له ښه مخه سره ښه خوی نه زېب کـه
په بهانه د بیمارۍ یې زړونه یووړه   دا ستا سترګې(۴) عجب مکر عجب فرېب کـه

۳۰۸   چې د وخت بتان ښایست په زرو پلوري
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب کـه   ۲۲۷۷

کـه فلک لرې چشمه د مهتاب ډکـه   ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکـه(۵)
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولې   تل له قهره وي سینه د قصاب ډکـه
چې خاکي جسم فاني کـه وصلت مومي   خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکـه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور   کـه د ژوند کوته دي کړې په اسباب ډکـه
له ازله چې جام تش وي سعیَ څه ده   په موج کله شي کاسه د حُباب ډکـه
لـــه ...(۶) نشـــته د بـــد بختو   په دریاب نه شوه کاسه د ...(۷) ډکـه

۳۰۹   هیڅ پوښتنه مغرور یار باندې و نه کړه
چې سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکـه   ۲۲۸۴

په هر زړه کښې چې د عشق خوبونه(۸) لار کـه   هغه هر کله له ما سوا انکار کـه
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې   ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار کـه
دا خام طمع زړه په سترګو پسې دړومې(۹)   طفل زغلې په آهو پسې تلوار کـه
زړه مې یوو سترګو د زلفو بې مدده   هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار کـه
سترګې نه خبرږي هرګز له خپله خطه   لکـه چرته د آهو حصار په تار کـه
له بستره مې د نمر ګلان را زبېږي   چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار کـه

۳۱۰   کـه یې خیال د سر و قد ورشي په خوا کښې
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار کـه   ۲۲۹۱

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر کـه   د عشق شور مې نمکدان کاسه د سر کـه

---

(۱) چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴) چاپي دېوان: دا سترګې.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (۶) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به یې. (۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـې لـه رمـه د آهـو یـې ګهـواره ده   هغـه طفـل ځـه آرام زمـا پـه بسـتر کـه
ما وې حال بې[10] د بیمارو سترګو کاږم   د بیمـار د رګ طـپش تـار د مسـطر کـه
هنرمنـد تـه لـه هنـره خطـر[11] رسـي   د صـدف کنبـتيـتوپان آب د ګـوهر کـه
څه حاجت ستا باڼوګان[1] لري په زړه کې   چـې محـراب تـه د ابرویـو تـل نظر کـه
کـه د مـات لښـکر امیـد د ظفـر نشـته   مات مژګان یې لا د زړونو ښکار ببشتر که[2]

۲۲۹۸   پـه صـندلو سـر درد وایـي ورکېـږي   ۳۱۱
صندلي رنګ د "حنان" زیات درد سر که

د ګلرخـو لـه قربتـه څـوک پرهېـز کـه   لـه ځراغـه پروانـه کلـه ګُرېـز کـه
د دیدن طاقت یې هیچا څخه نشته[3]   چې په ناز د تورو سترګو خنجر تېز که
لا یـې سترګې د صـیاد نـه وې لیـدلي   د هجران قصاب یې غوښې رېز مرېز که
چې په سِر د جهان پوه شو هغه ژر ولاړ   له مکتبه طفل ځي[4] چې سبق تېز که
ضـرر رسـي لـه هـم جنسـه پـه دا عصـر   ښیښه ګوره چې له سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخـو پـه دیـدن عاشـق ګویـا شـي   د ګلانـو پـه موسـم کـې بلبـل رېـز کـه

۲۳۰۵   کـې[5] د لبـو و بوسـې تـه نـه رسـېږي   ۳۱۲
اې "حنانـه" تـور کاکـل یـې دسـتاوېز کـه

کوم ګلرخ دئ چې بیا سیل د چمن که   چې بلبل په ذوق و شوق هسې ګفتن که
کې[6] د لبو د شهید خاوره مار وخوري   د حیـات اوبـه بـه تـویي لـه دهـن کـه
خپلې سترګې یې و خط ته دي حیراني   کـه آهـو دئ پـه سـبزه کـې چریـدن کـه
توري زلفې[7] یې باج اخلي له سنبلو   دغه سپین رخسار یې ناز پرنسترن که
کوم شوخ چشم نن په سیل د صحرا ځي   چـې آهـو تـر پخـوا مشـق د رمیـدن کـه
کـه شـاهان تـاراجوي پـه زور ملکونـه   خوبرویان د زړو تاراج[8] په ښه سخن که

۲۳۱۲   څه تعریف[9] د هغو غاښو کړې "حنانه"   ۳۱۳
مسـخرې مـدام پـه دُرو د عـدن کـه

چې د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که   هغـه څـوک دئ چې جلب د آه نګاه کـه
د ګلرخو قربت مومي غونچه طوره   د زړه وینـې چـې غـذا سـبا بېګـاه کـه
نصیحت د چا په کار نه دئ په عشق کې   جاهـل پیـر مریـد یـوه ګـړۍ ګمـراه کـه
چې دښمن شي[10] ملایم احتیاط بویه   پـه نرمـۍ اوبـه د لانـدي، کـار د کـاه کـه
خپله غبرګ چې خالي وینم ژړا راشي   په هغه دم چې هاله په غېږ کې ماه که

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چې د دید طاقت یې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۶) کې = که یې. (۷) اصل: توري سترګې.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چې تعریف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

خیال دي قتل کړم په صف(۱۱) د بانړو ګانو   د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه که

۳۱۴ هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي "حنانه" ۲۳۱۹
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که

له غروره چې و لوړه(1) ته خاته که   عاقبت به له دې لوړي پرېواته که
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ   پتنګ پټه خوله(۲) په اور کې الواته که
چې دي خیال را څخه ولاړ شي(۳) په هغه دم   روح رخصت له تنه(۴) و غواړي واته که
په یوه نظر مي زړه پاره پاره کړي(۵)   د تېرو تورو ګُزار د یار کاته که
د فردوس د ګلو بوی مي په دماغ شي   چې دي خیال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له ونې مېوه وخوري   هر عاشق چې د معشوق(۶) د زړه ساته که

۳۱۵ ګُمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري ۲۳۲۶
چې "حنان" به ستا له دره جار واته که

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که   مخ دي کور(۷) د آئینې پري خانه که
چې دي خیال د خط و خال ساتم په زړه کې   عاقبت به مي له عقله بېګانه که
بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو   مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چې توسن د هوا میل که و تاخت ته   ژر بې(۸) سم پر لار د هجر تا زیانه که
چې زاهد یې د دیدن طاقت را نه وړ   په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که
چې د تنګې خولې یې خیال و چاته پېښ شي(۹)   ځني پاته صومعه و بُتخانه که

۳۱۶ څه غرور کړې د دنیا په سرای "حنانه" ۲۳۳۳
یو ساعت به یې فلک درویرانه که

څو عاشق د میني اور لکه دود نه که   د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسې رنځ دئ د عشق رنځ ورځه طبیبه   په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هردم کېږي له عاشقه هسې چاري   چې په درست عمر یې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو   چې پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي   په پیرۍ د ندامت اوښې سود نه که
هر چې خدای که هغه کېږي، هیڅ سړی به   قسمتونه د چا بود و نابود نه که

۳۱۷ مخامخ چې خپل اشنای ورسره ناست وي ۲۳۴۰
"حنان" میل د رکوع و سجود نه که

(۱) چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چې د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژر بې = ژر به یې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چې پېښ شي ستا د تنګې خولې و چاته". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته (۱۱) چاپي دېوان: چې کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چي د ګلرخ هواداري که   له چشمانو دي د وینو رود جاري که
و نخجیر ته د خپل زړه په دا حیران یم   چي کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که
حذر بویه له نیم خوابو سترګو ولي   له غلافه کښېږ(۱۲) د تېغ زخم کاري که
د باڼو خنجر د قد نېزه خط زغره   سپور د ناز پر آس د قتل تیاري که
و دا مکر تې(1) د سترګو حیرانېږم   چي د زړونو لوټول په بېماري که
په اول قدم دي سر ورته پېشکش که   هر سړی چي د ښه مخ خریداري که

۳۱۸   چي د عصر بتان حُسن په زر پلوري   ۲۳۴۷
دا "حنان" دي اول خوښه بېزاري که(۲)

څوک چي مینه په راستي که   ژر په لاس د عشق هستي که
هغه کار غني کړای نه شي   چي عاشق یې په نېستي که
د عشق ځای معین نه دئ   مسلمان بُت پرستي که
د عشق بوی چي په د ماغ شي   تر بار لاندي اوښ مستي که
چي د عشق سواره پر راشي   نور(۳) د عقل آس سُستي که
څوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴)   د مېږه کار تنګدستي که

۳۱۹   "حنان" عشق له واکه(۵) ویوست   ۲۳۵۴
چي رضا یې په پستي که

ابرو خم مژګان خدنګه   بری څوک وړي ستا له جنګه(۶)
تر اورنګ یې د ماغ لوړ شي   چي یې کښېني ته له څنګه
په مزاج دي نه پوهېږم   له مخ ګله په زړه سنګه
بوسه را د خط په وخت کې   چي نوش کړم پیاله له بنګه
که یې اخلې تاته ښایي   باج د حُسن له فرنګه
له غیرته ستا د خولې شوه   غونچه هسي په زړه تنګه

۳۲۰   د عشق خوی "حنانه" زده کړه   ۲۳۶۱
په سکوت کې له پتنګه

بری څوک وړي ستا د دوو سترګو له جنګه   هر باڼو دي تېز ویشته که له خدنګه(۷)
ما د زړه ښیښه د طفل په لاس ور کړه   کې(۸) ساتي کې په عتاب ولي له سنګه
په آرزو کې د وصال د کوم ګلرخ دئ   چي مې مځکه شوه په اوښو لاله رنګه
پر خاطر مې هومره پروت د غم غبار دئ   چي آئینه مې شي په دید د که له رنګه
دا یې ستا خوله و لیدله په ګلشن کې   له دا غمه چي غونچه شوه په زړه تنګه
و صحرا تې(۹) سترګو څه حیراني ورکړه   چي آهو یې وحشت نه خوري له پلنګه

---

(۱) تې = ته یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوښ په بېزاري که". (۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۶) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نـام د کـل جهـان واړه پـر ځـای دئ ۲۳۶۸
"حنـان" ویوسـت سـتا سـتم لـه نـام و ننګـه

د هجـران سـپرو دي هسـي کـړم پايمالـه — چـي فـارغ يـې کـړم د عـيش لـه وصـاله(۱)
زړه مـي سـتا لـه لاسـه هرسـاعت خـراب دئ — لکـه وکـه پـه مکتـب کـي مرغـه ځالـه
خپلـي سـترګي حـظ لـه خپلـه خطـه اخلي — غزالـه وي پـه سـبزه سـره خوشـاله
لـه سـاده مخـه طمـع د بوسـې مـه کـړه — هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله
تـر سـينې يـې زړه معلـوم پـه نزاکـت دئ — لکـه کـانې جلـوه کـه لـه آب زلالـه(۲)
کـه هـر ځـومي در تـه کـړې زارۍ جګيّـه(۳) — خلاص دي نه کړم د رقيب د بو له(۴) جنجاله

۳۲۲ دا تـور خـال دئ پـه رخسـار د يـار "حنانـه" ۲۳۷۵
کـه بـورا دئ پـر ګـل ناسـت بـې پـر و بالـه

بهـار راغـئ وخـت د ګلـو د لالـه — مـاتوم توبـه د ميـو پـه پيالـه(۵)
صـبحدم د ګـل ګرېـان پـاره پـاره کـه — راشـه ګـوره د بلبـل آه و نالـه
عقل و هوښ صبر و ارام له سړي يوسي — خـدا پـر چـا مـه کـړې د ترکـو حوالـه
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که — پـه سـبزه کښـي ارام کانـدي غزالـه
غـاښ يې هسـي پـه سـرو لبو کښـې ښـکارېږي — پـه پيالـه کښـي د لالـه لکـه ژالـه
فلک کج رقيب دښمن، معشوق بې رحمه — دغـه زه يـم چـي ځکـوم دا کشـاله

۳۲۳ څه مستي يې وه په سترګو کښي حيران يم ۲۳۸۲
چـي "حنـان" يـې هـم شـيدا کـړ هـم والـه

زه بـه واوړم سـتا لـه مخـه څخـه کلـه(۲) — د بلبـل ګرزېـده نـه کېـږي لـه ګلـه
فکرمـه کـوه د يـار د مـلا پـه خيـال کـي — سـودايي بـه شـي پـه دا کـي ځغلـه ځغلـه
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسي(۷) — د ابـرو لېنـده تـر غـوږه و ځکولـه
زه و يـار لکـه دوي سـترګي همسـايه يـو — يـو د بـل پـه کـور شناخته نه يو هيڅکله
دا کـړې لـه کـاږه بختـه را رسـېږي — چـي مـدام زمـا يـوه ده سـتا پـر بلـه(۸)
لکه خس د سېلاب(۹) خلاص له ګمراهۍ يم — پـر اوږو د رهبـر سـپور يـم تـر منزلـه

۳۲۴ پـه خپـه بـه ګلرخـان د قنـدهار وي(۱۰) ۲۳۸۹
چي پـه مرګ ولاړ شي(۱۱) "حنان" رنګه بلبله

(۱) چاپي دېوان: له عيش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر ځومي در ته روی د پير شفيع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقيب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) چاپي دېوان: ياره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو ځکه. (۸) چاپي دېوان: زما پريوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به ټول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

پر سرو لبو(۱۲) د خط لیکه رښتیا راغله
که له چینه بدخشان ته(۱۳) سودا راغله

په امید د وصل صبر پر زړه ناست و(۱۴)
ژر ولاړ شو چې د هجر تنا راغله

ولې نه ژاړم له دې غمه سرې سترګې
چې د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله(1) درته کوله له رقیبه
نه پوهېږم چې پر څه دې خندا راغله

ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ
کړئ آمین(۲) پر خوله عجبه وینا راغله

ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ
ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵ د ازل قاسم چې وېش کاوه د برخو
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله(۳) ۲۳۹۲

چې مې ستا د مخ د ګل هوا کوله(۴)
بلبلانو مې پر سر زمزمه کړله

په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که
لکه زېب صحیفه وکه له جدوله

دا ته نه وې په چمن کښې سرو قده
و نشتر ته چې رعشه باد واچوله

چې غوښته مې تل رشته د اشنایۍ
د جفا مقراض دې یو وار وشلوله(۵)

در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي
که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله

که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم
خپله ړېره که زاهد نه و شکوله

۳۲۶ ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ
چې یاري دي له "حنانه" پرې کوله ۲۴۰۳

چې مې ستا د تور کاکل مینه کوله
ما پخپله بلا ځان لره بلله(۶)

ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي
دا قصه ده تر قیامته مسلسله

له زېوره دې ښه حُسن مستغني دئ
آئینه د لمر فارغ وي له صیقله

د دنیا پر کل هستي مې قدم کښېښوو
ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله

ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ
د قرآن زېبایي کېږي له جدوله

مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم
د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷ چې تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله ۲۴۱۰

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه
امید نشته د دې دور له دوامه(۷)

ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم
په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه

نه پټېږي عشق د صبر په پرده کې
د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه

چې سیالي دي کړه(۸) د یار له شوخو سترګو
ښه چې و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه(۹)

له نسبته ستا د خولې له شیرینیه
دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه

خدای زده کله به د وصل دوا راکړې
نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

---

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۸ هسې دُر پېيي "حنان" د يار د وصف ۲۴۱۷
چي په شعر کي د غلې نه ښوري زامه

عشق دي بيا راته زانګو کړه غرو سمه — که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه
چي پخپله عشق ته ځغاستې(1) ګيله مه کړه — دا متل دئ خود کړده دارو له کمه(2)
تن مي هسي کړ ضعيف د فراق اوښو — چي ګيله راته د شواره شوه صنمه
ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي — آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه
بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ — چي پرېشان خوبونه وينم دا له کمه(۳)
غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ — ډک له ګرومه زړه به قبر له وړمه

۳۲۹ باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وينو ۲۴۲۴
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴) — زغلوې دا د هوس فرس تر کومه
و دې غوښت د زمکي سر په تجارت کښي — رغوې دا د کاروان جرس تر کومه
روح بندي دئ يو څو ورځي په جسد کښي — دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه
يو څو ورځي د توښي زېرمه په کار ده — بې بها عمر دې ځي عبس تر کومه
چي همزولي(۶) دي همه په مرګ تمام شو — ته غره يې په دا نيم(۷) نفس تر کومه
عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه — په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ځان ته وکړه نصيحت "حنانه" ولي ۲۴۳۱
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه — مسلمان يم رحم کړه نا مسلمانه
خيال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړې(۸) — لکه دروميي لښکر وروسته له سلطانه
له کتو د آهو چشمو ببغم مه شه(۹) — تر بڼو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه
که راحت غواړې پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱) — سر خوري زر هغه(۱۲) پسته چي شي خندانه
په ښيښه کي د امکان(۱۳) هره دوا شته — د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه(۱۴)
معشوق طفل چي په قيد د ضبط کښېوزي — چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزني کړې ۲۴۳۸
زنخدان يې له سرو ډک دئ "حنانه"

د يار جبين دئ تر لمر روښانه — خوله يې قطره ده له آب حيوانه(۱۲)
غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷) — لبان يې باج وړي له بدخشانه

---

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) -(3) له کمه= له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۲)-(۷) دا برخه له "ب" څخه واخيستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خيال دي ولاړ اوښي مي هم ورپسي ولاړې؟". (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کاته لري (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر زر و خوري (۱۳) چاپي دېوان: په ښيښه کي د اسمان (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دېوان: د غمزې (۱۲) چاپي دېوان: "چشمه د حيات يې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چين پر مشکو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېندۍ پر موټي زاغ د تصویر دئ — که یې تورخال دئ د وروځو له میانه
سترګي یې بِه(1) د نرګس تر ګل دي — عُذار یې زیات دئ له ارغوانه
بانړو یې غشي وروځي لېندۍ دي — خطا یې نه ځي تیر له نښانه
زما په ژړا یې مخ تازه تر شو(2) — ولي تازه شي ګل له بارانه

۳۳۲ د یار جفا وي تر حد تېرې که(3)
له عشقه لاس واخله میرزا "حنانه" ۲۴۴۵

عشق دي کړم له عقله هوښه بېګانه — بدنامي مي شوه عالم ته افسانه
د عاشق په مانې ډېر معشوق نرمېږي — شمع ژاړي په سوختن د پروانه
ځو یې غم زړه اوبه نه که(4) نه رسېږي — و صدف ته د ګوهر یوه دانه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښېویني — عُنقا نه که په ګلشن کي آشیانه
زلفي نه دي پر مخ پروتي بې موجبه — دي د طلسم د اماران دا خزانه
له غیرته مي زړه سل ځایه اره شي — چي دي ګوتي په وښتو وهي شانه

۳۳۳ دا د کوم دلبر د زلفو و ځنځیر ته
"حنان" شو له ډېره شوقه دېوانه ۲۴۵۲

ستا د مخ پر شمع کل عالم شو پروانه — شاه دئ که ګدای دئ که هوښیار که دېوانه(5)
زه قدیم اشنا ستا د زړه ویني مي خوراک دئ — حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېګانه
خوی د جفا بس کړه د وفا خویونه زده کړه — ولي چي پاتېږي پس له مونږ دا افسانه
خیال دا ستا د زلفو له ما خواب و ارام یوور — کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ — پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تیاره شوه — ما وړاندي لیدلې وه د تور طالع... کانه(6)

۳۳۴ وینښ یې ویده بخت شي د "حنان" زما دلبره
چرته که ځای مومي ستا د در پر آستانه ۲۴۵۹

ګل له تا نازکي زده کړه ګلبدنه(7) — سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه
د انار لړمون له وینو په دا ډک شو — چي رنګ واخیست د باغ سېب ستا له ذقنه
ستا د قد په تما شا لوړه هوا که — دا چي سروه پورته کېږي له چمنه
له وطنه به مشک و باسي بې قدره — ستا د زلفو بوی که ور شي تر خُتنه
ستا له لبو سرې(8) هیڅ مناسب نشته — که ابداره عقیق راشي له یمنه
د نرګس سترګي حیراني ستا تر سترګو — مخ دي یووړه صفا یې له نسترنه

۳۳۵ د "حنان" له خولې که واروي(9) د یار وصف
بلبلان به واړه کوچ شي له ګلشنه ۲۴۶۶

---

(۱) چاپي دېوان: سترګي يې زياتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د يار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: ځو يې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نشته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره يې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت دي آواره کړم له وطنه   وطن څه دئ، له خوراک له اغوستنه
بد خويي رقيب در وښوده بد خوی شوې   اخلي روغ سړی(1) مدام پون له پمنه
عيب نه دئ که له نازه لېونی شي(2)   مېوه نه کوي هرګز د سيوري ونه
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه   طفلان تل د ګل د ستي وړي له چمنه(3)
د سهار سپېدې را وختي په شپه کي   که تر زلفو دي روڼا ځي له ګردنه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړې   پر د بوال بتان محکم شي له روغنه

۳۳۲   په ديدن د ګل بلبل هر دم چغېږي   ۲۴۷۳
ستا په ديد "حنان" اشنا شو له سخنه(5)

کښېناسته يې(6) کښېنوي سل آفتونه   پاڅول يې پا څوي سل قيامتونه
چي د خط په خيال يې سر پر زنګون کښېږدم   تحويلدار شم د غمو په براتونه
قراري زما د زړه په نوي خط شي(7)   غزاله مومي آرام له مېږتونه
چي په تور و سپين(8) مي اړوي پوهېږم   چي کوي را باندي نور از مو يښتونه
ستا له لوري مي زړه نه راځي دلبره   که کوم ورته هزار رنګه خواستونه
چي په بد را سره واوښتي(9) پوهېږم   چي دي غوږ کړه(10) د رقيب حکايتونه

۳۳۷   د ګلرخو مينه تندره ده "حنانه"   ۲۴۸۰
رېز مرېز يې کړه د تن عمارتونه

څه به وايم د شوخ چشمو له افسونه   چي تاراج يې کړه(11) د سلو زړو کورونه
خيال د چا د زلفو لار ده په کښې کړې   چي زړه سوری شو د ځنځير له دې تاخونه(12)
چي د زړه پر زخم مالګي پاشي څوک دئ   په هيڅ رنګ نه که پروا د(13) چا له خونه
له غيرتې(14) د خط، زلفي پېچوتاب شوې   پېچه کېږي مدام مار له مېږتونه
چي رکاب يې د پېري له سترګو جوړ وي   په ميدان کي بې پراته وي خود سرونه(15)
د تبجن د عشق دوا عناب د لب دي   دا نسخه مي ياده ده(16) له افلاطونه

۳۳۸   د اوبو ږغ ژرنده نه پرېږدي و وارته(17)   ۲۴۸۷
د "حنان" اوښو په څرخ کړه اسمانونه

لړې يې و وته له زړه څخه کينه   چي يې راکړه يو څو داغه پر سينه
چي يې خيال د لبو ګرزوم په زړه کي   زما سينه شوه د ياقوتو خزينه
پس له دې مي په عوض د اوښو زړه ځي   چي اوبه لږ شي ګل د رومي تر چينه

(۱) چاپي دېوان: روغ سړی اخلي. (2) چاپي دېوان: لېونی سوې. (3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل دستې له چمنه". (4) چاپي دېوان: "که تر زلفو بې روڼا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته. (6) چاپي دېوان: که بې ناسته وي. (7) چاپي دېوان: "نوی خط بې ځکه زما د زړه پای بند شو". (8) چاپي دېوان: پر تور و سپين. (9) چاپي دېوان: را سره يار واوښت. (10) چاپي دېوان: چي بې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي. (12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځير له دې تاخونه". (13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غيرتې = له غيرته بې. (15) اصل: په رکاب کي بې پراته نه دي سرونه. (16) چاپي دېوان: ياده وه. (17) چاپي دېوان: وخوابته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي ‌‌‌‌   زړه مي خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چي یې تقسیم د برخو وکړ(1)   ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چي زاهد و ته د عشق خبري وایي   لکه جنګ لره چي باسي ارتینه

۳۳۹ د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه
چیرته نن ورځ خدمتګار او دېرینه ۲۴۹۴

ښه چي مي ولیدې په تن سیمینه(3)   مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښې   آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو   زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه   ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه
وروځي لیندۍ دي بانو دي غشي   څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سېب ده   خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ په وصل و هجر دي نه پوهېږم
"حنان" دي ویوست له آن و اینه ۲۵۰۱

تویوي مي په ستم بې پروا وینه   په جفا مي له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو   تویوم چي تل پر ځای د ژړا وینه
چي یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو   د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چي یې کړ ځان ستا له رخساره   ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ   د ګل توی کړه په چمن کي سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کي   له خندا سره چي قی کړه مینا وینه

۳۴۱ چي محروم له ګلرخساره سم ناصحه
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه ۲۵۰۸

ستا وصل مي نصیب شو که اختر دئ نازنینه   طالع مي یاري وکړه چي مي زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چي له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم   قیمت د ګوتي څه دئ چي شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که   له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کي ځای پیدا اوله نه کړې   ممکن نه دئ غبار چي را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړي یاوه ګوی له خپله ګفته   خندا د زرکي وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه ووړ   د رانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ چي کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه ۲۵۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما د ځان ویر په هغه ساعت کاوه — چي مي زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقیب له ډېره جوره ژړا راغله — و اشنای ته چي مي زړه خالي کاوه
عاقبت تر حیا تېر کړم بې صبریه — که هر څو مي زړه په صبر ټنګاوه
خود به هسي تر ساعته نه پاتېږي — ګل چي مخ(1) دا ستاله حُسنه جنګاوه
چي یې ستا د عشق خوارۍ وارو بېدلې — که رستم و ټال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښې — چي ځنځیر د لېونتوب مي شرنګاوه

۳۴۳ چي "حنان" یې خوار و زار لیده په غم کښې — ۲۵۲۲
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه

چي را پېښه د دلبر د مخ برېښنا شوه — زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خیال کې هسي — په ګلشن کې د غونچې شګوفه وا شوه
چي ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه — آئینه د چا د دید په تمنا شوه
دا د کوم صیاد د شَست له ذوقه هسي — چي ملا خمه د لېندۍ هسي دوتا شوه
له کامله عشقه فیض عاشق یوسي(2) — دا ړنده زلېخا څه رنګه بینا شوه
دا چي ته ورغلې باغ لره ګلرخه — له هوسه غونچه ځکه په خندا شوه

۳۴۴ په طمع یې د وصال هجران کباب کړ — ۲۵۲۹
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه(3)

اند ښنه را ته د سترګو د قصاب شوه — د تن وینه چي مي اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر یې کار و کړ په زړه کې — چي باقي څه وینه پاته وه(4) شراب شوه
جای نشینه په کښې(5) خیال د کوم مهروی دئ — چي مي خونه په رڼا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خیال دئ په کښې ګرزي(6) — نا آرامه مي سینه لکه سیماب شوه
را په یاد د کوم دلبر د غاښو دُر دي(7) — هره سترګه چي مي موج د دریاب شوه(8)
دا د چا په خیال زړه هسي پروانه دئ — د مجلس ګرمي چي شمع د احباب شوه

۳۴۵ بېهوده لافي د زهد کړې "حنانه" — ۲۵۳۶
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه

را رسېږي دا جفا له دلربایه — چي هډو لره مي نه راځي هُمایه
هسي نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو(۹) — مادرزاد مي عشق را وړئ دئ له ځایه
تر مجلس د عشق به ولې نه جارېږم — چي هلته شاه برابر دئ له ګدایه
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک یې — چي په زړه کې څه لرې را ته یې وایه(۱۰)

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دېوان: وړای شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشین په زړه کې. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خیال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي دېوان: "دُر د غاښو را په یاد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي دریاب شوه". (9) چاپي دېوان: عاشق یم د خوبرویو. (10) چاپي دېوان: را ته و وایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت(1)   كــورنۍ وزي مېلمــه لــره لــه ســرايه
چــي نظـر مـي شـو پـر غشـو هـم پـر تـُوره   د احــوال پــه شــان نظرمــي شــو دوه ځايــه

۳۴۲   هــيڅ يــې نــه ورســېدې پــه غــور ولــي؟   ۲۵۴۳
د ”حنــان“ تــل ګــذران دئ لــه وای وايــه

و مـــي ســـو(2) خـــرمن د صـــبر پريرويـــه   ســـر ترپايـــه نـــاز، ادا(3) آتشـــين خويـــه
عالمونـــه قتلـــوي پـــروا پـــه نـــه كـــه   كــج يــې زلفــي، كــج كاتــه و كــج ابرويــه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې ګل دئ   ډېــر بــې رحــم بــې و فــا دئ عنبــر بويــه
و ســبزه تــه يــې د خــط ريحــان حيــران دئ   ګــل يــې تــل اخلــي د رنــګ ســبق لــه رويــه(4)
پــه خبــرو هســي رنــګ شــكر افشــان دئ   چــي طــوطي يــې تعلــيم وړي لــه ګفتګويــه
جلــوه ګــر دئ، ســتم ګــره،(5) نــاز پــرور دئ   دوه عالمــه يــې بنــدي دي پــه دوه مويــه

۳۴۷   پــه ځنځيــر دا ســتا د زلفــو يــې بنــدي كــړه   ۲۵۵۰
لېــونی شــو ”حنــان“ ســتا لــه جســتجويه

و لېمــو تــه توېېــده مــه ورښــيه   و اورو تــه اورېــده مــه ورښــيه
كه شوخ چشم نه رام كېږي عيب نه دئ   و آهــو تــه رميــده مــه ورښــيه
د بوسې په غلا كښې ډېر هوس استاد دئ   ګــل او طفــل ټولېــده مــه ورښــيه
ســر و كــار د عاشــقانو دئ لــه اوره   پروانــه تــه كړېــده مــه ورښــيه
د سېلاب و مخ ته څوک دربدای نه شي   و عاشــق تــه ښــوهېده مــه ورښــيه
هــر زاهــد لــه خپلــه وهمــه نــا قــرار دئ   يــخ خــوړلی لړزېــده مــه ورښــيه

۳۴۸   د عشق اور مي په سينه كښې دئ ناصحه   ۲۵۵۷
و ”حنــان“ تــه ګرمېــده مــه ورښــيه(6)

﴿ ی ﴾

نــن دي بيــا دي د رقيــب خبــري نغــوتي   چــي لــه درده دي لبــان دي راتــه مښــتي
لــه غيــر تــه د شــانې مــي زړه اره شــي   چــي بــې فهمــه دي پــه زلفــو وهــي ګــوتي
عشــق دي ور وســتم تــر هســي لېونتوبــه   چــي مــدام ګرېــوان پــاره يــم(7) څېــري ختــي
دا د لاړو پــه شــربت يــې لبــان مُبتــلي   كــه لــه قهــره را تــه كــه(8) خبــري تتــي
ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم(9)   چــي ريښــې يــې دي(10) زمــا تــر زړه جــاروتي
ســتا رقيــب كلــه زمــا پــر مــخ را تــلای شــي   د مــړو و جنــګ تــه نــه وزي عــورتي

۳۴۹   د ”حنان“ عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي   ۲۵۶۴
ستا په در كي يې د ميني موږي نجتي(11)

(۱) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم ګردئ. (6) ب: ګرمېده ورښيه. د كاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره ګرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته كړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: ريښې يې شوې. (11) چاپي دېوان: موږي نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار در ته مي نفس ځي و راځي   په کوڅه کي جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مي نه لري اثر(1) را ته معلوم شو   که و لور ته د دا درس(2) ځي و راځي
په صحرا کي د جنون مي زړه بېتابه   همېشه لکه جرس ځي و راځي
ستا نامه مي ولي ور کړه و قاصد ته   شور د زړه مي په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقیب کړي(3) د لبو څه شو   شېریني ته هر مګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کي   بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰   په نارو د "حنان" زړه نه ستړی کېږي
سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي   ۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي   دا دود نه دئ چي له دې اوره جدا ځي
که مي زړه د لبو میل که شا یېږي   د دې میو اثر کله له مینا ځي
که یې جمع که څوک دُر دي بې قیمته   پر هر در باندي چي اوښي د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړې ور څه ګوښه نشین شه   قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مي و وې(4)   دا د چا د خونرېزۍ په مدعا ځي
چي یوه ډوډۍ په درست(5) جهان قسمت که   لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱   طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه"
بلبلان چي بیا له باغه(6) په غوغا ځي   ۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي   و څراغ ته پتنګ ځي،(7) نه چي مګس ځي
په دریاب کي دي د غم بېتا دلبره   د حُباب په شان مي سم سر و نفس ځي
چي د عشق شعله یې بله شي په زړه کي   و سره اور ته په هوس(8) لکه قُقنس ځي
رخ دي هسي خوار عاشق سره ابتر کړ   چي په خپل غولي کي کوږ لکه فرس ځي
که رقیب کړې(9) تر ما پورته عیب نه دئ   په دریاب کي ګوهر لاندي پر سر خس ځي
هر عاشق چي شي واصل له نارو پرېوزي   تر منزله په فغان، په شور(10) جرس ځي

۳۵۲   چي جفا یې له ګلرخو ده لیدلې
دا "حنان" به بیا په تُرکو پسي پس ځي   ۲۵۸۵

د پتنګ په دود چي شمع لره(11) خوځي   دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش دید زړه له سرې ګلرخان یوسي(12)   له اوله اور لګېږي(13) په پېلو ځي
د زړه اور به مي اسمان و کباب کړئ   کې له مخه پرده نه وای د اوریځي

(۱) چاپي دېوان: تاثیر. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقیب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته یې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتنځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقیب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که
ظاهري جامې څه وينځې په بروځي
چي په شان د يار د زلفو دي په خوښ يم
که فلک[1] مي کړې را توري د بخت ورځي
د مخ اوريې زما زړه، [2]هډونه وسوه
وچ که لوند وي په ځنګله کي اور يې سوځي

٣٥٣
د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ[3]
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي
٢٥٩٢

د زړه وينې ترلېمو بېتا هردم ځي
له ګلابه چي لمر وخيژي شبنم ځي[4]
چي دي خيال ځي له خاطره په هغه دم
زما روح يې له قدمه سره سم ځي
د ستبوسي به دي په هيڅ زمان پري نه ږدم
که مي سر هره ګړۍ لکه قلم ځي
تر سيني به په ګل ښخ لکه قلم وي
چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چي هردم ځم په ماتم ځم
لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چي مفلسه شې لاس مه وينځه له رحمه
برګ کشي ده د مېرېانو چي پرنم ځي

٣٥٤
د خپل يار جور و جفا دئ زهير کړئ
چي "حنان" له درده هسي پر ملاخم ځي
٢٥٩٩

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي
کي تقرير کوم په ژبه زبان سوځي[5]
د ګلرخ د لعلو لبو له غيرته
د درياب په ميان کي ښاخ د مرجان سوځي
چي قدم له نازه کښېږدي په چمن کي
له هيبته يې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ ليدلئ
د ګلرخو مينه اور ده جهان سوځي[6]
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه
همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه وای[7]
د رخسار په اور يې مځکه اسمان سوځي[8]

٣٥٥
د وصال ښادي دي[9] ورکړه رقيبانو
د هجران په اور يوازي "حنان" سوځي
٢٦٠٢

چي په زلفو کي دي ګوتي د شانې ځي
دا په دا مي له لېمو څخه چينې ځي
چي مې زړه و آشفته د مخمور چشمو
بوی د ميو مي له زخمه د سينې ځي
دا چي عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي[10]
پرېشاني کله له زړه د آئينې ځي
چي دي خيال په کښې مقيم دئ عيب نه دئ[11]
که د ګلو بوی زما له ديرونې ځي[12]

---

(١) چاپي دېوان: چي فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هډونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:-

کې په خوله تقرير کومه زبان سوځي
د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د ميني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که يې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بيت او پنځم بيت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي يې. (10) چاپي دېوان: "چي يې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چي دي خيال پکښي تصميم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه يـې وليـده سـپېدي سـتا د دنـدانو — پـه هغـه دم آبـداري لـه دردانـې ځـي
همېشـه يـې[1] پـر سـپين مـخ زلفـي پرتـې دي — ښـامار کلـه پـه تـدبير لـه خزانـې ځـي

۳۵۲ بـاده خـوره د يـار پـه بـزم کـي "حنانـه" ۲۲۱۳
بـوی د مهـرو محبـت لـه پيمـانې ځـي

هـر چـي بـد وي هغـه بـد پـه عقبا پـاځي — ړونـد محـال دئ چـي لـه خوبـه بينا پـاځي
و قبلـې تـه د عشـق مـخ د کـل عـالم دئ — و دريـاب تـه ځي چـي سېل لـه هرځا پـاځي
د زاهـد خـوی تبـديل نـه مـومي لـه عشـقه — کـوم جاهـل دئ پـه دوا چـي دانـا پـاځي[2]
مشـغول مـه اوسـه پـه غـم د سـېم و زرو — د دنيـا لـه ډېـره فکـره سـودا پـاځي
د لـږ عمـر خوشـالي لـه ګلـه زده کـړه — چـي و خـار تـه هـر سـهار پـه خنـدا پـاځي
دا زمـا پـه ژړا خـط د يـار زرغـون شـو[3] — چـي بـاران د پسـرلي[4] اوري ګيـا پـاځي

۳۵۷ بـې لـه خـدا چـا تـه اميـد مـه کـړه "حنانـه" ۲۲۲۰
د سـائل پـه ډېـره طمـع حيـا پـاځي

د بهـار پـر موسـم سـيل د صـحرا دئ — هـر بلبـل پـه زمزمـه د مرحبـا دئ
زرغـون فـرش دئ د سـبزې پـر غـوړولئ — د هرګـل سـايه يـې چتـر د هُمـا دئ
سـره قبـا ارغـوان واغوسـته لـه شـوقه — زرغونـه عصـا پـه لاس کـي هـر ګيـا دئ
مجنـون بېـد زلفـي لـه خيالـه ځړولـي — لـه هوسـه سـور او ژړ رعنـا زېبـا دئ
څراغـان د شـګوفې دي پـه هـر بـاغ کـي — هـر طـرف بلبـل جداجـدا ګويـا دئ[5]
صراحي غـونچې پـه غبرږ کـي ده[6] اخيستې — لا لـه جـام پـر لاس نيـولئ مهيـا دئ

۳۵۸ د بهارسـيل لـه يـاره سـره زېـب کـه[7] ۲۲۲۷
و "حنـان" و تـه زنـدان شـو چـي تنهـا دئ

د هـر چـا چـي زړه پـه تـور کاکـل اشـنا دئ — د هغـو د پرېشـانۍ سـفر پـه خـوا دئ
څو آئينه غونـدي[۸] حيـران نـه شـي پـه عشـق کـي — تـر هغـو يـې د ديـدن طاقـت د چـا دئ
چـي طاقـت يـې د ديـدن راوړي دا څـوک دئ[۹] — د قيامـت تـر لمـر يـې مـخ ډېـر مصـفا دئ
لـه شـوخۍ يـې درس د نـاز پـه زړه کـي نشـته — چـي هـر چـين يـې د جبـين مـوج د خنـدا دئ
شـوخ چشـمان کـه نـه رام کېـږي عيـب نـه دئ — لـه سـايې خپلـې، آهـو تـه رم پيـدا دئ
تنګـه خولـه يـې پـه مثـال د مېـږي سـترګه[۱۰] — نـه غلـط شـوم چـي مثـال يـې ناپيـدا دئ

۳۵۹ نـن "حنـان" هسـې فنـا پـه خيـال د ده دئ ۲۲۳۴
چـي کـافور د ده د مـرګ[۱۱] صـبح فـردا دئ

---

(۱) چاپي دېوان: همېشه دي. (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: زرغون شي. (4) چاپي دېوان: په پسرلي. (5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګويا دئ". (6) چاپي دېوان: په غبرږ کي دئ. (7) چاپي دېوان: "د بهار ديد له ښه ياره سره ښايي". (8) چاپي دېوان: آئينه رنګه. (9) چاپي دېوان: "چي د تش ديدن طاقت يې لري څوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګي. (11) چاپي دېوان: چي کا فور يې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي کتاب دئ   ويـل عقـل د دانـا پـه کښې خـراب دئ(1)
ماول(2) وروځې دي کږې او حال دي څه دئ   ويل خال مې دئ امام وروځې محراب دئ
مـاول څـاه دي زنخـدان را معلـومېږي   ويـل ليـري ځنـي ځـه د زړو ګـرداب دئ
ماول سترګې دي بـادام کاتـه دي څـه دي   ويـل هـر ديـدن قاتـل د شـيخ و شـاب دئ
ماول نـه دي شـم تعريـف د خولې کـولای   ويل خولـه مـې پـه سـرخي سـره ګلاب دئ
ما ويـل عـالم دي قتـل کـړه نـور بـس کـړه   ويـل څـه؟ پـه عاشقی کـې دغـه بـاب دئ

٣٢٠   مـا ول مـړ دي کـړ "حنـان" پـه درد د هجـر   ٢٢٤١
ول(3) پـه عشـق زمـا د مـړو کـم حسـاب دئ

چې رخسـار يـې ښايسـته تـر ګـل ګلاب دئ   د هغـه لـه لاسـه ملـک د زړه خـراب دئ
آهـو مشـق د رم لـه هغـه څخـه زده کـړ   خوشه چين چې يې د زلفـو مشـک نـاب دئ
مـار چې هسې پېچ و خـم ځې خبـر نـه يـم(4)   چې ليـدلئ يـې د چـا د زلفـو تـاب دئ
و بهـار تـې(5) د خـط حُسـن شـو ببهوښـه   چې نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ
د ملا خيـال يـې کـړم ضـعيف(6) تـر هسې حـده   چې و مـا تـه د مېـږي اوښـکه دريـاب دئ
و ابـرو تـه يـې مژګـان دوعـا پـه دا کـه   نوې مياشت چې شي ښکاره دوعا ثواب دئ

٣٢١   د "حنـان" حـال و هغـو تـه(7) معلـومېږي   ٢٢٤٨
چې د عشـق پـه عظـيم بحـر کې غرقـاب دئ

عاشقي د راحت ځـای نـه دئ آشـوب دئ   هـر قـدم چې پکښې اخلې لېونتـوب دئ
هغه مومي مدام وصل(8) د سياه چشمو   چې تـر سترګو يې روان د زړه زهـوب دئ
نـه يې شـوه پـه خط بيـده فتنـه د سترګو   عبث وايي چې شبرين د پسرلي خوب دئ
بری نـه وړي هـر لښـکر چې تـر شـا ګـوري   بې د يـار لـه بانوګـانو، دا يې لـوب دئ(9)
دا واړه د عشـق لـه فيضـه نـه دي څـه دي   چې رقيـب د عاشـقانو لکـه کـوب دئ
بې وهلـو سـپی رقيـب نـه پـرلار کېـږي   همېشـه د ګـاو خـره تعليم پـه چـوب دئ

٣٢٢   تـورو زلفـو يـې طـالع د "حنـان" تـور کـړ   ٢٢٥٥
چې استاد شاګرد يورنګ شي سرېتوب دئ

عيـادت پـه ظـاهر شـکل عبـادت دئ   پـه نقطـه تـر عبادت زيـات عيـادت دئ(10)
نقصـان نـه لـري پوښـتنه د بيمـارو   زيـات لـه لويـو خلکـو ښـايي سعادت دئ

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) ماول "د واو په زوره کې" ماويل. (3) ول: ويل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چې هسې پېچو تاب ځې نه پوهېږم". (5) و بهار تې: و بهار ته يې. (6) چاپي دېوان: ضعيف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته.
(8) چاپي دېوان: د يار وصل. (9) چاپي دېوان: "ببله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. په اصل "خطي نسخه" کې همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کې هم پنځه بيته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مي مشرف کړه کور، نبا یېږي　　د مېږي کره سلیمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي　　دم په دم لحظه لحظه یې زیادت دئ

۳۲۳　　له کوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه
ستا له دیده د "حنان" مراد شهادت دئ　　۲۲۷۰

څه شو که یار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ　　لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(1)
نهان کاته یې لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو　　او شکر خند یې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي یې د خولې په کونج کي وینې، نه دئ　　دغه هندو دئ پر کنار د حیات آب ناست دئ
څوک به یې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه　　چي کښلئ دئ خنجر د کین او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي یې تار د زلفو دئ حلقه　　دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره　　چي ګنج د عشق یې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

۳۲۴　　مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا یې وکړه
چي په امید دا ستا د لبو د عناب ناست دئ　　۲۲۷۷

تن په زخم دئ معمور زړه په غم نباد دئ　　ستا د جور په همت اقلیم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته　　د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذباد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه　　دا مریی(2) به کله و تبنتي آزاد دئ
که تصویر نقاش دا ستا د رخسار وکیښ　　افرین یې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شاني پیدا کړه　　د حیات په اوبو لوی مکر شمشاد دئ
کامراني(3) په عشق کي هیچا پیدا نه کړه　　که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ

۳۲۵　　جنت زمونږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه"
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ　　۲۲۷۴

نن مي زړه بندي د هغه پریزاد دئ　　چي د زړه په وړو کي څه رنګه استاد دئ(4)
د تور بخت را سره هسي اشنایي ده　　چي په عمر مي له عیشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم　　پر هر مخ چي شم مین هغه جلاد دئ
چي مي نه راموجود بري ورځ د وصل　　ګذران مي د جرس په دود فریاد دئ
چي له هجره یې مدام آه و فغان کړم　　له نارو مي سنګ وکوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده　　ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ

۳۲۶　　چي دا هسي رنګ حریف لري "حنانه"
دغه ستا سعیَ و کوښښ واړه برباد دئ　　۲۲۸۱

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (2) چاپي دیوان: دا غلام (3) چاپي دیوان: کامیابي. (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار[1] دئ   که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې[2] مېوه ولاړه   که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو   بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښته ځغلي   مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ[3]
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه   که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ[4]
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه[5] ویوست   چي شراب، پیاله که می[6] دئ که خمار دئ

٣٢٧   ٢٧٨٨

په تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي
څه زبان، ویل، څه نطق، څه ګفتار دئ

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ   ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ[7]
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه   چي قرار و نیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم   بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د میګونو لبو لعلو   یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم   چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلې ستا له خود بینۍ ده   ولي ګوره د پښو خار ګل د دستار دئ

٣٢٨   ٢٧٩٥

د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ

مخ دي ګل قد دي تر سروي[8] برابر دئ   ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تورېږي   ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي[9] ببرېږي   آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته   په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي[10] هر ګوره ژر تېرېږي   د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچې وینم[11]   د بلبل له بانو ګانو زما بستر دئ

٣٢٩   ٢٧٠٢

د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه"
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ[12]

ستا د مخ د شغلې اور دئ   چي یې سوئ زما کور دئ
دا دي[13] زلفي پر ګردن دي   که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ   پر ګل باندي بورا تور دئ

(۱) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا و ېرېږي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دېوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږې   د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـــه ژړا مـــي هســـي خانـــدي　　　　لکـه ګـل پـه بـاران خپـور[1] دئ
کـه رقیـب لـه مـا ځـه وایـي　　　　دروغ وایـېِ مـخ یـې تـور دئ
دا یـې سترګي خـط تـه ګـوري　　　　کـه آهـو یـې سـنبل خـور دئ

۳۷۰ ســـتا د ســـترګو لـــه تـــاثیره
"حنـان" هـم د مجنـون ورور دئ ۲۷۰۹

و وحـدت تـه نـژدې زړه لـه ځانـه دور دئ　　　　د دې بـاغ د ګـل غونچـه سـر د منصـور دئ
د یـار خیـال تـه مـي خـالي کـړ د زړه غـولی　　　　مېلمانـه لـره تیـار شـي سـرای، دسـتور دئ
وچېـده نـه کـه یـو دم د زړه لـه نمـه　　　　په لېمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ وینې
څـه ښـه رسـم دئ د عشـق پـه شـریعت کـي　　　　وچښـــي دم زدن کلـــه دســـتور دئ
هـیڅ پـروا نـه کـه زمـا لـه سـاړه آهـه[2]　　　　د ښایسـت پـه میـو مسـت هسـي مغـرور دئ
سـتا رقیـب پـه بـدو ښـو خبـردار نـه یـم　　　　د یـار خیـال پـه هـر سـاعت را تـه حضـور دئ

۳۷۱ پـه خوبـانو کـي مـدام کـه پـه دا فخـر
چـي "حنـان" رنګـه عاشـق را بانـدي چـور دئ ۲۷۱۶

مـا وې زړه مـي سـتا پـه زلفـو کـي اسـیر دئ　　　　ویلـې[3] هـر زمـان مجنـون لـره ځنځیـر دئ[4]
مـا وې سـتا مژګـان مـي ولیـده پـه خـواب کـي　　　　ویلـې دغـه خنجـر سـتا د مـرګ تعبیـر دئ
مـا وې داد بـه لـه تـا غـواړمـه پـه حشـر　　　　ویلـې تـا رنګـه هـر یـو مـي دامنګیـر دئ
مـا وې ډېـر سـتم پـر مـا مـه کـړه ضـعیف یـم　　　　ویلـې کـړئ مـا دا سـتا د مـرګ تـدبیر دئ
مـا وې زلفـي شـب قـدر، مـخ دي څـه دئ　　　　ویلـې جبـین مـي پـه ښایسـت بـدر منیـر دئ
مـا وې زلفـي، خـال و خـط را تـه لښـکر شـو　　　　ویلـې تـور خـال مـي لا وګـوره امیـر دئ

۳۷۲ مـا وې مـه سـوځه "حنـان" پـه داغ د هجـر
ویلـې هـر چیـر تـه زمـا د قتـل ویـر دئ ۲۷۲۳

کـه خوبـان تـر سـر بالښـت مـدام د پـر ږدي　　　　زمـا یـار لـه مغـروري فتنـې تـر سـر ږدي[5]
د شـوخ چشـمو لـه مژګـانو حـذر بویـه　　　　و پهلوتـه د پرهېـز تېـره خنجـر ږدي
د کاکـل لـه خوشـبو یـې یـې څـه تعریـف کـړم　　　　چـي نغمـه پـر زړه د مشـک و د عنبـر ږدي
چـي لـذت د یـار د سـرو لبـو پیـدا کـه　　　　هغـه کلـه بیـا پـر جـام خولـه د کـوثر ږدي
لـه دا هسـي[6] درده ورک پـر صـحرا ښـه یـم　　　　چـي پـر کـور بېمـار پـه روغ عـالم ضـرر ږدي
د نـه دیـد ګیلـه لـه مسـتو سـترګو مـه کـړه　　　　کلـه مسـت قـدم پـر لاري برابـر ږدي

۳۷۳ پـه را تلـه د یـار د خیـال د مهمـانۍ دئ
چـي "حنـان" لـه ژبـي هسـي دُر ګـوهر ږدي ۲۷۳۰

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دیوان: له ساړه آه. (3) ویلې = ویل یې، وې یې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دیوان: فتنې ته سر ږدي. (6) چاپي دیوان: له دې هسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي — بنفشه پر کناره د نسترین ږدي
زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي — څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین ږدي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو — نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین ږدي
خال وکیل دئ ستا د مخ په خزانه کي — چي یې هسي [1] رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي
اشنای و شړي له دره رقیب بولي — پر بلبل باندي نومونه د ګلچین ږدي
له رقیبه سره دروميي در پوهېږم[2] — چي له ما سره نن بیا بازي د کین ږدي

۳۷۴ بېلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره ۲۷۳۷
پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین ږدي

عاشقي اور ده، عاشق لکه پتنګ دئ — پتنګ ږېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده[3] — چي له خنګه مي اشنا هسي پر څنګ دئ
د بلبل له ګرمه آهه نه دئ څه دئ — ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ
په وسعت کښې د امکان کله ځایېږي — ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ
ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښې — د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ[۴] دئ
عشق مي بخره له ازله ده زاهده — او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ[۵]

۳۷۵ له ګلرخو ږېر پرهېز کوه "حنانه" ۲۷۴۴
هرنظر یې تېر تر غشي د خدنګ دئ

زړه اخته[۶] دا ستا د میني په جنجال دئ — چي روزګار یې د دنیا واړه پایمال دئ
که سینه مي څوک روضه بولي ښایېږي[۷] — چي پکښې د ګلرخانو د مخ خیال دئ
له لبانو یې خجل د یمن لعل — او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ[۸]
چي مدام ستا د جفا فکرونه چونم — له دا غمه[۹] مي زړه سوری لکه غربال دئ
چي وعده مي یې[۱۰] د مرګ وه پرون کړې — بیا پر څه یې نن سُستي[۱۱] هومره اهمال دئ
چي کرام الکاتبین نه په خبرېږي — د عاشق معشوق دغه رنګه احوال دئ[۱۲]
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر — سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ[۱۳]

۳۷۶ ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ ۲۷۵۲
و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده. (4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښايي نن دا زما سینه څوک روضه بولي". (۸) چاپي دېوان:-

د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو — او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا حلقه، کړه، ځنځیر دئ (1) که سنبل دئ — اژدها، بلا تیاره که کاکل دئ
له تقسیمه د جهان چي هجران راکړه — درد و غم، بلا و صبر(2) و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته — آه فغان، ناله فریاد(3)، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو — بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د میګونو لبو لعلو(4) په ساغر کي — ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم — ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ(5)

۳۷۷
یار سیاه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه"
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ
۲۷۵۹

په ګلشن کي يې ليدلئ ستا کاکل دئ — چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ(6)
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حیران یم — چي عاشق يې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم — له ښایسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته — په کتو چي خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه — د رقیب کاره ویل ستا تغافل دئ
خوشي وايي چي په صبر مراد حاصلېږي — چي دښمن پرما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸
لفظ لولي معنا نهویني "حنانه"
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ
۲۷۶۲

د سپاهیانو که زینت په زغره خول دئ — د فقیر خرقه ده زغره(7) خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلې درته بایده ده — د قیامت(8) په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د یوې زرې بازخواست در څخه کېږي — د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلٰی(9) کړې — پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسیس دولت و ما ته هسي نمایې — لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه — بل څه نه دئ د خراب ایوان مرغول دئ(10)

۳۷۹
اعتماد وربانديِ مه کوه(11) "حنانه"
دا جهان څه بنیاد نه لري کچول دئ(12)
۲۷۷۳

---

(۱) چاپي دیوان: دا حلقه ده که ځنځیر دئ. (2) چاپي دیوان: حیا صبر. (3) چاپي دیوان: آه فریاد ناله فغان.
(4) چاپي دیوان: د میګونو لبو عکس. (5) چاپي دیوان:-

جوړ يې کړه زما د قتل اسبابونه — نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دیوان: کي نسته(7) چاپي دیوان: خرقه زغره.(8) چاپي دیوان: د محشر. (9) (الست بربکم قالوا بلٰی) ته اشاره ده.(10) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته(11) چاپي دیوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دیوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ترلئ يې د يار د در احرام دئ   پر هغو د بېغمی خوب حرام دئ[1]
پوخ مين د يار له جوره فرياد نه که   چې د يار له جفا ژاړي هغه خام دئ
چې د زړه وينې[2] خورک وي په هجران کې   و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ
د ناصح په نصيحت کله را ګرزي   له ازله چې[3] اخستئ د عشق جام دئ
چې يې ستا زلفې رخسار ګرزي په زړه کې   هغه څه خبر په صبح يا په شام دئ
ستا د خولې بوسه د سترګو پرما يو ده[4]   و مستانو ته يو پسته بادام دئ

۳۸۰ لکه توان چې د اور سوي يو ځای نه وي
دغه حال پرما "حنان" علی الدوام دئ ۲۷۸۰

توري زلفې چې دي هسې پيچو خم دي   که دي سل زره عاشقه دي لا کم دي
دا ستا سترګې مې ليدلې سبب دا دئ   غزالان چې مکرره له ما رم دي
سره لبان دي له عقيقه خراج غواړي مرده   او نرګس دي دواړه سترګې د ارم دي عيسٰی
پاڅي په آرزو دا ستا د لبو   دمه کل دمونه ستا په دم دي
عاقبت به مې جهان اوښي توپان که   ډېري خوني وراني کړي دغه زيم دي
دا پخپله راته قهر خښم کاندې   که رقيب درته ويلي زيات و کم دي

۳۸۱ "حنان" نه دئ اوښتونئ ستا له لوري
په تاراج يې رقيبان ځکه خُرم دي ۲۷۸۷

څو مې[5] ايښئ ستا په مينه کې قدم دئ   له هغه راهيسې مل راسره غم دئ
بې له تا راته غونچه شي سره سکروټه   دغه ستا په تنګه خوله زما قسم دئ
ستا و سترګو ته شوخ چشم حيرانېږم   چې يې مړ کړ کل عالم لا وايي کم دئ
تماشې د سروي نه شم کړای دلبره   چې قامت مې ستا له قد له خياله خم دئ
ګل ورقې د خپل ځان ورکړې و باد ته   چې[6] ليدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ
چې په وصف ستا د خولې مې لبان[7] خلاص کړه   تر سينې مې زبان شق له قلم دئ

۳۸۲ د "حنان" د سترګو تور که سپين شي ښايي[8]
ستا رخسار لره[9] دا ديد هم نا محرم دئ ۲۷۹۴

سوي ناري د بلبل وګوره پر ګل باندي   دلسوزي نه شي د ګل هيڅ پر دا بلبل باندي[10]
خيال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزي   که د بلا د آفتو شي تسلسل باندي
کې نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده ګل د   ناسته د بازوي د شاهانو په منګل باندي
ګلاب يې له رخساره په هر دم شرمېږي   او توري زلفې يې ناز کاندي پر سنبل باندي

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(2) وينې = ويني يې.(3) چې = چي يې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم کړ. (5)چاپي دېوان: چي مي ايښئ.(6) چې = چي يې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: که سپين شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا ديدن لره.(10) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي ببخا — کیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس — بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي

۳۸۳ چې دې د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ ۲۸۰۱
شاباس "حنانه" ستا پر هسې تحمل باندي

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ — ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو — نرګس هم سر ځړولئ پر دامان(1) دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره — و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سړی چې روزي مومي ځان سلیمان که — پل د ژرندې د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه — د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح(2) ګران دئ
مشقت غواړي چې کاني ښیښه کېږي — څو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ

۳۸۴ پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه" ۲۸۰۸
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ

چې د عشق شور یې په سر کښې وي شادان دئ — د چراغ په دود په بزم کښې خندان دئ(3)
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه — و انسان ته دا بار ځرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو — دا په غاړه کښې لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سړی باسي و بل دین ته — ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله — وینې ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي — بې له عشقه چې هر درد یې بې درمان دئ

۳۸۵ ته په خپل فعل کښې سم نه یې "حنانه" ۲۸۱۵
ملامت دي په خبرو کښې اسمان دئ

بیا دي هسې کړم هجران تر غمو لاندي(4) — چې اواز مې تر خوله نه وزي د باندي(5)
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښې — تیمم نه شي چې وي اوبه بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ — هر سحر په ویره خوله چې ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مې بیا و نه لید — که هر څو مې نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب — دا په دا دئ عاشق هر ځای سجده کاندي
چې په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که — لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

۳۸۶ په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه" ۲۸۲۲
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي

(۱) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـوري زلفـي دي خـورې پـه رخسـار بانـدي[1] د شـاهين وزر خـواره شـي پـر ښـكار بانـدي[2]
زمـا د مـرګ احـوال سـاتي د يـار لـه سـترګو نـه كـوي د مـرګ خبـر پـر بيمـار بانـدي
سـتا پـر زلفـو بانـدي زړونـه سـره ټـول دي لكـه جمـع شـي چـوغكي پـر مـار بانـدي
چـي دي غشـی تـر زړه ووت پـه خبـر نـه شـوم آفـرين دي وي پـر هسـي ګـزار بانـدي
مـخ دي هسـي دئ ښـكاره پـه نـوي خـط كښـي لكـه ګـل چـي وغـوړېږي پـر خـار بانـدي
پـه خپـل ځـای باندي هر كـوږ ترسـم ښـه ايسـي لكـه زلفـي د نګـار پـر عُـذار بانـدي

۳۸۷ زه "حنـان" بـه سـرور پورتـه كـړم لـه قبـره
كـه مـي يـار وكـړ ګـذر پـر مـزار بانـدي ۲۸۲۹

سـتا پـه غـم كـي بـه تـر كومـه يـم بنـدي مګـر نـه لـري بنـدي سـتا خورسـندي
دا د غـم شـپې بـه تركومـه تېرومـه[۳] چـي مـدام[۴] زمـا زاري ده سـتا تونـدي
عاشـق كلـه د رقيـب خبـره وړای شـي لـه حريفـه سـره تـل بويـه ګونـدي
پـه خبـرو يـې بـاور مـه كـړه دلبـره چـي رقيـب مـي هـر سـاعت درتـه غنـدي
سـرو قـد كـه سـازش نـه كـه عيـب نـه دئ سـروه نـه ده چـا ليـدلې پيونـدي[۵]
پـر يـوه قـرار ثابـت دا جهـان نـه دئ[۶] پيـدا شـوې ده پسـتي و بلنـدي
واړه سـتا د بـې نيـازۍ نـه دئ نـو څـه دئ چـي دي زه د درسـت عـالم كـړم ريشـخندي[۷]

۳۸۸ وعـده وكـړې پـه دروغـو دا څـه كـار دئ
لـه "حنانـه" سـره مـه كـوه رنـدي ۲۸۳۷

دا څـه زلفـي، څـه رخسـار او څـه ذقـن دئ څـه سـنبل او څـه ګـلاب څـه نسـترن دئ
دا څـه مـخ دئ دا څـه زلفـي دا څـه خـط دئ[۸] څـه لالـه، څـه بنفشـه، څـه ياسـمن دئ
دا څـه خـال دا څـه جبـين دا څـه تمكـين دئ څـه پادشـاه دئ دا څـه تخت، څـه نشسـتن دئ[۹]
دا څـه قـد دئ دا څـه سـترګي دا څـه مـخ دئ دا څـه سـروه، څـه نـرګس دا څـه ګلشـن دئ
څـه سـبزه ده څـه ګـلاب دئ څـه غونچـه ده دا څـه خـط دئ څـه عُـذار دا څـه دهـن دئ
څـه مژګـان دي، څـه ابـرو دي څـه كاتـه دي دا څـه غشـی، څـه لينـده دا څـه زدن دئ
دا څـه لـب دئ، دا څـه غـاښ دئ دا څـه نـاز دئ څـه مرجـان دئ څـه ګـوهر دئ دا څـه فـن دئ[۱۰]

۳۸۹ دا څـه يـار دا څـه "حنـان" دا څـه اغيـار دئ[۱۱]
دا څـه ګـل دا څـه بلبـل دا څـه زغـن دئ ۲۸۴۵

د دوزخ تـر اور بتـر د يـار بېلتـون دئ پـه سـينه كښـي مـي زړه سـوئ انـدرون دئ
چـي را يـاد يـې خيـال د زلفـو شـي هغـه دم د نـافې پـه دود غـذا مـي د زړه خـون دئ
لكـه كونـډه د اشـنای لـه غمـه ژاړي كـه رسـتم د زمـانې كـه افلاطـون دئ[1]

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو كي نسته. (2) په بله نسخه كي دا غزل د دال د رديف ده. (3) چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (۶) چاپي دېوان: نه وي. (۷) دا بيت په اصل كي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل كي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه يار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه قیامـت چـا پـه دنیـا لیـدلی نـه دئ   جـدایي د یـار قیامـت، بلکـي افـزون دئ
شـپه و ورځ چـي د اشـنای لـه هجـره ژاړم[2]   یـوه سـترګه مـي دجلـه بلـه جیحـون دئ
کبـاب کـېږئ جـدایي د خپـل اشـنای یـم[3]   چـي لـه درده مـي پـاره پـاره لړمـون دئ

٣٩٠ پـه مـرګ هـیڅ سـړی رضـا نـه وي "حنانـه" ٢٨٥٢
د وداع پـه سـاعت مـرګ بـِه، تـر ژونـدون دئ

هسـي نـه چـي یـو عاشـق تنهـا محـزون دئ   ګـُـذران د درسـت جهـان پـه ځګـر خـون دئ
چـي لـه طمـع لاس کوتـاه کـه تـل بـه خـوښ وي   پـه څلـور فصـله د سـروي پـوښ زرغـون دئ
لار و زړه تـه نـه لـري کـړې خبـري   د درګـاه د حلقـې ځـای ځکـه بیـرون دئ[4]
د غفلـت ګـرز پـاڅوي د سـهار اوښـي[5]   د ژونـد چـرک لـره[6] پیـري سـپیدي صـابون دئ
چـي یـې کـور پـر انـدازه د خپـل بـدن وي   مچمچـۍ پـه دود یـې تـل شـېرین ژونـدون دئ
چـي لـه نفسـه سـره ښـه کـړي لا بتـر شـي   لېـونی سـپی د احسـان کلـه ممنـون دئ

391 لاس بـه وا نـه خلـي تـر مرګـه سـتا لـه مینـي ٢٨٥٩
پـه دا جهـل کـي "حنـان" هغـه پښـتون دئ

بیـایې لاس د چـا پـه وینـو کـي رنګـین دئ   دا شـوخ چشـم چـي فتنـه د اهـل دیـن دئ
څـو بـه ګـرزوم پـه مـخ کـي سـپر د صـبر   چـي پـه لاس کـي یـې نیـولئ تېـغ د کـین دئ
چـي د مـخ پـه خیـال کـي تـل پـه وینـو ژاړم[7]   زمـا لـه اوښـو یـې کوڅـه خلـدبرین دئ
چـي یـو ښـکلی چیـري وینـي[8] ځغلـوي مـي   زړه مـي نـه دئ دا دښـمن پهلـو نشـین دئ
پـه آئینـه کـي چـي ځـان ګـوري پـه غـلا ګـوري   ښایسـته دلبـر مـي هسـي شـرمګین دئ
سـتا د زلفـو پـه سـودا کـي مـي زیـان نشـته   پـه تکـرار مـي پوښـتېدلئ شـانه بـین دئ

392 پـر "حنـان" بانـدي د مشـکو بـاران اوري ٢٨٦٦
چـي پـه خیـال کـي یـې دیـار خـط مشـکین دئ

دایـې لاس د کـوم مظلـوم پـه وینـو سـره دي   چـي لـه ګوتـو یـې د وینـو تویېـده دي
مشـق د چـا د خـونرېزۍ کـړي خبـر نـه یـم[9]   چـي لـه سـترګو یـې د وینـو څڅېـده دي
زلفي وروځي، سترګي خط، خال و رخسار هم   دغـه شـپږ زمـا پـه قتـل سـره ملـه دي
لـه نوخطـو[10] خواسـت د زنـي د سـبب بویـه   د پخـې مېـوې لـه ښـاخه پرېکېـده دي

لکه کونده چي ژړا کا هسي ژاړي   د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښي؟.
(6) چاپي دېوان: چرک ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو "(8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو   تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي   د زارۍ واښه يې ترکو ته[1] په خوله دي

393   و حمید ته هیڅ دئ ستا شعر "حنانه"
د کبلي له مسته شېره[2] سره څه دي   ۲۸۷۳

ستا د مخ چې جويان نه دئ   د بو يا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره   دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته   کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته   آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره   تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم   چې تا وينې حيران نه دئ

394   ستا د مخ عاشقان ډېر دي
له دا جمعې "حنان" نه دئ   ۲۸۸۰

د اشنای له لوري سلام راغلئ دئ   پر دواړه لېمو باندي مې منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم   حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره   چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي   حال راته وايه چې دي ساتلئ[3] دئ
د وصلت زېرى را باندي وکړه   زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته را غئ   سلام د يار چې مې اروېدلئ[4] دئ

395   د وصل ګل بې "حنانه" بوى کړم
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ   ۲۸۸۷

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروی دئ   چې طبيب له دغه درده په وی وی دئ[5]
لکه نى مدام فرياد و فغان کاندي   هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سورى دئ
خواست پر وخت باندي کوه د نوخطانو[6]   مسافر د بل هيواد په زړه نرى دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته   ستا د زني يو عجب عميق کوهى دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله   هر عاشق جدا جدا لکه ماهى دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه   د خاوند له مخه سپى لکه زمرى دئ

396   ستا د زلفو په ځنځير ترلئ بويه
"حنان" وينم نن سبا چې لېونى دئ   ۲۸۹۴

(۱) چاپي دېوان: وابنه و ترکو ته(2) چاپي دېوان: د مست شيره سره. (3) ب: څه دي. (4) ب: اوربدلي.(5) دا غزل په اصل او "ب" کې نسته. (6) دا بيت دوې ځپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زياته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري — نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړې — چالیدلې ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږي — چې ګداز نه که د عشق کُره ناري (1)
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو — حذر بویه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه — څه پوهېږي یاغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي — پر سرکوزو(2) باندي نه کېږي سواري

397 چي مي(3) یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه
له "حنانه" څخه ولاړه هوښیاري ۲۹۰۱

پر چمن پیدا شو خط زنګاري — ساقي راوړه نن شراب ګلناري(4)
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه — دا چي هسي ده د ګل چهره ناري(5)
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم(6) — و مي نه لیده(7) خوله، هېره شوه زاري
د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ — تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکیه کړې په دا ده(8) — چي ور پېښ شوه(9) ستا د سترګو بیماري
په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي — د خیال باز مي د مضمونو(10) دئ ښکاري

398 چي له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که
صُنع و ګوره "حنانه" د باري ۲۹۰۸

چي یې(11) سترګي کړې د ناز په رنجو توري — له کتو یې فتني پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چي دم د صبر پر ما لولې — په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګي نه دي دغه سحر(12) د فرنګ دئ — چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو — چي مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غابښ یې هسي په سرو لبو کي نمایېږي — لکه کله(13) په لاله کي ژاله اوري
په یوه نګاه(14) ادا کړم شوخو سترګو — چي خوړلئ مي دئ غشی(15) پوريووري

لــه "حنانه" په افلاس شوه مینه پاته
399 چي د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري(16) ۲۹۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: "چي ګدا رنګه د عشق کړي ناري".(2) چاپي دېوان: پر سرکوزي (3) چاپي دېوان: چي بې.(4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري — چي پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه — په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته" (7) چاپي دېوان: چي مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار یې. (15) چاپي دېوان: د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې جام د لبو د دلبر خوري
هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري

چې سیالي کوي د یار له شوخو سترګو
همېشه لکه بادام کانې پر سر خوري

چې ارمان د یار د خولې لري په زړه کې
د غونچې په دود مدام خون جګر خوري

دلنشین چې یې شي خیال د بانوګانو
هغه هر ساعت[1] پر زړه باندې خنجر خوري

د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي
زهر هم[2] سړی له جوره په قدر خوري

چې سیاه بخته شي په عشق کې مطلب مومي[3]
لکه زلفې د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰ ګرداګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه"
مورچه ګان سره ټول شوي دي شکر خوري ۲۹۲۲

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري
که هزار رنګه مېوې طعام هردم خوري[4]

سر و کار چې د دنیا په سود و زیان شي
توري وینې همېشه لکه قلم خوري

چې سفر له ځانه وکه په خپل کور کې
د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري

چې بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته
د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري

شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه
دا په دا چې له سیاهیه[5] آهو رم خوري

د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي[6]
محکمېږي څو چې تاب رشته محکم خوري

۴۰۱ د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم[7] خوري ۲۹۲۹

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري
له لیندۍ که غشی ځي[8] لیندۍ ته ګوري

د شبنم عینکې ګل پر سترګو کښېږدي
چې و خط ته د رخسار د مصحف ګوري[9]

د حلیم سړي له قهره[10] ایمن مه شه
ودانۍ کړي رېز مرېز چې مځکه ښوري

بېنوا لکه مېوه له تماشو یم
چې زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري

مستفیض یې یم له خطه څخه ځکه
پر خاطر چې مې[11] د مشکو باران اوري

په یوه کاته[12] یې ګونګ کړم نه پوهېږم
چې یې سترګې کړې د ناز په رنجو توري

چې کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع
تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري[13]

۴۰۲ په فریاد یې غافل زړه وېښ کړه "حنانه"
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري[14] ۲۹۳۷

ناچارۍ کړم له اشنایه څخه لیري
چې تل اروم د رقیب سړې خبرې

---

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي یې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چې یې. (12)چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کې نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کې داسې ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه"
چې د فضل درېې نه دئ هر ګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورږ په سوي یو زاهده ته پرهېز کړه　　عاشقي نه ده تحقیق دئ اور د سري
د ګلرخو په وصال هغه خورسند وي　　چي مدام د یار د غم سکروټي نغري
د جنت معامله ته کوه زاهده　　عاشق نه ګوري په عشق کي نژدې لیري
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي　　چي پوخ شوئ وي یو وار له دغه شري
چي تعریف د شکر لب د خولې په کاږم　　د قلم له نی مي تویي شي[1] شکري

۴۰۳ "حنان" دُر کړه را بیرون د زړه له بحره[2] ۲۹۴۴
ولي نې[3] را نیسي هیڅوک په کودري

عاشقۍ راته یکسان کړه نژدې لیري　　لکه یو وي پر ړانده لوړي ژوري
را ښکاره یې نه شو هیڅ د لبو لعل　　تویوم که له چشمانو مرغلري
که په خوب کي[4] چیرته وصل شم له یاره　　اوروي را باندي ژر آسمان توکري
سرې سرې اوښي تویوم د ده خندا ده　　وي و وړکي ته یکسان لعل و کودري
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه　　چي یې وکړې زما د مرګ په باب خبري[5]
کاروانسرای مي شوه سینه د سلو لارو　　چي مدام پر اړوي د غم میسیري[6]

۴۰۴ د هوا مرغان یې واړه په ژړا کړه ۲۹۵۱
چي "حنان" وایي د یار د غم سندري

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي　　پر عاشق باندي په خوا تر مرګ قیامت کړي[7]
په محراب کي ستا د وروځو بې له خیاله　　چا لیدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
چي ستا خیال مي له خاطره څخه درومي　　روح له تنه څخه ترک د اقامت کړي
خوبان څه غرور د مخ په صفایي که　　دا د خط سیاهي بې ژر په ندامت کړي
که ظاهر وسله د جنګ نه لرې څه شو　　عاشقان جنګ په شمشېر د کرامت کړي
بېروي چي مي مدام د عشق له اوره　　دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴۰۵ که خبر شي څوک دا ستا د دلبریه ۲۹۵۸
نه ښایېږي چي "حنان" دي ملامت کړي

که یو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړې　　نور به زما له پرېشانیه ځان خبر کړې
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تویېږي　　تور خط ستا د مخ خطر دئ که باور کړې
میخانې دوې، دوه محرابه پر یوه ځای　　ستا بې وروځو سترګو نشته که نظر کړې[8]

(۱) چاپي دیوان: تویي شوې. (2) چاپي دیوان: "حنان بیا څه دُر له ژبي څخه توی کړه". (3) نې= نه یې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دیوان: "چي یې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دیوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دیوان: که باور کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیلو فر[1] به دي شي نن له ثقالته
که یو ځل د ګل د بوی قبا په بر کړي

دوعا ګوی چي د چا مري په خپه کېږي
ته پر څه زما په مرګ سره اختر کړې

توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي
شوې سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړې[2]

۴۰۶ چي و تنګي خولې ته لار د عقل نشته[3]
ښايي دا غزل "حنانه" مختصر کړي ۲۹۷۵

لا تر څو بېغمه خوب پرپالنګ پاس کړې
اوبه خور لکه اورنګ په زري طاس کړې

شاهسواران د زماني شوه تر پښو لاندي
ته لا څه[4] هوا هوس د زین و آس کړې

بیا هاله که ارمان کړې فایده به نه که[5]
چي د عمر غنم لو د مرګ په داس کړې

مرګه جارو کړه ډېر کورونه د خانانو
ته لا فکر د اسباب و د اساس کړې

د دنیا که چیر ته وران در څخه کار شي
هغه دم له خدا خفه شې کوز و پاس کړې

میخانې ته په څه ذوق و په شوق ځغلې
او کعبه[6] چي د خدای کور دئ ترې هراس کړې

۴۰۷ باطن خورې د سرو غوښي بېره نه کړې
و "حنان" و ته ځان خضر مهترالیاس کړې ۲۹۷۲

که یو ځلي جام د عشق له میو نوش کړې
د جهان ښادۍ به واړه فراموش کړې[7]

د منصور مقام به مومې تل تر تله
که د عشق د خاکسارۍ حلقه په ګوش کړې

همېشه به و حشت خورې له خپله ځانه
که له جام حقیقي څه باده نوش کړې

کامل عشق به دي تر ځایه پوري بوزي
که تکیه د پیر کامل استاد په دوش کړې

هم هغه ساعت به ورشې تر مطلبه
که له ځانه څخه لېري عقل و هوش کړې

د غونچې په دود د زړه ویني غذا که
که هوا د ګلرخانو د آغوش کړې

۴۰۸ ته به خپلي خر مهرې پرېږدې حاسده
د "حنان" د شعر دُر یو وار په ګوش کړې ۲۹۷۹

چي[8] رحمان رحیم دي نوم دئ د ځان کړئ
له درګاهه[9] دي هیڅوک نه ځي نیمګړی

تل به وي په دواړو کونو کي سرخرویه
چي دا ستا[10] په عبادت کاندي ځان ستړی

په آسانه به د غم له څاه و خېژي
چي په لاس یې وي دا ستا د قرآن[11] پړی

د غافل دا د دنیا لو یي بېځاده
لکه باد واخلي اسمان لره خسړی

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه ". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۶) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي " نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

بېهوده د زرق د پاره سرګردان یو(1) ته رازق زموږ د رزق یې(2) پوروړی
دا سوړ زړه به له سیني د باندي باسم ساته نه شي که هرڅو عزیز وي مړی

۴۰۹ د "حنان" ګناه ور عفوه کړه حنانه
چي یې نوم ستا د نامه همسایه کړئ ۲۹۸۷

بیا دي دواړه سترګي توري په جادو کړي مسخري ځکه په سترګو د آهو کړي
سیاه بختي چي را ولي زما و زړه ته دا په دا ته(3) شانه ګډه په ګېسو کړي
د جفا په تېغ دي قتل عاشقان کړه چي له قصده د رقیب ځای پر پهلو کړي
عاشق ولي(4) ستا له زلفو ګله کاندي قتلول د عاشقانو په ابرو کړي
د هجران تېغ مي سینه پاره پاره کړه په وصلت که مي(5) زخمونه را رفو کړي
رنځ د عشق مي نه ورکېږي اې طبیبه که هر څو را پوري ستا د پند دارو کړي(6)

۴۱۰ چي تر سترګو یې رودونه ځي پوهېږم
چي "حنان" به په دې اوښو کي لاهو کړي ۲۹۹۳

که رخسار له شاپېریو روبرو کړي(7) له ګلشنه د ارم به یې په هو کړي(8)
که عُذار ښکاره په باغ کښي کړي دلبره منفعل به ځني ګل د شفتالو کړي
د مفتون عاشق به حال در ته ښکاره شي آئینه که و رخسار ته روبرو کړي
و بې نه کاږي تصویر د شوخو سترګو موی قلم که له مژګانو د آهو کړي
که و باغ ته خرامان شي سرو قده عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړي
د ښایست مثل یې کله پیدا کېږي خو بروېان که سره جمع د هرسو کړي

۴۱۱ د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدي
اې "حنانه" که سر پورته له زانو کړي ۳۰۰۰

ما وې بیا دي پر مخ زلفي را خورې کړي ویل ستا په خوله مي بیا خاوري ایري کړي
ما وې وایه څه ارمان لرې په زړه کي ول(9) منګولي که مي ستا په وینو سرې کړي
ما وې کله به مي وژني چي خبر شم ول(10) چړې مي د هجران در ته تېرې کړي
ما وې کله په دا ستا له غمه خلاص شم ول(11) کباب که مي دا ستا د زړه قطرې کړي
ما وې کله به په مهر را ته ګوري ویل(12) سترګي چي د وینو فوارې کړي

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چي. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مي. (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما وې ستر ګي مې د وینو فواري دي   ول(1) له غمه چې سینه پارې پارې کړې

۴۱۲ ماوې کله به "حنان" په وصل ښاد کړې
ول(2) هاله چې اندېښنې له غیرو پرې کړې ۳۰۷

په ښکاره پر سر بګړۍ د ملایې کړې   او په زړه کې دې پټ(3) زهد ریایي کړې
د موسٰی په دود ظاهر ځې کوه طور ته   په باطن لکه فرعون خدایي کړې
له دې خپلې بې فهمۍ وتلای نه شې(4)   افلاطون و ځان ته وایې دانایي کړې
همېشه حلال حرام در باندې یو دي   غولونه(5) په خرقه د ګدایي کړې
په باطن دې د شیطان جلب نیولی   په ظاهره تسبیح واخلې پارسایي کړې
له عالِمه له فقیره ځخه تښتې   له فاسقه له فاجره آشنایي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګُل په تا کې دي "حنانه"
بیا و نورو و ته څه شکر خایي کړې ۳۰۱۴

را پسې دا ستا د غم کرکنډي(6) رغړي   بل دي(7) زه کړم ننداره د درست وګړي
مداماً سېلاب د اوښو یم اخیستی   که و بوتې ته لاس کړم له بېخه لوړي
بیا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه   چې و زلفو ته دې ما لاسونه وړي(8)
چې کښېنې پر زړه مې کښېني سل آفته   چې پاڅېږې پاڅوې د لحد مړي
دا چې بیا نن مصلحت کړي له رقیبه   له دغه هیبته زړه را څه رغړي
واړه درد د عاشقۍ دئ را پېښ شوئ(9)   عقل و هوش شوه په دوا را پوري سترې

۴۱۴ چې تعریف دا ستا د خولې که شکر لبه
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي ۳۰۲۱

چې له کبره پر سر ږدې کږه بګړۍ   خود به اوړې دغه ستا د خیال بېړۍ(10)
د دنیا له بدو چارو لاس نه اخلې   که دي ږېره سپینه شوه لکه وړۍ
د لحد تاریکه خونه به دې ځای وي   رسوې پر څه آسمان لره مانۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنیا دئ   ته پر څه کړې د دنیا پر مال اړۍ
د ځوانیه چاري مه کړه په پیرۍ کې   له سپین ږیرو سره نه ښایي څړۍ

---

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کي ولي. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلې بې عقلۍ دوا کړای نه شې". (5) چاپي دېوان: غولېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنډه. (7) چاپي دېوان: چې دي زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چې مي ولیدې دا ستا زلفي تاوکړي". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې　　قناعت کړه په کرباس و په شړۍ

۴۱۵ د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه"
دا زړه بوډۍ ده، اېښې دي دړۍ ۳۰۲۸

پر بتانو مینه کاندي درست وګړي　　د یوه یوه په لاس د مجاز پړي
که له لمره خخه باج غوارم ښایېږي　　ستا له مخه مي د حُسن زکوت وړي
ماهانه مي(1) ستا د حُسن په دولت کې　　دوې بوسې دي بخت مي دا برات راوړي
تن مي وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم(2)　　له سېلابه سره څه که نېزه وړي
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي　　چي یې داغ لکه لاله له ځا(3) راوړي
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم　　چي شمېرلئ یم د وینو پوروړي

۴۱۲ زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم
که "رحمان" و د اشنا له لاسه سترۍ ۳۰۳۵

چي مي ولیدې د ترکو سترګي غوړي　　نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړي(4)
سره لبان، سره یې نوکان، سورکۍ یې ژبه　　په سره اور مي کړوي د صورت دړي
ګردۍ خوله، ګردي غاښونه، ګردۍ زنې(5)　　زما و مخ تې اچولي دي سل اړي
اوږدې زلفې، اوږدې وروځې، اوږدې سترګي　　په اوږده امید یې زه کړم دړي وړي
نرۍ ملا او نرۍ ګوتي، نرۍ شونډې　　تر و ښته یم نرۍ کړئ دغه کوړي
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه　　بې له دوی راته اغزي شي د کروړي

۴۱۷ جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي
په پښتو کي له حمید سره جګړې ۳۰۴۲

د هجران له لاسه پروت یم بوړي بوړي　　رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړي(6)
ستا د لب شکري نه ښایي رقیب ته　　د خنزیر خوراک یا شاروي یا غابوړي
ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې　　رقیبان مي نور پر څه غوږونه مروړي
له رقیبه په هیڅ وخت کي نه خلاصېږم　　نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړي
چي د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم　　رقیبان که ژر نخرې را باندي جوړي
د بخت آس مي دئ په خټه کي بوښت شوئ　　رقیبان دي لا پر اچوي خرخوړي

۴۱۸ ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه"
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړي ۳۰۴۹

---

(١) چاپي دېوان: مهینه. (2) چاپي دېوان: "تن مي یوور ډېرو اوښو په واک نه یم ". (3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې = زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کتو له زاهدانو څخه توان وړي ... د مخ خیال یې له عاشقه خان و مان وړي
په خبرو په مانېي[1] ، په ناز په جور ... زړه په هرصورت له ما څخه آسان وړي ترازو له
کې[2] هر څو شونډو ته ګورم نه مړېږم ... ستر ګو لوزه کوم مرجان وړي[3]
د جنت مېوې یې مخ کړي له ما هېري[4] ... بې تکلیفه مې زړه سېب د زنخدان وړي
چې هستي مې وه د صبر اوښو یووړه[5] ... خس و خار له آبادۍ څخه طوفان وړي
خیال بې[6] څه یوسي زما له خوار صورته ... له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹ کې هر څو ځني ساتم نه ساته کېږي ... خوبرویان په کرشمه زړه د "حنان" وړي ۳۰۵۲

چې کچکول د ګدا یې په لاس نمر ګرزي ... دا د چا د مخ په خیال در بدر ګرزي
دا د چا د تورو زلفو له پر توه ... په د ماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي
خیال د چا د مخ د شمعي را پېښ شوئ ... چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي
ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېیوست[7] ... هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي
دا د چا د زنې څاه مې په خوب ولید ... چې په خیال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي
له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه ... له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰ و نظر تې سینه و نسه "حنانه" ... دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي[8] ۳۰۶۳

هر قاصد چې زما یار لره نامه وړي ... له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي[9]
زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دریغه ... چې له سترګو یې په خواست آهو سُرمه وړي
که په ښکار زلفي کړې که د ماهیانو ... یو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي
ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې ... بلبلان هر دم په زړه باندې تغمه وړي
د هغه ظالم له دیده امان غواړه ... چې ایمان له زاهدانو په نغمه وړي
حذر کړه د بوالهوس له نا ترسیه ... چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱ که هر څو وکړي توبې پر سر شي ماتي ... له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي ۳۰۷۰

عاشقان دي د خپل یار د وصال[10] تږي ... رقیبان یې لا زیاتي وهي پر پړي
نه مړېږي ستا په دید د رقیب سترګي ... ماړه نه شي[11] په هیڅ شي، د اروا وږي

---

(۱) چاپي دېوان: مانېه. (2) کې = که یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه یې مخ کړې له ماهېره". (5) چاپي دېوان: "چې مې وه هستي د صبر اوښو یووړه". (6) بې = به یې. (7) "ب" "ډېرو اوښکو مې اسمان په ګردش کښېیووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل تږي. (11) چاپي دېوان: نه مړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یې زړه له تا موندلئ نه دئ څه دئ   رقیبان چې دي و ما ته اوړي مُوري
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور(1)   واړه زما په صورت اخته دي لکه سپږي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم   له غیرته چې مې(۲) خوړین شوه اینه سږي
که هر څو مې زارۍ کړې رقیب خپل نه شو   په احسان کله خپلېږي زوی د یږي

۴۲۲   د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي   ۳۰۷۷
دا ګل قند یې شوه دوا(3) د دې زړ خوږي

ستا له غمه شورش هسې را پېښېږي   چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېرۍ و شي و مخ ته   تر ښیښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسې ضعیف یم(4) ګلرخساره   پر حُباب باندي(5) که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کې یې روح واخله بوسه را کړه   دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته   چې رېزه د ښیښې ګل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم(6)   دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي(7)

۴۲۳   فکر د بر د یار د خولې مه کړه "حنانه"   ۳۰۸۴
چې سودا له دېره فکره پیدا کېږي

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي   چې غونچه له برګه و وته(8) وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري   د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته   شوخي سترګې بې تعلیمه ګویا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي   ګرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي
د نوخطو و رخسار ته دېر مه ګوره   د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي(9)
که په سوز مې یار خو ښېږي عیب نه دئ   د پتنګ په سول(10) د شمع خندا کېږي

۴۲۴   د ارواح قبض کېده را ته آسان دي   ۳۰۹۱
نه چې یار له ما "حنانه"جدا کېږي

لمر به ولې ستا له مخه نه شرمېږي   چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ   چې د حُسن له چپاوه(11) دي بېرېږي
سترګي کله وړي بهره له هغه مخه   چې کا ته یې په رخسار باندي ښویېږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم   په نسیم د آه مې ولې نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو   په سبزه د آهو لار کله بندېږي(۱۲)

---

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مې.(3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسې ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتنګ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژړا مي د تندي غوټه(۱) وا نه کړه — ولي غوټه چي لنده شي لا ټینګېږي
زه که نه شم کړای خپل کار د بل تمام یم — که څه سم نه دئ سوهان بل په سمېږي(۲)

۴۲۵ دا د زلفو واریې خط تېر کړ "حنانه" — ۳۰۹۹
مور و مار پر یوه ځای کله چلېږي

د عاشق له زلفو ولي ګیله کېږي — شپه چي هر رنګه اوږده وي سهار کېږي(۳)
زلفي خواست د چا کوي په خبر نه یم — بې تکلیفه یې هردم و پښو ته لوېږي
دا چي وایي شپه د حشر ډېره لویه — د هجران تر شپې هېڅکله نه رسېږي
تماشو ته یو وا رایشه دلبره — ستا د عشق په تور مي وژني غوغا کېږي
راز د عشق مي عاقبت اوښو ښکاره کړ — چي د حال طفل محرم کړې رسوا کېږي
زاهد اوښي د ریا و خدای ته توی کړې — ارموني په مسجد کي مدام لوېږي

۴۲۶ د زاهد زهد هاله منم "حنانه" — ۳۱۰۲
په کوڅه کي بې لاحول که تېرېږي

په رموز د یار د شونډو یار پوهېږي — د میخور حال له ساقي کله پټېږي
زړه مي ډک په خیال د زلفو(۴) عجب نه ده — که د مار مهرې زما له خولې تېرېږي
چي قدم مي یار پر سترګو باندي کښېښود — که زما کوڅه کعبه بولي ښایېږي
له زړه و وت ګُلي خیال بې کړو وروځو — د خراب جماعت تل محراب ماتېږي
رقیب نه شي وړای بهره د یار له مخه — و خفاش ته د لمر څه نفع رسېږي
دا ورک زړه غوارم په اوښو پسي ځغلم — زخمي ښکار پر پله د وینو پیدا کېږي

۴۲۷ ته ناصح وا یې چي زوړ شوې مینه پرېږده — ۳۱۱۳
چي زړېږم زه "حنان" حرص مي زیاتېږي(۵)

ستا له سترګو را معلوم شو(۶) افسون هسي — چي به ګډ که(۷) په عالم کي جنون هسي
نوي خط دي هسي چاري په مخ وکړې — چي د ښمن پر دښمن نه که شبخون هسي
ګلرخان دي اعتماد پر حُسن نه که — ژر تېرېږي لکه ورځ د پرون هسي
لکه غوښه چي کباب لره کوفته شي — ستا جفا مي دئ کوټلئ لړمون هسي(۸)
عرض حال و یار ته سم ویلای نه شم — لکه وایي پارسي ژبه پښتون هسي
لکه مور شي پر زوی بوره ډېره ژاړي — هره سترګه مي فراق کړه جیحون هسي

۴۲۸ عشق څېره د "حنان" ژړه کړه عالمه — ۳۱۲۰
څېره نه ژړوي تب د طاعون هسي

---

(۱) چاپي دېوان: د جبین غوټه. (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دېوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي یې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نیسي — خلاص لا نه وي بیا یې بارډګر نیسي
خبر نه دي ځوک د زړه په حال[1] بې اوښو — هلکان له لېو نیو[2] خبر نیسي
که ناصح[3] نصیحت کاندي زه یې څه کړم — چي خبره وي ببځا کله سر نیسي
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته — چي په لاس کي دلبر کله[4] خنجر نیسي
وار په وار یې د مخ پاڼي خط کړي لاندي — هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نیسي
ستا د سترګو و نظر ته مي زړه ونیو — لکه ځوک و تېرو تُورو ته سپر نیسي

۴۲۹ — چي په یاد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو / زړه یې داغ لکه لاله مکرر[5] نیسي — ۳۱۲۷

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي — عندلیب زما د زړه هاله ګویا شي[٦]
چیرته زه، د تنګي خولې خبره چیرته — په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خیال دي تر و یبنته یم ضعیف کړئ — هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړي خوله بسته کړه — د خولې پټي ښیښې مې دېر مصفا شي
که په حشر ګیله سر کړم له مهرویو — رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي یې و نیسم د خیال زلفي په لاس کي — سیاه بختي لکه سایه را پسي را شي

۴۳۰ — له تیارې سره خوی و نیسه "حنانه" / چي د ستورو ځراغ بې غوړو روښا شي — ۳۱۳۴

چي یو ځل د یار پر زلفو برابر شي — ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کامیابي په حیراني شي له ګلرخو — آئینې ته مدام وصل میسر شي
چي یې و وهل[٧] امواج د حُسن بحر — را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کږو خبرو لار و زړه ته نشته — له کجی د حلقې ځای بېرون تر در شي[٨]
د دولت اسباب فلک[٩] و ناکس ورکه — هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي[١٠]
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته — د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي — په ګلشن کي چي قامت یې جلوه ګر شي[١١]

۴۳۱ — بې رهبره هیڅ کار نه کېږي "حنانه" / پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي — ۳۱۴۲

عشق د عقل له تدبیره تازه تر شي — چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهیر خپل — اوبه رڼغ نه که[١٢] هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مي حال ټول د سوي زړه دئ — پر بېرېږم چي قاصد به خاکستر شي

---

(١) چاپي دیوان: په حال د زړه (2) چاپي دیوان: له لېونو نه. (3) چاپي دیوان: که زاهد. (4) چاپي دیوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (٦) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (٧) چاپي دیوان: چي یې و وهي. (٨) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (٩) چاپي دیوان: اسمان. (١٠) چاپي دیوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښېي ور شي". (١١) دا بیت په اصل کي نسته. (١٢) چاپي دیوان: اوبه نه که رڼغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسي ګډه   ګمان نه کړم چي تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې[1]   ګوندي وي چي دُر د اوښو مي احمر شي
د معشوقِ هرځايي اشنايي مه کړه   چي په لمر پسي سر کوږ د ګل د لمرشي[2]

۴۳۲   ستا د خط تعريف[3] "حنان" کاږي ښايېږي
لـه قلمه کـه يې تـوی مشک و عنبر شي   ۳۱۴۹

زړه ور پسله مرګه لا[4] ډېر دلاور شي   د ګرګ پوست ګوره چي پسله مرګه سپرشي[5]
د کړې تُوري پرهار تر سمي زيات وي   که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له يوې ښځا خبري فتنې پاڅي   د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقيبه تښتېدم نه پوهېدلم   چي له سپي څخه ډېر ځغلې زړه ور شي
د غم سوک چي پر خوله وخوري زړه بيدار شي   په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چي شي بخت تور سعیَ ښځا ده   لينده هر څو چي پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳   ګيله خوشي کړي "حنان" له توره بخته
شپه که هرڅو وي اوږده آخر سحر شي   ۳۱۵۲

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي   هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي[6]
تواضع که تا ته نه کړم خفه مه شه   چي سر کښته کړم نظر به مي محروم شي[7]
چي غوځ شوي وي[8] په تېغ د يار د سترګو   د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي   چي د نفس له مقتضْی څخه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاږه[9]   چي مي حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ   چي پرې کړئ يې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قيامت به نابينا له قبره پاڅي   چي له ديده د اشنا دلته محروم شي[10]

۴۳۴   له نامو يې بغل ډک دئ نه يې لولي
دا په دا، نه چي در ياد[11] د "حنان" نوم شي   ۳۱۲۴

په جفا جفا مي زړه له تا لړزان شي   خپلي سترګي بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ يې[12] نه راځي په سيل   که مي هډ زرې زرې لکه ښبان شي
عجب نه ده که په رحم چيرته را شي[13]   د مېږي کره مېلمه ګاهي سليمان شي
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف يم   و مېږي ته نری جوی[1] لکه عمان شي

---

(۱) چاپي دېوان: "رانجه کړې مي دي ستا د قدم خاوري". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چي د خط وصف. (4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته وه. تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلي رديف په چاپي دېوان کي "وي" "دئ" ما ته د اصل ضبط "شي" موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي" وکيښ. (۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې. (۱۲) چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳) چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(1) چاپي دېوان: لړ اوبه (2)، (۳) کې= که يې. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای ټوک. (۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چا پي دېوان: چي يې. (۸) چاپي دېوان: د تدبير کښلي؟. (۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنيا ګڼه ده. (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پر پرېږده رام شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي خيال په خاطر را شي مضطرب شم　　لکه پېښ چې د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرګ ورله بِه دئ په پېغور کي　　اور ته ځکه ستیٰ تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵
کبر جن اشنا يې کله غوږ پر نيسي
که "حنان" فصيح لسان لکه سحبان شي
۳۱۷۱

آراسته چې د مهرويو انجمن شي　　دا نشمند يې له پرتوه کم سخن شي
د ګلرخو و وصلت ته هغه رسي　　چې لاله رنګه جامه يې سور کفن شي
کې[۲] کميس د ګل له بويه په ځان واغوست　　عجب نه ده نيلوفر غوندي کې[۳] تن شي[۴]
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي　　و آفتاب ته ليده کله د لېچن شي
چې واصل شم زه له ياره، رقيب ځکه　　د ګداى رزق[۵] ورکوي که سپی د ښمن شي
که ګلاب يې په سيالی د مخ څه وايي　　تر ساعته نه پايېږي[۲] د روغجن شي

۴۳۶
زه "حنان" چې د اشناى په کوڅه ګډ شم
تماشه را څخه هېره د عدن شي
۳۱۷۸

څو يې[۷] ويني د خپل ځان خون بهانه شي　　د ګلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو　　څو و اور ته د رخسار يې دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د يار هجر　　چې د وصل په مسيح يې دوا نه شي
د تدبير کيلي[۸] څو نه شي ځني ورکه　　د اميد د درګاه قلف به يې وا نه شي
څو قانع نه شي په څاڅکي له دريابه　　د صدف حمل به دُر يکتا نه شي
جذبه مي د خپل زړه[۹] هسي قوي ده　　چې خطا به ځني تير د بلا نه شي

۴۳۷
طمع مه کوه "حنانه" و هيچا ته
چې د هيچا ښه بې خدايه په چا نه شي
۳۱۸۵

څو د قبر په وړو کانو بار نه شي　　د حريص زړه به تر هغه قرار نه شي
دِ حرَص مار هسي زهر پکښي توی کړه　　چې يې دفع په ترياق د ګفتار نه شي
دَ نا بودي دنيا حرص تر حيا تېر کړ　　چې له ننګه د عالم[۱۰] يې هيڅ عار نه شي
بوی د عيش له حارصه مشکل کار دئ　　د ښورې له مځکې ګل[۱۱] د ګلزار نه شي
دنيا کونډه ده[۱۲] له ډېرو پاته شوې　　اشنايي ته يې هوا د هوښيار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چې رام شي[۱۳]　　توند توسن څو ستړئ نه شي قرار نه شي

۴۳۸
دا دوعا يې مستجابه کړې مجيبه
چې "حنان" ګډ د حريص په قطار نه شي
۳۱۹۲

څو په خيال د يار د وروځو کي خم نه شي　　تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله ليري[1]　　دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
ګُزار هسي بې صرفې دئ د سياه چشمو[۲]　　چې زړه سوی يې پر آهو د حرم نه شي

---

(1) ځله ليري= يوله بله ليري، په چاپي متن کي" څله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2) چاپي دېوان: د سياه چشم. (۳) چاپي دېوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: مات شي. (۲) چاپي دېوان: په غبږ کښي کړي. (۷) چاپي دېوان: په چښل يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې زږه د راتلو نه شي کړای و مخ ته   تله قاضي لره هیڅکله د ګرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غواړې صبرونه   پر چینه[۳] باندي هرګز تیمم نه شي
بیده شوئ په ښه دِغ نه بیداریږي   بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹ هغه ورځ پر "حنان" نه وینم چي را شي   ۳۱۹۹
چي د زړه خونه یې ګډه په غم نه شي

په رخسار یې زلفي نه دي غوړیشي   و سپوږمۍ ته د لړمو دي لشي[۴]
په تور خط سره یې حُسن د مخ زیات شو   زیب کوي دا صحیفه په دا حاشیې
همېشه به وصلت مومي د ګلرخو   غونچه طوره که د زړه ویني نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعیف د رقیب بس یم   دي نمرو د ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ویل نه ګرزم له میني   ولي ځان ستړئ کوې په دا وربشې
مورزاده د عشق خواري مي ده په برخه   بېهوده د پند ثرخې را ته وربشې

۴۴۰ له "حنانه" پټ په ترُکو پسې ځغلې   ۳۲۰۲
اې زاهده ولي حق ویل پوشې

د سپین مخ چي وي خوا هانه لکه زلفي   همېشه به وي پرېشانه لکه زلفي
چي هوا د لعلو لبو کړي د ترُکو   هغه تل وي اوېزانه لکه زلفي
که تسخیر د عالم کړې اوله مات شه[۵]   زړه به یوسې له جهانه لکه زلفي
که یو ځل کړې سیاه بختي د عشق قبوله   بر به خورې له زنخدانه لکه زلفي
که خواهش د ګلرخانو د دیدن کړې   شه د مخ پر اور بریانه لکه زلفي
چي غذا یې د زړه ویني لکه مشک وي   ځای په غېږکي که[۶] آسانه لکه زلفي

۴۴۱ که دي زړه غواړي چي زړه له خلکو یوسې   ۳۲۱۳
تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفي

د عرفان له جامه مې راکړه ساقي   چي په چښه[۷] یې شم له یاره ملاقي
هم مي خلاص که د دنیا له شر و شوره   تعلق را څخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړې چي کښېږدم   دواړه سترګي پر قدم د طلاقي

نـن بـې غِشـه مـی سـاقي و مـا تـه را کـړه   چـي د یـار د ښـه دیـدن(۱) شـم مشـتاقي
تـر پخـوا عمـر عبـث را څخـه تېـر شـو   راوړه ژر پیالـه سـاقي، پیالـه سـاقي
پـر پیـرو(۲) مـي کـړې ثابـت د کـاملانو   رسـوي بـار و منـزل تـه عراقـي

۴۴۲ هم را پـېښ کـړې هسـي حـال و مـا "حنـان" تـه
چـي بـې یـاره بـل ځـای نـه شـم اوطـاقي ۳۲۲۰

څـه بـلاوه سـتا د وروځـو پـه محـراب کـي   چـي یـې وا چـولم زه پـه اضـطراب کـي(۳)
د دې جـور شـپه لکـه ورځ را تـه ښـکارېږي   چي بنـدي شـوم سـتا د زلفـو پـه تنـاب کـي
سـیاه بختـۍ لـه هـري خـوا یـم اچـولئ   سـتا د زلفـو پېچوتـاب پـه پېچوتـاب کـي
څـه ګیلـه کـړې د سـپین مخـو لـه شـوخیه   آرام نـه دئ چالیـدلئ پـه سـیماب کـي
آبرویـي پـه قناعـت سـره زیـاتېږي   ګـوهر ګـوره تـږی پـروت وي پـه دریـاب کـي
نـه یـې اروم نصـیحت پـه غـوږو کـوڼ یـم   را تـه مـه وایـه ناصـح د عشـق پـه بـاب کـي

۴۴۳ دا تـر زلفـو لانـدي مـخ ګـوره "حنانـه"
چـي د لمـر تماشـه کېـږي پـه سـحاب کـي ۳۲۲۷

تماشـه یـې د خـط بویـه(۴) پـه رخسـار کـي   د ګلانـو پرېـواني وي پـه بهـار کـي
چـي مـي وسـوه کـل هڅونـه سـیل بویـه(۵)   د سـره اور ښـه ننـداره وي(۲) پـه نیـزار کـي
زلفـي ورو شـانه کـوه چـي آزار نـه شـي   چي هـزار زړونـه(۷) یـې اړ دي پـه هرتـار کـي
خـط و خـال و زلفـو سـترګو رېـز مرېـز کـړم   رحـم نشـته د دې ښـار(۸) پـه هنـدوبار کـي
پخپـل خـط پسـي یـې خپلـي سـترګي ګـوري   کـه آهـو دئ آرام کـه پـه سـنبل زار کـي
دا شـبنم د ګـل پـر پـاڼي بانـدي پـروت دئ   کـه خولـه د ګلرخسـار ده پـه رخسـار کـي(۹)

۴۴۴ لـه"حنانـه" قـرار څـه غـوارې ناصـحه(۱۰)
چـي رسـوا کـړ دا سـتا عشـق پـه قندهار کـي ۳۲۳۴

سـرو قـده خـوش انـدام راغـئ پـه برکـي   لـه هوسـه نـه ځـایېږم پـه کشـور کـي(۱۱)
پـه سـپین مـخ کـي یـې سـرخي د لبـو نمـایي   کـه شـفق را تـه ښـکاره شـو پـه سـحر کـي
چـي نرحـور کـه شـاپېری دئ نـه پـوهېږم   دغـه نـور نـه موجـود پېږي پـه بشـر کـي
تنګـه خولـه یـې جـز لا یتجـزا ده.   آب نـه پرېښـو دنـدانو یـې پـه ګـوهر کـي
درک یـې نـه کېـږي د مـلا پـه باریکۍ کـي   خیـال لـه خیالـه څخـه وزي پـه کمـر کـي

---

(۱) چاپي دېوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بویه. (۲) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غوارې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشه به یې د لبو په مې مست وي　　　　که یې و ویني تش عکس په ساغر کې

۴۴۵ پــه تــش دیــد یې عــالم قتــل کــړ "حنانــه" ۳۲۴۱
هسي آب یې دئ د سترګو په خنجر کې

له ازله دا ستا خیال زما په سر کې　　　　نه چي نن دا ګل زرغون شو زما په درکي(1)
آئینه یې(2) د دیدن تاب راوړای نه شي　　　　جوهر داره زغره(3) تل لري په بر کې
بیده بخت کله وینبېږي زما په غبېږ کې　　　　سبزه کله زرغونېږي په محشر کې
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي　　　　وي په میو کي نشه، نه په ساغر کې
د بوسي خواستونه کړه(4) له ساده لوحو　　　　د دوعا قبلېده کېږي په سحر کې
د آب باز مرګ له اوبو، مارګیر له ماره　　　　هنرمند ته خطر رسي په هنر کې

۴۴۶ چې و فا لـه تـُرکو غواړې په مجاز کې ۳۲۴۸
ځه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کې

حال ویلای نه شم یار ته په تقریر کې　　　　نه قوت لرم د ګوتو په تحریر کې
په مژګانو سرې(5) یو وار ادا نه کړم(6)　　　　قوت نه وي د پېزی لیندۍ په تیر کې
مار د زلفو یم چیچلئ زړه مي چوي(7)　　　　شفقت نشته د عصر په د مګیر کې
رقیب ستا له لوري ولاړ بیا به رانه شي　　　　ګرزېده د مغزي نشته په خنزیر کې
نصیحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی　　　　تاثیر کله اوبه کاندي(8) په تصویر کې
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم　　　　چې له وهمه ارام نشته په نخجیر کې

۴۴۷ چې د یار پر تورو زلفو لېوني شوې ۳۲۵۵
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځیر کې

شکر و کاږه تر ځو یې په وسواس کې　　　　د نعمت زیاتېده کېږي په سپاس کې
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره　　　　مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کې
د دښمن په تواضع مه غلطېږه　　　　و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کې
سر کښ نفس د ریاضت په دام بندي کړه　　　　ځو به یې له دې دښمنه په هراس کې
چې نرۍ شي میاشت آخره شپه راخېژي　　　　پټوه ځان له عالمه په افلاس کې
ښې ورېښمیني جامې باب د ارتینو دي　　　　د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کې

۴۴۸ لـــه یـــارانو اخـــلاص تللـــئ دئ "حنانـــه" ۳۲۶۲
ګُذران د زمانې شو په لباس کې

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پېښ شوئ په نظر کښي". (2) چاپي دېوان: آئینه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره یې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو یې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کامل و وې کامل ته دا په حال کې ــــ اچولئ یم زه عقل په جنجال کې
دا زما مشکل را حل کړه د رمانده یم ــــ مدام ډوب یم په دا فکر په دا خیال کې
چې د څه د پاره خدای جنت پیدا کړ ــــ چې ښه نه راځي[1] هر ګز زموږ په افعال کې
هغه بل کامل جواب هسې شان ورکړ ــــ چې ښه فهم دلیل وکه زما په قال کې
چې رحیم دئ هم قدرت لري[2] پر هر څه ــــ دنیا ځای که د یوې ماشې په بال کې
مهرباني یې عامه عامه ده پر هر چا[3] ــــ نور یې څه کاوه دوزخ په دا احوال کې
۴۴۹ الٰهي ګناه راعفو زما "حنان" کړې ــــ چې دي لطف کمی نه که په هیڅ حال کې[4] ۳۲۷۹

که د حُسن صفایي نه وای په ګل کې ــــ د عشق شور به هو مره نه و[5] په بلبل کې
که مجاز د حقیقت منظره بولې ــــ پر تېرېږه او طاق مه نیسه په پُل کې
له اسمانه شکوه کفر ده[6] خبر شه ــــ مراد ته نه پرېږدي هیڅوک په جز و ګُل کې
له نظره مې فاني شو ساقي واړه ــــ نه پوهېږم څه بلا ده[7] ستا په مُل کې
په لیده یې پېچو تاب شوم خبر نه یم[8] ــــ څه بلا وه د شوخ چشمو په کاکل کې
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي ــــ که ګلاب را ته ښکاره شو په سنبل کې
۴۵۰ دا یې لاس په حنا سره نه دي "حنانه" ــــ مضمحل یې کړه ټول زړونه په منګول کې ۳۲۷۷

ستا د زلفو کاړکوتو[9] حلقو په دام کې ــــ یو جهان زړونه پرا ته دي په ارام کې[10]
تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ به دئ ــــ مزه دار وي کوږ ترسیم په خپل مقام کې
ستا د وروځو له قبلې خلق جار باسي ــــ دا عجبه، که زاهد وي په اسلام کې
ستا د سترګو کاته بِه دي ستا تر سترګو ــــ د بادام د ګل زېب نشته په بادام کې
که تقصیر له ما واقع دئ عفو وکړه ــــ د بخښن مزه نه وي په انتقام کې
چې خبري...[11] کړي واړه یو دی ــــ د سړي کمال معلوم شي په کلام کې
۴۵۱ له سپین مخو وفا مه غواړه "حنانه" ــــ چې و فاله سره نشته په دا قام کې ۳۲۸۳

له ژړلو نه خلاصېږم[12] په هجران کې ــــ آب بازي نه شي هیڅکله په توپان کې
چې مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښې نیسي ــــ چې قلم چاک شي سیاهي اخلي په میان کې

(۱) چاپي دېوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحیم قدرت لري. (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده ". (4) چاپي دېوان:

الٰهي "حنان" له دغه اوره خلاص که ــــ چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښي

(5) چاپي دېوان: هرګز نه و. (6) چاپي دېوان: کفر دئ. (7) چاپي دېوان: څه مستي وه. (8) چاپي دېوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصـل و هجـر پـر حیرانـو سـترګو یـو دئ   تفـاوت زر و سـنګ نـه کـه پـه مېـزان کـي
نـه رام کېـږي[1] وصـاف د لوتـه سـیاه چشـم   لـه سـپېدیه آهـو رم کـه پـه دامـان کـي[2]
مالګـه و سـوځي پرهـار دا هـم اوبـه شـي[3]   ازار کړونـی ازار مـومي پـه خپـل ځـان کـي
لکـه سـېل چـي پـه تونـدۍ لـه غـره رالـوېږي   د سـنګدلو دولـت هسـي دئ پـه زیـان کـي

۴۵۲   لاس پـر مـلا د نامېنـدۍ کښـېږده "حنانـه"
طمـع مـه کـړه د فلـک پـه دسـترخوان کـي   ۳۲۹۰

کـه و ګـرزم پـور تـه کښـته پـه جهـان کـي   سـتا د حُسـن ثـاني نشـته پـه انسـان کـي
سـتا د حُسـن دروېـزه نـه کـه نـور څـه کـه   چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هـر وېښـته مـي د فـاختې پـه څېـر[4] کوکـو کـه   چـي رایـاد شـي سـتا قامـت پـه ګلسـتان کـي
پـه ژړا کـي مـي دي خیـال[5] د لبـو بیـا مونـد   د برېښـنا رونـا مـدام وي[6] پـه بـاران کـي
ګرېـوان و تـړه مهرویـه زه ښېرېـږم   لمر بـه واچـوي خپـل ګـل سـتا پـه ګرېـوان کي
دغـه سـتا د سـترګو خیـال کـه آهـو ځکـه   لـوړه غـاړه ده[7] نیـولې پـه دا مـان کـي

۴۵۳   پـه هـیڅ وخـت یـې لـه هجرانـه نـه خلاصـېږي
"حنـان" قبـر لـره ولاړ پـه ډېـر ارمـان کـي   ۳۲۹۷

و سـاته ګـوهر پـه لعلـو دیمـن کـي   چـي پیـدا دي زمـرد شـو پـه ګلشـن کـي
د مرجـان ښـاخ د یـاقوتو د بـام سـتن کـه   و سـاته سـور ارغـوان پـه یاسـمن کـي
پـر لنـدو لالـه د مشـکو بـاران وکـړه   د نرګسـو جـام سـاته پـه نسـترن کـي
لـه شـفقه سـپوږمۍ ډکـه کـړه نـن ورځ ده[8]   کښـي یـې ږده د نـوو میاشـتو[9] پـه خرمن کي
لـه ګلابـه دي لالـه داغ پـر زړه یـووړ   سـتا نـرګس د بـاغ نـرګس کـړه پـه کفـن کـي
د مسـیح پـه شـان دوا راکـړه مـرده یـم   د حیـات اوبـه دي ایښـي پـه دهـن کـي[10]

۴۵۴   لـه حسـرته سـتا د غاښـو مـا "حنـان" نـن
مرغلـري کـړې را تـویي پـه دا مـن کـي   ۳۳۰۴

چـي دي پورتـه کـړه لبـان پـه مسـخرو کـي   بیـا دي ګډ کـړم لکـه خس پـه سرو لمبو کي
هـی توبـه د آهـو چشـمو لـه عنـاده   لـه شـېرانو زړه رانیسـي پـه پنجـو کـي
پـروردِه شـوه زمـا کسـي پـه ژړا کـي[11]   لکـه تخـم د ریحـان وي پـه اوبـو کـي
پـه یـوه کاتـه مـي زړه را څخـه یوسـي   کـې هـر څـو سـاتم د صبر پـه بوخچـو کـي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي ". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي ". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره ". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

تبسم يې زما پر تن هومره[1] اثر کړي چي هر هډ غاښونه سپین کړه په زخمو کي
چي له میني توبه ګار شم ژر پښېمان شم هی توبه کار مي بتر شو په توبو کي
۴۵۵ فارسي خوانو د حیرت ګوتي په غاښ کړې
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي[2] ۳۳۱۱

د دلبر د سترګو خیال مي دئ په زړه کي د خُتن د ملک غزال مي دئ په زړه کي[3]
ستا د وروځو خیال مي نه ځي له خاطره ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ایام له بدبختیه چي دا ستا د زلفو خیال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه ګڼه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حیرانېږم ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غیرته زړه مي لاس له تا نه اخلي ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي
۴۵۲ غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي ۳۳۱۸

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي چي يې کښې یستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو[4] دا ستا له سترګو معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي يې زړونه رانیولي وو په حُسن ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو زهر راکړه دا ستا عشق[5] په نواله کي
د اسمان بنیبنه خالي پاته شوه ولي د عشق می نه ځایېده په دا پیاله کي
غرور زیات لري نوخط تر ساده رویو[6] د چین مشک نه وي په هره غزاله کي
۴۵۷ یار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ[7]
"حنان" رنګه مه شه څوک په کشاله کي ۳۳۲۵

سر يې پورته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه يې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه دغه توره شپه پخوا وه ما لیدلې په شانه کي
خال دي هسي زه[8] بندي کړم چي له ځانه خبر نه یم حیرانېږم څه جادو و په یوه توره دا نه کي
لب دي لعل عقیق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فېروزه ده څه دولت دئ باري ایښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خیال بې ماوْی راشي[9] زما د زړه و کا شانې ته ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا یي سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي[10] که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي
۴۵۸ که جلوه دي د یار سوځي خاموشي کوه "حنانه"[11]
دا په دا چي هیڅ ږغ نه وي[12] د څراغ پروا نه کي ۳۳۳۲

---

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حیرت ګوتي په غاښ که چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښې

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوْی کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زیات وي د نوخط پر ساده لوحو". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان: بې ما دی راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وینو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دېوان: ږغ نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي شَست زِه د کمان کړه په کمین کې
ارام نه وکړه هیڅ صید په زمین کې[1]

تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم
که یې خال دئ جلوه کاندي په جبین کې

زلفې خلاصې کړه چې زړونه واړه خلاص شي
ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچین کې

د هیڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وار ته
رحم نشته ستا د سترګو په شاهین کې

دغه ستا د زلفو باد ور باندي ومنبت
د آهو نافه خوشبویه شوه په چین کې

له قربته د سیاه چشمو حذر بویه
توري سترګې خلل اچوي په دین کې

۴۵۹ د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ
ولې وي قیمت د ګوتي په نګین کې ۳۳۳۹

د عاشق پر رقیب نه رونېږي سترګې
له سایې څخه د دېو تورېږي سترګې

په وصلت کې یې و مخ ته کتای نه شم
له ښایست یې[2] په رخسار ښوهېږي سترګې

ستا د خط را تلو رقیب په سترګو ړوند کړ
د افعي[3] په زمرد ړندېږي سترګې

بې اختیار یې و رخسار ته کاته کېږي
د پتنګ له شمعي نه چپېږي[4] سترګې

چې د غاښ له مرغلرو یې محروم یم
د دریاب په دود مې[5] تل بهېږي سترګې

دا د چا د راتلو زېری[6] خبر نه یم
چې مې هسې[7] په تلوار رپېږي سترګې

۴۶۰ دا له غمه د کوم مخ "میرزا حنانه"[8]
له ژړلو چې مې نه درېږي سترګې ۳۳۴۶

جګې جګې له جفا کړه زړه خالي
تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي

چې یې زړه د خال و خط په خیال[9] اخته شي
شي تري پاته مطول وي که خیالي

د عاشق آه و فغان به کله اروي
چې په غوږ یې[10] د رقیب د پند والي

چې د عشق د زمزمې ږغ یې تر غوږ شي[11]
نور به نه اروي نیرېږو فامفالي

و دیدن ته یې حیران دي عالمونه
که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي

مړنی سړی په ماتي کې مخ ستون که
عاشق بویه[12] چې آخر حُسن پالي

۴۶۱ خپل زړه ځیري کړه "حنانه" که عاشق یې
په دا څه کېږي چې ځیري کړې کالي ۳۳۵۳

آه مې خط کله له قده آسان اخلي
باج له سروي کله باد د خزان اخلي[13]

شوخ مژګان رسا کاته څکولي وروځې
دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کې دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفایې. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۶) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي دېوان: دا چې هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کې دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي دېوان: چې یې زړه د خیال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چې په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چې د عشق حیدري ناره یې د غوږ شي". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چې. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښې مي غاښ پټ لکه صدف کړه   د زنخ سبب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري   مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښې   دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي   دا په دا ده چي هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بکر بلبلان دي ۳۳۷۰
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي

نن مي ولیده دلبر په سترګي خپلي   چي رخسار یې په آفتاب بازی وهلي(1)
کږې وروځې کږې توري ایراني دي   په تش دید یې د زړه ولي غوڅولي
توري سترګي د شهلا د باغ نرګس و   چي آهو یې تماشې هردم کولي
راتې و ویل چي زړه دي بایلو ولې   رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلي
ما ویل چي له عیانه څه بیان دئ   چي کوته مي ده د صبر تا نتلي
راتې و ویل چي زه در خبر نه وم   پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کړلي

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي ۳۳۷۷
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلي

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ   لکه لمر وي(2) پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کي هلال نه دئ   دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ   په ګلشن کي چي نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم   چي په غبږ کي دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان اېښئ   د تصویر زاغ د کمان پر موتي کښلئ
سنتره د هند که زنه ده(3) حیران یم   چي په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه(4) ۳۳۷۴
چي "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ   آئینې مي له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم   چي د سترګو د تېغ آب دي یم کوتلئ
عقل هم له حیرانی په خپل سر ګرزي   پېچوتاب چي یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار(5) ښیبښې ته نه رسي له سنګه   چي و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چي مي څوک ویني زړه یې داغ شي(6)   د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ   په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي ۳۳۸۱
چي د عشق پر کاني سروي سولولئ

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "دخپل اشنا د مخ دي واړه". (5) چاپي دېوان: دا عذاب (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه يې داغ شو ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پر مخ باندې د زلفو تار لوېدلئ — که پر ګنج باندي د طلسم مار لوېدلئ
د خدنګ اندوه يې کارم نه پوهېږم — چي يې غشى خطا دروميې ښکار لوېدلئ
دا عرق(1) پرسپين رخسار د ګلبدن دئ — که شبنم پر مخ د ګل سهار لوېدلئ
د وصال د ګل په ديد کله مړېږي — چي په سترګو کي د هجر خار لوېدلئ
ته بېکسه، مل دښمن(2)، غل در پسي دئ — لاس و پښې ځله ختلي(3) بار لوېدلئ
په حساب د سيم و زرو عمر بايلي — غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۴۲۶ د "حنان" له آه پرهېز کوه دلبره ۳۳۸۸
په سينه کي يې د عشق انګار لوېدلئ

ستا په سترګو چي له سترګو مي يې تللئ — نور مي سترګو لره خوب نه دئ راغلئ(4)
ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده — له دا توري شپې هرګز نه يم و تلئ
ستا په مخ چي مخ مي واړاوه له واړو — د هيڅ ښکلي پر مخ نه يم ورغلئ
ستا په خوله چي خوله مي ونيوه له هرڅه — چي تعريف د خولې دي ځوک نه شي کولئ
ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ — چي سرو شونډو دي و مرګ ته يم بللئ
ستا د پښو په خاورو، خاوري دي د پښو يم — چي د پښو تاب مي له سره دئ ختلئ

۴۲۷ ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي ۳۳۹۵
زه "حنان" دي په کږو وروځو ځبلئ

چي پر مخ دي توري زلفي ښورولې — خلقې دي په قصداً ازارولې
د آهو نافه دي ډکه کړه په وينو(5) — په رنجو د ناز دي سترګي تورولې
باز د سترګو دي لاناست دئ په پرده کښې — نور د زړو(6) و ښکار ته چا و پارولې
تر پخوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم — د وفا له خويه چا و درولې
آفرين را باندي و وايه ملکو(7) — چي مي ستا جفا پر زړه هوارولې
ما وې زړه دي له ما يوو په سپينو غاښو — ول پوهېږم په رضا مي خوارولې

۴۲۸ "حنان" و ژړل له ډېري نامېنديه(8) ۳۴۰۲
ستا پخوا نېکۍ پر زړه چي تېرولې

کشکي بخت مه واى له موره زېږولئ — چي پيدا شوم عشق يې مه واى راښوولئ(9)
د محشر خواري اختر ور ته ښکارېږي — خداى هرګز په مينه مه واى پوهولئ
دا پر مخ يې خال و خط و زلفي نه دي — تور اطلس يې پر کعبه دئ غوړولئ
شوخو سترګو يې ګُلي خيال له ما يووړ — لکه خلاص کاندي قصاب له غوښو ولئ

---

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري. (5) ب: له وينو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرين را باندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا اميدۍ.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې(۱) څوک سر لکه ګوی که په میدان کې — چې یې ما د نې سواری جلب نیولئ
چې بېومه یې (2) له عشقه پارسایي ته — دې ولد په بهانه وم غولولئ
۴۲۹ تور کاکل یې په زړه خوله نجتی "حنانه" — نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ ۳۴۰۹

له ګناهو څخه(3) نه کوې رم ولې — تل کوې پر زېږد ستانو ستم ولې
په دنیا پسې اووه اقلیمه غواړې — او د حق پر لوري نه ږدې قدم ولې
د دنیا و کار ته سم ځې لکه غشی — خدای ته نه شوې په طاعت سره خم ولې
د دنیا په تله له خدایه مرور شې — دا چې اړوې وهلئ قلم ولې
تویوې مدام اوښې د مظلومو — نړوې د تن دېوال په دا نم ولې
د زمري په شان ور ځغلې پر کمزوري — زورور وته نه وهې دم ولې
۴۷۰ خرڅوې دین په دنیا "میرزا حنانه" — دا نعمت زائلوې په دا غم ولې ۳۴۱۶

چې عاشق د عشق پر لار برابر درومي — په رضا یې معشوقان مکرر درومي(4)
هره شپه چې دا ستا خیال په غېږ کې نیسم — بوی د ګل مې له بشره سحر درومي
هغه شپه چې دي محروم شم له وصاله — د څراغ په شان لوګي مې تر سر درومي
چې دي خیال د زلفو و ساتم په زړه کې — له سیني څخه مې بوی د عنبر درومي
تول د زړونو ستا په خیال پسې عیب نه دئ — په سلطان پسې د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کې له رقیبه نه بېرېږم — په دریاب کې بې پروا شناور درومي
۴۷۱ و"حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي — چې یو پاته شي، یو یار په سفر درومي ۳۴۲۳

ساقي راکړه یو څو ډکې پیالې مې — چې په چښه یې(5) صد ساله مرده شي حې
چې دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي — هغه جام لبالب راکړه پیا پې
مې بې غِشه، یار ساقي، چنګ و رباب وي(6) — پادشاهي په نظر نه راځي د کې
هسې جام د بېخودۍ را عنایت کړه — چې له فهمه مې فاني که همه شي
د اشنای د میني درد هسې سر سام کړم — چې دوا مي نه په ساز شي نه په نې
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کې — لکه ناست وي له عالمه لېونی
۴۷۲ د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي(7) — تن پرور کله خبر دئ(8) په دا سوی ۳۴۳۰

---

(۱) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کې نه لوستل کېږي له بلې نسخې څخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دیوان: له عصیانه څخه (4) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته. (5) چاپي دیوان: په چښو یې. (6) چاپي دیوان: رباب دی.
(7) چاپي دیوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دیوان: کله پوهېږي.

د هیخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني
دا په دا مي پر طالع شي حیراني

عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده
رېز مرېز یې کړه د صبر و داني

که د حُسن له مستیه لېوني دئ
سر و مال(1) ځني زما شه سپلني

له نظره یې وتلئ نه یم څه یم
چي دا هسي د رقیب شوم(2) خندني

همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي
نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني

د رنجو په باڼ دي تېغ د سترګو تېز کړ
د زړه سپر ور له بویه آهني

۴۷۳
یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ
په کفارو کي زېب که مُسلماني
۳۴۳۷

چي مي بایلووه په مینه کي ځواني
اوس بې(3) کله پرېږدم عشق په اساني

شوخي سترګي یې څوک نه پرېږدي و وار ته
ژر یې ور ولي تکبیر ته قرباني

تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي
چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني

زلزله مي د عشق ولیده په سترګو
نړوله یې د صبر و داني

د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ
دا په دا ولاړه د مخ مسلماني

که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه
دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴
عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني
۳۴۴۴

له نو خطو څخه نه یم صبر کړوني
کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړوني

سر درد مي د عشق نه درومي له سره
نصیحت به را تر څو کړې سر تړوني

د ګلرخو د هوس(4) په تناره کي
هسي و سوم لکه سوئ اورلړوني

بلبل وړي د خار جفا د ګل د پاره
د رقیب به ولي نه یم منت وړوني

بې نارو(5) مي اوښي ځي د یار له غمه
بې تنا د ژمي ابر وي ژړوني

مرحمت به ولي(6) یار په رقیب نه که
دا په دا پر ښتن ګران وي سپي خوړوني

۴۷۵
چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه(7)
له دې غمه غونچې څیري کړ پړوني
۳۴۵۱

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني
غواړې خوند د هندواني له مړغوني

د ریا زاهد ژړا د خدای په کور کښي(8)
قحبه کښېږدي(9) په مسجد کښي حرموني

چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه
تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني

مجاز پُل د حقیقت دئ څه پر تېر شه(10)
ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دیوان: مال و سر. (2) چاپي دیوان: د عالم شوم. (3) بې= به یې. (4) چاپي دیوان: د هوا. (5) چاپي دیوان: په نارو مي.
(6) چاپي دیوان: بې ولي یار. (7) چاپي دیوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

د مېږه خويونه نه در ښخه کېږي — سازوي مدام لُعبتي لکه نجوني
قناعت پر خپل ټوکر کړه پور ته مه ځه — لقمه اخله[1] چي دي نثوزي په ستوني

۴۷۶ — چي دي شعر نه غوږ باسي څوک "حنانه" — ۳۴۵۸
د اشعار د آسو نسه[2] ملوني

د ښايست له مخي[3] ځغلي سل فتني — څو به راوړم[4] ور ته تاب زه د سيني
يو ساعت مي بې ژړا نه دي دوي ستر کي — نه پوهېږم چي کار بز دئ که چيني
په سينه کي مي ټولېږي ستا غمونه — لکه جمع شي عالم پر سفيني
ستا د ميني ګرګ په هسي شان رنځور کړم — چي زهوب مي مدام درومي له ايني
چي رقيب دا ستا په در کي[5] ځاي پيدا کړ — زړه و سړي مي و راسته شوه له کيني
د ګلرخ د مخ په اور کي عيب نه دئ — که مي تن شي[6] تار په تار لکه نيني

۴۷۷ — په قدر دا ستا د هجر وصل غوارم — ۳۴۶۵
د "حنان" دي پاته شوي مهيني

دګلرخو له چا مه شه دښمني — کي له غمه ښخه مړشي ني مني
هيڅ پرحال پوښتنه نه کړي د مهجورو — خداى دي نه کوري د دوى کبر و مني[7]
د هر چا زړه له کوکله ښخه[8] کاږي — چي جامه د ناز په بر که سمني
و کُشتن ته د عاشق هسي راځغلي — لکه کور له چي درومي[9] وطني
سپين غاښونې[10] پر ګوهرو باندي نازکه — او لبان[11] يي پر عقيق يمني
قتل کړئ يم هغه ګلرخ[12] بي تبغه — چي اغوستي يي قبا ده چمني
په زبان د خوبرويانو زه پوهېږم — ما د دي کبليو کړي ده شپني[13]

۴۷۸ — چي اغوستي يي د خط توره جامه ده — ۳۴۷۳
د "حنان" رنګ شو په دا کُرکُمني

چي پر زړه د زلفو خيال د جانان کښېني — که رستم د زماني وي حيران کښېني
د عاشق و معشوق راز چي سره يو شي — هغه دم يي روييار چپ شي[14] تر ميان کښېني
په عرق يي هسي[15] شان شي رخسار نرم — لکه پاني چي د ګل په باران کښېني
دُر د اوښو بي سامان د مهماني کړم — که يي خيال زما په زړه کي مهمان کښېني
چي بي غوښتو پتنګ طوره ځي مجلس ته — زر په زره پر ايرو د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دي ګلشنه والووت — چي شبنم د خس و خار پر ګرېوان کښېني

---

(١)- ب: لقمه احله، "بې ځايه اوږده حاشيه يې ور کړې ده "له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونيسه. (3) چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: څو را وړمه. (۵) چاپي دېوان: چي رقيب ستا په درګاه کي. (٦) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (٧) چاپي دېوان: کبر مني. (٨) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (٩) چاپي دېوان: چي زغلي. (١٠) چاپي دېوان: سپين دندان يې. (11) چاپي دېوان: سره لبان يې. (١٢) چاپي دېوان: هغه ګلرنګ. (١٣) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (١۴) چاپي دېوان: چف که. (١۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

۴۷۹ که یې قد د سرو قد ورشي په خوا کې
دا "حنان" به پاس پر بام د اسمان کښېني ۳۴۸۰

چې بتان شي هم صحبت د آئینې　　یو په سله شي حیرت د آئینې
طمع مه کړه د بوسې له ساده لوحو[1]　　نه دي چښلي چا شربت د آئینې
د هغه شوخ حُسن خیال به څه نګاه کړم　　طاقت نه که لکه صورت د آئینې
په خپل حُسن دي خبر کړه[2] ځکه هسې　　خوبان ډېر کوي عزت د آئینې
له صافدلو راز د زړه پوښیده نه دئ[3]　　فهم وکړه پر صفوت[4] د آئینې
په راتله د خط که حُسن زیات شي ښایي　　په ایرو شي[5] شرافت د آئینې

۴۸۰ چې د عشق په اور ځان ویلي که "حنانه"
خوبان ځکه که[6] حرمت د آئینې ۳۴۸۷

یار هغه دئ چې ولاړ د یار پرپت[7] وي　　که راحت ور ته رسېږي که زحمت وي
روی ګردان له یاره نه وي په هیڅ طور　　د یار ظلم یې پر ځان لوی سعادت وي
د رقیب په ویل نه ګرزي له یاره　　همېشه یې دغه خوی دا یې[8] عادت وي
نظر نه که د دنیا و سود و زیان ته　　شپه و ورځ له خپله یاره هم صحبت وي
که هرڅو جور و جفا له یارهویني　　لا ور څخه د هغه یار ډېر عزت وي
پر مخ نه راوړي ګیله[9] نه ور ته وایي　　چې په سل طوره یې یار په ملامت وي

۴۸۱ که څوک سر ښندي پر هسې یار "حنانه"
د هغو سر فرازي به په قیامت وي ۳۴۹۴

څو دا مځکه اسمانونه بحرو بر وي　　د ګلرخو استانه، زما دي سر وي[10]
کامراني په حیراني شي له ګلرخو　　د دې باغ ګل د هغه چې لاس تر سر وي
بېتابي د زړه تر باغ صنوبر باسي　　په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګر وي
د لاله په دود مې زړه د محبت وسو　　د آه دود چې غوټه شي داغ د ځګر وي
چې په درست جهان یوه ډوډۍ قسمت که　　و عالم ته به مخ روښې لکه لمر وي
ځای د امن مې هیچېري پیدا نه کړ　　لکه شمع هر ځای زما د سر خطر وي

۴۸۲ بې له یاره په ګلشن کې تمام عمر
و "حنان" ته خپل بانو لکه خنجر وي ۳۵۰۱

نن مې پیاله غمه زړه را څخه چَوي　　چې خوړلې د هجران د توري لَوي[1]
جدایي د خپل اشنا یم کباب کړئ　　چې مدام پر هر زیارت لګوم خَوي

(۱) چاپي دېوان: له ساده رویه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن یې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته، د خطي نسخې په متن کې د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چې کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کې څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چې حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري يې دېوان يا حيوانان وي   پر هر ځای به باندي تول وي لکه رَوي
د سينې زخم مي بيا فراق ناسور کړ   چې مدام ځني بهېږي ويني زَوي
د کميس د خولو بوی بې[2] کله را شي   يعقوب رنګه مي لېمو ونيو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي   د هجران تشنک وهلي دي ککوي

۴۸۳ دې مصرع د حميد زړه د "حنان" وسو ۳۵۰۸
له فريادە د اور سوي زده اور سوي

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي   همېشه به يې د ګل لمن بستر وي[3]
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو   د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
چې يې ستا کاته ايرې که عجب نه ده   که د طور اورې پيدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې   هغه ګل غوارم چې جمع يې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ويل و ګل ته   چې د ګل تولېده که مات يې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي   پيل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه ۳۵۱۵
تر پخوا يې نښانه د "حنان" سر وي

د خپل يار جفا مې ډېر ډېر ژړوي   بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ وانښه په خوله تر ګوته نيسي   که په عقل غر له بيخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غوارم[4] ښايېږي   تريخ ژوندون سړی له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کې د ګلرخو   پر پرهار د پاسه مالګې دوړوي
د ناصح نصيحت هسې دئ په عشق کې   لکه تندره[5] په پو کلو سړوي
د يار هجر يم وژلی نه رغېږم   بېهوده زاهد نمک را پړوي[6]

485 له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي ۳۵۲۲
چې "حنان" له خپله ياره[7] اړوي

زلفې د دلبر پر مخ څه نشو نما کوي   قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي[8]
يو د ناز کاته د يار روح بخښي عاشق لره   سترګې کې[9] بېماري دي کار د مسيحا کوي
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما   عيب د شاهانو دئ تېر حساب چې بيا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دي نرۍ وروځې دي بل د خط سبزه ګوره   تور خال یې د زړه په وړو څه بدۍ بلا کوي
زلفې د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي   خوله یې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لرې څه نریه ملا لري   زلفې ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

486 نه که هیڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلې خولې هرګز ٣٥٢٩
ځکه دا شیدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي

د عاشق پر زړه اورونه بلوي   د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چې مې د مرګ کوي پوهېږم   په دغه بانه مې خوشې غولوي
ستر ګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو   په غمزه یاغي ملکونه اېلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کې   لخ هلک دئ حبشي، ګل ټولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه یم   دا چې هسې د ناز آس را ځغلوي
رقیبان یې (1) په خپل وصل سر فراز کړه   پر عاشق د غم بارونه چلوي

487 په خواري پسې د وصل ښادي شته ده(2) ٣٥٣٦
په "حنان" چې د فراق غم ګلوي

هغه زړه چې ستا و زلفو ته مایل وي   د بلا فوجونه تل باندي نازل وي(3)
چې منزل اوږد وي جرس هومره فغان که(4)   له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنیا کې زړه بې داغه(5) په کار نه دئ   چې بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره(6) سره زېب که   چې آیات(7) کله پر هر کاغذ نازل وي
چې د عشق په لومه بند شي واړه بایلي   که یې ځورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د راباندي وکړه   رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي ٣٥٤٣
قند او کورت پر هغه یو وي چې جاهل وي

په دنیا کې به تر هغه څوک خُرم وي   چې ملګری یې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره(8) څوک خلاصېږي   چې یې ښکار مدام هوسۍ د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو(9)   د کېمیا خیال(10) و مفلس ته د زړه دم وي
موړ د عشق و غره ته شاده لګولې   له قاضي که وهم(11) هغه چې کاڼی کم وي
پر سپین مخ باندي تور خط د یار ضرر دئ(12)   خرابېږي ژر کتاب چې خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وړای شي   چې په فکر د دینار و د درم وي

489 د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته ٣٥٥٠
چې په خیال د یار د وروځو مدام خم وي

---

(١) اصل: رقیبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي.(3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي ". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي ". (5) چاپي دېوان: هر یو زړه چې شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آیات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه ". (10) چاپي دېوان: د دنیا خیال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ(1) چي ته يې يو جانان وي — هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نيسي — د لبرېزي پيالې ډېر ساقي پاسبان وي
چي و باغ ته خرامان شي کله کله — هغه دم گل آشفته نرگس حيران وي
که دې زلفې پر مخ پروتې باک يې نشته — دا په دا چي شپه و ورځ مُشت و گرېوان وي
چي يې ستا د زلفو عکس پر زړه گرزي — هغه تل د آئينې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نيسم زړه تې(2) بولم — پر اشنا باندي اشنا ډېر مهربان وي

490 په قيامت چي خداى قاضي وي حق به غواړي(3)
د ميرزا "حنان" دي لاس ستا دي گرېوان وي ۳۵۵۷

بندي شوئ چي د سترگو په جادو وي — له عالم يې تېښته خوی لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېږي — چي يې سر و آئينه ته(4) د زانو وي
چي خم شوئ وي په خيال د يار د وروځو(5) — ځای يې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُرد غاښو لعل د لبو بې(6) تلي څوک — چي يې کانې وي شبنم(7) گل ترازو وي
د کږو ورځو تصوير به يې څوک کاږي — کې د توري په جوهر، قلم(8) د مو وي
چي په خيال د يار د قد د سروي بندي شي — د فاختې په شان يې(9) تل ذکر کوکو وي

491 دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي(10) ۳۵۲۴

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي — که آخر پسي د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د يار دواړه خور و ورور دي — په دنيا کي بې زحمته راحت نه وي
سر تر پايه سره لمبه شم و به سوځم — که يو دم مي د گلرخو صحبت نه وي
له وطنه ځکه ځکه دي د پلار وي — چي بې آبه پکښې اوسې عزت نه وي
خواره نه دي هغه غوښې د بدن دي — چي د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښايسته نجل وي مخ دي واوړي(11) — چي په ناسته په ولاړې(12) عصمت نه وي

492 ملامت کړه ځان دلې "حنانه" وا روه
کانې کم د ترازو د قيامت نه وي(13) ۳۵۷۱

که کوې را سره ډېره جفا ښايي — رسا حُسن له ره جور رسا ښايي
له حيا په آئينه کي کتای نه شي — که کوي بېگانگي له اشنا ښايي
که له لاسه مي نن بوی د رومي د عطرو — چي خلاص کړئ مي دئ بند د قبا ښايي(۱۴)

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته يې. (3) چاپي دېوان: په قيامت چي خداى قاضي محمد شفيع وي".
(4) چاپي دېوان: و آئينې ته. (5) چاپي دېوان: د يار د سترگو. (6) بې = به يې. (7) چاپي دېوان: کانې د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښايسته خېل وي رنگ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه يې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بيا هورې په قيامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي (1) تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو — که یې و بولم خط توره بلا ښایي
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه ګوري — پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښایي
چي په آه د زړو یې کج واړه مژګان شوه(2) — کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښایي

493 — په اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه — ٣٥٧٨
که "حنان" لافي وهي د کېمیا ښایي

ستا و تېغ ته مې په زړه له اشنایي — ورکړه لار ګوندي به وکړي دوایي
تر الفت د استا د وروځو حیرانېږم(3) — چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
ملاقات ته دي حیران یم د مژګانو — چي هر دم سره کوي دلربایي
ستا د زلفو خیال څنځیر کړ را تر غاړه — ځکه اوسم تمام عمر سودایي
څنځیر نه لوېږي د عشق و هري پښې ته — څو تېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق(4) ور لره ښایي — کېمیاګر کله کوي خود نمایي

494 — رقیب بیا څه ور ته و ویل حیران یم — ٣٥٨٥
له "حنانه" چي کوي بې پروایي

تمام عمر په غفلت کښې نا پکاریې — لږ څه و ګرزه و خدای ته که هوښیاریې
که کړې خاوري توی په سترګو کښې د نفس — په جنت کښې به له حورو سره یاریې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې — په هغه جهان به ته ګډ په ګلزاریې
د ضعیف له اوږو بار د لته واخله — په صحرا کښې د محشر به سبکباریې(5)
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته(6) — په جنت کښې به دا خل بې انتظاریې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو — په عرصه کښې د محشر به لکه ماریې

495 — نصیحت و بل ته څه کوې "حنانه" — ٣٥٩٢
ته پسې مدام د خلقو په آزاریې

چي یې مخ ګل د بهار(7) دئ هغه ته یې — چي د درست جهان(8) په کار دئ هغه ته یې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه یم — چي د کل عالم(9) دلدار دئ هغه ته یې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه یم — چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي حیران ضعیف له درده هغه زه یم — چي پسې تل په آزار دئ هغه ته یې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه یم — چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه یم — تور کاکل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

496 — چي په عشق دي مشهور(10) دئ زه "حنان" یم — ٣٧٩٩
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې

---

(١) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب" سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مې ولاړ شو په سفر له دې وطنه   که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه   که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه   چا بې اېښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم[1] په مینه کې هر ګوره
یار مې ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چې خبر یې د تلو وشو ناګمانه   لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چې یوسف مې شو ملګری له کاروانه   شو یعقوب زما د زړه پسې پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه   د ژوندون طمع مې وخته له ځانه

چې ترې پاته شوم په دا پېغور ګنده یم
سترګې نه لرم په سر کې شرمنده یم

ور سره به خوک پر لاري وي ملګري   چې ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له سترګیا به یې زړه نه غواړي خبري   په ناکام به تر خوله تویې که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري   اړوي به باندې تل د غم پتیري[2]

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چې پر سر مې را پرې نه و ته ډبره[3]

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېر وي   خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي   له سترګیا به نیشکر ور ته ګنده پر وي
په دیدن بې د بو و دد[4] ملګري سېر وي   پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چې ترې پاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزي ښورم[5]

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم   چې نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم   نې له هجره څخه زه خیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم   دی پخوا را پوهېده چې دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکۍ وي
لعنتونه دي زما پر خیرګۍ وي

---

(۱) چاپي دیوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دیوان: د غمو سري. (3) چاپي دیوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دیوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دیوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مي مینه وای رشتیا سوئ په اور وای　　په نغري کي بې[1] د هجر لکه سکور وای
پښې مي یبلي[2] کالي خیري سر سرتور وای　　په اندوه سره مي ترک د دنیا کور وای
له دې غمه مي تر اوسه سر په ګور وای　　ښایي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای
صد رحمت دي وي د ده پر دا نایي
صد لعنت دي وي زما پر اشنا یي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته　　نه یې آس، نه یې خېمه، نه یې درسته[3]
له خبرو بې په غم وي خوله بسته　　له دغه غمه مي شوه اِینه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته　　په ناکام که چیري خلاصه کړي پسته
تف زما په اشنایي شه بېوفا یم
چي بې یاره لا تر اوسه ژوندی پایم

یار مي ولاړ شو په سفر پسي زهیر یم　　له دا غمه[4] تل اخته د ځان په ویر یم
ریشخندي د هر صغیر و د کبیر یم　　چي په غم لا د قلیل و د کثیر یم
زخمي کړئ بېلتانه د غم په تیر یم　　همېشه د دغي چاري په تدبیر یم
چي تر کومه به بې ننګه یم بې عاره
چي لا طمع کړم د عیش له قندهاره[5]

په خپل فضل خواست قبول زما غریب کړي　　د وصال ښادي مي یو وار په نصیب کړي
تللئ یار را سره وصل عنقریب کړي　　مشرف په دغه ګل دا عندلیب کړي
د هجران نا سور مي روغ په دا طبیب کړي　　خوا په خوا را سره وصل[6] خپل حبیب کړي
په کرم سره د خوږو زړو دوا یې
چي لار ورکه کړي هغه پر لاري بیایې

و سیله مي کړې مجاز و حقیقت ته　　خاموشي مي کامیابي کړې معرفت ته
شک مي ورک کړې له خاطره طریقت ته　　را تر غاړه کړې[7] ځنځیر ستا و قربت ته
ډېر طامع دي یم د وصل[8] و شربت ته　　بې پوښتني مي لاړ و کړې[9] و جنت ته
غیر خیال مي کړه له زړه څخه جارو ته
دغه زهر مي که[10] په ستوني کي دارو ته

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه.
(5) چاپي دېوان: -

چي اجل مي عذر و که په عالم کښې　　ګنه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښې

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دېوان: کړي طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي دېوان: لاهو کړې. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت په تار مي څیري زړه رفو کړې روبرو مي آئینه د خپل زانو کړې
صبر را د نوخطانو له جادو کړې فسادونه مي له زړه څخه جارو کړې
بې ویلو مي پوره هره آرزو کړې ما "حنان" د بیم په اوښو کي لاهو کړې

497 که مي چیري یې بللئ له اخلاصه ٣٧٤٣
په کرم مي کړه له غشه(1) سینه خلاصه

«مخمس»

عقل و هوښ صبر و آرام را څخه تللئ څو په بحر د عشق زه یم کښېوتلئ
زړه مي هیڅکله آرام نه دئ موندلئ په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ
د ګرداب په میان کي ګرزم لکه خلی

آبادي مي د تن میني کړه اوجاړه چي هستي مي وه د صبر(2) هغه ولاړه
چي د عشق محکم ځنځیر شو را تر غاړه د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کړو کتو یې دئ هان نتلی

وصل و هجر د دوو کاڼو تر میان کړم بېلتانه یې په ژوندون پوري حیران کړم
نه پوهېږم په څه شان تدبیر د ځان کړم د دې هسي رنځ علاج په څه درمان کړم(3)
چي پر زړه یې یم د زلفو مار خوړلئ

لا تر څو به د هجران په خواري خوار یم بېلتانه یې مدام سوئ په انګار یم
ډېر په وصل کي(4) له هجره ناقرار یم همېشه سترۍ ستومان پر دغه لار یم
د فراق غمونو ښه یم پېژندلئ

چي مي یار را څه تللئ دئ عالمه له اندوه یې(5) نه پر غر یم نه پر سمه
دا بلا چي مي پر سر اوري له کمه(6) حیرانېږم چي لا مړ نه یم له غمه
کشکي نه وای زه له موره زېږېدلئ(٧)

یار مي قصد د سفر وکړ سورېدو ته دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته(٨)
ځان مي نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته اوس راضي یم د لعنت و بارېدو ته
چي تر اوسه مي ژوندی دئ ځان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنایت کړې ضلالت مي کل بدل په هدایت کړې
مشغولا مي د قرآن په تلاوت کړې له جمله فسق و فساده مي نفرت کړې
د هغه په روی چي تا دئ راستولئ

(١) چاپي دېوان: له غشو. (2) چاپي دېوان: د زهد. (3) دغه نیم بیتی په اصل کي نسته (4) چاپي دېوان: هم په وصل کښي.
(5) چاپي دېوان: له فراقه (6) کمه = کومه (7) چاپي دېوان: "کشکي نه وای زه تر اوسه پایېدلئ". (٨) دا بند په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیا له اشتغاله امان را کړه   له هوسه له عیشو مې بېنوا کړه
په خپل فضل سره ترک زما هوا کړه   لا رزما و خپل قربت ته را پیدا کړه
امید وار دي یم و در ته دربدلئ
څو به ګرزم په عالم کې تازه تر   چې اشنای را څخه ولاړ شو په سفر
د بخت نخل مې وکړئ(1) دا ثمر   اوس "حنانه" دا مقال کړه مختصر(2)

۴۹۸   په لاس نه درځي اشنای په سفر تللئ   ۳۷۷۰

؟ ؟ ؟

دا څه وخت څه زما نه شوه را پیدا   په ناحق، په ظلم هر سړی رضا(3)
په ښکاره کوي ناحقه هسې چاري   چې نې شرم شي له خدایه نه حیا
د یوې روپۍ چې خپله نفعه وینې   د بل سل روپۍ که زیان شي، له بلا
په یوه سودا کښې سل قسمه و خوري   د ایمان په فوتېده بې محابا
نه غني انصاف لري نه مفلس دواړه   هر سړی ظالم پخپل قدر تنها
که محکم شي د دوو کسو تر میان کښېني   بې مرضی یې هرګز نه زده بله خوا
ګناهو نه صغیره که کبیره دي   هسې کاندي ته وا نه لري جزا
هم زنا، ربا، غیبت دائم الخمره   لواطت خون د سړي ګڼي روا
هیڅ په کشر کښې ادب نشته له مشره   نه شرمېږي پلار له زو، زوی له ابا
خپل عمل د نیک و بدو دلته تول کړه   د قیامت په ترازو کښې نشته غلا

۴۹۹   الهی له هسې قومه نجات ورکړې
و "حنان" ته په خپل فضل رَبّنا   ۳۷۸۱

؟ ؟ ؟

عمر درومي په شتاب   دم قدم دئ په حساب(4)
ته تر څو بېغمه ناست یې   مشغول یې په خورد و خواب
دا ستا کار نه پوره کېږي   ګاه نیمګړی ګاه کریاب
کار دي سم د دنیا نه کړ   او د دین دي کړ خراب
پر نس هیڅ نه معلومېږي   که په و خوري شهد ناب
هر چې ورشي واړه ډوب که   جوړ کاسه د ده ګرداب
رحم نه لري هیڅکله   نه پر شیخ و نه پرشاب
تل پرده د پیری کاندي   په وسمه و په خضاب
نه دي شرم شي له خدایه   نه حیا کړي له احباب
ته هم زوی د فرشتې نه یې   چې دا نور بولي دواب
په ظاهر لکه سپین زر یې   او باطن لکه سیماب

(١) چاپي دیوان: ورک کړئ (2) چاپي دیوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر". (3) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کې نسته (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دیوان کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه در لره ښایي — چي پیدا یې له تراب
هم د بولو له سوراخه — دوه ځل وزې په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شې — هیڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو — بوخت یې لکه قصاب
باز چي غوښي تل د قام خوري — ځکه بند دئ په تناب
د بل زیان دا ستا تکیه ده — د بل زیان بولې ثواب
دا ستا خوی شیطان خجل کړ — څه خو وکړه اجتناب
دین دي بایلو پوره نه شو — ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دي چپه که — نیم نفس لکه حُباب(1)
چي له هره کبرجنه — تل بېزاره دئ وهاب

۵۰۰ کې په غوړ کړې دا څه دُر دي
د "حنان" ویل خوش آب ۳۸۰۳

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل — څو به کړم در ته معلوم زه په ویل
یو میرزا، میرخان، دولت د علم کان ؤ — د سلوک شعر یې کړئ دئ افضل
بل اخوند میاداد د عشق په میو مست ؤ — ښه شېرین الفاظ ویلي میا واصل(2)
بل رحمان سرېنی د پېښور دئ — په پښتو یې غزل بِه دئ یو تر بل
د خوشحال خټک ویل کل نصیحت دئ — په ظاهره مسخرې دي یو د بل(3)
بل عبدالقادر شاعر د خوشحال زوی — ښه دېوان(4) یې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حمید موشګاف د خیال په شعر — څه به وایم نا سفته(5) دُر یې پېیل
علیخان اخوند زاده پېښوری و(6) — ښه آبدار دُر یې له ژبې(7) تویول
ملاحسن اخوند ساګزی(8) په تلوکان کي — جوړول یې د معنا هر دم غزل(9)
د اخوند ملا پیرمحمد شعر که واروې(10) — په هر بیت سره یې زړونه سولول(11)
جان محمد حافظ کاکړ(12) په نعت و مدح — ښه اشعار به یې وایه لکه بلبل(13)
د عیْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و(14) — آفرین دي وي پر باندي(15) تل تر تل
ملا جمعه په شاعری کي ډېر استاد و — سیال یې نه و د خپل عصر د ویل(16)

---

(۱) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ویلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر یې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "علیخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پیر. (9) چاپي دېوان: "په ویلو کي د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11)چاپي دېوان:

د اخند پیرمحمد نظم ته که ګورې — هر ګفتار یې دئ په مثل د بلبل

(12)چاپي دېوان: کارکړ. (13) چاپي دېوان: "سیال یې نه و په پښتنو کي په ویل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وایې. (16) چاپي دېوان: "په هر بیت سره یې زړونه سولول".

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ(1) — په تکلیف تیاروي واړه غزل(2)
اوس صدیق اخوندزاده ښه شعر وایي — ډېر ښه پوه دئ د بیتو په نښلول(3)

۵۰۱ د سکوت(4) مهر پر خوله کښېږده "حنانه" ۳۸۱۹
څه غرض دي دئ(5) د خلکو په ښوول

؟ ؟ ؟

نه رسېږي ستا و وصف ته(6) دلیل — عقل نه که په دا باب کي قال و قیل
د بدبه د خسروی چي دي شوه پورته — د کسرٰی پر ډمامه یې وکیښ نیل
و لوېي ته دي د عقل چاره نشته — د درخاوري دي رانجه کړي جبرئیل
په ډېر لطف سره یې و بللي پورته — ستا و لور ته منتظر د عرش قندیل
لامکان یې ستا مکان په خپل قدرت کړ — گفتگوی در سره و کاوه جلیل
نه نوي زره خبري(7) درته وکړي — څوک د گوی څوک د مگوی د څو وکیل
درته وي ښو وي واړه د سِر خبري — ښه یې پوه کړې په کثیر و په قلیل
ده پخپله د لولاک خلعت دَرواغوست — ستا له رویه یې پیدا کړ سلسبیل
عنایت چي پر تا و پر بل چا نه و — که موسٰی و که عیسٰی و که خلیل
چي ستا اسم یې شفیع کړ و باري ته — دا آدم صفي قبول شو په تعجیل(۸)
نوح له غرقه د توپان نجات په دا موند — چي ور وبښو دغه ستا مدد سبیل(۹)
په وجود کي یې ستا نور و بل څه نه و — له سره اوره چي سالم و ووت خلیل(۱۰)
ستا په روی سره موسٰی پیغمبر خلاص شو — او فرعون یې کړ غرق په رود نیل(۱۱)
د عیسٰی په گفت به مړ کله ژوندی و — که یې ستا اسم پر زړه نه وای دلیل(۱۲)
چي یې قصد کړ د کعبې و خرابۍ ته — ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فیل(۱۳)
برکت و واړه ستا خیر البشره — چي لښکر د خدای پر راغئ ابابیل(۱۴)
په لسان د هیڅ انسان دي صفت نه شي — له تعریفه دئ قاصر عقل طویل
ستا د درخاوري زما کحل البصر دي — د گناه بار مي هرگوره دئ ثقیل(۱۵)
ستا په زور مي خلاصوه له دغه باره — خطا شوئ مي دئ وار زما ذلیل(۱۶)
هېروه مي مه هرگز ابوالقاسمه — هغه دم چي مي روح اخلي عزرائیل(۱۷)
له فرمانه چي دي(۱۸) سر غړاوه څه شو — په قیامت به شرمنده پاڅي ذلیل(۱۹)
مخ یې تور دئ چي منکر شي ستا له امره — حاسدانو ته دي سپک بار شو ثقیل(۲۰)
چاچي شک درلود دا ستا په نبوت کي — میاشت شوه ستا په رسالت باندي دلیل(۲۱)
چاچي نه وکړ باور منافقان شول — چا و نه کړ ستا پر دین باندي تعطیل(۲۲)

۵۰۲ د حساب له ورځي بیم مه کړه "حنانه" ۳۸۴۴
د عاصیانو په بخښنه دئ کفیل

؟ ؟ ؟

(۱) چاپي دېوان: "اوس زموږ د زماني ملا شمس الدین دئ".(2) چاپي دېوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب" کي هم نسته. (4) چاپي دېوان: د سکون مهر. (5) چاپي دېوان: څه غرض لرې. (6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته. (7) خبرې = خبري یې (8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دېوان کي نسته. (18) دې: دي یې. (19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بیته بیا په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستا خبري، خوږې شکري
نزدې که ليري ور ته نولېږم(1)

په مخ ګلابه، زيات له آفتابه
د مخ و تاب ته دي کبابېږم

زلفي عنبره، په قد عرعره
باريک کمره، جبين قمره

په تن سيمينه، تن انګبينه
په خوی شيرينه بې تا کهېږم

د پسرلي ګله، زلفي سنبله
مشکين کاکله په لبو مُله

ډېر په عذاب يم په اور کباب يم
بې تا خراب يم لا خرابېږم

ابرو هلاله چشم غزاله
زما له حاله خبر شه لاله

بې تا غمګينه په زړه حزينه
ږيره مې سپينه په تا ځوانېږم

لاله عُذاره، ګلاب رخساره
پري رفتاره در شهواره

په زړه ابتر يم، په غوږو کر يم
مات پر کمر يم په تا جوړېږم

موی ميانه، سرو روانه
ابرو کمانه، کاږه مژګانه

يم دي ويشتلئ، په تير پېيلئ
په زړه نتلئ ښه در پوهېږم

تر ګل خندانه، مخ ارغوانه
تر نمر روښانه د زړه درمانه

۵۰۳

"حنان" رنځور يم، ډېر په ضرور يم
پره زړه نا سور يم چي نه رغېږم

۳۸۵۸

؟ ؟ ؟

څو غافل ګرزي انسان
په خپل ځان پوري حيران

خدای پخپله ستا شاهد دئ
حذر نه کړې له عصيان

ته الا ليعبُدُون يې
د خوړو د اوبو زيان

سر د کَل خطا دنيا ده(۲)
په خطا پسي روان

همېشه د رزق د پاره
مرور يې له اسمان

کُل شَيیٌ هَالِکٌ دئ
الا وَجهَهُ، نادان

پاته شوئ هيڅوک نه دئ
نَه هندو نه مسلمان

وَلَو کُنتَم فِی بُرُوجٍ
دا خبر دئ له فرقان

عزرائيل دئ برات کړئ
پر واړه ذيروح يکسان(۳)

فهم وکړه لر منزل دئ
ستا تر ګور تر ګورستان

مه کړه خوب د بېغمۍ ته
پاته نه شې له کاروان

ته په څه سره غره يې
چي سر کاږې له فرمان

په پيرۍ عبادت نه شي
ګټه اوس په کار ده(۴) ځوان

چي پيدا بنی آدم دئ
زړه يې ډک دئ له ارمان

هوښ کړه ته يوازي نه يې
ستا په رنګ دي صد چندان(۵)

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.(2) چاپي دېوان: دينار.(3) اصل: "پر واړه وو زنده ځان".(4) چاپي دېوان: اوس وکوه.(5) له دې بيته څخه بيا تر مقطع پوري ټول بيتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا دغه یې کار دئ　　اسمان ژرنده سرگردان
ژر به ورسې تر مطلبه　　ما سوْی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو　　واړه ولاړ ځني پرېشان
که ما قبل و که بعد　　تر گدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته　　واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ　　وزه ته له دې زندان
لِلاِنسَانِ عَدُوا دئ　　ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کې　　چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو　　واړه ولاړ په زړه پرېشان

۵۰۴　نصیحت و ځان ته وکړه / بل ته څه وا یې "حنان"　۳۸۸۳

بیرته ځغلې در بدره　　خبر نه یې نا خبره (1)
غابښ و تلئ ږیره سپینه　　په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه　　نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په گُمان(2) غاپې　　له ما ښامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایي　　هیڅ نه اروې کور وکره
عبادت ته خدای پیدا کړې　　ته خوردن کړې گاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري　　تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه　　بیده پروت یې بې اثره
مغروري لېوني کړې　　ځان ته گوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې　　چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه　　پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چې تازه دي　　د شیطان د خوی رهبره
آدمي دي سره ورونه　　د یوې ونې له بره
ته په څه د چندن ښاخ شوې　　چې و بل ته وا، ډبره(3)
په ظاهر لکه موسٰی شې　　په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په ځنگ کې　　پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده　　د ستم پر بلا بره

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا برخه په اصل کي نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چي و بل ته وا ډیډره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـرعـا جـز مېـږي قـدم ږدي　　خبــر نـــه يــې لـــه داوره
همېشـــه د بـــل و زيــان تـــه　　ځـــان پرېباســـې لـــه کمـــره
و لمانځــه تـــه دي مـــلا ماتـــه　　د دنيـــا پـــه کـــار کـــي غـــوره
د دنيـــا پـــه زيـــان نـــامرده　　شــــې لـــه خدايـــه مـــروره
لـــه بنـــده ځخــــه شـــرمېږي　　نـــه لـــه خـــدا ځخـــه، کـــافره
خـدای پـه هـر نفـس حاضـر دئ　　تـــه ګنـــاه کـــړې بـــې هنـــره
لږځــــه وګـــرزه و خــــدای تـــه　　توبـــــه وکـــــړه بـــــرادره

۵۰۵　　د "حنـان" ويــل پـــه غــوږ کـــړه　　۳۹۰۸
دېـــر بهتـــر دي لـــه ګـــوهره

؟　؟　؟

چـي د حـق پـر در رويـدار بابـا ولـي دئ　　خزانـــه د هـــر اســـرار بابـــاولي دئ[1]
چــــي مفتـــاح د خزائنـــو د فتـــوح دئ　　حـل د هـر مشـکل پـه کـار بابـا ولـي دئ
چـي سـليمان رنګـه يـې دي تـر حکـم لانـدي　　انـــس و جـــن و مـــور و مـــار باباولي دئ
غيبانـــه ســـواره چـــي ګـــرزي پـــر ملکونـــو　　د واړو ســــپه ســـــالار بابــــاولي دئ
کرامـات يـې تـر عـدد تـر حسـاب تېـر دي　　د وليــــانو افتخــــار بابــــاولي دئ
چـي پـه تـش نظـر يـې خـاوري سـره زر کېـږي　　هغــــه ځـــوک د قنـــدهار بابـــاولي دئ
چـي طـواف د قبـر يـې کـم لـه حجـه نـه دئ　　هـم يـې فضـل زيـات تـر شـمار باباولي دئ
ډېـر سـخي دئ عـار لـه هيڅـا ځخـه نـه کـه　　مهـــر بـــان تـــر مـــور و پـــلار باباولي دئ
چـي تنګســه در بانـدي در شـي تـر ده ورشـه　　چـــي لـــه خـــوا ، يـــې ســـروکار باباولي دئ
چـي يـې ځـوک قبـر تـه ور شـي فـيض مـومي　　چــــي پـــر اوري تـــل انـــوار باباولي دئ
تصـرف يـې هغـه رنـګ لکـه پـه ژونـد و　　ويـــده نـــه دئ تـــل بيـــدار بابـــاولي دئ
هــر مقصـد يـې پـر مـزار تـر سـره کېـږي　　پــــر هــــر امــــر مـــددګار بابـــاولي دئ
پــــر مرقــــد بانـــدې فـــيض د حـــق اوري　　لـــه غمجنـــو اخلـــي بـــار بابـــاولي دئ
هـــر حاجـــت د حـــا جتمنـــو پـــر قبلېـــږي　　نــاز بـــردار پـــر لـــوی دربـــار بابـــاولي دئ
چـي پـه زړه کښـي دي مطلـب وي دی پـوهېږي　　پـــه مخفـــي حـــال خبـــردار بابـــاولي دئ

۵۰۶　　زه "حنـان" يـې پـه اخـلاص يـم د در خـاوري　　۳۹۲۴
پـــه پيرانـــو کښـــي ابـــدار بابـــاولي دئ

؟　؟　؟

﴿قصيده﴾

ولاړه ځـواني ولاړه پيـري راغلـه ږيـره سـپينه[2]　　غـابښ پـه خولـه کښـي نشـته عمـر ولاړشـو نـه راځينـه[3]
خريـد وکـړ ځوانـانو روان شـو اصـلي وطـن تـه　　زه هـم پسـې ځـم توښـه مـي نشـته يـم غمګينـه

خريد مي په بارو د عصيان کړئ دئ غفاره صرف　　نقـد بـخښ لـرې دا جـنس مـي رانيسـه متينـه
را ځخـه عمـر شـو پـه لهـو پـه لعـب کښـي　　نـه را ځخـه وشـو کـار د ديـن هرګـز پـه مينـه

---

(۱) دا قصيده په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) سفين. (3) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصيده نه لري.

نه لرم عمل لایق چي در یې ورېم درگاه ته — ته مي پرده وکړې یا ستار العالمینه
غرق په گناهونو یم امید مي تا ته ډېر دئ — ته مي لاس مه کاږې له شفیع المذنبینه
تادي فرمایلي چي لا تقنطو خوشحال یم — فضل دي بسیار دئ د بنده گناه مه وینه
ته د هر خسته زړونو ملهم یې کردگاره — هم واقف په حال د هر بنده گوشه نشینه
پټ کړه قبایح مي د اعمال له دښمنانو — ته په عمیم فضل دا بار واخلې له حزینه
ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر گناه یم — خلاص مي کړه په فضل ستا له دې د پو لعینه
هیڅ مي حاصل نه شوله رفعته په دنیا کښې — پورته لکه دود په هوا ولاړم له زمینه
وقت د زکندن مي له شیطانه په امان کړې — مژده لا تخافو را باندي وکړې له یمینه
ما په ځان اغوستې د ریا زهد خرقه ده — ډېر ډېر شرمنده یم له سید المرسلینه
عیب د بل غواړم شپه و ورځ دغه مي کار دئ —ړوند له خپله عیبه یم اِلٰهُ العالمِینه
دَر د غفران خلاص کړه یا مفتح الابوابه — بحر د احسان لرې حبیب التوابینه
ډېر یم منتظر دا ستا د رحم یا رحیمه — تور مخ سپینه ږیره درغلم بې آن و اینه
و مي نسه لاس زما دستگیره افتاده یم — نشته فریاد رس بې تا حبیب المساکینه
را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښې — ډېر ډېر وارخطا یم یا امان الخایفینه
لار چي مستقیمه پر هغه مي برابر کړې — هسې لار چي ورشم تر خاتم النبیینه
ډېر په گناه بار یم سترگي نه لرم و تا ته — ته مي عذر وغواړه د لیل الحائرینه
نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مي خلاص که — بې له تا اغثنی غیاث المستغیثینه
ټول چي پر محشر شي اولین آخرین خلق — هلته مي جار باسې په خپل فضل له سجینه
روح چي مي له تنه ځخه وزي ذوالجلاله — ته یې په کرم ورسوه تر علیینه
نفس و شیطان زه یم ستا له لاري اړولئ — ته مي پر لار سم کړې یا اکرم الاکرمینه

۵۰۷ — ډېر مي دئ امید زما "حنان" تا ته رؤفه — مه مي کړه نامېنده یا الٰهُ العالمینه — ۳۹۴۹

الٰهي د هر چا قاضي الحاجات یې — په عطا په کرم حل المشکلات یې[1]
نامېندي ده ستا له دره ځخه کفر — د هر چا د غم کافي المهمات یې
ته ارحم الراحمین یې رحم وکړه — عفو کړونئ د همه وو خطایات یې
څه قدرت لرم چي پورته کښته وایم — ته خالق د اوو مځکو سماوات یې
بې بدۍ بل عمل نه را ځخه کېږي — ته خبر په واړو سِر و خفیات یې
خپل حاجت زه له تا غواړم ذوالجلاله — دا په دا چي ته مجیب الدعوات یې

---

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا لـه دره هيڅ سړی نا اميد نه ځي — زه هم نه ځم ته واهب العطايات يې
کار زما غريب په خپل فضل پوره کړه — لاس مې و نيسه رفيع الدرجات يې
په کرم مې د مهم قفل را خلاص کړه — يا فتاحه ته کاشف المشکلات يې
خواست بې تا له چا روا نه دئ کريمه — بې له شکه ته سامع المناجات يې
له عدمه آدم جوړ کړې ته قادر يې — ور کوونئ و ذري ته د حيات يې
منزه يې له ادراک، له وهم و فهمه — مبرا د چون چرا د کم و زيات يې
وَلَقَد کَرمنا تا دي فرمايلي — و انسان ته بخښنده د کرمات يې
نفس ظالم دئ، زه مظلوم غور مي وکړه — ته غياث د مستغيثو هر اوقات يې
زما توبه ده ذوالجلال والاکرامه — د هغو له ديده ته چي ځني مات يې(1)
تا ويلي دي فلاتَنهَر، سائل يم — زما حاجت را کړه لايق د دي صفات يې
ما رسوا نه کړې په ورځ د حشر و نشر — عفو کړونئ د ګناه پر عرصات يې
ما عاصي دين په دنيا دئ بايلولئ — ته دليل د حيرانانو د حالات يې
زرغو نه ګياه پيدا باران پر و کړي — ته صانع د همه وارو مصنوعات يې

۵۰۸ د "حنان" حاجت په خپل فضل پوره کړه — قبلوونئ د دوعا په هر ساعات يې ۳۹۷۹

﴿فالنامه﴾

په نامه د پاک الله کړم ابتدا(2) — بل په نعت د رسول مجتبیٰ ﷺ
دايره د فالنامې د دې کتاب — نوشته پکښې مطلب دئ د هر باب
څوک که فال په دايره کې نيسي ګوره — هم الحمد قل هو الله وايي وروره
نور دي ګوته په يوه خانه کې کښېږدي — مخ په کښته دي حساب که لوړ دي پرېږدي
حرف دي کاږي پر کاغذ يوولسم — چي ورو رسي تر پايه پوري سم
دايره دي بيا له سره راشماري — چي يې مراد د زړه تر سره که باري
حرف دي بيا يوولسم شماري نېکرايه — چي نيو دئ وي حرف تر هغه ځايه(3)
او دا لوړ حساب دي لوړ کاږي ديندار ه — پر هغه باندي چي کښلئ وي له واره
د غزل د سر مصرع به شي تري جوړه — مګر ته غلط شوې مه کړه ماته غوره
هر مطلب چي وي په زړه کې وايه کېږي — په ويلو يې د فال ښنتن پوهېږي

۵۰۹ د هر چا دي خدای حاصل د زړه مراد که — دا "حنان" دي په يوه الحمد ياد که(4) ۳۹۸۰

---

(۱) په اصل کي "تات" و، ما له بلي نسخې وکښنې. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کښ متن را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دايره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي ديوان مرتب به بنايي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړي. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر يې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾[1]

یوه ورځ په جذبه کې بایزید   چې سلطان العارفین و هویدا
هسې و ویل چې ورځ د جزا راشي   او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي   زه به و ګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابو سعید مرید حاضر ؤ   چې یې وا وربده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسې شان وکړ   د حضرت بازید له قوله په رښتیا
سعید و وې هغه ورځ هسې نه ده   چې د چا به ښه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه   له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي   د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه   وې لیدله ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع   چې ځکول یې هم هر یو جدا جدا
چې حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو   چې له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي   ملائکې په حساب وې زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه   چې په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چې ګُذر وکه دوزخ ته   او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چې سلطان ابو سعید له خوبه ویښ شو   وې ویل چې آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چې وایي هغه کېږي   بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي   دغه حرف چې بایزید ولي الله

510   دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ   3998
مـا "حنان" د ده په روی و بخښې خدا

﴿قطعه﴾[2]

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني   چې یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ   چې حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښې چې حب نه وي د ګلرخو   له هدوکي بنی ډکه بولئ دا
په هر زړه کښې چې عشق نه وي د مهرویو   لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

511   چې تمام عمر مشغول په غوا په خره وي   4003
د "حنان" په مذهب کفر بولم دا

٭ ٭ ٭

(۱) قطعات ټول له اصل ځخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کي نسته. (2) "ب "او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عدد د ابجد به درته وایم — یو څو چیزه برابر دي په حساب(1)
که کشمش دي که نخود(2) په حساب یو دي — هم بنګي او ملحد(۳) یو دئ په دا باب
د درازو د بېعقل(۴) عدد یو دئ — هم کاکل و ګژدم(۵) یو، مه کړه عتاب
د عدو او د سګ(۶) یو رنګه عدد دئ — خواجه سرا او خرسیاه(۷) سره تناب
هم صهبا او پیاله می(۸) په یوه رنګ دي په — قلعه برج(۹) هم برابر په دا اسباب
حساب کي دغه لوک او مایه(۱۰) یو دي — هم دغه رنګ برابر سهو حساب(۱۱)

۵۱۲

﴿د کال نومونه﴾ (۱۲)

۴۰۰۹

"سچقان" موش، "اود" یې غویی، "پارس" پلنګ دئ — پس له دې "توشقان" سوی، "لوی ئیل" نهنګ دئ
"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ — "بیچ" بیزو، "تخاق" مرغه یې هم پر څنګ دئ
"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه — که دي نه زده له ما واروه دا فرهنګ دئ(۱۳)

۵۱۳ ٭ ٭ ٭ ۴۰۱۲

اورېدو مي چي یو ښکلی لکه لمر و — وا یې خیست له یوه توره ډېر عبرت
وې یې ته یې توره شپه زه لکه ورځ یم — پر چهره دا ستا د مخ راځي حسرت
تور وې دواړه د یوه آدم اولاد یو — ته پرڅه کوې له ما څخه نفرت
که زما د رنګ یو څاڅکی پر تا وشي — هغه ستا د حُسن خال شي د کثرت
او که څاڅکي پر ما وشي ستاله رنګه — تمامي عالم مي پیس بولي صورت
مې باید چي زه له تا څخه کنار شم — ته پرڅه هومره اندوه کوې حسرت

۵۱۴
دا قطعه "حنان" ویلې په رښتیا ده
ګوندي واخلي مهرویان ځني عبرت
۴۰۱۹

﴿قطعه﴾ (۱۴)

چي مي و کاته په رای و په تدبیر — نشته بِه تر خاموشي زیاتي خصلت
هسي نه چي سترګي و ګنډه خوله بنده — چي مقام یې وي هاله کړه مقالت
کله بحث کړه د علم ګاه درس وایه — چي پکښې وي امر و نهي د لالت

۵۱۵
ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکایت کړه
په قدر چي طبع نه کړې ملالت
۴۰۲۳

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (2) کشمش=نخود=660. (۳) بنګي=ملحد=82. (۴) دراز=بېعقل=212.
(۵) کاکل=ګژدم=71. (۶) عدو=سګ=80. (۷) خواجه سرا=خرسیاه=876. (۸) صهبا=پیاله مي=98.
(۹) قلعه=برج=205. (۱۰) لوک=مایه=56. (۱۱) سهو=حساب=71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم دي (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ — چې دی و په هغه علم کښې کامل
چې بهتر دئ موسیقي علم تر نظم — ده وې زه یم په دا دواړو کښې عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته — اوربېده هم د بل غواړي متصل
هم بې وقته وایه نه شي که یې وایي — هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوې چې زینت په زېور کاندي — د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ — دا معلومه ده نه غواړي د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوې — چې زېور یې دئ و حُسن ته باطل
کې تنها وایې په جهر هم روا دئ — کې خفیه وایې هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ — دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه — ۴۰۳۲
مـا "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل(1)

۹ ۹ ۹

دا څو کاره له دا څو طایفو نه شي — دا خبره آزموده ده په څو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه — رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شېرازي ځخه مه غواړه — نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کي رحم هرګز نشته — نه راستي بخارایي لري له یاره
هندی نه لري حیا کشمېری صبر — طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښانه ځخه مه غواړه — نه به چیرته بلوڅ مومي نماز ګذاره
نسته هیڅ په کابلي کي حیا شرم — نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷ — دا قطعه به مطوله وه "حنانه" — ۴۰۴۰
د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره

۹ ۹ ۹

﴿سراپا﴾(2)

اې چې زړونه وړې له شاهه له ګدایه — خېژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر ترپایه دي وجود په ژبه ستا یم — په دا باب کي له خرواره موټی نما یم
دا تعریف کله ادا زما په خوله شي — له دریابه که یو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر — ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یوه سروه ده نازکه — په رفتار یې له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، څه قد دئ او که نخل د ارم دئ — که د ګل ښاخ دئ چې زړه ور باندي تم دئ

---

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شانې که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفې یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندي سنبل دئ

نه غلط شوم بلکې دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د ځورلسم مهتاب دئ
چې یې ورځ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانېې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[1] و ګوري د غوږ پر کناره
څه ښه زېب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کې
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کې

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې[2] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُوري
په لیدو یې پر عالم کړې میندي بوري

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګې، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلي
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلي

وه، څه سترګې دي مستې ځنې تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایي څه د باڼوګانو په غضب کې
وي مدام د خونرېزۍ په طلب کې

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کې رنګین دي

او که غشي دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځنې تویېږي
صفا یې په نزاکت ځنې څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته ځنې و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندي بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندي
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندي

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندي کښلئ
که مېږي د مار په خوله کې ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتې د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکې ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

(۱) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

وه، څه شونډي چې د زړه ويني[1] خوراک دئ
له اندوه يې د غونچې پرسينه چاک دئ

تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه
په تنګي يې غونچه و ايسته له شکه

خوله يې مه بوله يوه د ميم حلقه ده
چې و مرګ تې[2] رسولې خلقه ده

وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده
و بوسې ته يې نيولې ما، شومي ده

غابښ يې دُر دئ د عدن بِلا قيمته
چې په تش آرزو يې خلاص شوم له زحمته

دا څه غابښ، په تجله يې لبان وسوه
د لبانو له پرتوه مرجان وسوه

وه، څه غابښ دئ چې له دُرو آبداري وړي
په خندا سره مدام زړه د پري وړي

دا يې زنه ده که سېب د سمرقند دئ
نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ

زنې[3] مه بوله خوږ ناک دئ د کابل
ولې طعم يې دئ له ناکه يو په سل

وه، څه زنې ده هيڅ رنګه تعريف نه شي
کې د خيال په خوله کې و نيسې اوبه شي

سپين غبغب چې يې له موجه مالا مال دئ
او لوېدلئ ګويا يو پر بل هلال دئ

چې ښايست يې په هردم و وهي موج
لوېتوي د عاشقانو د زړو فوج

څه غبغب و ايم يوه قبه له نوره
خوشبويي يې په زور يووړه له کافوره

غاړې[4] نه ده ګلدانۍ ده د بلور
چې په تش آرزو يې مري "حنان" بالفوره

نه غلط شوم دا د ميو صراحي ده
چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده

وه، څه غاړه ده اوبه پکښې ښکارېږي
دا زما په خوله يې کله تعريف کېږي

دا سينه ده که د څورلسم مهتاب ده
که تخته د سپينو زړو که سيماب ده

تر وربښمو يې پسته هسې سينه ده
و بغل تې[5] د زاهد خوړينه اِينه ده

له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي
لکه سنګ چې په اوبو که ليده کېږي

دوه ساعد يې دواړه شمع کافوري دي
که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي

ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي
خَلَقې يې په ديدن پسې توپان دي

څه مړوند چې څوک يې نه لري اصلا
يو يې وړه ضيا له لاسه د بيضا

پرپنجه باندي دلاس پروته حنا ده
پر نقره باندي ورقه د طلا ده

ګوتي نه دي نوي مياشتي سره ټولي
اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي

لس نوکان يې لس غوټۍ دي د ګلابو
چې رنګ شوي دي په وينو د احبابو

څه تعريف به و کم زه د هغې ملا
چې په خيال کې نه کښېوزي د هيچا

زې[6] په خيال کې ضعيف شوئ هسې رنګ يم
چيري و وينم مېږی څنې پر څنګ يم

وه، څه ملا ده لکه موی هسې باريکه
پر مېږي يې کړه د صبر لار تاريکه

نس يې مه بوله پېروی دئ د شير
که صندل دئ له شيدو سره خمير

هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ
يو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

---

(١) وينې= ويني يې. (2) تې = ته يې. (3) زنې= زنه يې. (4) غاړې= غاړه يې. (5) تې= ته يې. (6) زې= زه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه نس چي تر وربېښمو ډېر مهين دئ ناف يې — په آرزو سره يې زړه د زاهد شين دئ
مه بوله غوټۍ ده د سمن — که نافه ده دا له مشکو د ختن
دا ناف نه دئ يو ګرداب دئ د زمزم — ننباسي جمع زړونه په هردم
وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده — چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده
پس له نافه به څه وايم زيات و کم — له حيا شو دلته مات سر د قلم
که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وايم — خاموشي وايي مانع له دې اعضا يم
پر دا ځای باندي ويل له حيا نه شي — کې(1) کوم مرغه د قال پر الواته شي
دواړه ساق يې تر بلور مصفا دي — د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي
هسي صاف دي چي کاته باندي ښوييږي — په اميد سرې(2) د زړه غوټه خلاصېږي
وه، څه ساق دئ که دستې د نسترن دي — او که شمع کافوري د انجمن دي
د لاله تر ګل نازک يې دواړه پښې دي — کې هر څو کوم تعريف تر هغه ښې دي
سره نوکان يې سره فندق د اصفهان دي — د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي يې کښېږدي — له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي
سر تر پايه دي تعرف پر "حنان" پور و — چي د عشق په اور دي سوئ لکه سکور و
موافق له خپله توانه مدح ستا يم — ګنه کله هو مره شي چي يې ادا کړم

۵۱۸ ولي نه شو دا تعريف له ما ادا ۴۱۲۱
"حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا

﴿رباعيات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا — له زړه و باسه بېله هوا ستا
ما سوا بېرون کړه زما له خاطره — مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

مخ دي سيالي کوي له آفتاب — زه يې کړم ويلي له ډېره تاب
سايه د زلفو را باندي وکړه — تور بخت مي ويښ که له شکر خواب

ګل چي خندا کوي له عشرت — مغرور په حُسن دئ له سيرت
چي ته داخل شې نن په ګلشن کي — ګرېوان به څيري کړم له حسرت(3)

---

(۱) کې= که يې. (2) سرې= سره يې. (3) د غه درې رباعۍ په اصل کي نسته.

عشق مي د يار شو راته حادث   نور يې ته ولي پر مرګ باعث(1)
چي مرم د يار غم به راسره يوسم   څه به مي يوسي له ارث وارث

؟ ؟ ؟

د هجر درد دي کړم لا علاج   فراق دي ويستم له رسم و رواج(2)
بوسه د لبو را عنايت کړه   موافق دوا ده زما له مزاج

؟ ؟ ؟

ژړل به هره شپه ما تر صباح   د مرګ مي وکړه سترګو صلاح
مفتي د عشق هسي فتوا ورکړه   د عاشق قتل معشوق ته مباح(۳)

؟ ؟ ؟

ما تما شا کوله لا ستا د مخ   په څاه کي ولوېدم ستا د زنخ(3)

؟ ؟ ؟

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وړاندي   تر هغه پېش چي اجل دي که لاندي
دنيا په باغ کي خندا په کار نه ده   خپل سر ژر وخوري پسته چي خاندي

؟ ؟ ؟

زړه تازه کېږي د يار په رخسار   يا په ديدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وايم چي دېوانه وې   کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

؟ ؟ ؟

و چاته ته مه وايه د ميني راز   حذر کړه مدام له غماز
ولي ته نه ويني چي يوې ښځې   محمود کړ بېل په دروه له اياز

؟ ؟ ؟

فلک نا پسندي چاري را وکړې   خاوري ايرې يې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، يار بې پروا دئ   پيالې د وصل يې ما ته را نه کړې

؟ ؟ ؟

هغه شوخ چي له خون نه کړي هراس   عالم يې قتل کړ زيات تر قياس
بېرېږم دا چي په عرصات کي   خلک به وژني څوک بې نه نيسي لاس

؟ ؟ ؟

له هغه حُسن پرهېز کړه دلربش   چي باسي صوفيان شيخان له کېش(4)
زلفي يې شلوي زنار د کفر   سترګي يې يوسي زهد له درويش

؟ ؟ ؟

عالم شو واړه خالي له اخلاص   که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه   چي يې ته بولې له خاص الخاص

؟ ؟ ؟

---

(۱) چاپي دېوان:
شوق قديم وو پر ما باعث   نه چي نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعۍ په اصل کي نسته (3) دا رباعي همدا راز نيمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خواری وکړو یار ته ما عرض — لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض[1]
جواب یې را نه کړ خاموش ولاړ شو — بدبختی زما کړ بې مدعا عرض

* * *

پر مخ دي راغئ کرار کرار خط — رخسار دي لاندي کړ وار په وار خط
دښمن هسي چاري په دښمن نه که — لکه چي وکړې ستا په رخسار خط

* * *

له ګلو واخیست باد سبا حظ — یو وړ قمری له سرو بالا حظ
پتنګ هم ځان کړ فدا پر شمع — مخمورو سترګو یووړ له ما حظ

* * *

چي مي ولیده د مخ شعاع — را ځخه ورک شو کلي صداع
کامیاب له سره په وصلت نه شوم — چي رقیبان شوه راته سباع

* * *

پر زړه مي کښېښو دلبر مغرور داغ — چي بِه به نه شي زما مهجور داغ
یار بې پروا شو فلک بې رحم — له دوا نا امید شي د ناسور داغ

* * *

نیمخوا به سترګي که د قتل لاف — ځني پر هېز کړه په زړه کي صاف
زخم یې کاري دئ تر حد د پاسه — تېغ چي تازه و خېژي له غلاف

* * *

خپل چي ورکېږي تل له نفاق — ځبله یو یوسي تول له اطاق
په اتفاق کي عزت، حرمت وي — مچان عسل وکه له اتفاق

* * *

هسي دي زه کړم فراق پایمال — چي خبر نه یم د ځان له حال
مېږي مي بس دي چي قبر مي کیني — تر موی باریک شوم[2] د ملا له خیال

* * *

پزه د یار پر مخ ده سپین ترسیم — همېشه باج وړي د زړو له اقلیم[3]
نه نه غلط شوم معجزه طوره — د نبي ګوتي میاشت کړه د وه نیم[4]

* * *

(۱) د دې مخ له دوو وروستیو څلوریځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باریک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (4) چاپي دېوان:-
نه نه غلط شوم دا معجزه ده — ګوتي د نبي کړ سپوږمی دو نیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خــال د وروځــو پــه میــان د عینـــین　　　یــو آهــو دئ[1] پــه میــان کــي د حــرمین
او کـــه دا نـــه دئ[2] حجرا ســـود دئ　　　اطلـــس یـــې پـــروت دئ پـــر طـــرفین

شـــور وماشـــور د قیامـــت حضـــور شـــو　　　چـــي د یـــار مـــخ[3] مـــي را څخـــه دورشـــو
ورشـــي و بـــاغ تـــه[4] ګـــلان ســـره واوړي　　　د مېلمـه پـه راتلـه[5] د مفلس مـخ سـور شـو

زلفـــي دي طعـــن پربـــت د چـــین کـــه　　　شـوخي سترګي دي تـل غـارت د دیـن کـه[6]
چي خدای په حشر ګوري دا ستا و مخ ته　　　پـر خپـل قـدرت بـه ډېـر آفـرین کـه

علم مومي چي یې شپږ چیزه حاصل شي　　　حرص یې ډېر جمع یې خاطرفهم کامل شي
شـــفقت دا ســـتا د لفـــظ تحقیـــق وایـــي　　　هـم سـبق بـې نـاغې لـولي زر قابـل شـي

تـــل بـــه اختـــه د ځـــانو پـــه ویـــر وي　　　چـي پـر زړه یـې نښـتی د جفـا تیـر وي
پـه لېونتـوب د عشـق دي زه "حنان" خـوښ یـم　　　چـي غـاړه مـي بنـد سـتا پـه ځنځیـر وي

۵۱۹　　　﴿تاریخ وفات قبله گاهی ام﴾　　　۴۱۷۶

زمـــا پـــلار محمـــد حســـن د دیـــن پنجـــه　　　خـدای دي ور کـړي پـه جنـت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه　　　راتـــې[7] و ویـــل تـــاریخ شـــو مـــرغ چـــه[8]

۵۲۰　　　﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند﴾[9]　　　۴۱۷۸

چـي ولـي و د خپـل وقـت فـاني فـی الله　　　نـا امیـده یـې څـوک نـه تلـه لـه درګـاه
یـو هوښـیار یـې پـه وفـات کښـي دغـه و وې　　　دا تـــاریخ میاجـــان محمـــد رضـــي الله[10]

۵۲۱　　　﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾[11]　　　1273 ۴۱۸۰

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اور بـــلاوه　　　پـــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاریخ یـــې دا هـــاتفي و وې　　　لـــه دا نـــیم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه[12]

۵۲۲　　　　　　۴۱۸۲

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر وتنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابحدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سریزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاریخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبرمات کړم پر ملا　　چي مشفق او مهربان و پر هرچا
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه　　وې ویل تاریخ زر دوه سوه اویا

۵۲۳　　1270 ۴۱۸۴

﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾[2]

قبله ګاه مې و جوار ته د کریم　　شو روان الحکم الله الحکیم
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه　　ویل تاریخ دی لَهُ اَجر عَظیم

۵۲۴　　1259 ۴۱۸۶

﴿معما﴾

یو ایلچي راغئ له هنده دلاوره　　ور سره عجب حیوان و برادره
دا حیوان قادر جوړ کړئ په قدرت و　　لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره[3]

۵۲۵　　؟　　؟　　؟　　۴۱۸۸

افلاکونه یې په نور د جبین و نیو　　درست جهان یې نبوت په نګین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره　　چي مَه خیري سوه په میان کي یې دین ونیو[4]

﴿ابیات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

۵۲۶　　۴۱۹۰

یو خو بیته در ته وایم معنوي　　نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب　　هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چي مولانا مولوي جام　　د دېوان غزل اووه بیته تمام
چي الحمد د قرآن اووه آیته　　زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دېوان پر دا بحر تیار کړ　　ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لړوي یا ډېره　　یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
ته پر وڅکوه قلم د عفوي یاره　　دا خبره پر څان مه نیسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملالېږم　　و جواب ته د دانا سوځم ویلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُرسُفتن　　ور ته یو دي خرمهره دُر د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري　　و ړانده ته وي یو رنګ لوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

قبله ګاه مي په عمل لکه بېضه　　د ریا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښې دغه و وې　　چي تاریخ ئې دا مقام سو روضه

(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـخندان چـي وي پـه دا ویـل پـوهېږي — د سـفله خیـال و دا حـال تـه نـه رسـېږي
و صـراف تـه معلـومېږي چانـدي زر — جـواهر جـوهري وړي سـفله خـزر
پـه اتمـام کـي چـي مـي وکـړ استفسـار — عقـل و ویـل تـاریخ اختصـار[1]

۵۲۲ سـخندانو تـه عـذر د "حنـان" دئ ۴۲۰۴
چـي انسـان سـره لـه سـهوي لـه نسـیان دئ

؟ ؟ ؟

(۱) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چي د حنان ژوند تر 1292هـ ق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشیانه: ځاله- ځالکۍ.
آمَنا و صدقنا: د تائید او تصدیق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غیاث).
احباب: دوستان.
احول: چپک- هغه څوک چي سترګي یې کږې وي، یو شي دوهویني.
اِرَم: د شداد جنت "غیاث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
آروړ: حسد- کینه.
ارهټ: لوی کوهی چي په غویو اوبه څني را باسي- باوړی- ارهه.
اړی: احتیاج.
اسفل السالفلین: د کنایې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غیاث".
اصحاب فیل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجید د فیل په سوره کي یې بیان راغلئ دئ.
أضحِیَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غویی- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسیر: کېمیا "غیاث".
املوک: یو ډول مېوه ده.
أنثی: ښځه- ماده "د نر ضد".
أوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر یوه ټاکلي وخت ویل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوټه" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وایي "غیاث".
اِېل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صیقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پیسې چي غالب پاچا یې له مغلوب څخه اخلي- جزیه- ججه.
بانګ د صریر: د لیکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منیر: روښانه سپوږمۍ.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر یا پیسې اخیستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- یو ډول نبات چي کالي یا مړي په پرېولي.
بَړوس: عبوس- ترشرو "فارسي"- ترینګلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوړي بوړي: له ستړیا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي" ضد- هغه څوک چي روژه یې نه وي.
بوس: پروړ- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پیمان.
بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنایي.
پَرته: هزیان- د تبي په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پړوي: پاشي- دوړوي؟.
پړی: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یو ځای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروین" یې بولي.
پېژی: و ګورئ بېزی.
پېزی: // // // // //
پَیکان: توبری- غشی.
پېلوځی: درګران "فارسي" هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار ځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازیانه: شلاخه- قمچین.
تَت، تتي: پیکه- تاریک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تُراب: خاوري.
تُربت: قبر.
ترشېح: اوبه ورکول "غیاث" د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: يو ډول مېوه ده چي خوند يې تريو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: توربدلئ- رمېدلئ
تَرياق: يوه ترکيبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لښتي يا لرګي د ګزار له امله سره يا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکين: اعتبار- عزت.
توبرى: غشى- پيکان.
توتيا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچى.
توکرې: ټوټې- د مات سوي چيني لوښي ټوټې.
تېزه: د ځغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: دروندوالى.

﴿ج﴾

جريح: زخمي.
جزءلايتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: ځرخى.
جهود: يهود.
جيفه: مردار سوئ بوېناک حيوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړۍ.
چندڼ: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

حادِث: پیدا سوئ.
حامِد: ستایونکئ.
حُباب: د اوبو پر سر کوبۍ.
حَسَب: شرف-لويي-د یوه شي اندازه.
حُقه: د جواهرو دبلې "قوطۍ".
حَلاج: نداف.
حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.
حور: ښکلي معشوقې چې په جنت کې به د مؤمنانو په نصیب وي.

(خ)

خت-ختې: کمیس.
خدنګ: غشی.
خَزَر: میده ګې-پالتو "فالتو" مواد.
خِراج: د مځکې محصول.
خرخوړی: ببکاره زړه جامه-زړه ټوټه ټوکر.
خړی: پروړ-خس.
خُف: د غبار په معنا-خوپ.
خفاش: شوپرک –کڅلکی.
خلدبرین: جنت.
خلی: خس–خاشه.
خمیازه: د ستړیا په وخت کې د لاسو غزول.
خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.
خنشی: نرښځی.
خوِي: منګولي-له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کې هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خوِي لګول.

(د)

دَرَسته: وسله–د جګړې وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خِدعه- حیله –غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چي د اسکندریې حاکم حضرت محمد ﷺ ته استولې او آنحضرت ﷺ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ)کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو څاروي.
دوړَه: ټوکه-ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهۍ: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) –د باطن په معنا- لړمون.

﴿ ډ ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ ذ ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ ر ﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خېز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان دلاس یا بل اندام بې ارادې رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه" ضد.

رَم: تښتېدل.

رَمق: وروستی ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وایي زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وڅکي کشمش زړخوړی: وړی- هغه څوک چي د زړه رنځ په پوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمۍ په شان یوه کړۍ چي له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپړل په دقیق ډول بېلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر-کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ-له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: یو ډول بوټی دئ، ژړي اوږدې خاشې لري، په کندهار کي جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکي لپاره د کنایې په ډول راځي.
شَبدیز: د خسرو پرویز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چي تر معمولي آس څلور لویشتي جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمی چي غشی ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شېرازَه: څنډه.

﴿ص﴾

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومِعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

﴿ض﴾

ضابِطه: قاعده- دستور.

﴿ط﴾

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چي باز په آموخته کوي. د دیوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دریم بیت) کي په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

﴿ع﴾

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وایي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي وسوځول سي ښه بوی ترې ولاړېږي.
عَینَین: دوې سترګې.

(غ)

غابوري: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی – د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوره: قهر- بد ویل.
غوړېشه: غوړاشه- د غوټي "تکمې" کاج.
غـَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

(ف)

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فـُتور: خرابي- وراني.
فندق: یو ډول مېوه ده.

(ق)

قاضي الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قـُبا: چوخه – چپنه.
قـُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قـصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قـقنَس: یو مرغه دئ چي ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکئ.
کافي المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم يې نوکري کوله.
کانه: چل- چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کَذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبین: هغه ملایکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره – خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستی، څپه دئ" قمچین- شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه – انبار- توده.
کِسرٰی: د نوشېروان لقب و- د خسرو معرب شکل.
کسل: کټل.
کف: "د کاف په زوَر" اورغوی- "د کاف په پېښ" سیال.
کک: ذره.
ککوی: یو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک یې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله – قلب.
کنډه: "د کاف په زور" ترازو- تله.
کوب: د اوښ بوک- کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب- دین.

﴿ګ﴾

ګانګوړه: لکنت- د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د اینې "جګر" یو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګیند- پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوځی- اوږده وربښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نیښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغې ویالې ته وایې چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې څنډې ته په یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لما خلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

﴿م﴾

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایي.

ماشوره: د تار کلاوه.

مانه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چي عود "خوشبویه لرګی پکښي" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبري غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چي سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلي وربېښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه وسیله چي خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار ځني اخلي.

مَشاطه: ډمه-آرایشګره- سینګار کوونکې.

مُشَبک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلَتَېندَه.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډې: پَل- قدم- سراغ.

مُنَزه: پاک.

مُنفَعِل: شرمنده.

منقار: مشوکه.

مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.

مورَه: د مځکي برآمدګي "لس زره لغتونه".

مؤذن: اذان کوونکئ.

موقوف: درول سوئ.

مومیايي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.

مهجور: بېل سوئ – پردېس.

مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.

ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.

ناوک: غشی.

نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"

نتلی: خوار وزار: زبون.

نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.

نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.

نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.

نَخل: د خرما ونه.

نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.

نَسیان: هېره- فراموشي.

نسیه: پور- د "نقد" ضد.

نصاب: هغه اندازه مال چي زکٰوة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.

نعیم: جنت.

نفس اماره: سرکښه نفس.

نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".

نمایي: ښکاره کېږي.

نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وايي.

نیریز: د موسیقي یو مقام دئ.

نېزه وړئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خَس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿و﴾

والی: غوږ والی – گوشواره.

واهب‌العطایات: **بخشش** "**انعام**" ورکوونکئ.

وَت: د وتلو ځای- درز- تنگه دره.

وَرَتېوَرَتې: د بېره ژړا - رینگتې.

وربشه: وراشه- خبري- گفتگو.

﴿ي﴾

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.

یَیلی: لوڅي- بربنډي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library